

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	I
TITEL 1. DE OPVOLGING VAN DE PARLEMENTAIRE AANBEVELINGEN	1
TITEL 2. DE TOEZICHTSONDERZOEKEN	7
<i>A. OP VERZOEK VAN HET PARLEMENT OF DE BEVOEGDE MINISTERS</i>	7
<u>HOOFDSTUK 1</u> : TOEZICHTSONDERZOEK NAAR DE WIJZE WAAROP DE FIRMA EPSI EVENTUEEL DOOR DE INLICHTINGDIENSTEN WERD GEVOLGD IN HET KADER VAN DE STRIJD TEGEN DE PROLIFERATIE	9
1. Inleiding	9
2. De feiten zoals de pers ze heeft beschreven	9
3. De belangstelling van het Parlement	10
4. De onderzoeksprocedure	10
5. Het wetgevend en regelgevend kader	12
5.1 De wet van 9 februari 1981 en de Koninklijke besluiten	13
5.2 De regels van de Europese Unie voor de controle op de uitvoer van producten en technologie voor tweërlei gebruik en van militaire uitrustingen	13
6. Vaststellingen	14
6.1 De rol van de Veiligheid van de Staat	14
6.2 De wijze waarop de Administratie van Douane en Accijnzen kennis heeft genomen van de feiten	15
6.3 De verwerking van de informatie over de firma EPSI door de Veiligheid van de Staat	16
6.4 Commentaar van de Veiligheid van de Staat	21
7. Het probleem van het meedelen van geclassificeerde informatie aan de ambtenaren en de leden van de CANVEK	22
8. Besluiten	23
9. Aanbevelingen	26

<u>HOOFDSTUK 2</u> :	TOEZICHTSONDERZOEK INZAKE EEN SCHIETINCIDENT TIJDENS EEN WACHT IN DE LOKALEN VAN DE VEILIGHEID VAN DE STAAT	29
1.	Inleiding	29
2.	De procedure	29
2.1	Het toezichtsonderzoek	29
2.2	Het gerechtelijk onderzoek	
2.3	De toepassing van artikel 38 §2 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten	31
3.	Vaststellingen	31
4.	Aanbevelingen	32
5.	Het advies van de minister van Justitie	33
	<i>B. OP INITIATIEF VAN HET VAST COMITÉ I</i>	35
<u>HOOFDSTUK 1</u> :	TOEZICHTSONDERZOEK NAAR EEN VEILIGHEIDSINCIDENT BIJ DE ADIV	37
1.	De procedure	37
2.	De toepassing van artikel 69 § 1 tot 5 van het huishoudelijk reglement	37
3.	Vaststellingen	38
3.1	De hoedanigheid van de heer X bij de ADIV	38
3.2	Feiten vastgesteld tussen 26 en 27 februari 2004	38
3.3	De ontdekking en de behandeling van het veiligheidsincident	39
3.4	Gevolgen gegeven aan het incident	41
4.	Besluiten	43
5.	Advies van de minister van Landsverdediging	44
<u>HOOFDSTUK 2</u> :	HET GEMEENSCHAPPELIJK ONDERZOEK VAN DE VASTE COMITÉS I EN P BETREFFENDE DE COÖRDINATIE TUSSEN DE VERSCHILLENDE INLICHTINGEN- EN POLITIEDIENSTEN IN DE STRIJD TEGEN HET TERRORISME	46
	<i>C. KLACHTEN EN AANGIFTEN VAN PARTICULIEREN</i>	47
<u>HOOFDSTUK 1</u> :	KLACHT VAN EEN PARTICULIER TEGEN DE ADMINISTRATEUR- GENERAAL VAN DE VEILIGHEID VAN DE STAAT	49

<u>HOOFDSTUK 2</u> :	ONDERZOEK NAAR DE INFORMATIE DIE DE VEILIGHEID VAN DE STAAT HEEFT VERZAMELD, VERWERKT EN BEKENDGEMAAKT OVER DE AANVRAAG TOT VERBLIJFSREGULARISATIE VAN EEN KLAGER	50
<u>HOOFDSTUK 3</u> :	KLACHT VAN EEN PARTICULIER BETREFFENDE HET DOORGEVEN VAN INFORMATIE AAN HET <i>OFFICE DE LA NAISSANCE ET DE L'ENFANCE</i> (ONE)	51
1.	Inleiding	51
2.	De procedure	51
3.	Het voorwerp van klacht	51
4.	De verificaties uitgevoerd door het Vast Comité I	52
5.	Vaststellingen	53
6.	De positie van de Veiligheid van de Staat	55
7.	Besluiten	56
8.	Aanbevelingen	57
9.	Gedachtewisseling tussen de minister van Justitie, het Vast Comité I en de Veiligheid van de Staat	58
<u>HOOFDSTUK 4</u> :	VERSLAG OVER EEN KLACHT VAN EEN ONDEROFFICIER TEGEN DE ADIV	60
D. DE LOPENDE ONDERZOEKEN		61
<u>HOOFDSTUK 1</u> :	DE ROL VAN DE INLICHTINGDIENSTEN OP HET VLAK VAN DE STRIJD TEGEN DE PROLIFERATIE	63
<u>HOOFDSTUK 2</u> :	VERPLAATSINGEN VAN PERSONEN NAAR GEVOELIGE ZONES	64
<u>HOOFDSTUK 3</u> :	WEP: ONDERZOEK NAAR DE EVENTUELE OPVOLGING VAN EEN BELGISCH BEDRIJF	64
<u>HOOFDSTUK 4</u> :	OPVOLGING VAN HET ONDERZOEK NAAR HET RADICAAL ISLAMISME	64

<u>HOOFDSTUK 5</u> :	ONDERZOEK NAAR DE WIJZE WAAROP DE ADIV DE BEWARING, HET BEHEER, DE EXPLOITATIE (PER COMPUTER) ORGANISEERT VAN DE PERSOONSgegevens	65
TITEL 3. HET TOEZICHT OP DE VEILIGHEIDSINTERCEPTIES		67
TITEL 4. DE GERECHTELIJKE ONDERZOEKEN		71
TITEL 5. BEVRAGING VAN DE INLICHTINGDIENSTEN		75
<u>HOOFDSTUK 1</u> :	DE TOEPASSING VAN DE SYNDICALE STATUTEN VAN DE PERSONEELSLEDEN VAN DE ADIV	78
<u>HOOFDSTUK 2</u> :	DE TOEPASSING VAN ARTIKEL 14 VAN DE WET HOUDENDE REGELING VAN DE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENST – EVENTUELE AKKOORDEN TUSSEN DE VEILIGHEID VAN DE STAAT EN DE OPENBARE DIENSTEN	81
<u>HOOFDSTUK 3</u> :	BIJDRAGE VAN DE INLICHTINGDIENSTEN TOT HET OPSTELLEN VAN TERRORISMELIJSTEN	82
<u>HOOFDSTUK 4</u> :	HET VERSPREIDEN VAN SATELLIETFOTO'S OP HET INTERNET	84
<u>HOOFDSTUK 5</u> :	DE WERKING VAN DE SECTIE 'WAPENWETGEVING' VAN DE VEILIGHEID VAN DE STAAT	88
TITEL 6. STUDIES EN ACTIVITEITEN		95
<u>HOOFDSTUK 1</u> :	DE STUDIE OVER HET WETENSCHAPPELIJK EN ECONOMISCH POTENTIEEL	97
1.	De moeilijkheid om het wetenschappelijk en economisch potentieel van het land te definiëren	98
2.	Verwante noties: aangelegenheden van strategisch economisch belang, de behoeften en vitale belangen van de natie, het socio-economisch potentieel van het land	98
2.1	De wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven	98

2.2	Het KB van 18 april 1988 tot oprichting van het Coördinatie- en Crisiscentrum van de Regering	99
2.3	Het KB van 31 januari 2003 tot vaststelling van het noodplan voor crisisgebeurtenissen en –situaties die een coördinatie of een beheer op nationaal niveau vereisen	99
2.4	Het KB van 17 oktober 2003 tot vaststelling van nucleair en radiologisch noodplan voor het Belgisch grondgebied	100
2.5	De CRIVISEN-databank	101
3.	De adviesronde: vragen en antwoorden	102
3.1	De gestelde vragen	103
3.2	De verkregen antwoorden	103
4.	Het expertiseverslag	113
5.	De bescherming van het WEP in het buitenland	118
5.1	Frankrijk	118
5.2	Nederland	120
5.3	Duitsland	122
5.4	Groot-Brittannië	123
6.	De controle op buitenlandse investeringen	123
6.1	In Europa	123
6.2	In Frankrijk	124
6.3	In de Verenigde Staten	126
7.	Samenvatting van de verzamelde standpunten	126
7.1	Hoe de essentiële elementen van het WEP voor België omschrijven?	126
7.2	Wat is de drijfkracht van het WEP?	128
7.3	Aan welke bedreigingen is het wetenschappelijk en economisch potentieel blootgesteld	129
7.4	Op welke problemen stoot de bescherming van het WEP in ons land	132
7.5	Hoe kan een nationaal karakter worden toegekend aan het in ons land aanwezige WEP?	132
7.6	Wat betekent ‘geheim’ op economisch, wetenschappelijk en technologisch gebied?	133
7.7	Hoe moet de Veiligheid van de Staat haar opdracht in deze materie ter harte nemen?	134
8.	Conclusies	137
8.1	De conclusies uit het expertenrapport	137
8.2	De besluiten van het Vast Comité I	138
8.3	Enkele vaststellingen	139
8.4	Een andere benadering	140
HOOFDSTUK 2 :	MEDEWERKING BIJ HET OPSTELLEN VAN EEN WETSONTWERP BETREFFENDE DE ANALYSE VAN DE DREIGING	142

<u>HOOFDSTUK 3</u> :	TERRORISMELIJSTEN	143
1.	Een stand van zaken van de rechtsgedingen	143
1.1	Lijst 1267	144
1.2	Lijst 1373a	149
1.3	Lijst 1373b	151
2.	Een eigen Belgische lijst?	153
3.	Conclusie	153
<u>HOOFDSTUK 4</u> :	RECHTSVERGELIJKENDE STUDIE NAAR BEPAALDE ASPECTEN VAN INTERACTIE TUSSEN INLICHTINGEDIENSTEN EN HET GERECHT	154
1.	De verplichting of mogelijkheid om informatie over een misdrijf over te maken aan het gerecht	154
2.	De mogelijkheid om 'technische bijstand' te leveren	154
3.	Het gebruik in rechte van gegevens die inlichtingendiensten op wettelijke wijze bekomen hebben via methoden die het gerecht mogelijks niet kan hanteren	155
4.	Gegevens van inlichtingendiensten als bewijsmateriaal of als start- of Sturingsinformatie	155
<u>HOOFDSTUK 5</u> :	TOEZICHT OP DE EUROPESE INLICHTINGEDIENSTEN: COLLOQUIUM	156
TITEL 7.	DE ACTIVITEITEN VAN HET VAST COMITÉ I ALS BEROEPSORGAAN	159
<u>HOOFDSTUK 1</u> :	WIJZIGINGEN INZAKE DE OPDRACHT EN DE SAMENSTELLING VAN HET BEROEPSORGAAN	161
<u>HOOFDSTUK 2</u> :	ACTIVITEITEN VAN HET VOORMALIGE BEROEPSORGAAN	162
<u>HOOFDSTUK 3</u> :	DE PREJUDICIËLE VRAAG EN HET ARREST VAN HET ARBITRAGEHOF	164
TITEL 8.	DE SAMENSTELLING EN DE WERKING VAN HET VAST COMITÉ I	165
<u>HOOFDSTUK 1</u> :	DE SAMENSTELLING VAN HET VAST COMITÉ I	167

<u>HOOFDSTUK 2</u> :	DE PARLEMENTAIRE BEGELEIDINGSCOMMISSIE	168
<u>HOOFDSTUK 3</u> :	DE BEHEERSACTIVITEITEN VAN HET VAST COMITÉ I	169
<u>HOOFDSTUK 4</u> :	DE FINANCIËLE MIDDELEN	170
<u>HOOFDSTUK 5</u> :	DE CONTACTEN MET BUITENLANDSE TOEZICHTSORGANEN	171
1.	De ontmoeting met de Nederlandse toezichtsoverheid	171
2.	De deelname aan het colloquium van het Canadese Comité de Surveillance des Activités de Renseignement de Sécurité	172
2.1	Het toezicht op inlichtingen- en veiligheidsdiensten	172
2.2	Het toezicht op de inlichtingendiensten in tijden van terroristische dreiging	174
2.3	Slotbemerkingen	174
<u>HOOFDSTUK 6</u>	DEELNAME VAN HET VAST COMITÉ I AAN SEMINARIES, STUDIEDAGEN, COLLOQUIA	176
1.	Studiedag over de rol van internationale organisaties bij de strijd tegen terrorisme	176
2.	Verslag over de conferentie ‘ <i>Information operations</i> ’	176
2.1	Wat zijn information operations?	176
2.2	Historische context	177
2.3	IO, politiek en ethiek	179
2.4	De toepassing van information operations in huidige oorlogs- en crisisgebieden	180
2.5	Information operations en inlichtingen	182
2.6	Conclusies	184
3.	Seminarie over terrorismelijsten	185
4.	Het colloquium ‘military satellites’	185
5.	De ontmoetingsdagen voor innovatie, concurrentie en kennis	187
6.	Het Euromed-seminarie Justice ‘ <i>définition et incriminations pénales – aspects transversaux du crime organisé</i> ’	193
7.	Seminarie over terrorisme	194

VOORWOORD

Algemene beschouwingen

Het activiteitenverslag 2005 is het 13de algemeen activiteitenverslag dat het Vast Comité I indient in toepassing van artikel 35, 1°, van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten. Dit algemeen verslag, *'dat, indien nodig, algemene conclusies en voorstellen kan bevatten en dat de periode betreft gaande van 1 januari tot 31 december van het voorgaande jaar'*, verschilt van de twee andere soorten verslagen zoals bedoeld in de punten 2° en 3° van hetzelfde artikel: verslagen van onderzoeken die de Kamer van volksvertegenwoordigers of de Senaat aan het Comité toevertrouwt en verslagen die het Comité opstelt *'wanneer het vaststelt dat, bij het verstrijken van een termijn die het redelijk acht, geen gevolg werd gegeven aan zijn besluiten of dat de genomen maatregelen niet passend of ontoereikend zijn'* en daarover verslag uitbrengt bij het Parlement.

Dit verslag is ook het laatste verslag van het Vast Comité I in zijn huidige samenstelling, die het resultaat is van de benoemingen door de Senaat, in september 2001, voor een periode van vijf jaar die verstrijkt op 19 september 2006.

Het begin van deze periode viel samen met de tragische gebeurtenissen van 11 september 2001, die onder meer tot gevolg hebben gehad dat er meer aandacht werd geschonken aan de openbare inlichtingendiensten en aan de essentiële functie die zij in eerste instantie moeten vervullen met het oog op de bescherming van zowel de democratische waarden als de fundamentele rechten en vrijheden van de personen.

Zowel de wet tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten als de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst bevat een duidelijke omschrijving van deze principes.

Nemen we voor de periode 2001-2006 alleen al de verslagen van het Vast Comité I betreffende Echelon, het radicale islamisme of de CIA-vluchten tot voorbeeld, dan wordt duidelijk dat de beoordeling van de verschillende aspecten van de efficiëntie van het inlichtingenwezen (verzamelen, verwerken en analyseren van informatie en het doorsturen van die informatie naar de wettelijke bestemmingen) uiteindelijk steeds moet worden afgewogen tegen de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden.

Het Vast Comité I oefent toezicht uit voor rekening van de wetgevende overheid en ook, tot op bepaalde hoogte, voor rekening van de ministers die bevoegd zijn voor de twee Belgische inlichtingendiensten, de Veiligheid van de Staat en de Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid van de Strijdkrachten (ADIV).

Dit toezicht blijft te allen tijde onlosmakelijk verbonden - expliciet (bijv. in het geval van klachten van particulieren) of impliciet (bijv. in het kader van meer algemene onderzoeken over de werking van de diensten in de context van opdrachten die verband houden met de extremistische dreiging of met de bedreiging van het wetenschappelijk en economisch potentieel van het land) - met de bescherming van de democratische rechten en vrijheden die de personen niet alleen van de nationale rechtsorde maar ook van de Europese en internationale rechtsorde mogen verwachten.

Het begrip 'doelmatigheid van de inlichtingendiensten', een van de aspecten waarop het wettelijk toezicht van het Vast Comité I betrekking heeft, wordt dus niet alleen uitsluitend in deze context opgevat.

Het tweede lid van artikel 2 van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst bekrachtigt deze filosofie door de wijze waarop het is geformuleerd: '*Bij het vervullen van hun opdrachten zorgen die diensten voor de naleving van, en dragen bij tot de bescherming van de individuele rechten en vrijheden alsook tot de democratische ontwikkeling van de maatschappij.*'

Dit doel, met uitzondering van eender welk ander doel, rechtvaardigt de bestaansreden van de openbare inlichtingendiensten en verleent hun een intrinsieke eigenheid die hen op wezenlijke manier onderscheidt van alle private inlichtingenactiviteiten.

We leggen eens te meer de nadruk op dit doel. Het weze duidelijk dat de rol van een orgaan als het Vast Comité I erin bestaat kritisch te zijn en soms ook geen blijk te geven van inschikkelijkheid. Dit betekent echter niet dat er stelselmatig vraagtekens moeten worden geplaatst bij het werk van de diensten en hun agenten. We moeten rekening houden met het feit dat zij hun werk uitoefenen in vaak moeilijke omstandigheden die het publiek nauwelijks kent of begrijpt.

De door de Belgische wetgever gezochte logica van het toezicht - die de tijdelijke onderzoekscommissie van het Europees Parlement¹ over de vermeende CIA-vluchten vandaag als volgt op meer algemene wijze beschrijft: "... *de voorschriften die de activiteiten van de geheime diensten regelen lijken in verschillende lidstaten van de Unie niet te zijn aangepast, wat het invoeren van betere controles noodzakelijk maakt...*" - bestaat er voornamelijk in een dynamiek op gang te brengen en te ontwikkelen van integratie en vooruitgang van de nationale - en ooit misschien Europese - inlichtingenfunctie, aangepast aan de evolutie van een open, conflictueuze en multipolaire wereld waar bedreigingen velerlei vormen aannemen, onduidelijk zijn en voortdurend evolueren en waar het democratisch model veel te winnen heeft, ook al wordt het voortdurend bedreigd. In een democratische Staat gebiedt deze logica de stelling te onderschrijven, zoals het Vast Comité I onafgebroken heeft gedaan, dat de inlichtingen- en veiligheidsdiensten gescheiden moeten blijven van de politiediensten.

Deze logica moet het risico vermijden van wat '*politiek correct*' wordt genoemd en vaak gepaard gaat met een onaangepaste cultuur van het geheim. Ze moet ook een ander risico uit de weg gaan: dat van de ongepaste transparantie, die slechts aanleiding geeft tot sensatie en afbreuk doet aan echte debatten en dus ook aan het zoeken naar echte oplossingen. Is 'inlichting' immers niet ook synoniem van 'intelligence'?

Indien dit doel ook moet worden benadrukt, dan is dat omdat we vandaag moeten beseffen dat, geconfronteerd met de dreiging die enerzijds criminele organisaties vertegenwoordigen (waarvan de Belgische inlichtingenwereld de draagwijdte niet altijd lijkt te vatten² en die

---

1 Europees Parlement, Tijdelijke Commissie naar het vermeend gebruik door de CIA van Europese landen voor het vervoer en de illegale detentie van gevangenen, Ontwerp van tussentijds rapport, 2006/2027, PE 372.179v01-00, 24 april 2006.

2 In zijn activiteitenverslag 2004 noteerde het Vast Comité I zijn eerste vaststellingen in het kader van het toezichtsonderzoek naar 'de wijze waarop de Belgische inlichtingendiensten functioneren en samenwerken in het kader van hun nieuwe wettelijke opdracht betreffende de dreigingen van criminele organisaties': 'Om te beginnen stelt het Vast Comité I vast dat beide inlichtingendiensten zich terughoudend opstellen met betrekking tot het maken van een strategische analyse van de dreiging die criminele organisaties vertegenwoordigen voor

anderzijds uitgaat van het extremisme (dat in eerste instantie de democratie verwerpt en vervolgens leidt tot ontstaan van het terrorisme in al zijn vormen), het gebruik van uitzonderlijke maatregelen, waarbij meer bepaald de internationale inlichtingenwereld is betrokken, leidt tot beperkingen van de fundamentele rechten en vrijheden van de personen die steeds vaker de enige antwoorden lijken te zijn.

Zonder verder te gaan dan deze vaststelling en dus zonder een debat aan te gaan dat niet tot zijn bevoegdheid behoort, erkent het Vast Comité I zeker dat dit soort maatregelen noodzakelijk zijn om ernstige dreigingen te bestrijden en uit te roeien. Het wenst echter te benadrukken niet alleen dat deze veiligheidsmaatregelen de passende juridische vormen moeten naleven, maar ook dat hun uitvoering onder het effectieve toezicht van de wettige democratische overheden op alle niveaus moet blijven staan.

In het kader van het toezicht dat de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten in ons land heeft ingevoerd, werd herhaaldelijk aandacht besteed aan sommige kenmerken die verband houden met de internationale aard van de inlichtingengemeenschap. Tot de belangrijkste kenmerken behoren de cultuur van het geheim, de regel van de derde dienst en de regel van 'voor wat hoort wat'.

Daarbij heeft het Vast Comité I nooit getwijfeld aan de gegrondheid van die kenmerken. In het kader van de hierboven beschreven logica en aan de hand van concrete dossiers heeft het Comité niettemin geprobeerd na te gaan of die kenmerken, die voor het overige niet nader worden omschreven, aan regels zijn onderworpen of op onafhankelijke wijze worden gecontroleerd, niet van aard zijn disfuncties teweeg te brengen die strijdig zijn met de nagestreefde wettige doeleinden, meer bepaald gelet op de rechtsorde die nationaal geldt voor alle veiligheidsdiensten.

Op basis van deze vaststellingen werd een aantal aanbevelingen geformuleerd³, meer bepaald in het algemeen activiteitenverslag 2004 van het Vast Comité I betreffende de samenwerking en de coördinatie van de inlichtingendiensten, voornamelijk in het kader van de strijd tegen het terrorisme.⁴ De commissies van de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat die belast zijn met de begeleiding van het Vast Comité I hebben deze aanbeveling op 16 juli 2004 aangenomen.⁵

In 2005 heeft de regering het Vast Comité I gevraagd om als technisch expert deel te nemen aan de voorbereiding van het wetsontwerp betreffende de analyse van de dreiging, waarmee gevolg werd gegeven aan de aanbeveling van het Parlement. De Senaat heeft dit wetsontwerp goedgekeurd op 15 juni 2006⁶, nadat de Kamer van volksvertegenwoordigers het al op 9 maart 2006 had aangenomen.⁷

---

de nationale veiligheid. Een logisch gevolg van dit gebrek aan strategische visie op dit gebied zou kunnen zijn dat er onvoldoende relevante inlichtingen aan de politieke overheden worden bezorgd. Zoals het Vast Comité I al kon vaststellen op andere gebieden die tot zijn bevoegdheden behoren, lijkt de Veiligheid van de Staat voorrang te geven aan kortetermijnacties die gericht zijn op het behalen van gerechtelijke resultaten' (Vast Comité I, *Algemeen activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2005, pp. 13-19 (www.comiteri.be)).

3 Zie ook dit verslag, Titel 1: 'Opvolging van de parlementaire aanbevelingen'.

4 Vast Comité I, *Algemeen activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2005, p. 4-5 (www.comiteri.be).

5 Doc. 3-725/1 (Senaat) en DOC 51 1289/001 (Kamer) - Zitting 2003-2004 - 16 juli 2004, '*Verslag namens de commissie belast met de begeleiding van het Vast Comité van toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de bijzondere commissie belast met de parlementaire begeleiding van het Vast Comité van toezicht op de politiediensten uitgebracht door de heren H. Vandenberghe en F.-X. de Donnée*'.

6 Senaat, 2005-2006, 3-171, 15 juni 2006.

7 Kamer, DOC 51 2330/001, 9 maart 2006.

De voltooiing van dit proces geeft op voorbeeldige wijze concreet gestalte aan de evenwichtige werking van de procedure van extern parlementair toezicht op de inlichtingendiensten zoals de Belgische wetgever dat heeft ingevoerd.⁸

Het Vast Comité I meent ook dat dit precieze voorbeeld beantwoordt aan de logica van het toezicht zoals ze hierboven werd beschreven.

Een ander voorbeeld heeft betrekking op de opdracht die de minister van Justitie op 3 december 2004 aan het Vast Comité I heeft toevertrouwd en die erin bestaat te werken aan een ontwerp van definitie van de essentiële elementen van het te beschermen wetenschappelijk en economisch potentieel van het land. Dit verslag bevat een stand van zaken betreffende deze opdracht.⁹

Het Vast Comité I wenst de nadruk te leggen op de samenwerking waarvan de Veiligheid van de Staat in het kader van deze studie blijkt heeft gegeven, meer bepaald de vertegenwoordigers van de diensten die bij deze problematiek zijn betrokken. Deze samenwerking, die meer bepaald plaats had in het kader van diepgaande en transparante gedachtewisselingen, toont meer algemeen aan dat het toezicht in dit type proces anders kan evolueren en concreet gestalte kan krijgen, zonder dat wordt geraakt aan de rol en de wettelijke opdrachten van de betrokken partijen. Het Vast Comité I denkt dat het bij machte is op die manier de informatie te verrijken die het aan de parlementaire opvolgingscommissies moet verstrekken en op die manier, tot op zekere hoogte, iets kan doen aan de onmogelijkheid om in de huidige staat van de wetgeving informatie die geclassificeerd is in overeenstemming met de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen te bezorgen aan bestemmingen die, hoewel ze de 'need to know' kunnen aantonen (dit is het geval voor de leden van de parlementaire opvolgingscommissies van het Vast Comité I), niet over de vereiste veiligheidsmachtiging beschikken.¹⁰

Uitgaande van deze algemene beschouwingen willen we in deze inleiding enkele specifieke problemen onder de aandacht brengen waarvoor een oplossing moet worden gevonden teneinde het toezicht op en de werking van de inlichtingendiensten te verbeteren. We bespreken deze punten hierna één voor één.

Toepassing van artikel 33 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten

In zijn algemeen activiteitenverslag 2001 somde het Vast Comité I een reeks gegevens op die het onmisbaar acht om zijn opdracht op efficiëntere wijze uit te voeren, niettegenstaande artikel 33 van de wet van 18 juli 1991 die de inlichtingendiensten gebiedt *'uit eigen beweging aan het Vast Comité I de interne reglementen en richtlijnen over te zenden, alsook alle documenten die de handelwijze van de leden van die diensten regelen. Het Vast Comité I en zijn Dienst Enquêtes zijn ertoe gerechtigd alle teksten die zij noodzakelijk achten voor het vervullen van hun opdracht, te laten overleggen'*.¹¹

8 Vast Comité I, *Algemeen activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2005, p. 1-4 (www.comiteri.be).

9 Zie ook dit verslag, Titel 6. Studies en activiteiten van het Comité I.

10 Vast Comité I, *Algemeen activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2005, p. 3: de situatie is vandaag nog steeds dezelfde (www.comiteri.be).

11 Vast Comité I, *Algemeen activiteitenverslag 2001*, Brussel, 2002, p. 206-207 (www.comiteri.be).

Het Vast Comité I herhaalt dus de 15 punten die het in zijn algemeen activiteitenverslag 2001 vermeldde en in verband waarmee geen enkele wijziging is aangebracht aan het bewuste artikel 33.

Het Vast Comité I vult dit verzoek van 2001 aan met de vaststelling dat de huidige formulering van artikel 33 niet correct, met vertraging of onvolledig wordt toegepast en dat voorrang wordt gegeven aan een enge en letterlijke interpretatie van de woorden '*reglementen en richtlijnen*' die de wet gebruikt.

Hetzelfde geldt met betrekking tot de aanvragen van mededelingen die uitgaan van het Comité I of van zijn Dienst Enquêtes. Tijdens het afgelopen toezichtsjaar zijn deze mededelingen niet altijd even vlot gegaan, meer bepaald wanneer het gevoelige dossiers betrof. Als gevolg daarvan heeft het Vast Comité I soms zijn toevlucht genomen tot meer intrusieve (in beslag nemen van documenten) of dwingende middelen (oproepen via deurwaardersexploot) waarin de wet voorziet. Het Vast Comité I meent dat dergelijke situaties nadelig zijn voor alle betrokken partijen. In de toekomst zouden andere oplossingen moeten worden gevonden om wederzijds te evolueren naar een groter vertrouwen. Tussen de verschillende partijen die betrokken zijn bij het toezicht op de inlichtingendiensten zou een reflectie op gang moeten worden gebracht om tot aanvaardbare procedures te komen.

In een aantal onderzoeken heeft het Vast Comité I inderdaad aanvullende verslagen moeten opstellen, omdat zijn onderzoekers niet vanaf het begin alle relevante informatie hadden ontvangen. We merken op dat in het kader van recente onderzoeken informatie direct en op initiatief van de regering is meegedeeld teneinde het Comité I in staat te stellen de resultaten van zijn opsporingen bij te stellen. Dergelijke situaties zijn van aard afbreuk te doen aan de algemene werking van onze nationale inlichtingendiensten.

Parallel hiermee zou het passen om de tekst van artikel 33 nauwkeuriger te formuleren en eventueel te voorzien in sancties indien de opgelegde verplichtingen niet worden nagekomen. Het Vast Comité I stelt zich ook vragen over de noodzaak om de interne procedures te laten herzien en eventueel op passende wijze te laten preciseren of aanvullen, niet alleen om het externe toezicht minder willekeurig te maken maar ook om het interne toezicht door de hiërarchie te versterken en aldus het hierboven aanbevolen overleg te bevorderen.

Het toezicht op de classificatie

Een van de paradoxen in verband met het toezicht op de inlichtingendiensten is wellicht het verzoenen van enerzijds de noodzaak om het geheim te bewaren met anderzijds de nood aan transparantie die onmisbaar is voor de goede democratische werking van de verschillende overheden.

De noodzaak om het geheim te bewaren wordt bekrachtigd door de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen.¹²

---

12 B.S., 7 mei 1999.

Anderzijds is transparantie noodzakelijk voor de uitoefening van het externe toezicht door het Parlement.

Beide aspecten kunnen tegenstrijdig lijken en wederzijds wantrouwen doen ontstaan dat alleen kan verdwijnen indien de betrokken partijen daartoe de nodige inspanningen leveren. Dit wordt wellicht een werk van lange adem. Het is in 1991 van start gegaan met de wet tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten. Op dit vlak echter kunnen we soms betreuren dat subjectiviteit, vooropgezette ideeën en vooroordelen het nog steeds halen van de objectiviteit.

Transparantie betekent niet dat alle dossiers en alle elementen die ze bevatten stelselmatig publiek worden gemaakt. Transparantie is dus geen synoniem van openbaarheid. Transparantie is slechts het gevolg van de plaats en de opdrachten van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten: enerzijds informatie verstrekken aan de politieke overheden zodat zij op tijd passende beslissingen kunnen nemen, anderzijds zich onderwerpen aan het externe toezicht van het Parlement.

Indien openbaarheid vereist is, kan ze verschillende vormen aannemen, worden beoordeeld in functie van het moment en de veiligheidsvoorwaarden of van het belang van de wettige belangen die op het spel staan. Die belangen worden gedefinieerd in de wet houdende regeling van de inlichtingendiensten en in de wet betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen. Eén voorwaarde lijkt al onmiddellijk essentieel: in voorkomend geval moet de beslissing om informatie te verstrekken, die voor het overige tot de beoordelingsbevoegdheid blijft behoren van elke grondwettelijke overheid, het voorwerp zijn van overleg. Zo nodig kan hierover een denkproces op gang worden gebracht nadat een vergelijkende studie is gemaakt van de procedures die ter zake bestaan in andere landen.

Na 13 jaar kan het Vast Comité I bevestigen dat de meeste thema's die het voorwerp zijn geweest van zijn onderzoeken op waardevolle wijze aan bod zijn gekomen in parlementaire commissies zonder dat het nodig is gebleken aan die commissies geclassificeerde informatie te bezorgen. In de meeste gevallen heeft de classificatie betrekking op operationele details of op de identiteit van personen waarvan de kennis geen essentiële elementen aanbrengt voor de principiële aangelegenheden die in de debatten aan bod komen.

Met betrekking tot de noodzaak om het geheim te bewaren of meer algemeen de noodzaak van classificatie heeft het Vast Comité I herhaaldelijk benadrukt dat ons wettelijk systeem geen enkele mogelijkheid van toezicht of beroep bevat in geval van bedrieglijke classificatie of classificatie die wordt afgewend van haar doel. Het Vast Comité I wenst dat dit principe van een onafhankelijk toezichtsoorgaan of van beroep nu al wordt aangenomen.

Het begrip 'inlichtingendossiers'

Wanneer zijn onderzoeken betrekking hadden op bepaalde thema's heeft het Vast Comité I vaak gebruik moeten maken van open bronnen en zelfs een beroep moeten doen op externe experts teneinde zijn toezichtsofdracht met kennis van zaken te kunnen uitoefenen.

Recenter, meer bepaald in het geval van een dossier betreffende klagers, maar ook in andere gevallen, heeft het Vast Comité I vastgesteld dat het, vóór het ook maar enige vorm van toezicht kon uitoefenen bij de Veiligheid van de Staat, zelf een dossier opnieuw heeft moeten

samenstellen, aangezien de stukken betreffende de bewuste zaak zich op diverse plaatsen bevonden, ontbraken, niet bestonden in die vorm of onvolledig waren.

In één geval werd vastgesteld dat het bestaan bij de Veiligheid van de Staat van zogenaamde 'voorbehouden' dossiers niet kon worden achterhaald door de geautomatiseerde database te raadplegen. Sommige van deze dossiers ontbraken of waren onvindbaar en het was onmogelijk na te gaan of deze dossiers volledig waren, nog steeds in behandeling waren dan wel of het om archieven ging.

Natuurlijk kunnen we niet bevestigen dat deze vaststellingen gelden voor alle 'dossiers' van de Veiligheid van de Staat. Het staat niettemin vast dat een dergelijke situatie in deze gevallen problemen creëert, vooral wanneer persoonsgebonden informatie naderhand wordt bezorgd aan andere overheden en dit directe gevolgen heeft voor de betrokken klagers. We wijzen erop dat deze gevallen niet op het toepassingsgebied vallen van het beroep inzake adviezen, attesten en machtigingen.

In 2006 werd een soortgelijke vaststelling gedaan in het toezichtsonderzoek betreffende de zaak-Erdal.¹³

Meer bepaald in de context van het herzien of invoeren van meer geschikte procedures die hierboven worden beschreven, formuleert het Vast Comité I de aanbeveling rekening te houden met deze vaststellingen teneinde een nauwgezette en stelselmatige bewaring van de lopende dossiers en hun inhoud alsook van de archieven te verzekeren.

Toepassing van artikel 38 van de wet tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten

Samengevat bepaalt artikel 38 dat vonnissen, arresten en inlichtingen betreffende misdaden, wanbedrijven en strafrechtelijke procedures waarbij leden van de inlichtingendiensten zijn betrokken spontaan of na verzoek daartoe worden doorgestuurd. Het akkoord van de onderzoeksrechter is vereist indien het om een lopend gerechtelijk onderzoek gaat.

Dit artikel bepaalt echter niet dat relevante informatie moet worden verstrekt die betrekking heeft op de onderwerpen die de inlichtingendiensten behandelen en die vervat is in gerechtelijke dossiers wanneer de leden van deze diensten worden gedagvaard als getuigen, experts of zelfs als slachtoffers van inbreuken in de uitoefening van hun functies.

Dergelijke informatie blijkt soms noodzakelijk te zijn in het kader van toezichtsonderzoeken, meer bepaald wanneer persoonsgegevens over personen die bij gerechtelijke procedures zijn betrokken door inlichtingendiensten worden doorgestuurd en worden betwist in het kader van klachten die bij het Vast Comité I worden ingediend. Dergelijke documenten kunnen soms ook al jaren eerder in beslag zijn genomen in de lokalen van een inlichtingendienst in het kader van een gerechtelijk onderzoek en kunnen een doorslaggevend belang vertegenwoordigen in het verloop van een actueel toezichtsonderzoek, terwijl het gerechtelijk dossier al definitief is gesloten.

---

13 Het verslag van dit onderzoek staat op de website van het Vast Comité I: www.comiteri.be.

In dergelijke gevallen zou niets het Vast Comité I mogen beletten toegang te vragen tot de nuttige stukken voor zijn onderzoek en van die stukken een kopie te vragen. Er bestaat echter geen enkele wettelijke basis die de gerechtelijke overheden verplicht een gunstig gevolg te geven aan een dergelijk verzoek. Deze leemte kan ertoe leiden dat het toezichtsorgaan geen toegang krijgt tot stukken, documenten en verklaringen die relevant kunnen zijn voor zijn administratieve onderzoeken.

Het Vast Comité I beveelt aan dat artikel 38 wordt uitgebreid tot dit soort informatie.

TITEL 1
DE OPVOLGING VAN DE PARLEMENTAIRE
AANBEVELINGEN

De begeleidingscommissies van de Senaat en van de Kamer van Volksvertegenwoordigers hebben het algemeen activiteitenverslag 2004 van het Vast Comité I besproken tijdens hun vergaderingen van 6 en 13 juni 2005, van 21 februari 2006 en van 9 maart 2006.

Tijdens deze laatste vergadering werd het activiteitenverslag 2004 van het Vast Comité I unaniem goedgekeurd door de aanwezige leden. De in dit verslag opgenomen conclusies en aanbevelingen werden door het Parlement als basis gebruikt voor het formuleren van haar eigen aanbevelingen.¹

Het Vast Comité I herneemt hieronder deze parlementaire aanbevelingen en geeft kort aan welke acties de verschillende actoren in 2005 hebben genomen om die aanbevelingen te concretiseren.

COÖRDINATIE EN INFORMATIE-UITWISSELING

Het meedelen van inlichtingen tussen :

- *de Veiligheid van de Staat en de ADIV;*
- *deze inlichtingendiensten, de ministers en de bestuurlijke overheden;*
- *de gerechtelijke overheden,*

dient te worden geoptimaliseerd.

De gebrekkige informatie-uitwisseling tussen de inlichtingendiensten, de gerechtelijke en politionele overheden, zal, althans voor wat de strijd tegen het terrorisme betreft, in de toekomst opgelost moeten worden na de inwerkingtreding van het wetsontwerp betreffende de analyse van de dreiging.

Krachtens dit wetsontwerp wordt er immers een 'Coördinatie-orgaan voor de Analyse van de Dreiging (OCAD)' opgericht dat tot doel heeft :

- *een consequente en gestructureerde informatieuitwisseling uit te bouwen tussen alle partners betrokken bij de strijd tegen het terrorisme en het extremisme;*
- *op basis van deze informatie-uitwisseling te komen tot gemeenschappelijke analyses van de dreiging.*
- *ook de informatie-uitwisseling tussen de inlichtingendiensten en het Vast Comité I kan worden geoptimaliseerd :*
- *het Vast Comité I wordt nog steeds niet op de hoogte gebracht van de agenda en de richtlijnen van het ministerieel Comité voor Inlichting en Veiligheid; de begeleidingscommissies hebben daar nochtans verschillende keren op aangedrongen bij de regering;*
- *de parlementaire begeleidingscommissies roepen de inlichtingendiensten op om de transparantie van hun werkzaamheden te verhogen door een voor publiek toegankelijk jaarverslag te publiceren. De website van de Nederlandse AIVD mag hierbij tot voorbeeld strekken.*

De parlementaire begeleidingscommissies benadrukken dat een efficiënte bestrijding van de georganiseerde criminaliteit een combinatie van preventie en repressie impliceert. Een snelle informatie-uitwisseling tussen de Veiligheid van de Staat, die preventief werkt, en het gerecht en de politiediensten, die proactief en repressief werken, is ook hier van groot belang.

De parlementaire begeleidingscommissies verwachten dan ook nog meer concrete samenwerking ten gevolge van het in werking treden van de Omzendbrief COL 12/2005 van 5 oktober 2005 van het College van Procureurs Generaal en de daaruit voortvloeiende richtlijn van het ministerieel Comité voor Inlichting en Veiligheid.

---

¹ *Parl. Hand.*, Senaat, 9 maart 2006, 2005–2006, 3-1150 en *Parl. Hand.*, Kamer, 9 maart 2006, Doc 51 2336/001.

Over de interactie tussen de inlichtingendiensten en de gerechtelijke overheden hebben de begeleidingscommissies een studie gevraagd aan het Comité I. Het eerste deel van deze studie is opgenomen in het jaarverslag.² De commissie wijst er op dat deze studie een aantal principiële vragen opwerpt en zij beveelt aan dat die worden onderzocht, bijvoorbeeld in het kader van de bespreking van het wetsontwerp betreffende de analyse van de dreiging.

Wat betreft dit onderdeel van de aanbevelingen, wijst het Vast Comité I op het feit dat het samenwerkingsakkoord met de federale politie nog steeds niet is afgerond.³ Wel werd in 2005 verder gewerkt aan het wetsontwerp dat moet leiden tot de oprichting van het OCAD. Het Vast Comité I heeft daaraan overigens haar medewerking verleend.⁴

Ook in de loop van 2005 werd het Vast Comité I niet op de hoogte gebracht van de agenda en de richtlijnen van het Ministerieel Comité voor Inlichting en Veiligheid. Zeker wanneer het Vast Comité I in de toekomst controle moet uitoefenen op de werking van het OCAD, wordt dit problematisch.

In 2005 werd nog geen jaarverslag van de inlichtingendiensten publiek gemaakt.

Wat betreft de interactie tussen de inlichtingendiensten en de gerechtelijke wereld, heeft het Vast Comité I een uitgebreide rechtsvergelijkende studie laten uitvoeren die in de loop van 2006 moet uitmonden in gefundeerde aanbevelingen.⁵

DE BIJZONDERE OPSPORINGSMETHODES

De parlementaire begeleidingscommissies delen de bezorgdheid van het Vast Comité I betreffende het veiligheidsrisico en de bedreigingen die uitgaan van technische interceptiemiddelen, niet enkel voor de belangen van het land, maar eveneens voor de fundamentele rechten en vrijheden van de burgers.

De parlementaire begeleidingscommissies bevelen dan ook aan dat de regering een algemeen en gecentraliseerd beleid van informatieveiligheid zou uitwerken gebaseerd op het algemene principe van de voorzorg. Tevens verdient het aanbeveling een dienst te belasten met het aanbrengen van een oplossing voor de problematiek van de beveiliging van de informatie.

De parlementaire begeleidingscommissies stellen met tevredenheid vast dat er door de wet houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van strafvordering en van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op de verbetering van de onderzoeksmethoden in de strijd tegen het terrorisme en de zware en georganiseerde criminaliteit van 27 december 2005 een evenwichtig wettelijk kader is gecreëerd voor het gebruik van bijzondere opsporingstechnieken door de politie- en de gerechtelijke diensten.

Zoals in het verleden wijzen de parlementaire begeleidingscommissies er tevens op dat het gebruik van bijzondere opsporingstechnieken door de inlichtingendiensten dringend wettelijk dient mogelijk te worden gemaakt met inachtneming van de principes van gelijkheid, subsidiariteit en proportionaliteit.

Er moet dan ook werk gemaakt worden van :

- het opstellen van wettelijke normen;*

² Vast Comité I, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2005, pp. 109-148 (www.comiteri.be).

³ Zie hierover Titel 5. Bevraging van de inlichtingendiensten, Hoofdstuk 2. De toepassing van artikel 14 van de wet houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten – Eventuele akkoorden tussen de Veiligheid van de Staat en de openbare diensten.

⁴ Zie hierover Titel 6. Studies en activiteiten, Hoofdstuk 2. Medewerking bij het opstellen van een wetsontwerp betreffende de analyse van de dreiging.

⁵ Zie hierover Titel 6. Studies en activiteiten, Hoofdstuk 4. Rechtsvergelijkende studie naar bepaalde aspecten van interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht.

- het uitwerken van duidelijke richtlijnen;
- een adequate opleiding voor de agenten en het invoeren van een strikte interne en externe controleprocedure.

Voor zover het Vast Comité I kon nagaan, is wat betreft de aanbeveling om een dienst te belasten met het aanbrengen van een oplossing voor de problematiek van de beveiliging van de informatie, geen bijzondere actie ondernomen.

Wat betreft het tweede aspect – de wettelijke regeling van de ‘bijzondere inlichtingenmethoden’ – heeft de Regering verschillende malen verklaard dat zij werkt aan een wetsontwerp. Het Vast Comité I is niet betrokken bij die werkzaamheden. Dit ontwerp zou in de loop van 2006 gefinaliseerd worden. Het spreekt voor zich dat het Vast Comité I dit uitermate belangrijke ontwerp met de nodige aandacht zal bestuderen.

BESCHERMING VAN HET WETENSCHAPPELIJK EN ECONOMISCH POTENTIEEL

De parlementaire begeleidingscommissies benadrukken nogmaals het belang van de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel van ons land en brengen in dit verband de aanbeveling van 16 juli 2004 in herinnering : « dat de regering concrete invulling zou geven aan wat is voorzien in de artikelen 7 en 10 van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst ».

In opdracht van de minister van Justitie, werkt het Vast Comité I aan een onderzoek dat moet kunnen bijdragen tot het juist definiëren van het begrip « de te vrijwaren essentiële elementen van het wetenschappelijk en economisch potentieel van het land ».

De parlementaire begeleidingscommissies benadrukken het belang van deze studie.

In de loop van 2005 heeft het Vast Comité I deze studie gevoerd. De resultaten ervan werden opgenomen in Titel 6. Studies en activiteiten, Hoofdstuk 1. De studie over het wetenschappelijk en economisch potentieel.

REKRUTERING EN BEHANDELING VAN INFORMANTEN

De parlementaire begeleidingscommissies bevelen aan dat geschreven richtlijnen worden uitgewerkt voor de rekrutering en de behandeling van informanten of zij occasionele dan wel regelmatige informanten zijn.

Uit de antwoorden van de minister van Justitie op de parlementaire vragen die in de loop van 2005 en begin 2006 werden gesteld, kan het Vast Comité I opmaken dat de problematiek van de informantenwerking mee zal worden opgenomen in een globaal ontwerp dat de bijzondere inlichtingenmethoden moet regelen.

VEILIGHEIDSMACHTIGINGEN

De parlementaire begeleidingscommissies bevelen de regering aan het hebben van een veiligheidsmachtiging als benoemingsvoorwaarde voor de administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat, en diens adjunct, op te nemen in het koninklijk besluit van 17 januari 1994.

De parlementaire begeleidingscommissies vragen de regering te zorgen voor de oprichting van een bijzondere collegiale overheid, samengesteld uit personen onafhankelijk van de inlichtingendiensten, om veiligheidsmachtigingen aan hoge functionarissen van deze diensten af te leveren of in te trekken. Deze overheid zou ook bevoegd zijn voor de overheden die de voogdij of het toezicht

uitoefenen over deze diensten. De tenuitvoerlegging van de wetten van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen heeft geleid tot een globale stijging van de onderzoeksopdrachten en veiligheidscontroles, vooral op het gebied van de kernenergie.

Als antwoord op de problemen die voortkomen uit deze verhoogde werkdruk geven de begeleidingscommissies de volgende aanbevelingen :

- de veiligheidsinstanties en de inlichtingendiensten moeten verplicht worden nauwkeurige statistieken bij te houden van het aantal uitgevoerde veiligheidsonderzoeken en -controles, alsook van het aantal negatieve beslissingen of adviezen;
- er moet een kalender bijgehouden worden om vast te stellen binnen welke termijnen de veiligheidsonderzoeken en -controles worden uitgevoerd.

De regering wordt uitgenodigd :

- over te gaan tot een objectieve evaluatie van de werklust die voortvloeit uit deze opdrachten;
- het toekennen van voldoende menselijke en technische middelen die nodig zijn om deze opdrachten uit te voeren.

Bij Koninklijk besluit van 5 maart 2006 werd het Koninklijk besluit van 14 januari 1994 houdende het statuut van de administrateur-generaal en de adjunct-administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat gewijzigd. Er werd evenwel geen bepaling opgenomen i.v.m. een verplichte veiligheidsmachtiging. Voor zover het Vast Comité I kon nagaan, werd ook geen werk gemaakt van de oprichting van een bijzondere collegiale overheid, samengesteld uit personen onafhankelijk van de inlichtingendiensten, om veiligheidsmachtigingen aan hoge functionarissen van deze diensten af te leveren of in te trekken.

Wat betreft de concrete aanbevelingen van het Parlement inzake de tenuitvoerlegging van de wetten van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, zal het Vast Comité I in de loop van 2006 een bevraging organiseren.

OPVOLGING VAN DE AUDIT VAN DE VEILIGHEID VAN DE STAAT

In het verslag over het toezichtsonderzoek aangaande « eventuele overtredingen door leden van de Veiligheid van de Staat van een bevel om het contact met een informant te verbreken » stelt het Comité I dat « er aanwijzingen zijn van een georganiseerde actie, waarvan één van de componenten zich binnen de Veiligheid van de Staat bevond, met als doel zich te verzetten tegen de kandidatuur van één van de kandidaten voor de functie van administrateur-generaal van deze dienst ».

Dit verslag stelt eens te meer bepaalde disfuncties, manipulaties en onderlinge rivaliteiten binnen deze dienst aan de kaak. De vastgestelde disfuncties zijn niet enkel nadelig voor de goede werking van de dienst maar leiden er toe dat de dienst ontsnapt aan effectieve controle, zowel intern als extern.

Deze disfuncties werden reeds vastgesteld in de audit die door het Comité I werd georganiseerd.

Om die reden bevelen de begeleidingscommissies aan dat er een overleg zou worden georganiseerd over de opvolging van de genomen maatregelen ingevolge de vaststellingen van de audit wat betreft de concentratie van bepaalde bevoegdheden op bepaalde niveaus van de hiërarchie van de Veiligheid van de Staat die bepaalde disfuncties mogelijk maken die onverenigbaar zijn met de goede gang van zaken van een dergelijke dienst in een rechtsstaat.”

Wat betreft deze laatste aanbeveling heeft de Veiligheid van de Staat in 2005 verschillende acties ondernomen die evenwel nog niet geëvalueerd werden door het Vast Comité I. Wel werd begin 2006 een specifiek onderzoek geopend naar de informatiestromen en de beslissingmomenten binnen de inlichtingendiensten. In de marge van dit onderzoek zal de door het Parlement aangekaarte problematiek mee worden opgenomen.

TITEL 2
DE TOEZICHTSONDERZOEKEN

*A. OP HET VERZOEK VAN HET PARLEMENT
OF DE BEVOEGDE MINISTERS*

HOOFDSTUK 1	TOEZICHTSONDERZOEK NAAR DE WIJZE WAAROP DE FIRMA EPSI EVENTUEEL DOOR DE INLICHTINGDIENSTEN WERD GEVOLGD IN HET KADER VAN DE STRIJD TEGEN DE PROLIFERATIE
--------------------	---

1. INLEIDING

Diverse artikelen die op 29 en 30 april en op 11 mei 2005 verschenen in de kranten *Le Soir* en *Gazet van Antwerpen*, hebben de aandacht getrokken van verschillende parlementsliden, onder wie enkele senatoren die lid zijn van de Commissie belast met de parlementaire begeleiding van het Vast Comité I. In deze artikelen werd de vraag gesteld of een Belgische firma materieel dat kon bijdragen tot de nucleaire proliferatie in Iran had uitgevoerd of daartoe pogingen had ondernomen.¹

2. DE FEITEN ZOALS DE PERS ZE HEEFT BESCHREVEN

Volgens de bewuste artikelen stuurde de directie van de FOD Financiën op 22 december 2004 een bericht naar alle regionale directies van de Douane. Volgens de FOD Financiën “zouden sommige Belgische bedrijven proberen om producten voor tweërlei gebruik uit te voeren zonder communautaire uitvoervergunning”. Het zou gaan om isostatistische persen of onderdelen daarvan, bestemd voor Iran. De mogelijkheid zou bestaan om dit materieel om te bouwen tot nucleaire isostatistische persen. Dit zou volstaan om de beslaglegging te rechtvaardigen, ook al is er geen uitvoervergunning vereist. Aan de douanediensten werd dus gevraagd bijzondere aandacht te besteden aan deze mogelijkheid en versterkt toezicht uit te oefenen op de uitvoer en doorvoer van soortgelijke producten.

De enige firma in ons land die dit materieel kan vervaardigen, zou de firma EPSI zijn, die in Temse, Vlaamse Gewest, is gevestigd. Overigens zou de directie van deze firma hebben toegegeven in januari 2005 een kleine isostatistische pers per vrachtwagen en zonder vergunning naar Teheran te hebben uitgevoerd: deze (warme) laboratoriumpers was bestemd voor de Iraanse luchtvaartindustrie. De pers zou het mogelijk maken om schoepen van vliegtuigturbines onder hoge druk aan een thermische bewerking te onderwerpen. Aangezien de oven van de pers een doorsnede van maximum 152 mm had, was er conform het non-proliferatieverdrag (NPV) geen uitvoervergunning vereist. Boven 152 mm zou de oven worden beschouwd als een ‘product voor tweërlei gebruik’, d.i. een product dat kan worden gebruikt voor nucleaire of militaire doeleinden. Het eindgebruikcertificaat dat door Iran Aircraft Industries werd uitgereikt, vermeldt overigens dat het materieel niet zal worden gebruikt voor militaire, defensie- of nucleaire doeleinden. De pers zou geïnstalleerd zijn geweest op de zetel van de onderneming *Iran Aircraft Industries* in Teheran.

De krant *Le Soir* suggereerde echter dat de isostatistische oven die aan voornoemde Iraanse onderneming werd geleverd, zou kunnen dienen om, ofwel onderdelen van raketten met een bereik van 2.000 of zelfs 3.000 kilometer te produceren, ofwel ‘drones’, die Iran al zou hebben geleverd aan de Hezbollah-militie, ofwel losse onderdelen voor zijn militaire vliegtuigen.

---

¹ SCHOONE, C., ‘Du “nucléaire” belge en Iran ?’, *Le Soir*, 29 april 2005 ; HUISMAN, R., ‘Vlaams bedrijf leverde verdachte pers aan Iran’, *Gazet van Antwerpen*, 30 april 2005 en SCHOONE, C., ‘Il fallait arrêter ce matériel...’, *Le Soir*, 11 mei 2005.

De kranten schreven dat de douane na een inspectie ter plaatse in februari 2005 een proces-verbaal van zes pagina's zou hebben opgesteld over de firma EPSI: de firma zou in totaal vier persen, waarvoor geen uitvoervergunning vereist is, aan Iran hebben verkocht. Toen het ministerie van Financiën aan de douanediens ten vroeg hun waakzaamheid te vergroten, zou de firma EPSI geen vergunning hebben gekregen om aan Iran een grotere isostatische pers te leveren dan de persen die de firma eerder wel al had geleverd.

Tot slot lezen we in de artikelen dat de Amerikaanse inlichtingendiensten (de CIA) België zouden hebben verwittigd. Het feit dat dit type uitvoer aan de controle van de Belgische overheden kon ontkomen, zou moeilijkheden met de VS-regering kunnen veroorzaken.

In zijn editie van woensdag 11 mei 2005 publiceerde *Le Soir* het commentaar van een 'Amerikaanse bron' volgens dewelke "*dit materieel moest worden tegengehouden*" en "*de internationale situatie de Belgische overheden ertoe moest aanzetten strenger te controleren*". De directie van de firma EPSI ontkent ook maar iets te maken te hebben met een atoom- of kernprogramma van Iran en is van mening dat de tussenkomst van de Amerikanen zou zijn ingegeven door een vorm van 'handelsprotectionisme'.

3. DE BELANGSTELLING VAN HET PARLEMENT

Op 29 april 2005 stelde mevrouw GERKENS, federaal parlementslid, een parlementaire vraag aan vice-eerste minister en minister van Justitie ONKELINX, over "*het kernmaterieel dat in België wordt geproduceerd en naar Iran wordt uitgevoerd*". Het parlementslid vroeg zich meer bepaald af of er reden was om een onderzoek in te stellen naar deze zaak.

De minister beantwoordde deze vraag op 3 mei 2005² op basis van een nota die ze op 2 mei van de Veiligheid van de Staat had ontvangen. In punt 6.3. van dit verslag bespreken we de inhoud van deze nota.

4. DE ONDERZOEKSPROCEDURE

De informatie die op 29 april 2005 in de pers verscheen, werd besproken tijdens de vergadering op dinsdag 3 mei 2005 van de Senaatscommissie belast met de parlementaire begeleiding van het Vast Comité I.

Het Vast Comité I wees de commissieleden erop dat het al een toezichtsonderzoek had geopend naar de rol van de inlichtingendiensten op het gebied van de strijd tegen de proliferatie van niet-conventionele of heel geavanceerde wapens.

De leden van de commissie lieten weten dat ze de bevoegde personen van de Administratie der Douane wensten te verhoren met betrekking tot de firma EPSI. Ze gaven het Vast Comité I de opdracht de vereiste informatie in te winnen bij de inlichtingendiensten.

Dezelfde dag besliste het Vast Comité I een specifiek onderzoek te openen naar de wijze waarop de firma EPSI eventueel werd gevolgd door de inlichtingendiensten in het kader van de strijd tegen de proliferatie. De bevoegde diensten en ministers kregen daarvan kennis op 4 mei 2005.

---

² *Parl. vragen, Kamer, Vraag nr. 6763 – 3de zitting CRABV 51 COM 586.*

Op 12 mei 2005 bevestigde de Senaatscommissie haar vraag aan het Vast Comité I om een onderzoek te openen. Voor het eerst in zijn twaalfjarig bestaan vond het Vast Comité I het nodig gebruik te maken van twee dwangmiddelen die de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op de politie- en inlichtingendiensten aan dit Comité verleent:

- Het liet beslag leggen op bepaalde documenten in overeenstemming met artikel 51 van voornoemde wet;
- De Voorzitter van het Vast Comité I heeft aan een gerechtsdeurwaarder de opdracht gegeven drie personeelsleden van de Veiligheid van de Staat te dagvaarden in overeenstemming met artikel 48 § 2 van dezelfde wet.

Op grond van de 'regel van de derde dienst'³ heeft de toenmalige administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat twee initiatieven genomen om de toegang van het Vast Comité I te beperken tot bepaalde documenten en bovendien het gebruik van die documenten te beperken.

Zo meende de administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat dat het beslag op bepaalde geclassificeerde documenten een bedreiging kon vormen voor de uitvoering van de opdrachten van de Veiligheid van de Staat die worden omschreven in de artikelen 7 en 8 van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst. De Veiligheid van de Staat heeft contact opgenomen met het orgaan dat de bewuste documenten had opgesteld om zijn standpunt te kennen betreffende de toepassing van het verzet bij de voorzitter van het Vast Comité I zoals bedoeld in artikel 51 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op de politie- en inlichtingendiensten.

De in beslag genomen documenten waren als 'geheim' geclassificeerd volgens de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, aangezien ze informatie bevatten die buitenlandse inlichtingendiensten hadden verstrekt..

Aangezien de administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat zich niet formeel tegen de beslaglegging had verzet, werd de zaak niet overgelegd aan de voorzitter van het Vast Comité I, zoals bedoeld in artikel 51, 2de lid van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op de politie- en inlichtingendiensten.

Op 30 mei 2005 liet de administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat weten waarom hij niet geneigd was de in beslag genomen documenten te bezorgen en gaf hij het Vast Comité I in de volgende bewoordingen kennis van het standpunt van de verzender:

---

³ De '**regel van de derde dienst**': het gaat om een regel (soms schriftelijk, soms mondeling) die in de wereld van de inlichtingendiensten toepasbaar is. De regel impliceert dat een inlichting die een officiële dienst van een Staat aan een andere officiële buitenlandse dienst bezorgt, 'eigendom' blijft van de dienst die de inlichting meedeelt. Dit betekent dat de inlichting:

- bij de ontvanger dezelfde graad van classificatie moet behouden als die welke de verzender heeft toegekend;
- alleen mag worden meegedeeld en bewerkt voor zover de passende veiligheidsvoorwaarden worden nageleefd (bescherming van het geheim, veiligheidsmachtigingen...);
- alleen mag worden gebruikt voor het doel waarvoor de inlichting werd verstrekt;
- zonder het akkoord van de verzender niet mag worden meegedeeld aan niet-gemachtigde derden.

Het Vast Comité I heeft al een studie aan deze regel gewijd (zie *Parl. Doc.*, Kamer 1997-1998, 1139/5,55).

"De verzender had de documenten als 'geheim' geclassificeerd om een van zijn belangen te beschermen. Hoewel de beslaglegging steunt op een wet, is ze van aard deze belangen schade te berokkenen. In deze context verwacht de verzender door de ontvanger op de hoogte te worden gebracht van elke gebeurtenis die een van zijn belangen in gevaar zou kunnen brengen. Het niet-nakomen van deze verbintenissen zou het vertrouwen tussen de diensten schaden en bijgevolg nadelig zijn voor de goede werking van de ontvanger, die immers geen informatie meer zou ontvangen. In zijn antwoord van 18 mei 2005 bevestigt de verzender dat voorzichtigheid van onze kant volkomen gerechtvaardigd was. Via een geheime boodschap stuurt deze dienst ons een niet-geclassificeerde tekst die we kunnen gebruiken buiten de loutere context van de inlichting."

Deze niet-geclassificeerde tekst, afkomstig van de verzender (een Amerikaanse dienst), werd verder in dit activiteitenverslag opgenomen.

De administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat verwees niet alleen naar artikel 51 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, maar verwittigde via de Dienst Enquêtes van het Vast Comité I. Volgens deze verwittiging moest het Comité I heel omzichtig te werk gaan bij het gebruiken van bepaalde documenten en de minister niet in moeilijkheden brengen tegenover het Parlement.

Deze mondelinge verwittiging werd op 2 juni 2005 bevestigd via een brief aan het hoofd van de Dienst Enquêtes. Het Vast Comité I meent dat het de verantwoordelijkheid moet nemen geen enkel document uit zijn onderzoeksdossier te weren. Het Comité I heeft de wettelijke opdracht de werking en de efficiëntie van de inlichtingendiensten te onderzoeken. Men kan het Comité I niet beletten de gevolgen te trekken die zich opdringen, ook al zouden sommigen geneigd zijn dit in hun eigen politieke voordeel aan te wenden.

Op 14 juni 2005 werd een als 'geheim' geclassificeerd verslag goedgekeurd. De classificatie van dit verslag wordt gerechtvaardigd door het feit dat het als 'geheim' geclassificeerde informatie bevat die een Amerikaanse dienst aan de Veiligheid van de Staat heeft meegedeeld. De gedeclassificeerde versie van dit verslag werd op 14 juni 2005 goedgekeurd.

Op 29 september 2005 heeft de minister van Justitie het antwoord van de Veiligheid van de Staat opgesteld naar aanleiding van het onderzoeksverslag van 15 juni 2005 aan het Vast Comité I gestuurd. Dit antwoord heeft als classificatie "Geheim wet van 11/12/1998". Het Vast Comité I antwoordde de minister van Justitie op 6 oktober 2005.

5. HET WETGEVEND EN REGELGEVEND KADER

In de krantenartikelen stond te lezen dat het door EPSI uitgevoerde materiaal kon worden omgebouwd tot een nucleaire isostatische pers, wat voldoende reden is om het materiaal in beslag te nemen, zelfs indien een uitvoervergunning niet vereist was. Voorts werd geopperd dat de isostatische pers kon dienen om onderdelen van raketten, 'drones' of onderdelen voor de militaire luchtvaart te produceren. Diverse wetten komen in aanmerking om toepasbaar te zijn op de uitvoer van beide soorten materiaal.

5.1. De wet van 9 februari 1981 en de Koninklijke besluiten

Deze wet van 9 februari 1981 houdende de voorwaarden voor export van kernmaterialen en kernuitrustingen, alsmede van technologische kerngegevens, aangenomen in toepassing van het non-proliferatieverdrag (NPV), verbiedt de overdracht van kernmaterialen, kernuitrustingen en technologische kerngegevens of hun afgeleiden aan niet-kernwapenstaten, behalve voor vreedzaam gebruik en na de vereiste controles. Opdat de naleving van die voorwaarden wordt verzekerd, is elke overdracht onderworpen aan een voorafgaande machtiging die wordt afgegeven door de minister of de staatssecretaris tot wiens bevoegdheid de Energie behoort. Sinds 2004 wordt de machtiging toegekend door de gewestelijke minister belast met Economie van het Gewest waar de betrokken onderneming gevestigd is.

Deze machtiging wordt gegeven na advies van de Commissie van Advies voor de Niet-Verspreiding van Kernwapens (CANVEK).

De materialen, uitrustingen en technologische gegevens waarvan de export onderworpen is aan een ministeriële machtiging worden ook vastgesteld door de Koning, rekening houdend met de internationale akkoorden tot regeling van het kerngebied en die België heeft ondertekend. Op verzoek van de minister geeft de CANVEK ook advies over elk ontwerp tot wijziging van de bij het koninklijk besluit gevoegde lijst van materialen en technologieën.

Deze wet van 9 februari 1981 wordt ten uitvoer gelegd door het Koninklijk besluit van 12 mei 1989 'betreffende de overdracht aan niet-kernwapenstaten van kernmaterialen, kernuitrustingen, technologische kerngegevens en hun afgeleiden'.⁴

Volgens de bijlagen van dit Koninklijk besluit moet de CANVEK advies verlenen voor *"isostatische persen die een maximale werkdruk van 69 MPa of meer kunnen bereiken en die zijn voorzien van een holte met een binnendiameter groter dan 152 mm, evenals voor speciaal ontworpen matrijzen en mallen en voor besturingen en 'speciaal ontworpen programmatuur' hiervoor"*.

5.2. De regels van de Europese Unie voor de controle op de uitvoer van producten en technologie voor tweërlei gebruik en van militaire uitrustingen

De verordening (EG) nr. 1334/2000 van de Europese Raad van 22 juni 2000⁵ stelt een communautaire regeling in voor de controle op de uitvoer van producten en technologie voor tweërlei gebruik. Het gaat om alle producten die bestemd (kunnen) zijn voor een gebruik verbonden met massavernietigingswapens en met conventionele wapens indien deze laatste bestemd zijn voor uitvoer naar bestemmingen waarvoor een wapenembargo geldt.

Iran is niet onderworpen aan een multilateraal embargo op conventionele wapens. Alleen de Verenigde Staten en Engeland hebben eenzijdig een embargo ingevoerd.

---

⁴ B.S., 15 juni 1989.

⁵ Gewijzigd door de verordening (EG) nr. 149/2003 van de Raad van 27 januari 2003.

De uitvoer van de producten die in de bijlage I van de verordening worden opgesomd, is onderworpen aan een machtiging. Het gaat om uitrustingen bedoeld door de *Nuclear Suppliers Group* (NSG, Groep van leveranciers van kernmateriaal)⁶, het Wassenaar Arrangement betreffende producten voor tweërlei gebruik⁷ en het *Missile Technology Control Regime* (MTCR, Controleorgaan Rakettechnologie).⁸

Deze bijlage bevat verschillende modellen van isostatische persen.

Voor de uitvoer van goederen die in deze bijlage van de verordening niet worden genoemd, kan ook een vergunning zijn vereist *"indien de bevoegde overheden van de lidstaat waar de exporteur gevestigd is aan deze laatste hebben meegedeeld dat de bewuste producten geheel of gedeeltelijk bestemd zijn of kunnen zijn voor gebruik in verband met de ontwikkeling, de productie, de behandeling, de bediening, het onderhoud, de opslag, de opsporing, de herkenning of de verspreiding van chemische, biologische of kernwapens of andere nucleaire explosiemiddelen, of voor de ontwikkeling, de productie, het onderhoud of de opslag van raketten die dergelijke wapens naar hun doel kunnen voeren"*.

Twee ministeriële besluiten van 28 september 2000 tot regeling van de uitvoer en de doorvoer van producten voor tweërlei gebruik bekrachtigen de toepassing van deze Europese verordening nr. 1334/2000 voor België.

6. VASTSTELLINGEN

6.1. De rol van de Veiligheid van de Staat

Artikel 8 van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst geeft aan de Veiligheid van de Staat de expliciete opdracht oog te hebben voor bedreigingen in verband met proliferatie, d.i. *"de handel of de transacties betreffende materialen, producten, goederen of knowhow die kunnen bijdragen tot de productie of de ontwikkeling van non-conventionele of zeer geavanceerde wapensystemen"*. Artikel 8 voegt eraan toe: *"In dit verband worden onder meer bedoeld de ontwikkeling van nucleaire, chemische en biologische wapenprogramma's, de daaraan verbonden transmissiesystemen, alsook de personen, structuren of landen die daarbij betrokken zijn."*

De wijze waarop de Veiligheid van de Staat deze materie behandelt, wordt beschreven in een handboek dat wordt gebruikt in het kader van de opleiding van agenten van de buitendiensten: *"De activiteiten van de Veiligheid van de Staat zijn er vooral op gericht de uitvoer te voorkomen van knowhow en producten die kunnen worden gebruikt om arsenalen en systemen van nucleaire, biologische en/of chemische wapens aan te leggen. De inbreng van voornoemde dienst situeert zich op het louter informatieve vlak. De dienst beschikt immers niet over beslissingsbevoegdheid inzake niet-proliferatie."* De Veiligheid van de Staat geeft de volgende beschrijving van zijn taken:

- informatie verstrekken aan de bevoegde overheden: het betreft zowel algemene informatie over de ontwikkeling van alles wat met proliferatie verband houdt als specifieke informatie die tot doel heeft ongewenste transacties te verhinderen, bijv. informatie over 'verspreidende' landen, over verdachte kopers of leveranciers;
- informatie bezorgen aan deze overheden 'teneinde de ongewenste deelname aan de uitvoering van niet-conventionele wapenprogramma's te voorkomen';

⁶ Aanvankelijk 'Club van Londen' genoemd.

⁷ <http://www.wassenaar.org>

⁸ www.mtcr.info

- informatie bezorgen aan commerciële en industriële actoren en aan gespecialiseerde laboratoria;
- op het nationale grondgebied instaan voor de operationele opvolging (d.i. inlichtingen verzamelen) van situaties waar er vermoedens zijn van inbreuk op de bepalingen tegen proliferatie, eventueel in samenwerking met andere bevoegde diensten;
- bijdragen tot de concrete uitvoering en tot de aanpassing van het Belgische non-proliferatiebeleid;
- deelnemen aan nationale en internationale coördinatievergaderingen of aan eender welk ander initiatief op het vlak van niet-proliferatie.

Een vertegenwoordiger van de Veiligheid van de Staat is lid van de Commissie van Advies voor de Niet-Verspreiding van Kernwapens.

6.2. De wijze waarop de Administratie der Douane en Accijnzen kennis heeft genomen van de feiten

Tijdens hun verhoor door de Senaatscommissie die belast is met de parlementaire begeleiding van het Vast Comité I, hebben drie vertegenwoordigers van de Administratie der Douane en Accijnzen van de FOD Financiën uiteengezet hoe hun dienst kennis heeft gekregen van de feiten die ons aanbelangen, te weten de uitvoer van een isostatische pers van de firma EPSI naar Iran, en hoe zij deze zaak hebben behandeld.

Dit relaas is het voorwerp van een schriftelijke nota vanwege de directeur-generaal van Douane en Accijnzen. Dit document werd overhandigd aan de commissieleden en aan de leden van het Vast Comité I. De wijze waarop de Administratie der Douane en Accijnzen kennis heeft gekregen van deze zaak, kan als volgt worden samengevat.

- Op 28 september 2004 kreeg de Douane van de CANVEK een e-mailbericht met het oog op het toepassen van de alarmprocedure. De geheime informatie was als volgt geformuleerd: *"Op de vergadering van de CANVEK heeft een lid informatie verspreid - met classificatie «geheim» - over de mogelijkheid tot omzeilen van het Belgisch nucleaire exportregime, waarbij een Belgisch bedrijf is genoemd. De bron van deze informatie is een buitenlandse inlichtingendienst"* Het bericht eindigt met de aankondiging van een vergadering van de CANVEK die dezelfde dag zou plaatsvinden.
- Op 1 oktober 2004 stelde de CANVEK een ontwerp van rondzendbrief op betreffende de mogelijke uitvoer van een isostatische pers naar Iran.
- Op 5 oktober 2004 werd dit ontwerp van rondzendbrief voor advies verzonden naar de gewestelijke overheden bevoegd voor het toekennen van uitvoervergunningen. De Douane kreeg het akkoord van het Vlaams Gewest, maar er kwam geen enkele reactie van het Waals Gewest.
- Op 28 oktober 2004 heeft een attaché van de Amerikaanse douane bij de ambassade van de Verenigde Staten in Brussel een bezoek gebracht aan de Administratie der Douane en Accijnzen. De Amerikaanse attaché overhandigde aan zijn Belgische ambtgenoot een beknopte geheime nota. Volgens dit document stond de firma EPSI op het punt diezelfde dag een isostatische koudpers naar Iran te versturen. Het transport zou per vrachtwagen plaatsvinden.

- Vervolgens werden de vijf douanekantoren tot dewelke de firma EPSI zich gewoonlijk richtte voor de aangifte van de uitvoer van producten (Sint-Niklaas, Antwerpen, Zaventem, Meer en Mechelen) verwittigd en kregen ze het verzoek het konvooi tegen te houden.
- Op 3 november 2004 voert de firma EPSI een isostatische pers per vrachtwagen uit via het douanekantoor van Eynatten. Volgens de documenten was de pers bestemd voor de Iraanse firma Iran Aircraft Industry. Bij de pers zat een brief van het Vlaams Gewest waarin stond dat het uitgevoerde materieel niet bestemd was voor tweëerlei gebruik en dat een uitvoervergunning bijgevolg niet vereist was.
- Op 19 november 2004 stuurde de Administratie der Douane en Accijnzen een e-mailbericht naar de CANVEK. Verwijzend naar het bericht van 28 september 2004 vroeg de douane aan de CANVEK of de betrokken firma wel degelijk in het Waasland was gevestigd. Op 22 november 2004 antwoordde de CANVEK bevestigend.

Op basis van haar onderzoek bij de firma EPSI kwam de Administratie der Douane en Accijnzen tot het besluit dat er geen enkel spoor van fraude was en dat er geen reden was om de *catch all*-procedure toe te passen. Het materieel werd volkomen legaal besteld, vervoerd en uitgevoerd. Aangezien het niet ging om producten voor tweëerlei gebruik, was er geen uitvoervergunning vereist.

6.3. De verwerking van de informatie over de firma EPSI door de Veiligheid van de Staat

Op grond van de documenten die de Veiligheid van de Staat aan het Vast Comité I heeft bezorgd en van de verklaringen onder ede van de personeelsleden van voornoemde dienst, kan de behandeling van de zaak-EPSI door deze dienst als volgt worden gereconstrueerd:

De firma EPSI is sinds 1994 bij de dienst gekend

De maatschappelijke zetel van EPSI is in Temse gevestigd. De onderneming is gespecialiseerd in het onderzoek, de ontwikkeling en de productie van hogedruktoepassingen: isostatische warmte- en koudpersen, hogedrukpompen, werktuigen voor reactoren enzovoort. De producten van de firma worden meer bepaald gebruikt in de ruimtevaartindustrie.

Vroeger was EPSI een filiaal van National Forge USA, een onderneming die deel uitmaakt van de Amerikaanse groep RCR Group Incorporated, met zetel in Pennsylvania. EPSI heette in die tijd National Forge Europe NV en de zetel was gevestigd in Sint-Niklaas. In 1996 verkreeg de firma zijn onafhankelijkheid van de Amerikaanse groep en werd hij EPSI (Engineered Pressures Systems International NV). De maatschappelijke zetel werd overgebracht naar Temse en de firma behield een filiaal in de staat Massachusetts in de Verenigde Staten.

De eerste verwittiging van de Amerikaanse dienst (15 juli 2004)

Op 15 juli 2004 ontving de Veiligheid van de Staat een nota van de Amerikaanse ambassade in Brussel. Het betreft een als 'geheim' geclassificeerd document dat de Dienst Enquêtes op 12 mei 2005 in beslag heeft genomen.

Volgend op de verwijzing naar de 'regel van de derde dienst' bij de beslaglegging op voornoemd document op 12 mei 2005, verleende de verzendende dienst de declassificatie van de volgende inhoud:

- *"In the spirit of our close missile nonproliferation partnership, we would like to alert you to a matter of potential proliferation concern and request your government's assistance in investigating this activity.*
- *The US has information that an Iranian company is attempting to purchase a hot isostatic press from the Belgium firm Engineered Pressure Systems International N.V. (EPSI).*
- *Hot isostatic presses can be used in making nose tips for reentry vehicles and nozzle inserts for rocket motors. They also can be used to form metal laminates and improving the quality of metal castings and forgings.*
- *Some isostatic presses are controlled under category II items 6 of the MTCR annex.*
- *We hope you will be able to use this information to investigate this activity and disrupt Iran's ability to procure sensitive equipment for its missile programs from Belgium.*
- *In particular, we urge your government to employ all appropriate measures, including catch-all controls, to ensure that Belgian entities do not contribute, even inadvertently, to missile programs in Iran."*

De toenmalige administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat becommentarieert de inhoud van deze nota als volgt:

"In eerste instantie moesten we de waarde van de informatie beoordelen. Het kon om een eenvoudige waarschuwing gaan in het kader van de non-proliferatie, maar het kon ook een poging zijn om economische schade toe te brengen. Niettemin heeft de dienst veeleer geloof hecht aan de hypothese van non-proliferatie, aangezien de Amerikanen Iran beschouwen als een land dat deel uitmaakt van de As van het Kwaad."

Bijgevolg kregen de afdeling Proliferatie en de lokale afdeling in Gent op 16 juli 2005 de opdracht een onderzoek in te stellen naar de Belgische firma EPSI en naar zijn exportactiviteiten naar Iran.

Deelname aan de vergadering van de CANVEK (6 september 2004)

Een hoofdcommissaris vertegenwoordigde de Veiligheid van de Staat op deze CANVEK-vergadering. Er was geen vertegenwoordiger van de Administratie der Douane en Accijnzen aanwezig.

De vertegenwoordiger van de Veiligheid van de Staat verklaarde dat hij beschikte over informatie, beschermd door het beroepsgeheim, waaruit bleek dat een exporteur zou pogen het toezicht op de uitvoer van kernmaterialen te omzeilen. In de notulen van deze vergadering wordt de naam van de betrokken exporteur noch het land van bestemming vermeld.

Nochtans is uit het onderzoek van het Vast Comité I gebleken dat de firma EPSI en Iran wel degelijk mondeling werden genoemd als hoofdrolspelers in deze verdachte transactie.

De hiërarchie van de Veiligheid van de Staat ging akkoord met deze mededeling. Hoewel niet alle leden van de CANVEK over een veiligheidsmachtiging beschikken, leek het noodzakelijk hun kennis te geven van deze geclassificeerde informatie, zonder dewelke zij onmogelijk de passende maatregelen konden treffen. De Amerikaanse dienst had zeker niet de bedoeling de mededeling van de informatie te beletten, aangezien hij aan de Belgische overheden vroeg de uitvoer te voorkomen.

In de notulen van de vergadering staat dat het secretariaat van de CANVEK aan de douane de opdracht zou geven het toezicht op nucleaire producten voor tweërlei gebruik te versterken, *"zodra het geheim van de informatie zou worden opgeheven en op voorwaarde dat de Gewesten hun medewerking zouden verlenen"*.

Deelname aan de vergadering van de CANVEK (28 september 2004)

Een analist van de studiedienst Proliferatie vertegenwoordigde de Veiligheid van de Staat op deze vergadering. Evenmin als op de vorige vergadering (6 september 2004) was een vertegenwoordiger van de Administratie der Douane en Accijnzen op deze vergadering aanwezig.

Tijdens deze vergadering werden twee dossiers besproken:

- Een eerste dossier betreffende de uitvoer van een isostatische pers van de firma EPSI naar Iran: de aanwezige leden van de CANVEK verleenden een ongunstig advies, aangezien ze meenden dat er *"een onaanvaardbaar risico [bestond] dat de uitrusting betrokken zou worden bij activiteiten in verband met nucleaire wapens of een activiteit van kernexplosie"*.
- Het geval, ter sprake gebracht op 6 september 2004, van de Belgische firma die ervan werd verdacht het systeem van nucleaire uitvoer te willen omzeilen: de notulen vermelden de naam van de interveniënt noch de naam van de betrokken firma.

In de notulen van de vergadering staat alleen dat het secretariaat van de CANVEK contact heeft gehad met de diensten van de Douane. Zij stellen een rondzendbrief op om het toezicht te versterken op de uitrusting die tijdens de vorige vergadering ter sprake is gekomen.

Op 5 oktober 2004 bevestigde de minister van Economie de weigering om de vergunning voor de uitvoer van een isostatische pers naar Iran, aangevraagd door de firma EPSI, toe te kennen.

Het eerste interne rapport van de Veiligheid van de Staat dat volgt op de door de Amerikaanse dienst verstrekte informatie (5 oktober 2004)

Het onderzoek werd gevoerd in de tweede helft van september en begin oktober 2004. De stelling volgens dewelke de firma EPSI zou proberen de controle door de douane te omzeilen door de doorsnede van de pers tijdelijk te verkleinen, is weinig waarschijnlijk. Het zou bijzonder moeilijk zijn om een dergelijke aanpassing uit te voeren.

Als gevolg van een dergelijke wijziging, zou de uitrusting ontsnappen aan de normen in de bijlage van het Koninklijk besluit van 12 mei 1989 betreffende nucleaire overdrachten, maar niet aan de normen van het Wassenaar Arrangement.

In het rapport wordt opgemerkt dat Iran perfect op de hoogte is van de regels die in Europa gelden voor de gevoelige export naar risicolanden. Iraanse bedrijven maken gebruik van de verschillen in de regelgeving van de Europese landen om het toezicht door de douane en de weigering van uitvoervergunningen te omzeilen.

De tweede Amerikaanse verwittiging (28 en 29 oktober 2004)

Op 29 oktober 2004 kreeg de Veiligheid van de Staat een nieuwe verwittiging van de Amerikanen (op datum van 28 oktober 2004). In het document lezen we dat de firma EPSI op het punt stond een isostatische koudpers te leveren aan een bedrijf in Iran.

Het transport zou per vrachtwagen plaatsvinden. Het voorkomen van het uitgevoerde materiaal zou kunnen worden gewijzigd om de Belgische douanereglementering te omzeilen. Er wordt ook gemeld dat de Belgische douane dezelfde verwittiging heeft gekregen.

De Veiligheid van de Staat heeft nooit een antwoord verstuurd naar de Amerikaanse dienst betreffende de verwittigingen van 15 juli en 28 oktober 2004.

Op 3 november 2004 voert de firma EPSI via het douanekantoor van Eynatten een isostatische pers uit per vrachtwagen.

Het tweede interne rapport van de Veiligheid van de Staat (25 november 2004)

In dit rapport van 25 november 2004, dat als 'geheim' werd geclassificeerd, staat dat de firma EPSI eind oktober inderdaad een 'kleine' isostatische pers aan Iran heeft geleverd. Volgens de officiële documenten zou de eindgebruiker van de pers de onderneming Iran Aircraft Industries zijn, die de pers zou gebruiken om vliegtuigjes voor turbines te maken. Volgens de verslaggever is dit een aannemelijke uitleg.

De hypothese volgens dewelke Iran de binnendiameter van de pers na levering zou kunnen wijzigen (vergroten), is niet ernstig. Hoewel een dergelijke technische aanpassing in theorie niet uitgesloten is, is ze moeilijk realiseerbaar en heeft men bovendien weinig zekerheid over de gevolgen.

Het is dan ook weinig waarschijnlijk dat een land als Iran, dat niet over de technische capaciteiten beschikt om een isostatische pers te produceren, de eigenschappen van een dergelijke pers zou kunnen wijzigen.

Bovendien lezen we in het rapport dat de firma EPSI een klacht heeft over een lacune in de exportreglementering. Eens toegekend, zijn vergunningen één jaar geldig, terwijl de termijn tussen de toekenning van de vergunning en de effectieve levering van het materiaal vaak langer dan één jaar duurt.

Dit betekent dat men de procedure moet hernemen op het ogenblik waarop de bestelling klaar is om te worden geleverd. Deze situatie is commercieel nadelig voor onze exportbedrijven. De verslaggever stelt voor om de procedure te volgen die in sommige buurlanden toepasbaar is: een voorafgaand advies afleveren op het ogenblik van de bestelling.

Deelname aan de vergadering van de CANVEK (1 maart 2005)

Een analist van de studiedienst Proliferatie vertegenwoordigde de Veiligheid van de Staat op deze vergadering, waar ook een vertegenwoordiger van de Administratie der Douane en Accijnzen aanwezig was.

De firma EPSI werd genoemd in het kader van verschillende dossiers betreffende de uitvoer van isostatische persen naar het buitenland.

Daarna boog de Commissie zich over *"de informatie betreffende het mogelijk omzeilen van het systeem van nucleaire uitvoer, een zaak waarin een Belgische firma betrokken zou zijn"*.

Aan de vertegenwoordiger van de Administratie der Douane en Accijnzen werd gevraagd *'om uitleg [te geven] over de getroffen en nog te treffen maatregelen die als elementen van antwoord zullen kunnen dienen'*.

Volgens deze uitleg werd de firma EPSI (die hier dus bij naam wordt genoemd) onder permanent toezicht vanwege de douanediens ten geplaatst. De douane moest nog nagaan of de uitgevoerde pers al dan niet onder de controle op de export viel.

Het antwoord op een parlementaire vraag van 29 april 2005

Op 2 mei 2005 kreeg de Veiligheid van de Staat de opdracht aan vice-eerste minister en minister van Justitie ONKELINX de nodige elementen te bezorgen om haar in staat te stellen een antwoord te formuleren op de parlementaire vraag van mevrouw GERKENS, federaal parlementslid, over *"het kernmateriaal dat in België wordt geproduceerd en naar Iran wordt uitgevoerd"*.⁹

Op grond van de gegevens die *Le Soir* op 29 januari 2005 had gepubliceerd, vroeg mevrouw GERKENS meer bepaald of de Belgische inlichtingendiensten weet hadden van de uitvoer van kernmateriaal door Belgische bedrijven naar Iran.

Dezelfde dag bezorgde de Veiligheid van de Staat het volgende antwoord aan de minister van Justitie:

"De Veiligheid van de Staat beseft dat materieel dat in het kader van een kernprogramma kan worden gebruikt, van België kan worden uitgevoerd naar landen zoals Iran. Bijgevolg proberen we in het kader van onze opdracht van strijd tegen de proliferatie van chemische, biologische en nucleaire wapens zoveel mogelijk, en in samenwerking met de andere bevoegde overheden in België, dit soort transacties te volgen en in voorkomend geval te beletten.

Als inlichtingendienst zijn we echter niet bij machte alle Belgische exportverrichtingen te volgen. In juli 2004 bleek uit informatie van een buitenlandse dienst dat het mogelijk was dat een HIP naar Iran zou worden uitgevoerd. Dit element kwam ter sprake op een vergadering van de Commissie van Advies voor de Niet-Verspreiding van Kernwapens (CANVEK). Deze vertrouwelijke vergaderingen hebben tot doel de dossiers te onderzoeken waarvoor een vergunning noodzakelijk is.

---

⁹ *Parl. Hand.*, Kamer van Volksvertegenwoordigers, Vraag nr. 6763 van mevrouw Gerkens, 3de zitting, CRABV 51 COM 586.

Met betrekking tot het geval waarover Le Soir berichtte, was de Veiligheid van de Staat niet op de hoogte van de export van deze isostatische warmtepers, ook al had deze dienst kennis van de algemene activiteiten van de firma EPSI, meer bepaald via de vele dossiers die deze firma regelmatig indient bij de CANVEK.

Volgens de berichtgeving in Le Soir beantwoordde de HIP niet aan de criteria die vereisen dat een dossier bij de CANVEK wordt ingediend.

Blijft de mogelijkheid dat de Amerikaanse overheden, via hun verbindingsagenten bij de Douane, bepaalde informatie die niet voor de Veiligheid van de Staat is bestemd direct meedelen.

Met betrekking tot de informatie die in de pers verscheen, had het ministerie van Financiën onze dienst niet van tevoren op de hoogte gebracht.

Algemeen is de CANVEK, waarvan de Veiligheid van de Staat lid is, het klassieke orgaan voor het uitwisselen van informatie betreffende de bestrijding van nucleaire proliferatie.

Daarnaast zijn de gebruikelijke mechanismen van uitwisseling en contact met andere Belgische entiteiten natuurlijk ook van toepassing in nucleaire aangelegenheden.

Natuurlijk komen de huidige mechanismen van strijd tegen de proliferatie in België voor verbetering in aanmerking, ook al zijn de resultaten die ze tot op heden boeken niet verwaarloosbaar. Men mag niet vergeten dat de menselijke en logistieke middelen die in het kader van de strijd tegen de proliferatie in België worden toegekend, niet toelaten een volledig en stelselmatig toezicht uit te oefenen op de gevoelige export en zoiets wellicht nooit voor 100% mogelijk zullen maken.

Met betrekking tot de nood aan een onderzoek, moet ten minste worden nagegaan wat niet heeft gewerkt om de toepassing van het 'catch all'-beding toe te passen."

Op grond van dit schrijven antwoordde de minister van Justitie dat de Veiligheid van de Staat geen kennis had van de informatie die *Le Soir* had gepubliceerd, "zelfs al was deze dienst op de hoogte van de algemene activiteiten van de firma EPSI, meer bepaald via de vele dossiers die deze firma regelmatig indient bij de Commissie van Advies".

In zijn brief van 18 mei 2005 aan het Vast Comité I bevestigt de toenmalige administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat ook dat deze dienst geen informatie had gekregen over de isostatische pers HIP waarover *Le Soir* het had op 29 april 2005.

Commentaar van het Vast Comité I

In het bewuste artikel in *Le Soir* is er sprake van een isostatische pers die in januari 2005 per vrachtwagen zou zijn uitgevoerd naar Teheran, zonder vergunning. In het kader van dit onderzoek hebben we echter geen enkel spoor gevonden van een dergelijke exportverrichting in januari 2005. De context en de omstandigheden die in het artikel worden beschreven, lijken echter overeen te komen met het export door EPSI op 3 november 2004.

Het Vast Comité I meent dan ook dat het verkeerd is te verklaren dat men niets afweet van de exportverrichting, gelet op de nauwkeurige verwittigingen van de Amerikaanse inlichtingendienst (CIA) en het rapport van 25 november 2004.

6.4. Commentaar van de Veiligheid van de Staat

In zijn brief van 18 mei 2005 geeft de administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat de volgende uitleg bij de manier waarop zijn dienst het probleem heeft behandeld:

- *“In tegenstelling tot de verkeerde voorstelling die soms werd gegeven, is een isostatische warmtepomp wel degelijk een product voor tweërlei gebruik dat eventueel een toepassing kan vinden in het kader van een kernprogramma; het gaat echter geenszins om kernmateriaal, wat sommigen ook mogen beweren.*
- *Anderzijds is het volgens specialisten ter zake weinig waarschijnlijk dat de technische kenmerken van dit type pers worden gewijzigd om bepaalde exportcontroles te omzeilen, aangezien het een moeilijke operatie betreft en het gevaar bestaat dat het materiaal niet langer in staat is datgene te doen waarvoor het is bestemd; het gevaar bestaat zelfs dat het materiaal helemaal niet meer kan worden gebruikt.*
- *Met betrekking tot de Belgische organen voor de strijd tegen de proliferatie van kernmateriaal, moet men weten dat de menselijke en logistieke middelen die voor de strijd tegen de proliferatie aan de verschillende bevoegde entiteiten worden toegekend ruimschoots onvoldoende zijn om een optimaal en stelselmatig toezicht op de Belgische ondernemingen en op de export uit en via ons land te verzekeren.*
- *Nemen we het voorbeeld van de Douane, dan lijkt dat haar agenten zelfs met de beste wil van de wereld niet meer dan maximum 4 tot 5% van de export kunnen controleren. Met de menselijke en logistieke middelen waarover de Veiligheid van de Staat beschikt, kan deze dienst slechts een heel gedeeltelijke en vaak alleen maar gerichte opvolging verzekeren.*
- *Weliswaar werden er sinds september 2001 middelen vrijgemaakt om de bestrijding van het terrorisme te versterken. Helaas is de strijd tegen de proliferatie tegelijk in de schaduw blijven staan, terwijl deze problematiek sinds 2001 meer dan ooit aanwezig is op het mondiale schaakbord.*
- *Samengevat zijn alle betrokken actoren op het terrein het erover eens dat België vandaag niet over de middelen beschikt om een sterk niet-proliferatiebeleid te voeren. Hoewel er sinds 2001 bepaalde initiatieven zijn genomen, geldt dit helaas niet voor de middelen die nodig zijn om die initiatieven concreet uit te voeren.*
- *Welke middelen er ook worden ingezet in het kader van de strijd tegen de proliferatie, een toezicht van 100% zal steeds een illusie blijven.*
- *Hoewel de Veiligheid van de Staat op dit vlak onbetwistbaar een rol te vervullen heeft, wensen we erop te wijzen dat we geen bevoegdheid genieten met betrekking tot de ‘materiële’ controle van de uitvoer noch met betrekking tot intercepties.*
- *In het geval waarover Le Soir verslag uitbracht, blijkt, zonder dat we over nadere gegevens beschikken, dat alleen de gewestelijke overheden die bevoegd zijn om een uitvoervergunning uit te reiken en/of de Administratie der Douane hadden kunnen optreden om de uitvoer van de HIP naar Iran te beletten.*

- *Wanneer men het heeft over de uitvoer van een HIP door de firma EPSI, zonder vermelding van alle technische eigenschappen van dit materieel of van de precieze omstandigheden van de exportverrichting, is het moeilijk uit te maken of iedereen het wel over dezelfde HIP heeft, aangezien we momenteel over weinig elementen beschikken die een vergelijking mogelijk maken.”*

7. HET PROBLEEM VAN HET MEEDELEN VAN GECLASSIFICEERDE INFORMATIE AAN DE AMBTENAREN EN DE LEDEN VAN DE CANVEK

Niet alle leden van de CANVEK beschikken over een veiligheidsmachtiging die hun moet toelaten kennis te nemen van geclassificeerde informatie.

De vertegenwoordigers van de Veiligheid van de Staat bij voornoemde commissie hebben geen richtlijnen gekregen over de wijze waarop ze binnen de commissie bepaalde informatie konden meedelen.

Een hoofdcommissaris heeft dit probleem in de volgende bewoordingen overgelegd aan de administrateur-generaal:

”Ten tweede stelt zich een niet onbelangrijk probleem dat verbonden is met de wetgeving inzake classificatie en veiligheidsmachtiging, namelijk in welke vorm (mondeling of schriftelijk?) en aan elke bevoegde ambtenaar kan de VS deze ‘intelligence’ doorgeven. Hierbij speelt tevens de graad van waarachtigheid een rol, vermits de bevoegde Overheden zich bij hun beslissing zullen steunen op de bekomen adviezen, waarin o.a. door de VS zou zijn gecontribueerd.”

De commissaris stelt aan de administrateur-generaal voor dit probleem te onderzoeken in het licht van een aantal concrete dossiers die de CANVEK heeft besproken. Blijkbaar is er tot op heden nog geen antwoord op dit probleem.

8. BESLUITEN

Dit onderzoek had niet tot doel na te gaan of de firma EPSI bij het uitvoeren van uitrusting naar Iran een inbreuk had gepleegd op een door België geratificeerd internationaal stelsel van toezicht op de export. Het Vast Comité I is daarvoor niet wettelijk bevoegd. Het Vast Comité I heeft zich ertoe beperkt een onderzoek te voeren naar:

- de bevoegdheid van de Belgische inlichtingendiensten m.b.t. deze problematiek;
- de manier waarop de Belgische inlichtingendiensten de informatie hebben verwerkt die ze van een buitenlandse dienst over deze verdachte exportverrichting hebben ontvangen.

Onmiddellijk is gebleken dat de ADIV geen kennis heeft gekregen van deze zaak en er ook niet bij was betrokken.

De informatie die de Veiligheid van de Staat op 14 juli 2004 van de Amerikaanse dienst heeft ontvangen, was van aard de bevoegde overheden te verwittigen voor de verdachte aard van de exportverrichting. Er moest een onderzoek worden ingesteld naar de mogelijkheid dat een dergelijke exportverrichting naar Iran een inbreuk vormde op een internationaal stelsel van toezicht op de export.

Ook al kwam het de Veiligheid van de Staat niet toe zelf een oordeel te vellen, deze dienst had ten minste te gelegener tijd een onderzoek moeten voeren, de situatie analyseren en de informatie schriftelijk bezorgen aan de bevoegde overheden, d.i. de Administratie van de Douane en Accijnzen, de FOD Economie, de CANVEK en de buitenlandse dienst die de informatie aanvankelijk had bezorgd.

- Het onderzoek werd snel aangevraagd bij de externe dienst belast met proliferatie (op 16 juli 2004); pas op 5 oktober 2004 werd een rapport opgesteld. Dit rapport bevat geen definitieve conclusies, maar somt een aantal elementen en vragen op die verder onderzoek rechtvaardigen.
- De analyse: hetzelfde rapport bevat een beknopte analyse van de mogelijkheid om de isostatische pers al dan niet om te bouwen teneinde de controle door de douane te omzeilen. Blijkbaar heeft de studiedienst hierover geen analyserapport opgesteld. De hypothese van een poging om de firma EPSI economisch nadeel te berokkenen werd mondeling geopperd, maar wordt door geen enkele schriftelijke analyse bevestigd.
- De informatie aan de overheden: de enige informatie die de Veiligheid van de Staat heeft verspreid, was een mondelinge mededeling van de vertegenwoordiger van deze dienst tijdens de vergadering van de CANVEK op 6 september 2004. De informatie in de notulen van deze vergadering is vaag en stelt de Administratie der Douane en Accijnzen niet in staat de noodzakelijke maatregelen te treffen ten opzichte van de firma EPSI. Tijdens het onderzoek waren er ook informele contacten tussen de dienst A7 en leden van het Bestuur Energie van de FOD Economie.

Pas op 28 oktober 2004 kreeg de Belgische douane van de Amerikaanse douane de volledige informatie. Pas vanaf deze datum kon de Belgische douane gerichte maatregelen treffen ten opzichte van EPSI. Op hetzelfde ogenblik stond deze firma op het punt het verdachte product uit te voeren.

Het is opmerkelijk dat EPSI het product uitvoert via een douanekantoor waarmee de firma niet gewoon was te werken. Deze bijzondere omstandigheid had moeten worden onderzocht.

De Veiligheid van de Staat heeft de buitenlandse dienst geen kennis gegeven van het gevolg dat hij aan het bericht van 14 juli 2004 heeft verleend.

Deze vaststellingen illustreren eens te meer het probleem van de toepassing zonder onderscheid van de 'regel van de derde dienst'.

Het Vast Comité I heeft al vaak gewezen op dit probleem, meer bepaald in zijn activiteitenverslagen van 2003 en 2004.¹⁰

---

¹⁰ Vast Comité I, *Activiteitenverslag 2003 en Activiteitenverslag 2004*, Brussel (www.comiteri.be).

'In verband met de internationale samenwerking stelde het Vast Comité I tijdens de activiteitenperiode 2003 «een tussentijds verslag op van een onderzoek naar de wijze waarop de Veiligheid van de Staat antwoordt op de vragen van buitenlandse veiligheidsdiensten die een vertegenwoordiger hebben in het koninkrijk. Dit verslag onderstreept bepaalde moeilijkheden waarvan de belangrijkste in deze materie wel voortvloeit uit een extreme en ongenueanceerde cultuur van het geheim. Het Vast Comité I oordeelt dat de zonder enig toezicht toegepaste «regel van de derde dienst» niet als een automatisme mag gelden. Zulks zou kunnen impliceren dat de politieke macht zich op een bijna exclusieve en vaak zelfs gevaarlijke wijze zou verschuiven van de Staat naar een dienst van deze Staat Het Vast Comité I deed reeds opmerken dat een strikte interpretatie van deze gewoonteregels voor wat het Comité betreft een hinderpaal vormt voor een doeltreffend toezicht.»¹¹

In het onderhavige geval heeft de toepassing van de 'regel van de derde dienst' ertoe geleid:

- dat de naam van de firma EPSI niet werd vermeld in de notulen van de vergadering van de CANVEK waar de vertegenwoordiger van de Veiligheid van de Staat de aandacht van dit orgaan heeft gevestigd op een verdachte levering aan Iran;
- dat de CANVEK de Administratie der Douane en Accijnzen slechts in algemene bewoordingen heeft gewaarschuwd voor dit probleem, zodat deze Administratie geen gerichte actie kon ondernemen tegen de betrokken firma;
- dat uiteindelijk de Amerikaanse overheden het initiatief hebben genomen om de Belgische douane rechtstreeks te verwittigen;
- dat de Administratie der Douane geen kennis heeft gekregen van de naam van de firma EPSI binnen een termijn die volstond om een preventieve controle te organiseren;
- dat een isostatische pers van de firma EPSI zonder uitvoervergunning naar Iran kon worden uitgevoerd, zonder grondig onderzoek naar de conformiteit van deze operatie met de internationale regels betreffende de uitvoer van uitrustingen voor tweërlei gebruik.

Bovendien meent het Vast Comité I dat de uitleg die de Veiligheid van de Staat begin mei 2005 aan de minister heeft gegeven, onvolledig en bijgevolg niet bijzonder waarheidsgetrouw is. Zo waren de volgende verklaringen onjuist:

- *”Met betrekking tot het geval waarover Le Soir berichtte, was de Veiligheid van de Staat niet op de hoogte van de export van deze isostatische warmtepers”;*
- *”Blijft de mogelijkheid dat de Amerikaanse overheden, via hun verbindingssagenten bij de Douane, bepaalde informatie die niet voor de Veiligheid van de Staat is bestemd direct meedelen.”*

Hoewel *Le Soir* het heeft over een export dat in januari 2005 zou hebben plaatsgevonden, is uit dit onderzoek gebleken dat:

- de Veiligheid van de Staat op 15 juli 2004 een nota van de CIA had ontvangen waarin stond dat een Iraanse firma probeerde een isostatische warmtepers te kopen bij de Belgische firma EPSI;

---

¹¹ Vast Comité I, *Activiteitsverslag 2003*, Internationale samenwerking met buitenlandse diensten, pp. 14-16 (www.comiteri.be).

- dezelfde Amerikaanse dienst dezelfde informatie op 28 oktober 2004 aan de douane heeft bezorgd en ter herinnering van de Veiligheid van de Staat heeft gebracht;
- een intern rapport van 25 november 2004 vaststelt dat de firma EPSI eind oktober 2004 inderdaad, zonder daarvoor over een uitvoervergunning te beschikken, een ‘kleine’ isostatische pers heeft geleverd aan een Iraanse firma. De eindgebruiker zou de pers gebruiken om vleugeltjes van turbines te maken.

Bijgevolg meent het Vast Comité I dat het onjuist is te beweren dat men niets afwist van de feiten waarover *Le Soir* op 29 april 2005 verslag heeft uitgebracht.

Op grond van de toepassing van de ‘regel van de derde dienst’ heeft de toenmalige administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat ook pogingen ondernomen om de toegang van het Vast Comité I tot bepaalde documenten te beperken. De administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat verwees niet alleen naar artikel 51 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, maar gaf ook een verwittiging via de Dienst Enquêtes aan het Vast Comité I.

Volgens deze verwittiging moest het Vast Comité I heel omzichtig te werk gaan bij het gebruiken van bepaalde documenten en de minister niet in moeilijkheden brengen tegenover het Parlement.

Deze waarschuwing werd bevestigd in een brief van 2 juni 2005 aan het hoofd van de Dienst Enquêtes:

”Volgend op uw telefoontje heb ik u de gevraagde documenten op 31 mei toegestuurd.

Voor de goede orde bevestig ik mijn zienswijze die ik u tijdens ons onderhoud heb toegelicht en volgens dewelke alleen de minister van Justitie kan beslissen of de informatie die wij haar hebben bezorgd om een antwoord op een parlementaire vraag voor te bereiden, door het Comité openbaar kan worden gemaakt. Alleen de minister beslist wat er gebeurt met de informatie die hij aan het parlement wil meedelen in het kader van parlementaire vragen. Bijgevolg draagt hij de politieke verantwoordelijkheid.

Geen enkele administratie heeft het recht informatie aan te brengen die bijdraagt tot een externe politieke evaluatie.

Aangezien de dienst tot op heden altijd - en terecht - heeft geweigerd informatie mee te delen die hij aan de minister had bezorgd, heb ik gewenst opnieuw uw aandacht op dit principe te vestigen. Indien u het absoluut noodzakelijk zou vinden de inhoud te onthullen van de informatie die wij aan de minister hebben bezorgd, lijkt het mij absoluut noodzakelijk dat u het expliciete akkoord van de minister krijgt.

Daartoe stuur ik een kopie van dit schrijven naar de Strategische Cel van mevrouw de minister ONKELINX.”

Het Vast Comité I meent dat het de verantwoordelijkheid moet nemen geen enkel document uit zijn onderzoeksdossier te weren en de gevolgen te trekken die zich opdringen, ook al zouden sommigen geneigd zijn dit in hun eigen politieke voordeel aan te wenden. In dit geval luidt de conclusie dat de Veiligheid van de Staat aan zijn bevoegde minister niet de volledige waarheid heeft verteld.

Deze laatste dienst zal dus zijn verantwoordelijkheid moeten opnemen indien de minister voor het Parlement in moeilijkheden wordt gebracht. Dit is niet de verantwoordelijkheid van het Vast Comité I, dat belast is met de wettelijke opdracht toe te zien op de efficiënte werking van de inlichtingendiensten.

Aangezien de Veiligheid van de Staat de bevoegde overheden en zijn toezichthoudende minister niet correct heeft ingelicht, is deze dienst onbetwistbaar in gebreke gebleven zijn opdracht inzake het bezorgen van informatie aan de overheden uit te voeren. In deze zaak heeft deze dienst blijk gegeven van een gebrek aan efficiëntie.

9. AANBEVELINGEN

De Commissie van de Senaat, belast met de begeleiding van het Vast Comité I heeft het huidige rapport op 30 januari 2006 besproken. Zij heeft de hierna volgende aanbevelingen, voorgesteld door het Vast Comité I, goedgekeurd.

Na bespreking, beveelt de parlementaire begeleidingscommissie aan de Regering het volgende aan :

1. Opdracht te geven aan de Commissie van Advies voor de Niet-Verspreiding van Kernwapens (CANVEK) om advies te verstrekken,
  - niet alleen met betrekking tot de uitvoer van goederen en uitrusting zoals bedoeld door de wet van 9 februari 1981 houdende de voorwaarden voor export van kernmaterialen en kernuitrustingen, alsmede van technologische gegevens,
  - maar ook met betrekking tot de uitvoer van goederen en uitrusting van aard om bij te dragen tot de proliferatie van niet-conventionele of zeer geavanceerde wapensystemen als zijnde :
    - goederen en uitrusting met dubbel gebruik zoals bedoeld door de overeenkomst van Wassenaar en van andere Europese reglementering in deze materie;
    - deze bedoeld door de controle voorschriften met betrekking tot de technologie van raketten (*Missile Technology Control Regime of MTCR*);
    - chemische en bacteriologische wapens zoals bedoeld door de Conventie met betrekking tot chemische wapens (CAC), ondertekend te Parijs op 14 januari 1993.
2. De samenwerking te versterken tussen de Inlichtingendiensten en de Administratie der Douane en Accijnzen met betrekking tot de strijd tegen de proliferatie.
3. Het bestuur van de douane sterker en op permanente wijze betrekken bij de werkzaamheden van de CANVEK.
4. Ervoor te zorgen dat, zoveel als mogelijk, dezelfde personen de continuïteit verzekeren van de vertegenwoordiging van hun diensten bij deze Commissie; dat bij afwezigheid van de aangewezen vertegenwoordiger zijn plaatsvervanger in kennis wordt gesteld van de behandelde dossiers.

5. Er voor te zorgen dat de inlichtingendiensten en de verschillende besturen aanwezig in de CANVEK geclassificeerde informatie m.b.t de proliferatie kunnen uitwisselen. Dit kan gebeuren door :
- het afsluiten van een akkoord tussen deze diensten in overeenstemming met art. 14 van de organieke wet m.b.t inlichtingen- en veiligheidsdiensten van 30 november 1998;
  - door de procedure inzake de toekenning van veiligheidsmachtigingen aan te vatten voor de leden van de CANVEK, voor haar personeel en voor de ambtenaren van de Administratie der Douane en Accijnzen die hierbij betrokken zijn en dit bij toepassing van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen.

Het huidige toezichtsonderzoek alsook de aanbevelingen werden door de Begeleidingscommissie van de Senaat goedgekeurd op 30 januari 2006 en voorgesteld aan de pers op 31 januari 2006. De inhoud van voorliggend verslag werd in de daarop volgende dagen uitvoerig gevolgd en besproken door de media.

Rekening houdend met het belang dat de pers hechtte aan het verslag en zijn aanbevelingen, organiseerde de begeleidingscommissie op donderdag 2 februari 2006¹² in de Senaat een debat in openbare zitting. Dezelfde dag vond er ook een debat plaats in de Kamer van Volksvertegenwoordigers.¹³ Tijdens deze debatten gaf vice-eerste minister en minister van Justitie ONKELINX haar standpunt weer over deze zaak. Zij verklaarde de vaststellingen en conclusies van de Vast Comité I, zoals die openbaar waren gemaakt door de begeleidingscommissie op 31 januari, volledig te ondersteunen.

De minister gaf toe dat er disfuncties waren in de schoot van de Veiligheid van de Staat wat de analyse, de informatie, de communicatie en de relatie met de bevoegde minister betrof. Zij kondigde een reorganisatie aan van deze dienst.

De door de Senaat aanvaarde aanbevelingen zullen het onderwerp vormen van besprekingen tussen de Minister en de belangrijkste huidige en toekomstige verantwoordelijken van de Veiligheid van de Staat. Dat zou moeten uitmonden in een geheel aan richtlijnen die rekening houden met het door het Vast Comité I verrichte onderzoek.

De minister voegde hieraan nog de volgende opmerking toe, waar het Vast Comité I zich volledig bij aansluit:

“Tal van agenten (van de Veiligheid van de Staat) zijn gevoelig voor onze voorstellen. Dat men nu vooral niet elke activiteit van de Veiligheid van de Staat gaat omfloersen met een zwart gordijn! Dat verdient ze niet. Enorm veel agenten maar ook de Veiligheid van de Staat zelf in zijn geheel werken voortreffelijk. Dit werk is niet zichtbaar. Wat we zien zijn de disfuncties omdat we een efficiënt werkend controlesysteem wilden hebben. Sta mij toe al het werk dat – ondanks deze disfuncties - voor de beveiliging van ons land werd uitgevoerd, te onderstrepen!”

---

¹² Zie voor de neerslag van de debatten in de Senaat, *Parl. Doc.*, 2 februari 2006, 3-149, p. 37

¹³ Zie voor de neerslag van de debatten in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, *Parl. Doc.*, 2 februari 2006, CRIV 51 PLEN191, p. 6

1. INLEIDING

Op 12 maart 2005 nam het Vast Comité I kennis van een artikel dat onder de titel "Grogne à la Sûreté de l'État" (Gemor bij de Veiligheid van de Staat) verscheen in de weekendeditie van 12 en 13 maart 2005 van de krant *La Libre Belgique*. Een deel van dit artikel kreeg de subtitel "Quand un inspecteur tire vers un autre, il... ne se passe rien" (Wanneer de ene inspecteur op de andere schiet..., gebeurt er niets). De journalist schreef dat hij een anonieme brief had ontvangen over een ernstig incident bij de genoemde dienst. In november 2004 zou een inspecteur van de Veiligheid van de Staat tijdens een nachtelijke wachtdienst met een revolver hebben gevuld op een collega, zonder hem echter te raken. De ontdekking van dit incident, dat slechts het gevolg zou zijn geweest van een verkeerde handeling, zou geen aanleiding hebben gegeven tot enige bijzondere reactie van de hiërarchie van de dienst.

Toen het genoemde artikel verscheen, had de directie van de Veiligheid van de Staat de feiten nog niet ter kennis gebracht van het Vast Comité I.

2. DE PROCEDURE

2.1. Het toezichtsonderzoek

Al op zaterdag 12 maart 2005 gaf vice-eerste minister en minister van Justitie ONKELINX, via telefonisch contact met de voorzitter van het Comité, aan het Vast Comité I de opdracht een toezichtsonderzoek in te stellen naar het incident waarvan het voornoemde persartikel het relaas had gebracht.

Een delegatie van het Vast Comité I, samengesteld uit zijn voorzitter, een lid en de griffier, bood zich op maandag 14 maart 2005 aan bij de Veiligheid van de Staat om er akte te nemen van de eerste verklaringen van de administrateur-generaal.

De vice-eerste minister en minister van Justitie heeft haar mondelinge vraag om een onderzoek in te stellen bevestigd met een brief die het Vast Comité I op 16 maart 2005 heeft ontvangen.

"Vandaag, zaterdag, heb ik via de pers vernomen dat een incident zou hebben plaatsgevonden bij de Veiligheid van de Staat tijdens een nachtelijke wachtdienst waarbij twee afdelingsinspecteurs waren betrokken. De feiten zouden hebben plaatsgevonden in november 2004". (...) "Volgens het persartikel zou een van de inspecteurs op zijn collega hebben gevuld, zonder hem echter te raken. De administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat noch een ander leidinggevend persoon van deze dienst heeft mij kennis gegeven van dit incident. Ik vraag dat het Vast Comité van toezicht op de inlichtingendiensten mij snel een rapport bezorgt over de omstandigheden van dit incident en over het gevolg dat eraan moet worden gegeven."

De voorzitter van de Senaat werd op 16 maart 2005 schriftelijk op de hoogte gebracht van de opening van dit toezichtsonderzoek.

Tijdens zijn onderzoek heeft de Dienst Enquêtes de volgende personen verhoord:

- de directeur Operaties;
- het slachtoffer van het schot ;
- de adjunct-administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat;
- de persoon die het bewuste schot heeft afgevuurd.

Na het verhoor van de schutter oordeelde het hoofd van de Dienst Enquêtes van het Vast Comité I dat hij onmiddellijk een proces-verbaal moest opstellen en het bezorgen aan de procureur des Konings van Brussel en dit in overeenstemming met de artikelen 40, derde lid en 46 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten.

Op 30 maart 2005 werd een rapport verzonden naar vice-eerste minister en minister van Justitie ONKELINX.

2.2. Het gerechtelijk onderzoek

Aangezien de feiten die in dit rapport worden onderzocht ook het voorwerp waren van een gerechtelijk onderzoek, heeft het Vast Comité I het artikel 69, §§ 1 tot 5, (afdeling 2) van zijn huishoudelijk reglement toegepast. Dit artikel bepaalt:

”Als een lid van de Dienst Enquêtes tijdens een toezichtsonderzoek vaststelt dat een lid van de inlichtingendiensten een misdaad of een wanbedrijf heeft gepleegd, krijgt het gerechtelijk onderzoek met betrekking tot die feiten voorrang op het toezichtsonderzoek.

Het toezichtsonderzoek wordt in dat geval voortgezet maar beperkt tot de elementen die nodig zijn voor de uitvoering van de taken van het Comité I. Het hoofd van de Dienst Enquêtes brengt hiervan de magistraat die het desbetreffende gerechtelijk onderzoek leidt, op de hoogte.

Het verslag van het toezichtsonderzoek mag geen details over de misdrijven bevatten, noch de identiteit vrijgeven van diegenen die als beklaagde, getuige of slachtoffer betrokken zijn bij de feiten waarover een gerechtelijk onderzoek aan de gang is.

Het verslag mag geen enkele kopie van de stukken van de strafrechtelijke procedure bevatten; het onthoudt zich van enige conclusie in verband met de eventuele strafrechtelijke aansprakelijkheid van personen of groepen van personen.

Als ter zake enige twijfel bestaat, moet het hoofd van de Dienst Enquêtes het probleem voorleggen aan de magistraat die met het onderzoek is belast. Het hoofd van de Dienst Enquêtes dient de instructies te volgen die de magistraat inzake het betwiste punt oplegt.’

Tijdens dit onderzoek werd de schutter tijdelijk van zijn vrijheid beroofd en ter beschikking van het gerecht gesteld. Op 31 mei 2006 had het Vast Comité I nog geen kennis van het resultaat van deze gerechtelijke procedure.

2.3. De toepassing van artikel 38 § 2 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten

Op 30 november 2005 heeft het Vast Comité I aan de procureur-generaal bij het hof van beroep van Brussel gevraagd om de Dienst Enquêtes toe te laten kennis te nemen van het dossier van dit onderzoek.

De procureur-generaal heeft dit verzoek ingewilligd op 28 december 2005.

3. VASTSTELLINGEN

Eerste conclusies van het toezichtsonderzoek

Het incident dat zich tijdens de wacht op 12 en 13 november 2004 heeft voorgedaan in de lokalen van de Veiligheid van de Staat is bijzonder ernstig, aangezien het leven van een agent die aan deze wacht deelnam, ernstig werd bedreigd door zijn collega.

De artikelen 4 en 7 van het ministerieel besluit van 6 mei 2003 tot bepaling van de wapens en de munitie die behoren tot de voorgeschreven uitrusting van de agenten van de buitendiensten van de Veiligheid van de Staat en tot vaststelling van bijzondere bepalingen betreffende het voorhanden hebben, het bewaren en het dragen van die wapens werden niet toegepast.

Artikel 4 bepaalt: *“Er mag alleen een van de in artikel 1 bedoelde wapens worden toevertrouwd voor de uitvoering van hun opdrachten aan de agenten die (...) en die door de administrateur-generaal of bij zijn afwezigheid door de adjunct-administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat na advies van de directeur van de operaties en van de schietinstructeurs geschikt worden bevonden om dergelijke wapens voorhanden te hebben en te dragen en er zo nodig gebruik van te maken.”*

In dit geval heeft de directie van de Veiligheid van de Staat geen nieuw onderzoek ingesteld naar de geschiktheid van de persoon die het schot heeft afgevuurd om een wapen voorhanden te hebben, hoewel een intern verslag wees op gedragsproblemen van de betrokkene.

Artikel 7 bepaalt: *“Van elk schot dat buiten de schietoefeningen wordt afgevuurd, moet onmiddellijk in de vorm van een omstandig verslag kennis worden gegeven aan de administrateur-generaal of bij zijn afwezigheid aan de adjunct-administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat.”*

Er werd geen enkele onmiddellijke maatregel getroffen om de oorzaken van het incident vast te stellen en meer bepaald om te bepalen of het om een ongeluk ging dan wel om een opzettelijke daad, al dan niet met voorbedachte rade. De gerechtelijke overheden werden niet verwittigd.

Op geen enkel niveau heeft de hiërarchie gepast gereageerd op de aard en de ernst van het incident. Vanaf het begin heeft ze de feiten geminimaliseerd en beschouwd dat het om een ongeluk ging, zonder ook maar één ogenblik te twijfelen aan deze versie, ze te controleren of bewarende maatregelen te treffen.

Een dergelijke houding is strijdig met het principe van goed bestuur en het verantwoordelijkheidsbesef dat men mag verwachten vanwege de hiërarchie van een dienst van de Staat waarvan de agenten wapens voorhanden mogen hebben en gebruiken om bepaalde opdrachten uit te voeren.

Immers, de feiten zelf buiten beschouwing gelaten, moeten ook de gevolgen van een dergelijke houding aan de kaak worden gesteld:

- het gevoel dat het incident 'in de doofpot wordt gestopt';
- de interne malaise als gevolg van dit 'gevoel' of deze handelwijze;
- het feit dat de toezichthoudende overheden en het Vast Comité I via de pers kennis hebben gekregen van het incident en niet rechtstreeks door de hiërarchie van de Veiligheid van de Staat op de hoogte zijn gebracht.

Het Vast Comité I heeft al herhaaldelijk gewezen op dit type van interne disfunctie die bijzonder zorgwekkend is. Volgens sommige personen bij de Veiligheid van de Staat is dit het gevolg van de ontsporing van een cultuur van het geheim, waarbij men in een gesloten systeem evolueert dat met alle middelen in stand wordt gehouden, onder meer door een incident als dit te verzwijgen en door te proberen de sporen ervan te doen verdwijnen. Deze vaststelling kan in geen geval worden afgezwakt door de maatregelen of initiatieven die werden genomen nadat de pers de feiten had onthuld.

In het onderhavige geval stelt het Vast Comité I de hierna genoemde ernstige elementen vast:

- het achterhouden van de informatie betreffende het bestaan zelf van het incident tegenover de toezichthoudende minister, de gerechtelijke overheden en het Vast Comité I;
- de weinige interne rapporten over het schietincident en hun gebrek aan samenhang vóór de bekendmaking van de feiten in de pers;
- het voorstellen door de schutter en het aanvaarden door zijn hiërarchie van een 'gekuiste' versie van de feiten vanaf het begin, zonder dat deze versie in twijfel werd getrokken of op ernstige wijze werd gecontroleerd;
- het opzettelijk terzijde schuiven of doen verdwijnen van de zichtbare sporen van het incident en het projectiel; het ontbreken van bewarende maatregelen betreffende het gebruikte wapen, het feit dat het niet aan een expertise werd onderworpen, het gebrek aan controle van de resterende munitie (de betrokkene heeft zijn wapen na de feiten driemaal gebruikt voor schietoefeningen in 2004), het ontbreken van een reconstructie van de feiten.

4. AANBEVELINGEN

M.b.t. de problematiek van de dienstwapens, formuleert het Vast Comité I de volgende aanbevelingen:

- de noodzaak van gewapende wachten in de gebouwen van de Veiligheid van de Staat evalueren;
- in te voeren:

- een procedure op basis van duidelijke en precieze voorschriften, met tuchtstraffen in geval van inbreuken;
  - een efficiënte interne controle;
  - een verplichting om de bevoegde overheden (minister van Justitie, gerechtelijke overheden, Vast Comité I) kennis te geven van elk incident betreffende het voorhanden hebben en gebruiken van wapens en munitie;
- in het kader van de opvolging van de audit, het probleem betreffende het misbruik van de beschermde aard van de opdrachten van de Veiligheid van de Staat en van de middelen die daarvoor worden ingezet, met niet-legitieme doeleinden, algemeen onder handen nemen.

Met betrekking tot de affectaties, bevorderingen, overplaatsingen en reffectaties van de leden van de buitendiensten van de Veiligheid van de Staat, heeft het Vast Comité I vragen bij de draagwijdte van het principe van 'afgrenzing' zoals het voorkomt in artikel 3 van het koninklijk besluit van 29 april 1966. Deze 'afgrenzing' is strijdig met het algemeen beginsel van de mobiliteit van het overheidspersoneel.

Met betrekking tot *het voorhanden hebben en gebruiken van wapens* door het personeel van de Veiligheid van de Staat, beveelt het Vast Comité I ook aan de definitie over te nemen van de vereiste geschiktheid en persoonlijke vaardigheden, zoals vermeld in het ministerieel besluit van 2 september 1976, te weten:

"Een evenwichtige neuro-psychische constitutie hebben, een moreelzin en oordeelsvermogen die belanghebbenden in staat stellen in alle omstandigheden hun koelbloedigheid te bewaren en op het gepaste ogenblik de aangepaste reacties te vertonen."

Deze aanbevelingen werden reeds eerder geformuleerd in het activiteitenverslag 1996 van het Vast Comité I, en dit naar aanleiding van het onderzoek betreffende de "*statuten van de agenten van de inlichtingendiensten*".¹⁴

5. HET ADVIES VAN DE MINISTER VAN JUSTITIE

Op 12 mei 2006 ontving het Vast Comité I het volgende antwoord van mevrouw ONKELINX:

"Ik bevestig de goede ontvangst van uw schrijven van 2 mei ll., waarin u mij vraagt te reageren op de aanbevelingen die u formuleerde in het verslag dat u hebt opgesteld naar aanleiding van het onderzoek naar een schietincident tijdens een wachtdienst in de lokalen van de Veiligheid van de Staat.

Zodra ik kennis heb gekregen van dit incident, d.i. enkele maanden nadat het zich had voorgedaan, heb ik aan de toenmalige administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat, de heer Koenraad Dassen, gevraagd mij een gedetailleerd verslag van de situatie te bezorgen, meer bepaald over het gebruik van wapens tijdens deze wachtdiensten en algemeen binnen de diensten van de Veiligheid van de Staat.

Als gevolg van mijn verzoek werd binnen de Veiligheid van de Staat een werkgroep opgericht die de opdracht kreeg een stand van zaken te maken van alle vragen waartoe het bewuste incident aanleiding had gegeven.

¹⁴ Vast Comité I, *Activiteitenverslag 1996*, Brussel, 1997, pp. 144-202 (www.comiteri.be).

Een van de genomen maatregelen betrof het voorstel van een grondige herziening van het ministerieel besluit tot vaststelling van de wapens en de munitie die deel uitmaken van de reglementaire uitrusting van de agenten van de buitendiensten van de Veiligheid van de Staat en tot vaststelling van de bijzondere bepalingen betreffende het voorhanden hebben, bewaren en dragen van deze wapens.

Onlangs heb ik een ontwerp van ministerieel besluit ontvangen en ik ben van plan het snel goed te keuren. Het probeert duidelijk te bepalen welke agenten van de Veiligheid van de Staat een wapen mogen dragen tijdens de diensturen, alsook onder welke voorwaarden ze dat mogen doen. Ook de veiligheidsmaatregelen betreffende het bewaren van deze wapens werden versterkt.

U weet dat we ook een grondige hervorming van het statuut van de agenten van de buitendiensten van de Veiligheid van de Staat hebben gelanceerd. In deze context hebben we meer bepaald aandacht besteed aan de lichamelijke en psychologische vaardigheden van deze agenten, door middel van medische controles. We overwogen ook een «Stress Team» op te richten. Dit team zou bestaan uit twee psychologen en zou, bij de Veiligheid van de Staat, moeten instaan voor het begeleiden van agenten die met heel delicate opdrachten worden belast, meer bepaald op het vlak van bescherming en schaduwing.

Al deze bepalingen zullen worden opgenomen in het toekomstige statuut van de agenten van de buitendiensten van de Veiligheid van de Staat.

Tot slot wordt ook voorzien in mogelijkheden van reffectatie binnen de Veiligheid van de Staat, wanneer een agent niet langer in staat is bepaalde opdrachten uit te voeren, meer bepaald als gevolg van zijn psychologische toestand of zijn gezondheid. Het statuut zou onder bepaalde voorwaarden ook de overplaatsing naar andere diensten moeten toelaten. De besprekingen hierover zijn nog niet afgerond.”

TITEL 2
DE TOEZICHTSONDERZOEKEN

B. OP INITIATIEF VAN HET VAST COMITÉ I

1. DE PROCEDURE

Op 14 april 2004 bracht het hoofd van de ADIV het Vast Comité I op de hoogte van een ernstig veiligheidsincident bij de ADIV in de nacht van 26 op 27 februari 2004. De ADIV heeft aan het federaal parket een verslag bezorgd over dit incident dat te wijten was aan het gedrag van een voormalig lid van de ADIV. Op 19 april 2004 besliste het Comité een toezichtsonderzoek te openen naar de wijze waarop de ADIV dit veiligheidsincident had behandeld. Op 30 april 2004 werd een kantschrift verzonden naar de Dienst Enquêtes. Het parlement en de minister van Landsverdediging werden respectievelijk op 3 en op 5 mei 2004 op de hoogte gebracht.

Met een nota van 20 september 2004 liet het hoofd van de Dienst Enquêtes aan het Comité weten dat het federaal parket hem de opdracht had gegeven een gerechtelijk onderzoek te voeren naar de feiten die de ADIV had gemeld.

Na deze kennisgeving besliste het Vast Comité I zijn toezichtsonderzoek op te schorten en het resultaat van het gerechtelijk onderzoek af te wachten, waaraan de Dienst Enquêtes zijn medewerking verleende (toepassing van artikel 69, deel 2 van het huishoudelijk reglement van het Comité).

Op 4 mei 2005 tekende de dader van de feiten bij het Vast Comité I beroep aan tegen de door de ADIV genomen beslissing om zijn veiligheidsmachtiging in te trekken. Toen functioneerde het Vast Comité I nog als beroepsorgaan inzake veiligheidsmachtigingen (artikel 3 van de wet van 11 december 1998 tot oprichting van een beroepsorgaan inzake veiligheidsmachtigingen zoals deze wet op voornoemde datum nog toepasselijk was). Op 31 augustus 2005 verleende het Vast Comité I een negatieve beslissing met betrekking tot dit beroep.

Op 13 september 2005 vroeg het Vast Comité I aan de federale magistraat de toelating om kennis te nemen van de processen-verbaal die de Dienst Enquêtes in het kader van het gerechtelijk onderzoek had opgesteld. Op 21 september 2005 bezorgde de federale magistraat een kopie van deze processen-verbaal aan het Vast Comité I.

Op 27 oktober 2005 besliste het Comité zijn toezichtsonderzoek voort te zetten en het uit te breiden tot de omstandigheden waarin het veiligheidsincident bij de ADIV zich had voorgedaan. Op 3 november 2005 richtte het Comité een nieuw kantschrift aan de Dienst Enquêtes. De Dienst Enquêtes heeft zijn aanvullend verslag ingediend op 10 maart 2006. Dit verslag werd goedgekeurd op 30 maart 2006.

2. DE TOEPASSING VAN ARTIKEL 69 §§ 1 TOT 5 VAN HET HUISHOUELIJK REGLEMENT

Aangezien ook een gerechtelijk onderzoek werd gevoerd naar de feiten die in het kader van dit verslag werden onderzocht, besliste het Vast Comité I artikel 69 §§ 1 tot 5 (afdeling 2) van zijn huishoudelijk reglement toe te passen (*supra*).

De dader van de feiten wordt in dit verslag de heer X genoemd.

3. VASTSTELLINGEN

3.1. De hoedanigheid van de heer X bij de ADIV

- de heer X trad in juli 1999 als burger in dienst bij de informatica-afdeling van de ADIV en werd er aangesteld tot systeembeheerder. Aanvankelijk had hij een tijdelijke arbeidsovereenkomst, in oktober 2000 werd hij benoemd. De heer X was houder van een veiligheidsmachtiging op het niveau ‘zeer geheim’;
- de informatica-afdeling van de ADIV is belast met het beheer van de computers, de telefoonverbindingen, de gsm’s en de satellieten van deze dienst. De initiële functie van de heer X bestond erin dit informaticanetwerk te beheren, antivirusprogramma’s te installeren en het onderhoud ervan te verzekeren;
- in overeenstemming met de toepasselijke regels bij deze dienst kreeg de heer X kennis van de veiligheidsmaatregelen die bij de ADIV gelden. Bij zijn indiensttreding heeft hij interne briefings gevolgd en documenten getekend waarin hij verklaarde kennis te hebben gekregen van de geldende veiligheidsmaatregelen en zich bewust te zijn van zijn specifieke aansprakelijkheid (meer bepaald op strafrechtelijk vlak) bij het naleven van deze maatregelen;
- in 2001 werd de heer X overgeplaatst naar de dienst INFOSEC;
- de afdeling INFOSEC is belast met de beveiliging van het informaticasysteem van alle strijdkrachten maar ook van andere openbare overheden. Deze afdeling levert bijstand aan andere federale en internationale diensten. In België bestaat er geen enkele andere officiële dienst die instaat voor de veiligheid van de informatiesystemen van de regering;
- bij INFOSEC voerde de heer X studies uit betreffende de veiligheid van de informaticasystemen, maar speelde hij geen rol in het kader van de onderzoeken of de activiteiten van de ADIV op het vlak van inlichtingen;
- in het kader van zijn functies had de heer X niettemin onbeperkt toegang tot alle gegevens in het beveiligde en het niet-beveiligde netwerk van de ADIV;
- om de zes maanden tekende de heer X het ‘*permanent register*’ met behulp waarvan de veiligheidsinstructies ter herinnering van het personeel worden gebracht;
- in de loop van het jaar 2003 nam de heer X deel aan een wervingsexamen dat een internationale organisatie inrichtte. Hij slaagde voor het examen en werd begin maart 2004 uitgenodigd om bij de bewuste organisatie in dienst te treden.

3.2. De feiten vastgesteld tussen 26 en 27 februari 2004

Op 26 februari 2004 tekende dhr. X de gebruikelijke formulieren waarmee de ondertekenaar wordt gewezen op zijn verplichting om het geheim te bewaren nadat hij de dienst heeft verlaten.

De heer X kreeg de toelating om zijn badge die hem toegang bood tot de lokalen van zijn dienst te bewaren tot 27 februari 2004, waarna hij de badge moest afgeven aan de wachtdienst. Hij heeft de nacht van 26 op 27 februari 2004 doorgebracht in de lokalen van INFOSEC waar hij talrijke fotokopieën heeft gemaakt. Hij verliet de lokalen op 27 februari rond 07.00 uur en nam een aantal kartonnen dozen mee nadat hij zijn toegangsbadge aan de wachtdienst had afgegeven.

3.3. De ontdekking en behandeling van het veiligheidsincident

Pas tijdens een vergadering op maandag 1 maart 2004 meldt een commandant dat de heer X de nacht van 26 op 27 februari 2004 heeft doorgebracht in de lokalen van INFOSEC. Zijn aanwezigheid daar leek abnormaal.

Op 2 maart 2004 voert een veiligheidsofficier een eerste intern onderzoek uit naar de aanwezigheid van de heer X in de lokalen van de ADIV in de nacht van 26 op 27 februari 2004. Hij ondervraagt de korporaal-chef die tijdens de bewuste nacht van wacht was. Hij vraagt aan de hiërarchische meerderen van de heer X of hij de toestemming had gekregen om fotokopieën te maken. Hij ondervraagt ook andere leden van INFOSEC op informele wijze. Verschillende getuigen verklaren dat ze hebben gezien dat de heer X tussen 26 en 27 februari 2004 fotokopieën maakte in de lokalen van de ADIV.

Het eerste verslag over deze zaak is gedateerd op 2 maart 2004. Daarin lezen we onder meer wat volgt:

- het verslag van de wachtdienst voor de nacht van 26 op 27 februari maakt nergens melding van dit feit.
- de korporaal-chef die in de bewuste nacht de wacht uitoefende, bevestigt echter dat de heer X die nacht aanwezig was in de lokalen van INFOSEC. Hij heeft gezien dat hij het fotokopieertoestel van de dienst gebruikte en vertrok met verschillende kartonnen dozen waarvan de inhoud niet werd gecontroleerd.
- volgens de eerste vaststellingen kan de heer X - in principe - geen documenten hebben meegenomen die op een hoog niveau waren geclassificeerd.
- het verslag besluit echter dat de bewuste feiten een veiligheidsincident vormen, evenals een inbreuk op de wet en de veiligheidsreglementen, met mogelijke compromittering van geclassificeerde documenten.
- het verslag voegt eraan toe dat deze feiten handelingen van spionage of sabotage kunnen vormen en een intrekking van de veiligheidsmachtiging van de betrokkene rechtvaardigen.

Het verslag bepaalt dat er bijkomende controlemaatregelen moeten worden getroffen en, meer bepaald, dat de heer X moet worden ontboden om de nodige uitleg over de feiten te verstrekken.

Tijdens zijn verhoor door de Dienst Enquêtes heeft de korporaal-chef die in de nacht van 26 op 27 februari 2004 van wacht was verklaard dat hij de heer X niet heeft gevraagd waarom hij die nacht ter plaatse was. Hij had niet de opdracht de personen te controleren die in de lokalen aanwezig waren, hij moest alleen - rond 20.00 uur - de deur van het lokaal sluiten. Hij verklaart dat hij de situatie niet verdacht vond vóór zijn ondervraging door de veiligheidsofficier.

Op 4 maart 2004 stuurde de heer X, op verzoek van de ADIV, een e-mailbericht naar de veiligheidsofficier van de ADIV met een opsomming van de documenten en technische cursussen die hij had gekopieerd. De heer X verklaart dat hij alleen bestanden heeft gekopieerd die hij op internet heeft gevonden, evenals enkele technische documenten, persoonlijke bestanden en kladversies van programma's die hij zelf had geschreven.

Het tweede verslag is gedateerd op 5 maart 2004 en bevat de verklaring van de heer X aan zijn hiërarchie. In dit rapport staat te lezen dat er geen anomalieën werden vastgesteld met betrekking tot de bestanden die de betrokkene had geraadpleegd.

De verslaggever trekt echter enkele lessen uit dit incident, dat hij 'ernstig' noemt:

- verschillende personen hadden kennis van de feiten, maar hebben ze niet onmiddellijk gemeld;
- het wachtpersoneel is niet tussengekomen toen de heer X de lokalen van de ADIV op 27 februari 2004 's morgens verliet in het bezit van een aantal dozen met documenten.

Bijgevolg stelt de veiligheidsofficier voor:

- een bewustmakingscampagne te organiseren om het personeel te wijzen op de veiligheidsregels;
- aan het wachtpersoneel de bevoegdheid te verlenen om iemand tegen te houden die de lokalen van de ADIV verlaat, evenals om personen te fouilleren;
- indien het niet mogelijk blijkt deze bevoegdheden aan het wachtpersoneel te verlenen, dit personeel een MP-opleiding (*military police*) te laten volgen.

Op 9 maart 2004 stelde een hogere officier van de ADIV een nota op waarin hij schreef dat de feiten niet zozeer een veiligheidsincident vormden, maar veeleer een feit van ongeoorloofd gebruik van publieke middelen voor persoonlijke doeleinden.

Op 12 maart 2004 werd de heer X over zijn gedrag ondervraagd door vier officieren en leden van de ADIV. Hij werd verzocht alle documenten mee te brengen die hij had meegenomen, evenals de bestanden die hij op een cd-rom had gegraveerd. Er werd een inventaris opgemaakt van de schriftelijke stukken en elektronische bestanden die de heer X heeft overhandigd. De leden van de ADIV die tijdens het verhoor aanwezig zijn, hebben deze inventaris getekend.

Op 19 maart 2004 stuurt de veiligheidsofficier het verslag van het verhoor van de heer X naar zijn hiërarchie. We kunnen dit verslag als volgt samenvatten:

- de betrokkene bevestigt dat hij had beslist 's nachts persoonlijke fotokopieën te maken om het fotokopieertoestel van de dienst niet te blokkeren. Als gevolg van technische problemen met het toestel zou hij vertraging hebben opgelopen bij het maken van fotokopieën. De heer X zou ook tijd hebben doorgebracht met het versturen van e-mails naar een van zijn collega's;

- de hiërarchische meerdere van de heer X verklaart dat hij aan deze laatste de toestemming heeft gegeven om enkele niet-geclassificeerde documenten te kopiëren, maar niet om de nacht door te brengen op het secretariaat van INFOSEC om er een groot aantal documenten te kopiëren;
- onder de vele fotokopieën die de betrokkene heeft afgegeven, bevond zich geen enkel geclassificeerd document;
- een groot aantal bestanden die de betrokkene op een cd-rom had gegraveerd, was echter wel geclassificeerd als ‘vertrouwelijk’. Sommige van die bestanden waren bijzonder gevoelig;
- de heer X had geen enkele *need to know* om kennis te nemen van de geclassificeerde documenten die hij op een cd-rom had gegraveerd;
- de veiligheidsofficier merkt op dat er niet de minste garantie bestaat dat de heer X alle documenten en bestanden volledig heeft teruggebracht;
- het verslag besluit meer bepaald dat de volgende feiten bewezen zijn:
  - toe-eigening van documenten die eigendom zijn van Landsverdediging;
  - reproductie en onrechtmatig bezit van geclassificeerde documenten;
  - inbreuk op de veiligheidsregels in het beheer van geclassificeerde documenten, die niet noodzakelijk tot gevolg heeft dat er compromittering van die documenten is.
- deze feiten kunnen strafrechtelijke inbreuken vormen en rechtvaardigen een intrekking van de veiligheidsmachtiging;
- tijdens zijn verhoor door de Dienst Enquêtes I op 6 december 2004 bevestigde de heer X de verklaringen die hij op 12 maart 2004 aan de ADIV had afgelegd. Hij heeft geen documenten gekopieerd die betrekking hebben op de inlichtingenopdrachten van de ADIV, alleen technische documenten. Het is wel mogelijk dat hij daarbij, zonder dat te willen, gevoelige en/of geclassificeerde gegevens heeft doorgestuurd die hij bezat in zijn hoedanigheid van netwerkbeheerder. Het is nooit zijn bedoeling geweest dit soort informatie mee te nemen, aangezien hij daar geen belang in stelde. Hij wilde alleen de technische expertise bewaren die hij had verworven in de jaren dat hij voor de ADIV had gewerkt.

3.4. Gevolgen gegeven aan het incident

3.4.1. Gerechtelijke klacht

Op 14 april 2004 stuurde de ADIV een verslag naar het federaal parket en naar het Vast Comité I. Dit verslag beschuldigt de heer X van een inbreuk op de veiligheidsregels en van diverse strafrechtelijke inbreuken, waaronder een inbreuk op de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen (toe-eigenen en niet-geëigende aanwending van geclassificeerde gegevens).

In het verslag staat dat het niet zeker is dat de betrokkene de bedoeling had de ingewonnen informatie aan derden te bezorgen. Het verslag doet dus geen uitspraak over een mogelijke inbreuk op artikel 119 van het Strafwetboek.¹⁵

Op 17 september 2004 opende het federaal parket een gerechtelijk onderzoek en vertrouwde het de uitvoering daarvan toe aan de Dienst Enquêtes. Op 11 oktober 2005 meldde het federaal parket aan het Vast Comité I dat dit dossier zonder gevolg werd geklasseerd.

3.4.2. Intrekking van de veiligheidsmachtiging

In eerste instantie meldde de ADIV aan het Vast Comité I dat, aangezien de betrokkene de dienst op 29 februari 2004 had verlaten, voorlopig werd beslist om zijn veiligheidsmachtiging niet in te trekken. Op 14 april 2005 heeft de ADIV de veiligheidsmachtiging ingetrokken waarvan de heer X houder was.

Op 31 augustus 2005 verwierp het Vast Comité I, handelend als beroepsorgaan inzake veiligheidsmachtigingen, het beroep dat de heer X had aangetekend tegen de beslissing van de ADIV om zijn veiligheidsmachtiging in te trekken.

Op 20 december 2005 verklaarde het Vast Comité I, handelend als beroepsorgaan inzake veiligheidsmachtigingen, zich onbevoegd om kennis te nemen van het beroep dat de heer X had aangetekend tegen het negatieve advies van de Nationale Veiligheidsautoriteit aan de veiligheidschef van een internationale organisatie.

3.4.3. Lessen getrokken uit dit veiligheidsincident

Voor de ADIV bewijst deze zaak eens te meer dat de zwakste schakel in het hele veiligheidssysteem de mens is. Het is dus van het allergrootste belang dat het personeel correct en volledig kennis krijgt van de veiligheidsmaatregelen op het ogenblik van de indiensttreding. Er moet regelmatig aan deze maatregelen worden herinnerd. De ADIV meent dat de procedures die vandaag toepasbaar zijn voldoende aan deze vereiste beantwoorden. Regelmatig (om de drie maanden) vinden veiligheidsaudits plaats. Dit geeft in voorkomend geval aanleiding tot aanpassingen en verbeteringen van de controle en zelfs tot tuchtstraffen wanneer fouten worden vastgesteld.

3.4.4. Binnen de dienst genomen maatregelen

Het Vast Comité I heeft gevraagd of de door de veiligheidsofficier aanbevolen maatregelen (verslag van 5 maart 2004) in de praktijk werden gebracht.

---

¹⁵ Wet van 19 juli 1934, art. 1. – *“Met gevangenisstraf van zes maanden tot vijf jaar en met geldboete van vijfhonderd frank tot vijfduizend frank wordt gestraft hij die wetens voorwerpen, plannen, geschriften, bescheiden of inlichtingen als bedoeld in artikel 118, geheel of ten dele, in origineel of in reproductie, overlevert of meedeelt aan een persoon die onbevoegd is om die in ontvangst te nemen of daarvan kennis te nemen. Met dezelfde straffen wordt gestraft hij die, zonder verlof van de bevoegde overheid, voorwerpen, plannen, geschriften, bescheiden of inlichtingen als bedoeld in artikel 118, geheel of ten dele, door enig procédé reproduceert, openbaar maakt of bekend maakt.”*

Met uitzondering van enkele acties om te sensibiliseren voor veiligheid met behulp van kleine affiches in de lokalen van de ADIV, werd geen gevolg gegeven aan de aanbevelingen van de veiligheidsofficier. Het werd niet opportuun geacht de bevoegdheden van het bewakingspersoneel uit te breiden, met de verplichting om bijkomende bewakingsrondes uit te voeren. Dergelijke maatregelen worden slechts in uitzonderlijke gevallen toegepast (alleen wanneer het waakzaamheidsniveau wordt verhoogd). Alleen de procedures van toegang tot het beveiligde informaticanet werden versterkt, meer bepaald door het invoeren van een accreditering.

4. BESLUITEN

Op papier lijken de veiligheidsmaatregelen die bij de ADIV toepasselijk zijn geëigend en voldoende, meer bepaald met betrekking tot de informatie en de briefings die het personeel krijgt op het vlak van veiligheid.

Blijkbaar werden deze maatregelen toegepast op het geval van de heer X, zowel bij zijn indiensttreding als tijdens zijn dienststaten. De persoonlijke aansprakelijkheid van de heer X in dit incident lijkt evident en rechtvaardigt de intrekking van zijn veiligheidsmachtiging. Het Vast Comité I spreekt zich niet uit over de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de betrokkene.

Het Comité deelt de mening van de ADIV, die stelt dat de mens de zwakste schakel is in het hele veiligheidssysteem.

Voorts is het Vast Comité I verwonderd over het feit dat tussen 27 februari en 1 maart 2004 niemand bij de ADIV de reflex heeft gehad een veiligheidsofficier kennis te geven van de ongebruikelijke aanwezigheid van de heer X in de lokalen van de ADIV tijdens de nacht van 26 op 27 februari en van het feit dat hij daar vele documenten heeft gefotokopieerd. Er bestaan nochtans richtlijnen die bepalen dat elk veiligheidsincident onmiddellijk ter kennis moet worden gebracht van de veiligheidsofficier of van de hiërarchie. Zij die getuige zijn geweest van het ongewone gedrag van de heer X, lijken niet onmiddellijk aan een veiligheidsincident te hebben gedacht. Het Vast Comité I heeft ook vragen bij de passiviteit van de agent met wacht ten opzichte van het gedrag van de heer X.

Deze houding brengt het probleem van de rol en de opdrachten van het bewakingspersoneel aan de orde. De geldende richtlijnen voor het opstellen van verslagen door het bewakingspersoneel bepalen dat elke onregelmatigheid moet worden gemeld. De nachtelijke aanwezigheid van de heer X in de gebouwen van de ADIV werd niet als een onregelmatigheid beschouwd.

Het Vast Comité I vraagt zich dus af waarom het niet mogelijk was om aan het bewakingspersoneel (de militaire politie?) enkele bevoegdheden van administratieve politie toe te kennen, meer bepaald de bevoegdheid om het gedrag en de verdachte handelingen te controleren van de personen die op ongewone tijdstippen in de lokalen aanwezig zijn.

Het Vast Comité I meent dat bijzondere maatregelen zouden moeten worden getroffen met betrekking tot de aanwezigheid van personen in de gebouwen buiten de gewone diensturen:

- rechtvaardiging en voorafgaande toelating van een korpschef;
- verwittigen van de hiërarchie;
- verwittigen van het wachtkorps;

- de aanwezigheid van één enkele persoon zou in principe niet mogen worden toegestaan.

Gelet op de conclusies die de veiligheidsofficier al op 2 maart 2004 voorstelde (veiligheidsincident, vermoeden van spionage of sabotage, compromittering van geclassificeerde documenten...), vraagt het Vast Comité I zich af waarom de ADIV tot 14 april 2004 heeft gewacht om de feiten ter kennis te brengen van de gerechtelijke overheden. Een onmiddellijke klacht met verzoek om huiszoeking en beslaglegging zou het mogelijk hebben gemaakt de realiteit en de omvang van het incident sneller te beoordelen.

Het verslag van dit toezichtsonderzoek werd overgemaakt per 4 april 2006 alsook 26 juni 2006 aan minister van Landsverdediging FLAHAUT overgemaakt.

5. ADVIES VAN DE MINISTER VAN LANDSVERDEDIGING

Op 22 augustus 2006 heeft de minister van Landsverdediging zijn advies toegezonden over huidig verslag :

‘Met betrekking tot het onderzoek ‘naar een veiligheidsincident bij de ADIV’ besluit het rapport dat de veiligheidsmaatregelen die vandaag bij de ADIV bestaan op papier voldoende zijn. Zoals u terecht opmerkt, in lijn met de verklaring van de ADIV, blijft het menselijke element echter de zwakke schakel in elk veiligheidssysteem. Natuurlijk bestaat er wel ruimte voor verbetering en ik ben het daar volledig mee eens.

De betrokkene was echter houder van een veiligheidsmachtiging op het niveau ZEER GEHEIM. Bijgevolg had de ADIV a priori geen reden om argwaan tegen hem te koesteren met betrekking tot het gebruik van de middelen waarover hij beschikte om zijn opdrachten uit te voeren, zoals een elektronische toegangkaart, de toegang tot het ‘secure’ netwerk van de ADIV, fotokopieertoestellen of een computer.

Gelet op het systeem van de elektronische toegangkaarten is het niet abnormaal dat het bewakingspersoneel de personen die over een dergelijke kaart beschikken niet stelselmatig controleert.

Bovendien is het bewakingspersoneel niet gemachtigd om personen die het gebouw betreden of verlaten te fouilleren indien die personen dat weigeren. Een beroep doen op de militaire politie zou geen enkel nut hebben, aangezien de bevoegdheid van de militaire politie beperkt blijft tot enkele verkeersinbreuken. In tegenstelling tot de agenten van de federale of lokale politie, mogen de leden van de militaire politie geen personen fouilleren. Bovendien heeft de militaire politie buiten de gewone werkuren slechts een minieme permanentie in het militaire kwartier waar de ADIV verblijft.

De mogelijkheden worden onderzocht om de stelselmatige controle van de toegang tot de informaticanetwerken buiten de gewone diensturen te verhogen, om een centraal punt voor kopiëren en afdrukken in te richten, om elke mogelijkheid tot kopiëren op de pc’s van de gebruikers zelf te blokkeren en, tot slot, om de veiligheidsofficier te belasten met een dagelijkse controle van de uitzonderlijke aanwezigheden buiten de normale diensturen.

Anderzijds, indien er reden is om klacht in te dienen bij de gerechtelijke overheden, kan dat slechts gebeuren na verhoor van de betrokkene en na een grondig onderzoek van de kopieën en cd's. Dit verklaart enigszins de tijd die is verstreken tussen het ogenblik waarop ik kennis heb gekregen van het incident en het ogenblik waarop klacht werd ingediend.

Natuurlijk zal erop worden toegezien dat dit soort incidenten in de toekomst niet meer voorkomt.'

(vrije vertaling)

HOOFDSTUK 2**GEMEENSCHAPPELIJK ONDERZOEK VAN DE COMITÉS P EN I BETREFFENDE DE COÖRDINATIE TUSSEN DE VERSCHILLENDE INLICHTINGEN- EN POLITIEDIENSTEN IN DE STRIJD TEGEN HET TERRORISME**

Tijdens de gemeenschappelijke vergadering van de Vaste Comités P en I op 11 december 2003 werd beslist een gemeenschappelijk toezichtsonderzoek te openen betreffende de coördinatie tussen de politie- en inlichtingendiensten in de strijd tegen het terrorisme.

Op 17 december 2003 kregen de voorzitters van Kamer en Senaat kennis van dit onderzoek.

De ministers van Justitie en Landsverdediging werden per brief van 23 december 2003 op de hoogte gebracht.

Er werd afgesproken dat de Comités een gemeenschappelijke vragenlijst zouden opsturen naar de verschillende diensten die onder hun verantwoordelijkheid ressorteren.

Op 12 januari 2004 werden de Veiligheid van de Staat en de Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid bijgevolg ondervraagd door het Vast Comité van Toezicht op de inlichtingendiensten.

Op 2 en 3 februari 2004 hebben deze diensten de vragen beantwoord.

Dit onderzoek gaf een beeld van de diensten die bij deze problematiek betrokken zijn en van de werkmethode die zij volgen.

De ingewonnen informatie (die overigens betrouwbaar is) vertegenwoordigde niet het belangrijkste luik van het onderzoek. Het kwam er vooral op aan de antwoorden te kennen met betrekking tot het hoofdthema, met name de coördinatie tussen inlichtingen- en politiediensten in de strijd tegen het terrorisme.

Uit de antwoorden die we gekregen hebben, blijkt dat zowel de onderlinge samenwerking tussen de inlichtingendiensten zelf als die tussen de inlichtingendiensten enerzijds en de politiediensten anderzijds voor verbetering in aanmerking komt.

Ook op het vlak van de coördinatie bevestigde dit onderzoek opnieuw een vaststelling die het Vast Comité I al herhaaldelijk heeft gemaakt: de wijze waarop de verschillende diensten kunnen samenwerken, moet duidelijk worden omschreven. De problematiek die in het kader van dit onderzoek aan het licht is gekomen, bevestigt dan ook de problematiek waarop het Vast Comité I al heeft gewezen met betrekking tot de samenwerking en de coördinatie.

Intussen heeft de regering de adviezen van het Vast Comité I overgenomen en wordt volop gewerkt aan de oprichting van een nieuw coördinatieorgaan 'OCAD' opgericht.

Het doel van dit onderzoek (de coördinatie op het vlak van terrorisme verbeteren) heeft dus zijn belang verloren, zodat voortaan aandacht kan worden besteed aan de wijze waarop de diensten deze nieuwe wetgeving zullen naleven.

TITEL 2 DE TOEZICHTSONDERZOEKEN

C. KLACHTEN EN AANGIFTEN VAN EN DOOR PARTICULIEREN

In juni 2004 ontving het Vast Comité I de klacht van een privé-persoon die de administrateur-generaal de heer DASSEN ervan beschuldigde bepaalde beloftes niet te zijn nagekomen en een aantal consultancycontracten met sommige overheidsbesturen te hebben verbroken. De klager schreef deze feiten toe aan de wrok die de heer DASSEN tegenover zijn persoon zou koesteren.

Het Vast Comité I vond niet het minste spoor van persoonlijke wrok vanwege dhr. DASSEN tegenover de klager. Alles lijkt erop te wijzen dat de relaties tussen beide personen onder een neutraal of zelfs gunstig gesternte zijn begonnen. Nadien heeft dhr. Dassen wat afstand genomen ten opzichte van de klager, om tot slot alle bruggen op te blazen nadat de klager bepaalde verklaringen in de pers zou hebben afgelegd. Toch leek deze breuk niet definitief.

Het Vast Comité I is niet bevoegd om een onderzoek in te stellen naar de beslissingen van sommige ministers om bepaalde contracten of verbintenissen met de klager te verbreken.

Het is gebleken dat de bevoegde ministers deze beslissingen hebben genomen na advies te hebben gekregen van de Veiligheid van de Staat, via de heer DASSEN. Dit advies had niet tot doel de aangegane contractuele betrekkingen met de klager te verbreken, wel om in die contracten een vertrouwelijkheidsbeding op te nemen. Het Vast Comité I meent dat deze waarschuwing vanwege de Veiligheid van de Staat aan de overheid niet buiten verhouding stond en evenmin ontdaan was van grond.

Ook de ADIV formuleerde de aanbeveling dat de FOD Defensie de nodige voorzichtigheid in acht zou nemen in de contacten die het met de klager zou kunnen leggen, maar heeft zijn minister geenszins afgeraden dat te doen.

Door de overheid aldus te waarschuwen hebben de Veiligheid van de Staat en de ADIV gehandeld in overeenstemming met hun wettelijke opdrachten. Men kan deze diensten niet verwijten de rechten van de klager te hebben geschonden.

Aangezien deze laatste liet weten dat hij zijn klacht intrekt, besliste het Vast Comité I de klacht in deze staat af te ronden.

Advies van vice-eerste minister en minister van Justitie ONKELINX

Op 1 juni 2006 richtte de vice-eerste minister en minister van Justitie een schrijven aan het Vast Comité I waarin zij meedeelde geen enkele bemerking te hebben op de publicatie van het huidige verslag.

HOOFDSTUK 2

ONDERZOEK NAAR DE INFORMATIE DIE DE VEILIGHEID VAN DE STAAT HEEFT VERZAMELD, VERWERKT EN BEKENDGEMAAKT OVER DE AANVRAAG TOT VERBLIJFSREGULARISATIE VAN EEN KLAGER

In november 2005 opende het Vast Comité I een toezichtsonderzoek betreffende de klacht die een privé-persoon tegen de Veiligheid van de Staat had ingediend. De klager vond dat de gegevens die de Veiligheid van de Staat met betrekking tot zijn aanvraag tot verblijfsregularisatie aan de Dienst Vreemdelingenzaken had bezorgd, fout waren en moesten worden gewijzigd.

Het Vast Comité I heeft kennis genomen van de gegevens die de Veiligheid van de Staat had verzameld en oordeelde dat de gegevens die deze dienst had meegedeeld niet fout waren en dat de rechten van de klager niet waren geschonden. Zijn klacht was niet gegrond.

Advies van vice-eerste minister en minister van Justitie ONKELINX

Met een schrijven van 31 mei 2006, liet de minister van Justitie ons haar bemerkings kennen :

(...)

Je prends bonne note du fait que le Comité R estime que les informations qui ont été communiquées par la Sûreté de l'Etat à l'Office des étrangers n'étaient pas erronées, et que les droits du plaignant en l'espèce n'ont pas été transgressés.

Je n'ai pas d'objection à ce que cette conclusion soit bien entendu publiée ns votre rapport général d'activité pour l'année 2005. ”

1. INLEIDING

In de loop van april 2005 heeft het Vast Comité I via verschillende persartikelen kennis genomen van een polemiek tussen de "Union professionnelle des accoucheuses belges" (Franstalige beroepsorganisatie van de vroedvrouwen) en het "Office de la Naissance et de l'Enfance" (verder 'ONE').

De polemiek had betrekking op een rondzendbrief die het ONE op grote schaal had verspreid in de medische wereld en waarin ze de actoren van de gezondheidssector waarschuwen voor de infiltratie van de sector van het kinderwelzijn door een sekte met de naam Bruno Gröning-Vriendenkring. Aan de oorsprong van deze informatie zou een brief liggen die de ONE van de Veiligheid van de Staat had ontvangen.

Verschillende journalisten stelden vragen bij de rol die de Veiligheid van de Staat heeft gespeeld in deze zaak, die tot een polemiek heeft geleid.

De feiten hebben de aandacht getrokken van sommige leden van het Parlement van de Franse Gemeenschap, die de minister van Gezondheid en Jeugdzorg hebben ondervraagd. Op 12 april 2005 vond een commissiedebat plaats over de mogelijke infiltratie van de sector van het kinderwelzijn door een sekte.¹⁶

2. PROCEDURE

Op 20 mei 2005 ontving de Dienst Enquêtes I een klacht van mevrouw X, vroedvrouw, tegen de Veiligheid van de Staat. Het Vast Comité I heeft voorliggend niet-geclassificeerd rapport op 4 november 2005 goedgekeurd. Het werd op 7 november 2005 verzonden naar de minister van Justitie, die de ontvangst ervan heeft bevestigd en haar eerste opmerkingen aan het Vast Comité I heeft bezorgd op 21 november 2005.

3. HET VOORWERP VAN DE KLACHT

Mevrouw X, vroedvrouw, is het niet eens met de inhoud van een brief die de Veiligheid van de Staat op 7 februari 2005 naar het "Office de la Naissance et de l'Enfance" heeft gestuurd. In deze brief beschuldigde de Veiligheid van de Staat er de sekte "Bruno Gröning-Vriendenkring" van te infiltreren in sommige onderdelen van de sector van het kinderwelzijn.

Mevrouw X betwist niet dat ze, in een periode waarin ze privé-problemen had, lid is geweest van de gebedsgroep Bruno Gröning-Vriendenkring.

¹⁶ Commissie Gezondheid en Jeugdzorg van het Parlement van de Franse Gemeenschap, zitting 2004-2005 – CR1c nr. 43-Gezondheid 11 – integraal verslag 12 april 2005.

Volgens mevrouw X wist de Veiligheid van de Staat dat zij deel uitmaakte van deze groep omdat er een conferentie plaats had in Brussel en haar naam voorkwam op de deelnemerslijst. Ze verklaart dat ze sinds 2001 geen lid meer is van deze organisatie en ze vindt het jammer dat de Veiligheid van de Staat geen onderzoek heeft gevoerd om vast te stellen of zij een risico vertegenwoordigde - meer bepaald door activiteiten van propaganda - voor de organisaties waar ze werkt.

Mevrouw X verklaart dat deze informatie, die de Veiligheid van de Staat openbaar heeft gemaakt en die is verspreid in de medische wereld, ernstige schade toebrengt aan haar eigen reputatie, maar ook aan die van de beroepssector waarvan zij deel uitmaakt.

Mevrouw X vraagt aan het Vast Comité I:

- na te gaan waarom de Veiligheid van de Staat dergelijke informatie over haar heeft verspreid;
- de relevantie van deze informatie na te gaan met betrekking tot haar huidige leven, aangezien zij verklaart sinds begin 2001 niet meer te hebben deelgenomen aan de activiteiten van de gebedsgroep;
- na te gaan of de Veiligheid van de Staat heeft gecontroleerd of de bewuste activiteiten, die tot haar privé-leven behoren, haar beroepsactiviteit nadelig hebben beïnvloed;
- na te gaan of de Veiligheid van de Staat in haar beroepsmilieu heeft gecontroleerd of zij een gereserveerde houding aannam tijdens haar beroepsbezigheden;
- de gegevens over haar in de dossiers van de Veiligheid van de Staat recht te zetten;
- tot slot, de goede naam van het beroep te herstellen door informatie te verstrekken over de geboortehuizen en het beroep van vroedvrouw.

4. VERIFICATIES UITGEVOERD DOOR HET VAST COMITÉ I

Het Vast Comité I heeft aan zijn Dienst Enquêtes de opdracht gegeven:

- zich een kopie te doen overhandigen van alle informatie, nota's en rapporten waarover de Veiligheid van de Staat beschikt met betrekking tot mevrouw X;
- te onderzoeken wanneer en hoe deze informatie werd verkregen, getoetst, bijgewerkt en geanalyseerd;
- na te gaan hoe de Veiligheid van de Staat kennis kreeg van de deelname van mevrouw X aan een openbare bijeenkomst van de "Bruno Gröning-Vriendenkring" in september 2000;
- te onderzoeken met welk doel deze informatie aan de overheden werd bezorgd;
- de juistheid en de relevantie ervan te beoordelen in vergelijking met de wettelijke opdrachten van de Veiligheid van de Staat.

5. VASTSTELLINGEN

Op 7 februari 2005 stuurde de Veiligheid van de Staat de onderstaande, niet-geclassificeerde brief naar de administrateur-generaal van het "Office National de l'Enfance et de la Naissance".

Uittreksels:

"Betreft: de Bruno Gröning-Vriendenkring - infiltratie van de sector van het kindweldzijn (geboortehuizen en andere activiteiten voor kinderen)

De Bruno Gröning-Vriendenkring vertoont een aantal kenmerken op grond waarvan hij beantwoordt aan de definitie van schadelijke sektarische organisaties conform de artikelen 7 en 8 van de wet van 11 december 1998 (lees: wet van 30 november 1998) houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Tot deze kenmerken behoort het potentiële gevaar dat de doctrine van de beweging kan vertegenwoordigen voor de volgelingen, voornamelijk door hun fysieke integriteit in gevaar te brengen.

Het is bewezen dat deze beweging belang stelt in het medische en paramedische korps en via deze weg ook probeert te infiltreren in de sector van het kindweldzijn. Een van de leden van de Vriendenkring die een actieve rol speelt in deze strategie is mevrouw X, een vroedvrouw die een geboortehuis heeft geopend in Luik; dit geboortehuis, La Maisonnée, maakt deel uit van het netwerk Alter-natives. Beide vzw's werden erkend door het ONE. Buiten Luik heeft het concept van de geboortehuizen zich verspreid naar Namen en, blijkbaar, naar La Louvière en Vlaanderen (zonder dat we hierover vandaag verdere details kunnen geven).

Het concept van de geboortehuizen beantwoordt op bepaalde punten aan de stellingen van de beweging, die inspiratie vindt bij de Duitse goeroe Bruno Gröning. De volgelingen geloven in de superioriteit van een goddelijke interventie, via de bemiddeling van Bruno Gröning, in het voorkomen, behandelen en genezen van ziektes. In deze logica heeft de traditionele geneeskunde voornamelijk een vervangende plaats.

In de praktijk vertegenwoordigt dit een mogelijk gevaar voor zieke personen die in hun handen vallen. De beweging deinst er overigens niet voor terug om met haar ideeën naar buiten te treden en organiseert conferenties en seminars om de medische wereld te sensibiliseren. X heeft gesproken op een bijeenkomst die de beweging in september 2000 in Brussel organiseerde (...).

Hoe staan de zaken er vandaag voor? De belangstelling van de Bruno Gröning-Vriendenkring voor de sector van het kindweldzijn neemt nog toe en richt zich vooral op twee zaken.

Ten eerste gaat het om het netwerk van geboortehuizen. In Brussel heeft de vzw Maison de la naissance (Oude Molenstraat 67 te 1160 Brussel) haar deuren geopend. Dit geboortehuis inspireert zich op de ideeën van Bruno Gröning. Net als La Maisonnée in Luik biedt het begeleiding aan de toekomstige ouders, van de zwangerschap tot de geboorte, met bijzondere bijstand in geval van overlijden. De initiatiefnemers van het Brusselse geboortehuis leggen er de nadruk op dat de ouders kunnen kiezen om de bevalling te laten plaatsvinden buiten het kader van het ziekenhuis.

Dit laatste element roept de nodige vragen op in geval van een moeilijke zwangerschap of bevalling, gelet op de standpunten die de Bruno Gröning-Vriendenkring verkondigt en ondanks de recente geruststellende verklaringen door X in de pers. (...)

De Bruno Gröning-Vriendenkring probeert ook via het organiseren van ludieke activiteiten voor kinderen te infiltreren in de kindersector.

Gelet op het bovenstaande en rekening houdend met de schadelijkheid van de Bruno Gröning-Vriendenkring, lijkt het ons nuttig de aandacht van de bevoegde overheden te vestigen op het risico voor de kindersector, precies wegens de precieze plannen van deze beweging tegenover kinderen en hun ouders.”

Deze brief werd getekend door de adjunct-administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat. Een gelijkaardig schrijven werd verzonden naar mevrouw de minister van Justitie en naar de federale procureur.

Op 16 maart 2005 ging de Veiligheid van de Staat ermee akkoord dat het ONE een rondzendbrief met de ontvangen informatie verspreidde. Er werd niettemin gevraagd zich veeleer toe te spitsen op de algemene problematiek dan op bijzondere aspecten.

Na aldus de toelating te hebben verkregen, verspreidde het ONE in maart 2005 een rondzendbrief waarin deze organisatie het standpunt van de Veiligheid van de Staat nagenoeg letterlijk overnam, zonder echter de familienaam van mevrouw X te vermelden.

Op 12 april 2005 werd minister van Gezondheid, Kinderwelzijn en Jeugdzorg FONCK in het Parlement van de Franse Gemeenschap geïnterpelleerd over de rondzendbrief van het ONE. Ze rechtvaardigde als volgt de waarschuwing van deze organisatie tot al wie beroepshalve te maken heeft met pasgeboren en kleine kinderen (uittreksels):

*“Ik heb de indruk dat het ONE en zijn algemene administratie hebben gehandeld in de zin en in het kader van de verantwoordelijkheid die deze organisatie draagt tegenover de kinderen en de gezinnen, door de informatie die ze van een zo betrouwbare bron als de Veiligheid van de Staat had ontvangen door te geven aan de beroepsmensen in de sector, zonder de inhoud ervan te wijzigen. (...) Overigens stellen we vast dat de brief van de Veiligheid van de Staat - als geen ander gespecialiseerd op het vlak van inlichtingen - in affirmatieve bewoordingen was opgesteld en weinig ruimte liet voor twijfel of nuancering”.*¹⁷

Op 14 april 2005 richtte mevrouw X zich als volgt tot de Veiligheid van de Staat: *‘Gelet op de fouten en leugens in de brief van het ONE, zou ik graag een kopie ontvangen van de gegevens in mijn dossier bij de Veiligheid van de Staat, zodat ik de inhoud ervan kan controleren.’*

Op 13 mei 2005 stuurde de administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat een antwoord naar de klaagster. Hij wees haar erop dat de Veiligheid van de Staat geen dossiers van personen bijhoudt, maar de opvolging van bepaalde fenomenen verzekert conform de wet van 30 november 1998.

Vervolgens raadde hij mevrouw X aan zich te wenden tot de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, die bevoegd is in overeenstemming met artikel 13 van de wet van 8 december 1992 betreffende de bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.

Gelet op de polemiek die is ontstaan als gevolg van deze briefwisseling, heeft de Veiligheid van de Staat haar zienswijze toegelicht aan het ONE.

---

¹⁷ Commissie Gezondheid en Jeugdzorg van het Parlement van de Franse Gemeenschap, zitting 2004-2005 – CRIC nr. 43-Gezondheid 11 – integraal verslag 12 april 2005.

We nemen de belangrijkste passages uit een document van 14 april 2005 hierna letterlijk over.

“In haar strategie heeft deze organisatie¹⁸ zich gericht op verenigingen van vroedvrouwen, waaronder deze welke gegroepeerd zijn bij de geboortehuizen. Deze vzw’s zijn zelf niet sektarisch, maar sommige ervan zijn al het voorwerp van infiltratie door de Bruno Gröning-Vriendenkring. Deze infiltratie verloopt arglistig en een van de tactieken bestaat erin dat de leden niet uitkomen voor hun lidmaatschap van de sekte. Terwijl onze vermoedens betreffende de infiltratie van sommige geboortehuizen duidelijk gegrond zijn (we denken meer bepaald aan La Maisonnée), steunt de vermelding van de vzw Maison de la naissance in Brussel in de nota van de Veiligheid van de Staat op talrijke aanwijzingen (cf. infra) die op z’n minst tot nadenken stemmen en wijzen op een heel nauwe verwantschap tussen deze vzw en de geboortehuizen. De sterke relaties, die onze opzoeken aan het licht hebben gebracht, tussen deze verschillende entiteiten hebben ons ertoe gebracht de stelling naar voren te schuiven volgens dewelke het Maison de la naissance in Brussel op zijn beurt het voorwerp was van infiltratie vanwege de Bruno Gröning-Vriendenkring”.

Daarna somt de Veiligheid van de Staat een aantal aanwijzingen op die, volgens haar analyse, aanzetten tot verwarring.

6. DE POSITIE VAN DE VEILIGHEID VAN DE STAAT

In een brief van 21 april 2005 aan het Vast Comité I rechtvaardigt de toenmalige administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat zijn interventie bij het ONE als volgt:

“In overeenstemming met artikel 19 van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst heeft de Veiligheid van de Staat aan het ONE gemeld dat een schadelijke sektarische organisatie, te weten de Bruno Gröning-Vriendenkring, pogingen ondernam om te infiltreren in de kindersector (bevoegdheidsgebied van het ONE), meer bepaald in de vzw’s die worden genoemd in de nota van 7 februari 2005.

Het doel van de Veiligheid van de Staat bestond erin de aandacht van de bevoegde overheid - het ONE - te vestigen op het gevaar voor de kinderen en hun ouders als gevolg van de infiltratie van een schadelijke sektarische organisatie in instellingen die de ouders begeleiden vóór en na de geboorte van een kind.

De actie van de Veiligheid van de Staat past bijgevolg in een proces van het bezorgen van informatie aan een administratieve overheid teneinde deze laatste in staat te stellen haar zaken met voldoende en passende kennis te beheren en de maatregelen te nemen die zij noodzakelijk en/of nuttig acht.

In deze context mag het verstrekken van informatie door de Veiligheid van de Staat niet worden beoordeeld in het licht van de houding die de ontvangers van de informatie eventueel zouden kunnen aannemen - een houding tegenover dewelke de Veiligheid van de Staat overigens neutraal moet blijven, aangezien het deze dienst niet toekomt zich te mengen in het beheer van de zaken van een andere administratieve overheid.

---

¹⁸ De Bruno Gröning-Vriendenkring.

De vrees voor een ongepaste houding mag geen criterium zijn om de gegevens waarover ze beschikt niet mee te delen aan de bevoegde overheden, meer bepaald wanneer het gaat om een bedreiging voor de interne veiligheid van de Staat, in dit geval de veiligheid en de fysieke en morele bescherming van de personen.

Opvolging van deze zaak: We merken op dat de onderzoeken naar de infiltratie van de sector van het kinderwelzijn, meer bepaald door de betrokken schadelijke sektarische organisatie, worden voortgezet, gelet op de wijze waarop dit fenomeen evolueert.”

7. BESLUITEN

De belangstelling van de Veiligheid van de Staat voor de Bruno Gröning-Vriendenkring vloeit voort uit een van haar wettelijke opdrachten, die erin bestaat onderzoeken in te stellen naar de mogelijke bedreigingen die uitgaan van schadelijke sektarische organisaties.

Verschillende privé-verenigingen en officiële instanties vestigen de aandacht van het publiek op sommige kenmerken als gevolg waarvan de Bruno Gröning-Vriendenkring kan worden bestempeld als een schadelijke sektarische organisatie.

Deze beweging wordt meer bepaald genoemd in het rapport (p. 258) dat de onderzoekscommissie van het Duitse parlement in 1998 publiceerde over *”So-called Sects and Psychogroups”*. Dit rapport kreeg de titel *”New Religious and Ideological Communities and Psychogroups in the Federal Republic of Germany”*.¹⁹

Ook het tweejaarlijks verslag 2003-2004 van het Informatie- en Adviescentrum inzake schadelijke sektarische organisaties (IACSSO) bevat een informatienota over de Bruno Gröning-Vriendenkring.²⁰ Bovendien wordt deze beweging genoemd op de websites van enkele verenigingen die de strijd aanbinden met sektes²¹.

De bezorgdheid van de Veiligheid van de Staat om de burgerlijke, politieke en gerechtelijke overheden te waarschuwen voor de pogingen tot infiltratie vanwege sektarische kringen en voor de verraderlijke bedreigingen die zij voor de burgersamenleving vertegenwoordigen is gerechtvaardigd.

Deze gerechtvaardigde bezorgdheid heeft de Veiligheid van de Staat er echter toe bewogen de beroepsbezigheid van mevrouw X te laken bij een administratieve overheid. De Veiligheid van de Staat beweerde dat de klagster een actieve rol speelt in deze strategie van infiltratie en noemde haar bij naam in een brief aan het Office National de l’Enfance et de la Naissance.

De verklaringen van de Veiligheid van de Staat kwamen ter kennis van de media. Ze lokten een polemiek uit en leidden tot verontwaardigde reacties van zowel de klagster als van de beroepsvereniging waarvan zij lid is. Een hele beroepscategorie voelde zich onterecht aangevallen.

De enige bewezen informatie waarover de Veiligheid van de Staat destijds beschikte met betrekking tot het vermeende lidmaatschap van mevrouw X van de Bruno Gröning-Vriendenkring, was haar deelname, als spreekster, aan een conferentie die deze beweging op 17 september 2000 in Brussel heeft georganiseerd.

¹⁹ Te vinden op www.csj.org/infoserv_articles/german_enquete_commission_report.htm.

²⁰ Document 7 (pp. 37 en 38), te vinden op www.iacssso.be/tweejaarlijks_verslag2003-2004.pdf

²¹ Meer bepaald www.unafdi.org - www.prevensectes.com - www.voltairenet.org/article372.html.

Dit enige duidelijke feit, dat de klaagster overigens niet ontkent, kan echter niet worden beschouwd als zijnde voldoende om aan mevrouw X een sleutelrol toe te schrijven in een strategie van infiltratie door een sekte in sector van het kindweldzijn. De bewering volgens dewelke de vzw's die mevrouw X heeft opgericht of steunt kunnen dienen om leden te werven voor de Bruno Gröning-Vriendenkring, was dus niet meer dan een eenvoudige hypothese die de Veiligheid van de Staat had geformuleerd.

De Veiligheid van de Staat heeft niet de moeite genomen deze hypothese te laten controleren, analyseren en bevestigen alvorens ze, zonder enige nuancering en als een vaststaand feit, ter kennis te brengen van het ONE, het federale parket en de minister van Justitie.

Het Vast Comité I is van mening dat de Veiligheid van de Staat, door aldus te handelen, lichtzinnig te werk is gegaan: niet alleen heeft zij een aanslag gepleegd op het privé-leven van de klaagster, ze heeft ook haar reputatie en integriteit in het gedrang gebracht. Nadat het ONE contact had opgenomen en in een reactie op de polemiek die naar aanleiding van haar nota was ontstaan, heeft de Veiligheid van de Staat gepoogd haar positie te rechtvaardigen. Daarbij gaf ze toe dat er slechts sprake was van een hypothese en vermoedens. Uit het onderzoek dat de Veiligheid van de Staat heeft gevoerd om haar gegevens bij te werken na het ontstaan van de polemiek, blijkt niet dat mevrouw X actief is in de Bruno Gröning-Vriendenkring. Dit onderzoek vestigt daarentegen de aandacht op de invloed die sommige als sektarisch bekend staande groepen proberen te verwerven in de sector van het kindweldzijn. Het gaat om groepen waarvan diverse officiële instanties en verenigingen die sekten bestrijden hebben gemeld dat ze banden hebben met sekten (MIVILUDES in Frankrijk, IACSSO in België...)²²

8. AANBEVELINGEN

Het Vast Comité I maant de Veiligheid van de Staat aan tot meer voorzichtigheid en betere analyses wanneer deze dienst een persoon beschuldigt bij een administratieve, politieke of gerechtelijke overheid.

Het Comité herinnert aan de aanbeveling die het in zijn activiteitenverslagen van de jaren 1996 en 1997 heeft geformuleerd:

*"Het Comité meent dat een persoon die beweert vermoedelijke materiële of morele schade te hebben geleden in verband met de gegevens die over hem of haar worden bewaard in een dossier van de inlichtingendiensten, onder bepaalde voorwaarden maar op ruimere wijze dan dit vandaag het geval is een recht van inzage van deze documenten zou moeten kunnen krijgen. De opportuniteit om deze toegang toe te staan of te weigeren zou niet alleen door de inlichtingendiensten mogen worden beoordeeld."*²³

Volgens het Comité I maakt dit onderzoek duidelijk hoe relevant deze aanbeveling is.

---

²² Zie meer bepaald het artikel BEL, B., *Infiltration de mouvements religieux dans le milieu naissance - périnatalité*, zie <http://pro.wanadoo.fr/tansen/bioethics//society/religion/omaep/infiltration.htm>.

²³ Vast Comité I, 'Recht van toegang van de particulier tot zijn door een inlichtingendienst gehouden individueel dossier', *Activiteitenverslag 1997*, Brussel, 1998, pp. 54 tot 78 (www.comiteri.be).

9. GEDACHTEWISSELING TUSSEN DE MINISTER VAN JUSTITIE, HET VAST COMITÉ I EN DE VEILIGHEID VAN DE STAAT

Met een brief van 21 november 2005 reageerde minister van Justitie ONKELINX als volgt bij het Vast Comité I:

“Ik heb uw besluiten heel aandachtig gelezen en ik ben inderdaad van mening dat de Veiligheid van de Staat uiterst omzichtig te werk moet gaan wanneer deze dienst bepaalde zaken verklaart met betrekking tot een natuurlijke persoon. In dit geval stel ik ook vast dat de Veiligheid van de Staat zich rechtstreeks tot een administratieve overheid heeft gewend die onder de bevoegdheid van de Franse Gemeenschap ressorteert.

Herhaaldelijk echter heb ik de administrateur van de Veiligheid van de Staat erop gewezen dat het mij, als toezichthoudend minister van de Veiligheid van de Staat, toekomt te beoordelen in welke mate de gegevens die deze dienst verstrekt over aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de deelstaten behoren, ter kennis van die deelstaten mogen worden gebracht. Ik stel vast dat deze richtlijn in deze zaak niet werd gevolgd en ik kan dit alleen maar betreuren.

Ik stuur het genoemde rapport door naar de administrateur-generaal met het verzoek mij zijn commentaar te bezorgen. Ik zal niet nalaten u op de hoogte te houden van het gevolg dat aan mijn verzoek wordt gegeven.”

Dit rapport en zijn besluiten hebben vervolgens geleid tot geclassificeerde briefwisseling tussen de minister van Justitie, de Veiligheid van de Staat en het Vast Comité I.

Algemeen rechtvaardigt de administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat zijn positie en bevestigt hij de analyse die zijn dienst in deze zaak heeft gemaakt. Een lid van de Veiligheid van de Staat liet verstaan dat zijn dienst beschikte over andere elementen die deze analyse bekrachtigen.

Bijgevolg heeft het Vast Comité I aan zijn Dienst Enquêtes de opdracht gegeven aanvullende onderzoekopdrachten uit te voeren, waartegen de administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat zich aanvankelijk verzette op grond van de artikelen 48 §2, derde lid en 51 van de wet tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten.

Na een tussenkomst van de minister van Justitie, heeft het Vast Comité I nieuwe elementen ontvangen. Het Comité heeft deze elementen onderzocht en kwam tot het besluit dat ze nog steeds niet toelieten te bevestigen dat mevrouw X actief was binnen de Bruno Gröning-Vriendenkring na haar deelname aan de conferentie in 2000.

Het Vast Comité I bleef dus bij zijn besluiten, terwijl ook de Veiligheid van de Staat haar conclusies handhaaft.

De administrateur-generaal liet ook weten dat hij niet akkoord gaat met de aanbevelingen van het Comité die ertoe strekken de inlichtingendiensten niet alleen te laten oordelen over het feit of het al dan niet opportuun is een persoon toegang te geven of te weigeren tot een dossier indien hij zich benadeeld acht door de inhoud van dat dossier:

“In verband hiermee past het te benadrukken dat de inlichtingendiensten gehouden zijn door een wettelijke verbintenis van bescherming van hun menselijke bronnen en van de informatie die deze bronnen verstrekken.

De inlichtingendiensten kunnen deze verbintenis echter alleen naleven indien ze de toegang tot deze informatie beheersen. Indien een afzonderlijke overheid kan beslissen toegang te bieden tot de informatie van de inlichtingendiensten, dan kunnen deze diensten niet langer borg staan voor de veiligheid van de gegevens die worden beschermd door artikel 18 van de wet houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst.

Anderzijds mag men het bestaan van een procedure niet verwaarlozen die aan particulieren indirect toegang biedt tot de gegevens die betrekking op hen hebben.” (uittreksel van een brief van 7 december 2005).

HOOFDSTUK 4

DE KLACHT VAN EEN ONDEROFFICIER TEGEN DE ADIV

In juni 2005 diende een onderofficier klacht in tegen de Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid, die hij aansprakelijk stelde voor een volgens hem willekeurige overplaatsing.

Uit het onderzoek van de Dienst Enquêtes is gebleken dat er een geschil bestond tussen enerzijds de klager en anderzijds zijn hiërarchische meerdere, Belgisch militair attaché in het buitenland en zijn adjudant. Problemen met betrekking tot de dienst liggen aan de oorsprong van het geschil. De klager formuleerde grieven tegen de militaire attaché en zijn adjudant en legde hen feiten ten laste die een strafrechtelijke inbreuk vormen.

Binnen de ADIV werd een interne onderzoeksopdracht gestart om de bewuste feiten te onderzoeken. De feiten werden ook aanhangig gemaakt bij de Algemene Inspectie en Bemiddeling van het ministerie van Landsverdediging en bij het auditoraat-generaal van het Krijgshof.

Het onderzoek van het auditoraat-generaal van het Krijgshof noch de onderzoeksopdracht van de ADIV leverde enige aanwijzing op die de beweringen van de klager tegen de militaire attaché en zijn adjudant kon staven. De Algemene Inspectie en Bemiddeling van de FOD Landsverdediging heeft bevestigd dat het dossier zonder gevolg werd geklasseerd.

De Dienst Enquêtes heeft een onderzoek ingesteld naar de manier waarop de ADIV de beschuldigingen door de klager had behandeld. Uit dit onderzoek blijkt dat de ADIV snel en onpartijdig te werk is gegaan.

Het feit dat de betrokkene van zijn post in het buitenland naar Brussel werd teruggeroepen, was een ordemaatregel die werd genomen na de beschuldigingen die hij tegen zijn oversten had geuit. Deze maatregel ressorteerde onder de bevoegdheid van de ADIV en was willekeurig noch ongerechtvaardigd.

Bijgevolg heeft het Vast Comité I beslist geen verder gevolg te geven aan deze klacht.

TITEL 2
DE TOEZICHTSONDERZOEKEN

D. DE LOPENDE ONDERZOEKEN

In de loop van het jaar 2005 werden enkele toezichtsonderzoeken geopend of voortgezet die nog niet zijn afgesloten. Het Vast Comité I maakt een stand van zaken op van deze lopende onderzoeken.

HOOFDSTUK 1	DE ROL VAN INLICHTINGDIENSTEN OP HET VLAK VAN DE STRIJD TEGEN DE PROLIFERATIE
--------------------	--

Op 17 maart 2004 vroeg mevrouw GERKENS, federaal volksvertegenwoordigster, aan het Vast Comité I na te gaan hoe de inlichtingendiensten omgaan met het probleem van de nucleaire proliferatie.

Op 24 juni 2004 besliste het Vast Comité I een onderzoek te hernemen dat in 2001 was geopend, maar waarvan de uitvoering wegens andere dringende lopende onderzoeken moest worden uitgesteld.

Aangezien de wet houdende regeling van de inlichtingendiensten de handel "*in niet-conventionele of zeer geavanceerde wapensystemen*" indeelt bij de opdrachten van de Veiligheid van de Staat enerzijds en deze opdracht anderzijds meer bepaald betrekking heeft op "*de ontwikkeling van nucleaire, chemische en biologische wapenprogramma's, de daaraan verbonden transmissiesystemen, alsook de personen, structuren of landen die daarbij betrokken zijn*", besliste het Vast Comité I dit onderzoek uit te breiden met de rol van de inlichtingendiensten op het vlak van "*biologische en chemische middelen in terroristische acties*" en het als volgt te herbenoemen tot: "*toezichtsonderzoek naar de rol van de inlichtingendiensten op het vlak van de strijd tegen de proliferatie van niet-conventionele of zeer geavanceerde wapensystemen*".

Gelet op zijn wettelijke competenties kan het Vast Comité I het probleem van de proliferatie zelf niet onderzoeken. Zijn onderzoeken hebben dus betrekking op de bijdrage die de Belgische inlichtingendiensten ter zake leveren of kunnen leveren. Het Vast Comité I had gehoopt in 2005 een algemeen verslag te kunnen indienen. In de loop van datzelfde jaar echter moest het Comité twee specifieke onderzoeken openen met betrekking tot het algemene onderwerp van dit onderzoek. Het betrof:

- het specifieke onderzoek naar de wijze waarop de firma EPSI eventueel door de inlichtingendiensten was gevolgd in het kader van de strijd tegen de proliferatie (3 mei 2005).
- het onderzoek naar de wijze waarop de firma SNC-Lavalin eventueel door de Veiligheid van de Staat werd gevolgd in het kader van de strijd tegen de proliferatie.

Dit onderzoek is nog niet afgerond. De elementen die in het kader van beide onderzoeken worden verzameld, zullen worden vergeleken en vormen de aanleiding voor de algemenere conclusies die nog moeten worden getrokken betreffende de rol van de inlichtingendiensten op het vlak van de strijd tegen de proliferatie van niet-conventionele of zeer geavanceerde wapensystemen. Niettemin hebben de vaststellingen in het kader van het onderzoek naar de zaak-EPSI het Vast Comité I al toegelaten de aanbevelingen te formuleren die het voorwerp zijn van Titel 1. De toezichtsonderzoeken, Hoofdstuk 1. Toezichtsonderzoek naar de wijze waarop de firma EPSI eventueel door de inlichtingendiensten werd gevolgd in het kader van de strijd tegen de proliferatie.

HOOFDSTUK 2**VERPLAATSINGEN VAN PERSONEN NAAR GEVOELIGE ZONES**

In een reactie op de brief van 11 augustus 2005 van de voorzitter van de Senaat heeft het Vast Comité I op 31 augustus 2005 een toezichtsonderzoek geopend naar de opvolging door de inlichtingendiensten van de verplaatsingen van personen die via België reizen en/of België verlaten om zich naar bepaalde gevoelige zones te begeven (Irak, Iran, Pakistan, Afghanistan...).

HOOFDSTUK 3**WEP : ONDERZOEK NAAR DE EVENTUELE OPVOLGING VAN EEN BELGISCH BEDRIJF**

Een toezichtsonderzoek in verband met de problematiek van de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel: het betreft een onderzoek naar de eventuele opvolging van een Belgisch hoogtechnologisch bedrijf door de inlichtingendiensten

In de tweede helft van 2005 verschenen er in de pers berichten over het feit dat een Belgisch hoogtechnologisch bedrijf haar dochteronderneming had verkocht aan een Britse defensiegroep die zelf wordt gecontroleerd door een sterke Amerikaanse groep.

Aangezien dit bedrijf een industriële veiligheidsmachtiging bezit bij het ministerie van Landsverdediging, leek het interessant om na te gaan of dit bedrijf al de aandacht had getrokken van onze inlichtingendiensten, hetzij de Veiligheid van de Staat in het kader van de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel, hetzij de ADIV in het kader van de militaire veiligheid.

HOOFDSTUK 4**OPVOLGING VAN HET ONDERZOEK NAAR HET RADICAAL ISLAMISME**

In zijn activiteitenverslag 2001 bracht het Vast Comité I verslag uit over de wijze waarop de inlichtingendiensten belang stelden in extremistische en terroristische islamistische activiteiten. Hoewel dit verslag hoofdzakelijk was gewijd aan de opvolging van dit thema door de Veiligheid van de Staat, stond er toch te lezen dat een tweede onderzoek ook de activiteiten van de ADIV in deze materie zou bestuderen.

Gelet op gerichte onderzoeken die in 2002, 2003 en 2004 werden gevoerd naar de opvolging van islamistische activiteiten door de inlichtingendiensten, heeft het Comité nog niet de gelegenheid gehad zijn algemene onderzoek bij de ADIV voort te zetten.

Op 4 november 2005 heeft het Comité echter beslist dit algemene onderzoek betreffende de opvolging van het radicale islamisme te hernemen, zowel bij de Veiligheid van de Staat als bij de ADIV.

HOOFDSTUK 5**DE WIJZE WAAROP ADIV DE BEWARING, HET BEHEER
EN DE EXPLOITATIE (PER COMPUTER) ORGANISEERT
VAN PERSOONSGEGEVENS**

Als gevolg van het voornoemde veiligheidsincident opende het Vast Comité I op 4 november 2005 ook een toezichtsonderzoek naar de wijze waarop de ADIV de bewaring, het beheer en de exploitatie (per computer) organiseert van de persoonsgegevens die deze dienst verzamelt.

TITEL 3

HET TOEZICHT OP DE VEILIGHEIDSINTERCEPTIES

Een bijzondere vorm van toezichtsonderzoek is dit op de veiligheidsintercepties. Ook in 2005 organiseerde het Vast Comité I werkvergaderingen met de Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid om te verifiëren welke concrete maatregelen deze dienst had genomen met het oog op de uitvoering van de wettelijk toegelaten veiligheidsintercepties (cf. art. 44 e.v. van de wet houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst). Ook werden er ter plaatse controles verricht.

Omwille van de gevoeligheid van deze materie, kan het Vast Comité I hierover niet verder in detail treden. Het Vast Comité I volgt niettemin met bijzondere aandacht de naleving van de wettelijke voorschriften ter zake en zal in een later stadium aanbevelingen formuleren.

TITEL 4
DE GERECHTELIJKE ONDERZOEKEN

Artikel 40, derde lid van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten bepaalt dat de Dienst Enquêtes van het Vast Comité I uit eigen beweging of op vordering van de bevoegde procureur des Konings, krijgsauditeur of onderzoeksrechter, samen met de andere officieren en agenten van gerechtelijke politie en zelfs met een recht van voorrang op hen, onderzoeken instelt naar de misdaden en wanbedrijven die ten laste worden gelegd van de leden van de inlichtingendiensten.

In 2005 heeft de Dienst Enquêtes twee gerechtelijke onderzoeken gevoerd, het eerste op initiatief van het parket van Brussel, het tweede op initiatief van het federaal parket:

- één onderzoek had betrekking op een schietincident dat zich in november 2004 voordeed in de lokalen van de Veiligheid van de Staat. Tijdens dit onderzoek werd een lid van deze dienst van zijn vrijheid beroofd en ter beschikking van het gerecht gesteld;
- een ander onderzoek werd geopend in september 2004 en had eveneens betrekking op een veiligheidsincident, ditmaal bij de ADIV. Aangezien het Vast Comité I een toezichtsonderzoek had ingesteld naar dezelfde feiten, heeft dit Comité artikel 69 §§ 1 tot 5 (afdeling 2) van zijn huishoudelijk reglement toegepast. Dit artikel bepaalt:

”Als een lid van de Dienst Enquêtes tijdens een toezichtsonderzoek vaststelt dat een lid van de inlichtingendiensten een misdaad of een wanbedrijf heeft gepleegd, krijgt het gerechtelijk onderzoek met betrekking tot die feiten voorrang op het toezichtsonderzoek.

Het toezichtsonderzoek wordt in dat geval voortgezet maar beperkt tot de elementen die nodig zijn voor de uitvoering van de taken van het Comité I. Het hoofd van de Dienst Enquêtes brengt hiervan de magistraat die het desbetreffende gerechtelijk onderzoek leidt, op de hoogte.”

Daarnaast heeft het federaal parket bij de Dienst Enquêtes twee verkeersinbreuken aanhangig gemaakt die werden begaan door leden van de inlichtingendiensten terwijl ze een opdracht uitvoerden met een dienstvoertuig.

In totaal heeft de Dienst Enquêtes in de loop van het jaar 2005 vijftientig processen-verbaal opgesteld.

TITEL 5

BEVRAGING VAN DE INLICHTINGEDIENSTEN

Naast de onderzoeken die het voert op verzoek van het Parlement, van de bevoegde ministers of uit eigen beweging, meende het Vast Comité I dat het, gelet op zijn wettelijke bevoegdheden, gemachtigd is om de leidinggevende personen van de inlichtingendiensten regelmatig te ondervragen over bepaalde onderwerpen die deze diensten behandelen.

Het gaat om een meer soepele en informele vorm van toezicht die geen aanleiding geeft tot een onderzoeksopdracht of een andere controle ter plaatse. Deze werkwijze biedt het Vast Comité I de kans op beknopte wijze kennis te krijgen van de zaken die op een welbepaald tijdstip voorrang krijgen, over de wijze waarop de inlichtingendiensten een bepaalde materie behandelen of waarop ze gevolg geven aan de besluiten en aanbevelingen die in vorige rapporten werden geformuleerd.

De vragen worden gesteld per brief of mondeling tijdens ontmoetingen en gedachtewisselingen die regelmatig plaatsvinden met de leidinggevende personen van de inlichtingendiensten.

Sommige antwoorden die het Vast Comité I mocht ontvangen, kregen het classificatieniveau 'vertrouwelijk' of zelfs 'geheim' in de zin van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen. Bijgevolg kan het Vast Comité I hiervan geen volledige kennis geven in een voor publicatie bestemd activiteitenverslag.

Hieronder wordt een samenvatting opgenomen van vragen die het Vast Comité I in de periode 2003, 2004 en 2005 heeft gesteld en waarop het niet-geclassificeerde antwoorden heeft gekregen van de inlichtingendiensten.

In zijn activiteitenverslag 1997¹ bestudeerde het Vast Comité I de syndicale statuten die toepasbaar zijn op de verschillende personeelscategorieën (militairen, burgers, rijkswachters) bij de ADIV. Het Comité wees op het ontbreken van een syndicaal statuut voor de agenten van de buitendiensten van de Veiligheid van de Staat en formuleerde de aanbeveling om voor deze agenten een dergelijk statuut te creëren.

Tijdens de discussies in het federale Parlement over het creëren van een eigen, syndicaal statuut voor de agenten van de buitendiensten van de Veiligheid van de Staat, opende het Vast Comité I een toezichtsonderzoek naar de toepassing van de syndicale statuten bij de ADIV. Het Vast Comité I vond het nuttig op deze manier te werk te gaan om eventuele aanbevelingen te formuleren voor het toekomstige syndicaal statuut van de leden van de Veiligheid van de Staat.

Aangezien het Parlement intussen de wet van 17 maart 2004 tot regeling van de betrekkingen tussen de overheid en de vakbonden van het personeel van de buitendiensten van de Veiligheid van de Staat had goedgekeurd, zette het Vast Comité I zijn onderzoek niet voort. Het formuleerde geen enkele aanbeveling ter zake.

Uit de eerste vaststellingen blijkt het volgende:

Afhankelijk van het statuut waaronder het ressorteert, is het lid van een inlichtingendienst onderworpen aan hetzij het algemeen syndicaal statuut van het openbaar ambt (administratief personeel en burgerpersoneel van de militaire veiligheidsdienst), hetzij het specifiek syndicale statuut van de militairen.

De betrekkingen tussen de overheden en de vakbonden van het militaire personeel hebben aan belang gewonnen in een beroepsleger. Krachtens dit statuut staat het de militairen vrij om lid te worden van een professionele vakorganisatie van militairen of van een vakorganisatie die aangesloten is bij een vakorganisatie die vertegenwoordigd is in de Nationale Arbeidsraad.

De onderhandelings- en overlegprocedures, de maatregelen van toezicht op de representativiteit, de erkenning en de prerogatieven van de vakorganisaties van militairen zijn vergelijkbaar met die waarin de wet van 19 december 1974 voorziet.

Zes verenigingen en vzw's zijn vandaag erkend als vakorganisaties van het militair personeel. De representativiteit werd toegekend aan drie vakbonden die vertegenwoordigd zijn in de Nationale Arbeidsraad en in de grootste professionele vakbond van het leger.²

De ADIV weet niet hoeveel leden de vakbonden tellen. Volgens de hiërarchie van deze dienst is het aantal vakbondsleden bij het burgerpersoneel vrij hoog, vooral bij de militaire veiligheidsdienst waar meer dan 80% zou zijn aangesloten bij een vakbond.

¹ Vast Comité I, *Activiteitenverslag 1997*, Brussel, 1998 (www.comiteri.be)

² Zie Kamer van Volksvertegenwoordigers, parlementaire vragen nr. 136 van de heer Lahaye (1 juli 1996) en nr. 167 van mevrouw Van den Poel-Welkenhuysen (20 september 1996).

Het aantal aangeslotenen bij de contractuele personeelsleden zou echter veel minder hoog zijn. Deze werknemers zijn gewoonlijk jonger dan de benoemde werknemers en voelen zich wellicht minder verbonden met de traditionele overheidsdienst, waarvan de vakbonden een historische component zijn. Algemeen kunnen we stellen dat 'oudere' werknemers vaker bij een vakbond zijn aangesloten dan de jongeren.

De erkende vakorganisaties hebben het recht hun prerogatieven uit te oefenen in de lokalen van de ADIV, met name om er vergaderingen te houden, zelfs tijdens de diensturen. Ze hebben het recht er de bijdragen van de leden te ontvangen en er berichten uit te hangen voor zover de hiërarchie daarmee akkoord gaat. Deze goedkeuring mag alleen worden geweigerd indien het bericht afbreuk doet aan de waardigheid van de personen, de instellingen of van andere vakorganisaties of indien het feiten vermeldt die de overheid voordien als 'geheim' heeft aangewezen.

Het onderhandelingscomité dat bevoegd is voor het burgerpersoneel van de ADIV, is het sectorcomité XIV, bevoegd voor al het personeel van Defensie. Behalve in enkele dringende gevallen werd dit Comité geraadpleegd voor elk Koninklijk besluit en voor elk ministerieel besluit dat betrekking heeft op het statuut van de agenten van de militaire veiligheidsdienst.

De vakbonden van het burgerpersoneel van Defensie eisen de toepassing van de algemene herziening van de barema's zoals beslist in het begin van 1994.

Het Koninklijk besluit van 28 september 1984 bepaalt echter dat de onderhandelings- en overlegprocedures niet vereist zijn wanneer de te nemen maatregel betrekking heeft op de organisatie van 's lands veiligheid of defensie. In dit geval echter moet de overheid haar beslissing om niet te onderhandelen of te overleggen met redenen omkleden (artikel 5).

Er bestaat een lijst van de vakbondsafgevaardigden voor elk departement. De vakbondsafgevaardigden krijgen syndicaal verlof dat wordt toegekend op grond van een oproeping die wordt gedateerd en getekend door de vakorganisatie waartoe ze behoren.

De vakbondsafgevaardigden zijn tot discretie gehouden over feiten en bescheiden van vertrouwelijke aard. Ze mogen geen feiten of bescheiden bekend maken die de bevoegde overheid vooraf als zijnde geheim heeft verklaard (artikel 85 van het KB van 28 september 1984). De schending van deze regel door een vakbondsafgevaardigde kan tot gevolg hebben dat zijn erkenning wordt ingetrokken en dat hij zijn prerogatieven niet meer mag uitoefenen.

Iedereen is het erover eens dat de vakbondsafgevaardigden geen bijzondere moeilijkheden ondervinden om hun functies bij de ADIV uit te oefenen. Volgens de hiërarchie van deze dienst stellen de vakbondsafgevaardigden zich heel redelijk op. Er heerst een klimaat van vertrouwen tussen de leidinggevenden van de dienst en het personeel, waardoor een permanente en geïnstitutionaliseerde dialoog mogelijk is.

De werking van de vakbonden van het burgerpersoneel van de ADIV heeft betrekking op het statuut en de algemene aanspraken van de ambtenaren van de overheidsdiensten. De vakbonden waken over het welzijn van hun leden en over de naleving van hun rechten. Onder deze omstandigheden komen de vakbonden gewoonlijk niet tussen in de aangelegenheden die specifiek zijn voor de ADIV, behalve wanneer het om algemene acties gaat die tot doel hebben ondersteuning te bieden in de inspanningen die worden geleverd om een nieuw statuut te verkrijgen.

Zo voerden de drie erkende vakorganisaties in 2002 een gemeenschappelijke actie om de evolutie te versnellen van het dossier betreffende de wijziging van het statuut van het statutair burgerpersoneel van de militaire veiligheidsdienst, dat nog steeds wordt beheerst door het Koninklijk besluit van 20 augustus 1969. De leden blijven heel gevoelig voor deze evolutie.

Elke vorm van staking is verboden voor militairen; in principe geldt dit niet voor het burgerpersoneel. Volgens de hiërarchie van de ADIV werd er tot op heden geen enkel drukingsmiddel gebruikt. Er is nooit een staking geweest bij de ADIV, ook niet bij het militair personeel. Dit is het gevolg van de dialoog en het klimaat van vertrouwen tussen de hiërarchie en de vakbondsafgevaardigden.

Tot besluit is iedereen het erover eens dat de betrekkingen tussen de vakbonden en de hiërarchie van de ADIV goed lijken, zowel wat het militair personeel als het burgerpersoneel betreft. Geen enkele afgevaardigde wordt verhinderd te handelen of andere personeelsleden te rekruteren. De afgevaardigden hebben de goede werking van de dienst nooit verstoord.

HOOFDSTUK 2**DE TOEPASSING VAN ARTIKEL 14 VAN DE WET
HOUDENDE REGELING VAN DE INLICHTINGEN- EN
VEILIGHEIDSDIENST – EVENTUELE AKKOORDEN
TUSSEN DE VEILIGHEID VAN DE STAAT EN DE
OPENBARE DIENSTEN**

Artikel 14 van de wet houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst bepaalt: *”Met inachtneming van de wet, op basis van de eventueel afgesloten akkoorden en de door hun verantwoordelijke overheid bepaalde regels kunnen de gerechtelijke overheden, de ambtenaren en agenten van de openbare diensten uit eigen beweging aan de betrokken inlichtingen- en veiligheidsdienst de inlichtingen meedelen die nuttig zijn voor de uitvoering van zijn opdrachten.*

Op verzoek van een inlichtingen- en veiligheidsdienst kunnen, met inachtneming van de wet en op basis van de eventueel afgesloten akkoorden en van de door hun verantwoordelijke overheid bepaalde regels, de gerechtelijke overheden, de ambtenaren en agenten van de openbare diensten van de betrokken inlichtingen- en veiligheidsdienst de inlichtingen meedelen die nuttig zijn voor de uitvoering van zijn opdrachten.”

Op 22 juni 2004 heeft het Vast Comité I aan de inlichtingendiensten gevraagd of zij - in overeenstemming met de bovenstaande bepalingen - akkoorden hadden gesloten met federale, gewest-, gemeenschaps- of andere openbare besturen. Het Comité vroeg ook of het, in bevestigend geval, een kopie van de bewuste akkoorden kon krijgen. Bestonden er geen akkoorden, dan wilde het Vast Comité I de redenen daarvoor kennen. Hebben de Veiligheid van de Staat en de ADIV al geprobeerd dergelijke akkoorden te sluiten met een openbare dienst? Met welke dienst en waarover? Waarom zijn er nooit dergelijke akkoorden gesloten?

Op 6 juli 2004 ontving het Vast Comité I het antwoord van de Veiligheid van de Staat. Uit dit antwoord van administrateur-generaal DASSEN bleek ondermeer dat een aantal teksten reeds van toepassing waren, terwijl er nog werd onderhandeld over andere protocollen. Zowel het Vast Comité I als de Veiligheid van de Staat achtten het immers nuttig bijkomende akkoorden te sluiten, aangezien dergelijke samenwerkingsverbanden voor alle betrokken partijen diverse voordelen inhouden. Zo werden er ondermeer onderhandelingen opgestart met de federale politie, het Commissariaat-generaal voor de Vuchtelingen en de Staatlozen en de Dienst Vreemdelingenzaken, de FOD Economische Zaken en de strafinrichtingen.

Omwille van het belang dat het Vast Comité I hecht aan deze samenwerkingsakkoorden, werd gepolst naar een stand van zaken. Via een schrijven op 18 april 2006 meldde de Veiligheid van de Staat dat de bovenvernoemde protocolakkoorden - om diverse redenen die veelal te maken hebben met redenen vreemd aan de Veiligheid van de Staat - zich nog steeds in de onderhandelingsfase bevinden.

Met het oog op het voorbereiden van de studiedag in de Senaat over het opstellen van lijsten van personen en terroristische organisaties tegen dewelke maatregelen moeten worden genomen tot bevrozing van hun financiële tegoeden in het internationaal recht, de zgn. 'terrorismelijsten'³, stelde het Vast Comité I op 16 februari 2005 de volgende vragen aan de inlichtingendiensten:

- a) Werkt uw dienst direct of indirect mee aan het opstellen van deze lijsten van personen en terroristische organisaties?
- b) Indien ja, volgens welke procedures? Welke andere diensten, overheden en instanties werken daar aan mee?
- c) Maakt uw dienst gebruik van deze lijsten in de uitvoering van zijn opdrachten?
- d) Indien ja, hoe?
- e) Gebruikt uw dienst deze lijsten om vast te stellen welke personen hij volgt?
- f) Heeft een Belgische of buitenlandse overheid uw dienst al geraadpleegd en gevraagd om nuttige inlichtingen te verstrekken met het oog op het opmaken van deze lijsten?

De ADIV maakte zijn antwoorden over op 8 april 2005, de Veiligheid van de Staat op zijn beurt antwoordde op 11 oktober 2005. Deze laatste verwees naar de grote werklast ter rechtvaardiging van de tijd die hij nodig had gehad om te antwoorden. Hieronder wordt de correspondentie van zowel de ADIV als de Veiligheid van de Staat kort samengevat.

Het antwoord van de ADIV

- a) Geen enkele afdeling van de ADIV heeft ooit op welke wijze ook bijgedragen tot het opstellen of controleren van deze lijsten van personen en terroristische organisaties.
- b) Niet van toepassing, gelet op het negatieve antwoord op de eerste vraag.
- c) De ADIV gebruikt de terroristische lijsten niet in de uitoefening van zijn opdrachten.
- d) Sommige afdelingen van de ADIV zorgen ervoor dat ze op de hoogte blijven van de lijsten die de Verenigde Naties, de Europese Unie en de Verenigde Staten opstellen; ze analyseren deze lijsten en vergelijken ze met elkaar.
- e) De ADIV maakt zijn eigen analyses. Deze dienst heeft vooral belangstelling voor het internationale, islamistische terrorisme. De onderwerpen die deze dienst volgt, komen inderdaad overeen met sommige entiteiten die op deze lijsten voorkomen. Zo nodig gebruikt de ADIV deze lijsten om het niveau van voorrang van onderzoek aan te passen dat aan sommige organisaties moet worden gegeven. Dit niveau komt voor in het "Veiligheidsinlichting Stuurplan".

³ Zie hierover Titel 6. Studies en activiteiten, Hoofdstuk 3. Terrorismelijsten.

- f) De ADIV werd nooit door een Belgische of buitenlandse overheid geraadpleegd om nuttige inlichtingen te verkrijgen over het opmaken van een van deze lijsten.

De ADIV geeft het volgende commentaar bij zijn antwoorden: "De grootste moeilijkheid (...) bestaat erin aan te tonen dat organisaties waartegen vermoedens bestaan inderdaad terroristische organisaties zijn, als gevolg van hun activiteiten, door beoordelingen die deze kwalificatie hebben bekrachtigd. Gewoonlijk kunnen de inlichtingendiensten (...) alleen 'vermoedens' of 'intieme overtuigingen' aanbrengen die betrekking hebben op de activiteiten of gedragingen van de genoemde organisaties of van de mensen die er lid van zijn, op het nationale grondgebied. Moeten activiteiten van propaganda, het inzamelen van fondsen, bijvoorbeeld, op het Belgische grondgebied worden beschouwd als terroristische activiteiten?"

Het antwoord van de Veiligheid van de Staat

- a) Alle betrokken diensten, met inbegrip van de Veiligheid van de Staat, de CFI en de Schatkist, kunnen meewerken aan het opstellen van de Belgische lijst en zelfs het initiatief nemen om aanpassingen voor te stellen.

Alle betrokken diensten (Veiligheid van de Staat, AGG, ADIV, federale politie) kunnen worden geraadpleegd over het bijwerken van de Europese lijst.

- b) De Belgische lijst wordt opgesteld en regelmatig bijgewerkt volgens de aanpassingen die aan de lijst van de Verenigde Naties worden aangebracht. Het Belgische standpunt betreffende de Europese lijst wordt bepaald door het Comité van permanente vertegenwoordigers (CoRePer) bij de Europese Unie. Dit comité organiseert de coördinatievergaderingen van de betrokken diensten op het Belgische niveau en brengt verslag uit bij de Europese instanties.
- c) De Veiligheid van de Staat maakt geen stelselmatig gebruik van de terroristenlijsten van de Europese Unie of de Verenigde Staten.
- d) Deze lijsten kunnen echter dienen om nota's ter attentie van de overheden aan te vullen.
- e) Deze lijsten weerspiegelen vaak het onderzoekswerk van de inlichtingendiensten en zijn er dus het resultaat van. Ze kunnen *a posteriori* invloed uitoefenen op de activiteiten van de Veiligheid van de Staat.

De Veiligheid van de Staat wijst er ook op dat "het opnemen van personen en entiteiten op de lijsten - in het bijzonder wat het Belgisch luik betreft - steeds het gevolg is van vermoedens van mogelijke betrokkenheid bij terrorisme die (...) door de Veiligheid van de Staat zelf kunnen zijn aangereikt".

Het Vast Comité I komt verder terug op de juridische problematiek van het opstellen van deze terrorismelijsten.

Het Vast Comité I heeft altijd belangstelling gehad voor de problematiek van het gebruik van open bronnen (OSINT) in de wereld van het inlichtingenwezen. Immers, dag na dag heeft het ook het 'grote publiek' via internet toegang tot steeds meer informatie.

Zo maakt bijvoorbeeld het programma *Google Earth* het mogelijk heel nauwkeurige satellietfoto's gratis te downloaden en de stedenbouwkundige details van vooral Amerikaanse en Europese steden te bekijken. Diverse inrichtingen - waarvan sommige kritische inrichtingen zijn (militaire basissen, kerncentrales, stuwdammen...) - zouden al te gemakkelijk visualiseerbaar zijn en bijgevolg ernstige veiligheidsrisico's lopen.

Zo zou *Google Earth* voor elk waargenomen punt op aarde een aantal GPS-coördinaten voor georeferentie aanbieden. Volgens sommige waarnemers kunnen dergelijke gegevens met kwaad opzet worden gebruikt, meer bepaald om terroristische aanslagen te plegen. Naar luid zouden sommige overheden al contact hebben opgenomen met de bestuurders van de firma *Google* met het verzoek de kwaliteit van de foto's van sommige gevoelige inrichtingen opzettelijk te verlagen of die foto's niet langer beschikbaar te stellen.

Op 8 september 2005 heeft het Vast Comité I de bevoegde personen van de Veiligheid van de Staat en van de ADIV hierover ondervraagd.

"Volgens bepaalde artikelen die onlangs in de pers zijn verschenen zou de nieuwe onlinedienst van de firma Google, nl. de software Google Earth, de vrees van sommige inlichtingendiensten hebben gewekt. Het Vast Comité I zou graag vernemen of uw dienst aandacht besteedt aan de beelden die Google Earth verspreidt en of u de Belgische overheden al hebt gewaarschuwd voor de eventuele risico's die ons land loopt."

Het antwoord van de Veiligheid van de Staat

Het Vast Comité I heeft het antwoord van de Veiligheid van de Staat ontvangen op 26 september 2005.

"Omschrijving"

Google Inc. werd in 1998 opgericht door Larry Page en Sergey Brin. De onderneming ontwikkelde de Google internet-zoekmachine. Ondertussen is Google de populairste en met toegang tot 3 miljard webpagina's ook de grootste zoekmachine op het internet. De naam "Google" werd afgeleid van het woord "googol" wat de naam is van het getal 10^{100} .

Deze term geeft de doelstelling van Google weer: het organiseren en toegankelijk maken van een enorm grote hoeveelheid informatie op het internet. De inkomsten worden voornamelijk gerealiseerd door gerichte reclamemogelijkheden die aan de klanten geboden worden.

Oorspronkelijk was de internet-zoekmachine de enige dienstverlening van Google Inc. Later werden daar andere diensten aan toegevoegd, bijvoorbeeld instant messaging (SMS), chat, Gmail (emailedienst), etc. De laatste diensten die werden toegevoegd zijn Google Maps en Google Earth.

Google Maps biedt een kaarttechnologie via internet die vergelijkbaar is met de gekende route-planners. Naast het uitrekenen van routes kan Google Maps ook zakelijke informatie weergeven (bijvoorbeeld hotels in een bepaalde omgeving). Daarnaast is het ook mogelijk om satellietbeelden weer te geven eventueel met superpositie van gewone kaartgegevens. De resolutie van de satellietbeelden is voor een aantal gebieden erg groot: je kan zelfs voertuigen op straat zien.

Google Earth is een stand-alone programma dat meer functionaliteit biedt dan Google Maps. Google Earth combineert satellietbeelden, cartografie en de Google zoekmachine in een grafische omgeving. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk om een visuele trip te maken vanuit de ruimte naar een zelf gekozen plaats op de aarde. Voor een aantal steden is het ook mogelijk om een 3D-voorstelling van de gebouwen te bekijken en door de straten te navigeren.

Er zijn drie versies van Google Earth verkrijgbaar. De eerste versie is gratis en biedt de basisfunctionaliteit van Google Earth. Google Earth Plus (kostprijs \$20) biedt daarenboven ook ondersteuning voor GPS-apparatuur, het importeren van spreadsheets en een hogere afdrukresolutie.

Voor professionele gebruikers wordt ook Google Earth Pro aangeboden, kostprijs \$400. Deze versie kan geïntegreerd worden met andere software (bijvoorbeeld presentatiesoftware of immo-databanken). Het doelpubliek van deze versie is bijvoorbeeld vastgoedkantoren, architectenbureaus, overheid...

Evaluatie

De technologie achter Google Maps en Earth is niet nieuw en ook niet uniek. (Bijv. Keyhole). Er bestonden reeds voordien aanbieders (publiek op het internet en privé) van dit soort diensten. Via de online routeplanner Mappy (www.mappy.be) was het reeds mogelijk om bijvoorbeeld een gedetailleerde satelliet- of luchtfoto van de Koning Albert II-laan op te vragen met superpositie van kaartgegevens. Wat wel nieuw is, is de naambekendheid van de aanbieder, het uitgebreide aanbod van materiaal en de gedetailleerdheid van sommige foto's. Ook de incorporatie van GPS-functionaliteit is op deze schaal nieuw.

Het aanbod van satellietfoto's omslaat nagenoeg het ganse aardoppervlak. Echter, het aanbod van (super-) hoge resolutiebeelden is nog relatief beperkt. Noord-Amerika is bijna volledig in hoge resolutie beschikbaar. Sommige Amerikaanse steden zijn zelfs te bekijken als 3D grafische voorstelling! Van de overige werelddelen zijn voorlopig veel minder hoge resolutiebeelden beschikbaar. Google beweert wel continu hoge resolutiebeelden toe te voegen aan haar database. Een aantal grote steden uit West-Europa (bijvoorbeeld Londen) zijn wel al beschikbaar in hoge resolutie. Gedetailleerde beelden van Afrika, Azië en Zuid-Amerika zijn daarentegen slechts met mondjesmaat voorhanden.

Detailbeelden van België zijn momenteel nog slechts in geringe mate beschikbaar

Er zijn slechts een viertal regio's waarvan hoge resolutiebeelden door Google worden weergegeven. Deze regio's omvatten geen grote stedelijk agglomeraties. Ook de nucleaire Installaties in Doel of de luchthaven van Zaventem komen er niet in voor. De luchthaven van Charleroi en de militaire luchthaven van Kleine Brogel of Bierset zijn daarentegen wel in detail zichtbaar. Het gevaar van het voorhanden zijn van dergelijke detailbeelden van gevoelige installaties schuilt erin dat deze beelden eventueel gebruikt kunnen worden bij de voorbereiding van terroristische aanslagen. Ook de combinatie

met GPS-functionaliteit kan terroristen van pas komen (bijvoorbeeld geleiding vliegtuig of raket).

Het is ook mogelijk dat hierdoor de veiligheid van militaire installaties in het gedrang komt. De vraag blijft hier evenwel wanneer er meer hoge resolutiebeelden van België in de Google database zullen opgenomen worden. Bovendien mag men niet vergeten dat deze informatie waarschijnlijk ook via andere kanalen kan bekomen worden.

Google Inc. beseft zelf ook dat deze technologie van nut kan zijn voor de veiligheidssector. Getuige hiervan is de vermelding van "Homeland Security" en "Defence/Intelligence community" als potentiële klanten van de professionele versie van Google Earth. Uit de website van Google kan echter niet opgemaakt worden of de Amerikaanse overheid deze software ook daadwerkelijk gebruikt.

Conclusie

(...)

De evolutie van de informaticasector gaat zo vlug en bovendien zal vanuit de private sector naar alle verwachting in de toekomst steeds meer informatie op het internet (of op andere nieuwe media) terechtkomen. Dit zal mogelijk ook gevoelige informatie betreffen met betrekking tot de veiligheid.

Deze snelle en anonieme verspreiding op het internet van een ongelooflijk grote hoeveelheid informatie maakt het bijzonder moeilijk om dit op een permanente basis grondig op te volgen.

Hoe dan ook is de Veiligheid van de Staat wel degelijk geïnteresseerd in deze evoluties en volgt ze dan ook in de mate van het mogelijke op. In die zin kunnen we bijvoorbeeld verwijzen naar onze nota in verband met de SEVESO-bedrijven.

Het Ministerie Binnenlandse Zaken publiceerde op haar website per SEVESO-bedrijf een opsomming van de aldaar aanwezige gevaarlijke chemische stoffen. De Veiligheid van de Staat heeft de betreffende overheid op het veiligheidsrisico van een dergelijk opsomming gewezen waarna de website werd aangepast en de gevoelige informatie verwijderd werd.

Bovendien wil de Veiligheid van de Staat in het kader van haar personeelsbeleidsplan in de toekomst een belangrijk aandeel besteden aan de operationele benadering van het 'internetgebeuren'. Dit vereist echter de uitvoering van de voorziene heroriëntering van de huidige informaticasectie die op dit ogenblik eerder een logistieke ondersteuningsfunctie heeft.

De Veiligheid van de Staat merkt op dat het Internet een enorme hoeveelheid informatie ter beschikking stelt aan een immens publiek. Daarbij schuilt altijd het gevaar dat bepaalde personen of bepaalde groeperingen misbruik zouden kunnen maken van deze ter beschikking slaande middelen en informatie. Een algemene risico-analyse van het fenomeen vergt enorm veel tijd en middelen.

De Veiligheid van de Staat concentreert zich eerder op die welbepaalde personen en groeperingen die het systeem eventueel zouden kunnen misbruiken en bekijkt het systeem vanuit de vraag in welke mate het als een modus operandi aangewend wordt of kan worden door deze personen.

Op dit ogenblik zijn er geen enkele aanwijzingen of zelfs begin van indicatie dat het systeem dat Google Earth ter beschikking stelt een potentiële modus operandi is voor radicale groeperingen of terroristen. Belangrijk hierbij is te wijzen op de algemene beschikbaarheid van dergelijke kaarten en de niet zo hoge resolutie waarin Google Earth ze aanbiedt.”

Het antwoord van de ADIV

Het Vast Comité I heeft het antwoord van de ADIV ontvangen op 17 november 2005. In wat volgt citeren we de belangrijkste passages:

“In uw brief van 8 september had u het over uw ongerustheid betreffende de mogelijkheden die de software Google Earth biedt op het vlak van satellietfoto’s. Het Belgisch Centrum voor Satellietbeeldinterpretatie (...) heeft aandacht besteed aan dit onderwerp vanaf het ogenblik waarop het er kennis van kreeg. De conclusies zijn de volgende:

Al wie een satellietfoto wenst te verwerven van gelijk welk punt op aarde, kan daarvoor terecht bij talrijke leveranciers van commerciële satellietfoto’s. Het zijn vooral Amerikaanse, Europese of Aziatische leveranciers. Deze mogelijkheid bestaat al vele jaren, zonder beperking, en laat toe vrij recente foto’s van goede kwaliteit te verkrijgen tegen een vrij hoge prijs. Google Earth biedt eigenlijk slechts een beperkt aantal archiefphoto’s aan die afkomstig zijn van een grote Amerikaanse leverancier (Digital Globe).

Google Earth biedt slechts digitale foto’s aan die geografisch niet heel precies zijn en niet de rijkdom aan informatie bevatten die men wel vindt in de satellietfoto’s die men rechtstreeks bij de leveranciers aankoopt.

Over een satellietfoto beschikken is één ding, die foto ook kunnen analyseren en er bepaalde inlichtingen uit halen is een apart vak waarvoor een lange opleiding en veel expertise vereist zijn, en vooral ook verwante inlichtingen die worden verkregen via verschillende kanalen voor het verzamelen van inlichtingen.

Samengevat zijn we van mening dat de publicatie op Google Earth van digitale satellietfoto’s een prachtige commerciële operatie is die sommigen zin zal geven om foto’s te kopen bij de leverancier (Digital Globe), die de toegang bevordert tot een bepaald type van informatie die al vele jaren bestond en die de mogelijke toepassing van satellietbeelden zal ‘vulgariseren’. Dit is echter niet nieuw voor al wie in het verleden al probeerde dit soort informatie te verwerven. Een inlichting is nog iets anders dan een mooie digitale foto.

Dit betekent niet dat onze dienst zich geen zorgen maakt over het feit dat dergelijke foto’s vrij circuleren op internet, vooral in de betaalversie van Google Earth (ca. 400 EUR per jaar) die ‘recente’ beelden (enkele uren oud) aanbiedt.”

In zijn activiteitenverslag 2000⁴ stelde het Vast Comité I vast dat de studiedienst 'Wapenwetgeving' van de Veiligheid van de Staat twee soorten bevoegdheden uitoefende op het vlak van de uitvoering van de wetgeving op de vuurwapens: een beslissingsbevoegdheid en een adviesbevoegdheid.

De Veiligheid van de Staat leverde vergunningen af voor het bezit van een verweervuurwapen en vergunningen voor het dragen van een verweerwapen:

- aan vreemdelingen zonder woonplaats in België;
- aan Belgen die in het buitenland gedomicilieerd zijn.

De categorieën vreemdelingen zonder woonplaats in België voor wie de Veiligheid van de Staat bevoegd was, waren:

- de personen met een diplomatiek statuut bedoeld in artikel 1 van het koninklijk besluit van 30 oktober 1991, die niet worden vermeld in de gemeenteregisters (om redenen van persoonlijke bescherming met vergunningen tot het voorhanden hebben en vergunningen voor het dragen van een wapen);
- de buitenlandse militairen bij SHAPE voor het beoefenen van het sportschieten met een vergunning tot het voorhanden hebben;
- de agenten van buitenlandse bewakingsfirma's die in België erkend zijn en er bepaalde beroepsactiviteiten beoefenen;
- de vreemdelingen die in België een vergunningsplichtig wapen wensen te kopen, hetzij om het uit te voeren, hetzij om het in een sportschietclub te laten met het oog op het beoefenen van deze activiteit met vergunningen tot het voorhanden hebben;
- de vreemdelingen die geen onderdanen zijn van de Europese Unie en het sportschieten en het jagen in België wensen te beoefenen met vergunningsplichtige wapens (vergunningen tot het voorhanden hebben);
- de leden van de officiële buitenlandse beschermingsdiensten voor de bescherming van de belangrijke personen van hun land die in België op bezoek zijn;
- de buitenlandse sportschutters (die geen lid zijn van een schietclub) en de buitenlandse jagers die uitzonderlijk deelnemen aan een schietwedstrijd of een jacht of die via België reizen met vergunningsplichtige wapens (tijdelijke vergunning tot het voorhanden hebben van een verweervuurwapen of een oorlogswapen).

Het Vast Comité I stelde zich de vraag of deze opsomming van bevoegdheden inzake wapens nog steeds actueel was.

---

⁴ Vast Comité I, *Activiteitenverslag 2000*, Brussel, 2001 (www.comiteri.be).

Een parlementaire vraag die de heer NOREILDE in de Senaat stelde, heeft de aandacht van het Vast Comité I getrokken. Zijn vraag had meer bepaald betrekking op het gebruiken en dragen van wapens door buitenlandse veiligheidsagenten in de gebouwen van de luchthaven en/of op de start- en landingsbanen in Zaventem.⁵

Het Comité heeft de Veiligheid van de Staat hierover dus ondervraagd. Het heeft deze dienst gevraagd hoe de zaken ervoor stonden voor:

- de agenten die instaan voor de veiligheid van de vluchten van buitenlandse luchtvaartmaatschappijen uit of naar België;
- de Amerikaanse douanebeambten op het Belgische grondgebied in toepassing van het akkoord 'Container Security Initiative'.

Het eerste antwoord van de Veiligheid van de Staat

"De opsomming van de bevoegdheden van de Veiligheid van de Staat, zoals ze voorkomen in uw brief (zie verwijzing), is nog steeds actueel en heeft betrekking op de vreemdelingen zonder woonplaats in België en op de Belgen die in het buitenland gedomicilieerd zijn (veeleer dan verblijven).

U vindt hierna een overzicht van de verschillende betrokken categorieën, evenals het aantal in 2005 uitgereikte vergunningen.

AANVRAGEN OP NAAM VAN	VERGUNNING	Aantal
<i>Personen met een diplomatiek statuut, die niet voorkomen in de gemeenteregisters (om redenen van persoonlijke bescherming of sportschieten)</i>	<i>Vergunning tot het voorhanden hebben (Model 4)</i>	23
	<i>Vergunning tot het dragen (Model 5)</i>	13
Ambassades, vertegenwoordigingen....	<i>Vergunning tot het voorhanden hebben (Model 4)</i>	6
Agenten van buitenlandse bewakingsfirma's die in België erkend zijn en er bepaalde beroepsactiviteiten beoefenen	<i>Geen enkele aanvraag sinds 2002</i>	0
Chauffeurs van de Luxemburgse regering in het kader van hun activiteiten voor deze regering	<i>Geen enkele aanvraag sinds 2002</i>	0
Buitenlandse militairen bij SHAPE voor het beoefenen van het sportschieten	<i>Vergunning tot het voorhanden hebben (Model 4)</i>	67

⁵ Vragen en Antwoorden, Senaat - 5 juli 2005 (nr. 3-44) en 30 augustus 2005 (nr. 3-48) Vragen nr. 3-2736 en 3-2737 van de heer Noreilde van 24 mei 2005.

AANVRAGEN OP NAAM VAN	VERGUNNING	Aantal
Personen die in het buitenland gedomicilieerd zijn en die in België een vergunningsplichtig wapen wensen te kopen, hetzij om het uit te voeren, hetzij om het in een schietclub of in hun verblijfplaats in België te laten met het oog op het beoefenen van deze activiteit	Vergunningen tot het voorhanden hebben (Model 4)	7
Personen die in het buitenland gedomicilieerd zijn , om te kunnen deelnemen aan het parcoursschieten (op grond van hun Europese kaart of het Model 4)	Vergunning tot het dragen (Model 5)	4
Vreemdelingen die geen EU-onderdanen zijn en die het sportschieten, het parcoursschieten of de jacht wensen te beoefenen met vergunningsplichtige wapens	Tijdelijke vergunningen tot het voorhanden hebben en het dragen	9
Leden van officiële buitenlandse beschermingsdiensten voor het beschermen van belangrijke figuren van hun land die op bezoek zijn in België	Tijdelijke vergunningen tot het voorhanden hebben en het dragen	2400
Sportschutters , EU-onderdanen (in het bezit van een Europese vuurwapenkaart), die occasioneel deelnemen aan een wedstrijd parcoursschieten	Tijdelijke vergunningen tot het dragen	52
Sportschutters of buitenlandse jagers die onderdaan zijn van een EU-lidstaat en (gewoonlijk) lid zijn van een schietclub in België	Valideren voor België van de Europese vuurwapenkaarten	298
Gemengde grensoverschrijdende patrouilles	Tijdelijke vergunningen tot het voorhanden hebben en het dragen	3
Politieagenten, rijkswachters en militairen aanwezig op het Belgische grondgebied (o.a. transit, nucleair transport, wielrenners of oefeningen, bv. opleiding in Marche-en-Famenne)		24

Voor de agenten van buitenlandse bewakingsfirma's die in België erkend zijn en in ons land bepaalde beroepsactiviteiten uitoefenen, werd er sinds 2002 geen enkele aanvraag ingediend.

Voor de 'vreemdelingen die in België een vergunningsplichtig wapen wensen te kopen, hetzij om het uit te voeren, hetzij om het in een sportschietclub te laten met het oog op het beoefenen van deze activiteit met vergunningen voor het voorhanden hebben', kan na 'sportschietclub' worden toegevoegd: 'of in een verblijfplaats in België'.

Voor de buitenlandse sportschutters die onderdanen zijn van een lidstaat van de Europese Unie, valideert de Veiligheid van de Staat voor het Belgische grondgebied de Europese vuurwapenkaarten van de personen die lid zijn van een schietclub in België.

De Veiligheid van de Staat heeft nooit aanvragen ontvangen van ambtenaren die instaan voor de veiligheid van de vluchten van buitenlandse luchtvaartmaatschappijen van of naar België (de buitenlandse wet is echter toepasselijk in de vliegtuigen van buitenlandse maatschappijen). De Veiligheid van de Staat heeft evenmin aanvragen ontvangen voor de Amerikaanse douanebeambten die op het nationale grondgebied (in Antwerpen en in Zeebrugge) verblijven in toepassing van het akkoord 'Container Security Initiative' (de Belgische douane verzekert de controle ter plaatse)".

Dit antwoord lijkt te bevestigen wat het Vast Comité I in 2000 al had vastgesteld, nl. dat de Veiligheid van de Staat in de praktijk geen totaalbeeld had van de in België uitgereikte vergunningen voor het voorhanden hebben en het dragen van wapens. Het Vast Comité I had dus de aanbeveling geformuleerd dit te verhelpen, meer bepaald door de Veiligheid van de Staat toegang te verlenen tot het centraal wapenregister. Het Comité beval ook aan algemene en voorafgaande adviesbevoegdheid ter zake te verlenen, ongeacht de woonplaats van de aanvrager (België of het buitenland).

Bijgevolg heeft het Comité aan de Veiligheid van de Staat gevraagd:

- of deze dienst vandaag toegang heeft tot het centraal wapenregister;
- of deze dienst kennis heeft van het totaal aantal vergunningen tot het voorhanden hebben en het dragen van wapens die tijdens de voorgaande jaren in België zijn uitgereikt;
- of deze dienst wordt geraadpleegd voorafgaand aan het afleveren of intrekken van gelijk welke vergunning tot het voorhanden hebben van een verweervuurwapen en een oorlogswapen, evenals van gelijk welke vergunning tot het dragen van een verweerwapen, ongeacht de verblijfplaats van de aanvrager (België of het buitenland);
- welke redenen of omstandigheden kunnen beletten dat dergelijke aanbevelingen in de praktijk worden gebracht.

Het tweede antwoord van de Veiligheid van de Staat

Met een schrijven van 8 februari 2006 heeft de administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat aan het Vast Comité I het volgende antwoord bezorgd.

"Onze dienst heeft directe toegang tot het Centraal Wapenregister. Volgens punt 2, 4 van de gecoördineerde rondzendbrief 3630/1/8 van 30 oktober 1995 betreffende de toepassing van de wettelijke en reglementaire bepalingen inzake wapens is het Centraal Wapenregister «een databank waar de gegevens over het voorhanden hebben van vuurwapens in ons land worden geregistreerd. Hij wordt beheerd door een dienst van de Algemene directie operationele ondersteuning van de federale politie die dezelfde naam heeft. De databank staat in dienst van de politiediensten en is niet toegankelijk voor het publiek».

Er werd dus gevolg gegeven aan een van de aanbevelingen van het Comité I.

Hoewel de Veiligheid van de Staat directe toegang heeft tot het Centraal Wapenregister, heeft onze dienst geen kennis van het totaal aantal vergunningen tot het voorhanden hebben en het dragen van wapens die de voorbije jaren in België werden afgeleverd. Onze toegang tot het Centraal Wapenregister maakt het immers niet mogelijk een totaalbeeld te hebben van het aantal in België afgeleverde vergunningen voor het voorhanden hebben of het dragen van wapens.

De Veiligheid van de Staat wordt niet geraadpleegd voorafgaand aan het afleveren of intrekken van gelijk welke vergunning tot het voorhanden hebben van een verweervuurwapen en een oorlogswapen of van gelijk welke vergunning tot het dragen van verweerwapens, of de aanvrager nu in België of in het buitenland verblijft. Zoals reeds gesteld in mijn brief van 19 december 2005, is de Veiligheid van de Staat alleen bevoegd voor het afleveren van vergunningen tot het voorhanden hebben en het dragen van vuurwapens aan de personen, Belgen en vreemdelingen, die niet in België gedomicilieerd zijn.

Desondanks behoudt de Veiligheid van de Staat een adviesbevoegdheid ten opzichte van andere Belgische instanties. Voor de erkenningen van wapenmakers, fabrikanten, makelaars en verzamelaars kan de provinciegouverneur het advies van de Veiligheid van de Staat vragen in toepassing van punt 4.4.4. van de gecoördineerde rondzendbrief van 30 oktober 1995 betreffende de toepassing van de wettelijke en reglementaire bepalingen inzake wapens.

Met betrekking tot het afleveren van vergunningen voor het dragen van een wapen aan de leden van de buitenlandse diplomatieke zendingen in België die niet vrijgesteld zijn van inschrijving in de gemeenteregisters, bepaalt punt 6.4.4.c van dezelfde rondzendbrief dat de provinciegouverneurs worden verzocht het advies van de Veiligheid van de Staat in te winnen alvorens te beslissen.

De provinciegouverneurs kunnen ook de Veiligheid van de Staat raadplegen alvorens een vergunning tot het dragen van een wapen af te leveren aan de in België gedomicilieerde leden van de bewakingsdiensten van internationale organisaties en van buitenlandse ambassades in België.

De Dienst Vreemdelingenzaken wint ons advies in met betrekking tot de aanvragen tot het aankopen of voorhanden hebben van vuurwapens die worden ingediend door vreemdelingen, op grond van punt 5.6.4. van de voornoemde rondzendbrief van 30 oktober 1995. Dit punt handelt over de persoonlijkheid van de aanvrager en meer bepaald over het feit dat het lokale onderzoek van de politie rekening houdt met een eventuele gewelddadige politieke activiteit.

Tot slot, op basis van hetzelfde punt van de rondzendbrief, raadpleegt de lokale politie ons soms alvorens een vergunning tot het voorhanden hebben van een vuurwapen af te leveren.

De sectie Wapenwetgeving, die lange tijd deel uitmaakte van de studiedienst die zich bezighield met het WEP en de proliferatie, werd begin 2004 opgenomen in de dienst Veiligheidsonderzoeken, waarvan ze een onderafdeling vormt; ze wordt bemand door twee ambtenaren.

Het personeelsplan voorziet in de rekrutering van ambtenaren voor deze dienst D.3. Dit plan wordt momenteel uitgevoerd op het niveau van de centrale administratie.

---

⁶ Wetenschappelijk en economisch potentieel.

Met betrekking tot de eventuele overdracht van bevoegdheden van de Veiligheid van de Staat inzake het afleveren van vergunningen tot het voorhanden hebben en van vuurwapenvergunningen naar een andere administratie heeft de minister van Justitie nog geen definitief standpunt ingenomen.

Zoals u weet zijn de agenten van de buitendiensten van de Veiligheid van de Staat, in overeenstemming met artikel 1, 7° van het koninklijk besluit van 26 juni 2002 betreffende het voorhanden hebben en het dragen van wapens door de diensten van het openbaar gezag of van de openbare macht, gemachtigd om een wapen te bezitten en te dragen, voor zover dit natuurlijk gebeurt in het kader van de dienst en onder het gezag van de hiërarchie. Buiten dit kader zijn deze agenten onderworpen aan de regelgeving die voor elke burger toepasselijk is.

Voor het overige oefent de Veiligheid van de Staat geen controle uit op de vergunningen tot het voorhanden hebben en het dragen van vuurwapens die aan haar personeelsleden worden afgeleverd.”

Besluiten

Het Vast Comité I stelt vast dat gevolg is gegeven aan een van de aanbevelingen die het formuleerde in zijn activiteitenverslag 2000 en verheugt zich daarover, ook al lijkt er op het eerste zicht geen wettelijke basis voorhanden voor de rechtstreekse toegang.

Niettemin betreurt het Vast Comité I dat - hoewel de Veiligheid van de Staat toegang heeft tot het Centraal Wapenregister - deze dienst nog steeds geen totaalbeeld heeft van het aantal vergunningen tot het voorhanden hebben en het dragen van wapens die in België worden afgeleverd.

Het Vast Comité I beveelt opnieuw aan dat dit euvel zou worden verholpen.

Het Comité blijft ervan overtuigd dat de beslissingsbevoegdheden van de Veiligheid van de Staat geen enkel verband hebben met de normale activiteiten van een inlichtingendienst. De essentiële opdracht van deze dienst bestaat er in de eerste plaats in de overheden kennis te geven van de zowel interne als externe bedreigingen die op België kunnen wegen. De adviesbevoegdheid van deze dienst is bijgevolg de bevoegdheid die het best past in het kader van de voornoemde informatieopdracht.

Het Vast Comité I verwondert zich er over dat de Veiligheid van de Staat in zijn laatste schrijven (cf. 8 februari 2006) geen melding maakt van de wet van 3 mei 2005 die de wet van 11 december 1998 wijzigt. Het Vast Comité I zal dan ook deze materie verder onderzoeken, meer bepaald in het kader van het toezichtsonderzoek dat zich richt op de toepassing van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen, zoals gewijzigd door de wet van 3 mei 2005 en van de wet van 8 juni 2006 houdende regeling van economische en individuele activiteiten met wapens.

TITEL 6
STUDIES EN ACTIVITEITEN

Het Vast Comité I heeft als wettelijke opdracht te waken over de bescherming van de rechten die de Grondwet en de wet aan personen verlenen, evenals over de coördinatie en de doelmatigheid van de Belgische inlichtingendiensten.

In het kader van deze opdracht heeft het Vast Comité I regelmatig aandacht besteed aan de manier waarop de Veiligheid van de Staat haar opdracht van bescherming van het wetenschappelijk of economisch potentieel, kortweg WEP, van het land uitoefent, zoals voorgeschreven door de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en de veiligheidsdienst.

Zo werd ondermeer een hoofdstuk van het activiteitenverslag 2003¹ van het Vast Comité I gewijd aan de rol die de private en de openbare inlichtingendiensten kunnen spelen in de bescherming van dit wetenschappelijk of economisch potentieel. Daarin stelde het Comité vast hoe moeilijk het is het begrip af te bakenen. Volgens de artikelen 7, 1° en 8, 4°, van voornoemde wet wordt onder wetenschappelijk of economisch potentieel “*de vrijwaring van de essentiële elementen van het wetenschappelijk of economisch potentieel*” verstaan. Het is de taak van het Ministerieel Comité Inlichting en Veiligheid dit begrip verder te definiëren.

Het Vast Comité I heeft erop gewezen hoe moeilijk het is de wetenschappelijke en economische geheimen te beschermen in de huidige context van de informatiemaatschappij. Onze samenleving wordt beheerst door technologische vooruitgang en onderscheidt zich niet alleen omwille van de toenemende internationalisering maar ook met haar open wetenschappelijke geest. Het Vast Comité I toonde ook aan hoe moeilijk het is de rol te omschrijven die de Veiligheid van de Staat moet vervullen in de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel van het land binnen het kader van een samenleving die steunt op de open toegang tot alle markten, vrije onderneming, globalisering en deregulering.

Tijdens een colloquium op 3 december 2004 in de Senaat, verklaarde vice-eerste minister en minister van Justitie ONKELINX, dat ze gevoelig was voor het verslag en de aanbevelingen van het Vast Comité I. Daarom gaf ze aan het Vast Comité I de opdracht haar een voorstel van definitie te bezorgen van de te vrijwaren essentiële elementen van het wetenschappelijk en economisch potentieel van het land. Het Vast Comité I meende dat het zich niet aan het formuleren van een dergelijke definitie kon wagen zonder eerst het advies in te winnen van een aantal actoren die bij deze problematiek betrokken zijn. Een dergelijke definitie moet het resultaat zijn van een multidisciplinaire benadering die niet alleen de wetenschappelijke, technologische en economische maar ook de politieke, juridische en criminele aspecten van het probleem behandelt.

Vandaar dat het Vast Comité I zich gericht heeft tot een hele reeks voor de wetenschappelijke, academische en economische kringen representatieve personen en instanties. Het Comité achtte het ook nodig een beroep te doen op de expertise van een veiligheidsspecialist uit de bedrijfswereld. Helaas werden weinig elementen voor een antwoord aangereikt en blijft er nog heel veel stof tot nadenken. Eens te meer wordt hiermee bewezen hoe moeilijk het is het begrip wetenschappelijk of economisch potentieel af te bakenen alsook de rol te definiëren die de Veiligheid van de Staat in de bescherming van dat potentieel moet vervullen.

¹ Vast Comité I, *Activiteitenverslag 2003*, Brussel, 2004 (www.comiteri.be).

In voorliggend hoofdstuk wordt verslag uitgebracht over de (nog onvolledige) resultaten van deze raadplegingsronde en van het expertiseverslag.

1. DE MOEILIKHEID OM HET WETENSCHAPPELIJK EN ECONOMISCH POTENTIEEL VAN HET LAND TE DEFINIËREN

Heeft het in deze tijden van toenemende globalisering nog zin te spreken van de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel van een land? Is dit concept niet strijdig met de universaliteit en de moderniteit van de globalisering? Dit fenomeen doet zich voor op tal van domeinen: handel, financiën, industrie, techniek, landbouw, zelfs cultuur en gewoonten. Bovendien vormen de zuivere wetenschappen een domein waar de globalisering al van oudsher aanwezig is. Toen al was er sprake van globalisering van de wetenschappelijke kennis. De toepassingen van deze kennis, met andere woorden de technieken, werden daarentegen altijd beschermd door degenen die ze beheersten.

Wie zich beschermt, doet dat niet in het absolute maar tegen welbepaalde bedreigingen. Om het verweer van het patrimonium te organiseren, is het nodig eerst de bedreiging duidelijk te definiëren. Eens de bedreiging geïdentificeerd is, moet elke bescherming - ook die van het patrimonium - het resultaat zijn van een globale denkoefening.

2. VERWANTE NOTIES: AANGELEGENHEDEN VAN STRATEGISCH ECONOMISCH BELANG, DE BEHOEFTE EN VITALE BELANGEN VAN DE NATIE, HET SOCIO-ECONOMISCH POTENTIEEL VAN HET LAND

Het is wellicht nuttig het begrip 'economisch potentieel' in de wet houdende regeling van de inlichtingendiensten te vergelijken met de begrippen 'aangelegenheden van strategisch economisch belang', 'behoeften van de Natie', 'vitale belangen van de Natie' en 'socio-economisch potentieel' zoals ze voorkomen in andere reglementeringen.

2.1. De wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven

Deze wet regelt de voorwaarden van de beheersautonomie die organen van openbaar belang zoals Belgacom, de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen (NMBS) of De Post vandaag genieten in sommige industriële of commerciële sectoren.

De bijzondere regels en voorwaarden volgens dewelke deze bedrijven hun wettelijke opdrachten van openbare dienst uitoefenen, worden vastgelegd in een beheersovereenkomst tussen de Staat en het betrokken bedrijf. Deze beheersovereenkomst stelt meer bepaald de 'taken van openbare dienst' vast die deze bedrijven op zich moeten nemen, de regels voor het bepalen van de tarieven van deze diensten, de gedragsregels tegenover de gebruikers... evenals, *"in voorkomend geval, de aangelegenheden van **strategisch economisch belang** waarvoor de gunning van opdrachten, naargelang het bedrag, onderworpen is aan de goedkeuring van de minister onder wie het overheidsbedrijf*

ressorteert”.² De beheersovereenkomst kan deze aangelegenheden van strategisch economisch belang omschrijven ³.

Artikel 156 van de wet van 1991 stelt in het bijzonder de opdrachten van openbare dienst van de NMBS vast. Naast het binnenlands reizigersvervoer en het beheer van de spoorweginfrastructuur, vermeldt deze bepaling de prestaties die de NMBS *”moet leveren voor de behoeften van de Natie”*. Dit begrip wordt nader omschreven in artikel 32 van titel V van de beheersovereenkomst van de NMBS:

“De NMBS neemt, volgens haar bevoegdheden, deel aan het bewaren van de vitale belangen van de Natie en aan de vervulling van de essentiële behoeften van de bevolking, op verzoek van de degelijk gemandateerde instellingen, de FOD Binnenlandse Zaken, via de Algemene Directie CrisisCentrum (ADCC) en het Ministerie van Defensie, via de Staf van het Leger:

- 1) *de openbare orde, d.i. de openbare rust, de gezondheid en de publieke veiligheid;*
- 2) *het sociaal-economisch potentieel van het land;*
- 3) *de nationale soevereiniteit en de openbare instellingen opgericht bij de Grondwet en de wetten;*
- 4) *de integriteit van het nationale grondgebied.”*

De NMBS moet deze opdracht zowel in vreedstijd als in oorlogstijd uitoefenen. Daartoe moet zij zich meer bepaald schikken naar de dwingende adviezen van het Ministerieel Comité Inlichting en Veiligheid. Ze moet ook handelen in overleg met het Defensiebureau dat belast is met de relaties en studies die verband houden met de behoeften van de Natie en met de NAVO. Dezelfde bepalingen komen voor in het Koninklijk besluit van 5 juli 2005 houdende goedkeuring van het beheerscontract gesloten tussen de Staat en de naamloze vennootschap van publiek recht Infrabel. Infrabel is de nieuwe naamloze vennootschap van publiek recht die belast is met het beheer van de Belgische spoorweginfrastructuur.

2.2. Het Koninklijk besluit van 18 april 1988 tot oprichting van het Coördinatie- en Crisiscentrum van de Regering⁴

Het begrip 'socio-economisch potentieel van het land' vinden we ook terug in artikel 2 van bovenstaand Koninklijk besluit. Het begrip wordt gelinkt aan de 'vitale belangen van het land of essentiële behoeften van de bevolking'. Deze bepaling bevat geen nadere definitie van het socio-economisch potentieel.

2.3. Het Koninklijk besluit van 31 januari 2003 tot vaststelling van het noodplan voor de crisisgebeurtenissen en -situaties die een coördinatie of een beheer op nationaal niveau vereisen⁵

De preambule van dit Koninklijk besluit bevat een vaststelling en wijst de kwetsbare gebieden van de Belgische economie aan.

---

² Wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, artikel 3, §2, 6°.

³ *Idem*, artikel 11, §2, tweede lid.

⁴ B.S., 4 mei 1988, gewijzigd bij het KB van 11 mei 1990 (B.S., 1 juni 1990).

⁵ B.S., 21 februari 2003.

“Ter herinnering, het Belgisch grondgebied is onderhevig aan een bepaald aantal risico's die traditioneel als volgt worden geïnventariseerd:

- *de natuurrisico's van overstromingen en stormen;*
- *de technologische risico's die met name voortvloeien uit een sterke concentratie van industriële activiteiten en een uiterst ontwikkeld transport- en communicatienetwerk.*

Er bestaan des te meer risico's op noodsituaties, aangezien België kenmerken vertoont, zoals:

- *een hoge bevolkingsdichtheid, hoofdzakelijk in het noorden en in het centrum van het nationale grondgebied (Brussel, Antwerpen, Gent, Luik en Charleroi);*
- *een aanwezigheid van gevoelige of strategische punten van primordiaal belang (NAVO, SHAPE, Europese Raad en Commissie);*
- *een concentratie van vitale punten in de domeinen van :*
  - *de energieproductie en -distributie;*
  - *de levering van drinkwater;*
  - *het transport en de communicatie;*
  - *de voedselketen, enz.;*
- *het bestaan van 5 nucleaire sites en van 240 industrieën van het Seveso-type”.*

2.4. Het Koninklijk besluit van 17 oktober 2003 tot vaststelling van het nucleair en radiologisch noodplan voor het Belgisch grondgebied

Bij dit Koninklijk besluit wordt ondermeer de socio-economische cel opgericht die de gevolgen van maatregelen genomen naar aanleiding van een nucleair incident op economisch en sociaal vlak dient te analyseren en dit zowel *a priori* als *a posteriori* van de beslissing. Dit Koninklijk besluit stelt tevens:

“2.1.8 Economische Zaken en Energie

De Minister van Economische Zaken en Energie neemt alle maatregelen die nodig zijn opdat de energievoorziening verzekerd blijft in een radiologische noodsituatie.

*Hij waakt erover dat **de vitale economische activiteiten** van de Natie in de mate van het mogelijke behouden blijven (zie KB van 27 juli 1950 houdende bepaling van de te bevredigen levensbehoeften voor de uitvoering van de wet van 19 augustus 1948).”*

---

⁶ B.S., 20 november 2003.

2.5. De CRIVISEN databank (CRItical, VItal, SENSitive)

Historisch werden de begrippen 'vitaal punt' en 'gevoelig punt' door de NAVO bepaald in het kader van de dreiging tot conflict tussen Oost en West. In deze context, werd in 1997 een protocolakkoord gesloten tussen de ministers van Binnenlandse Zaken en Landsverdediging m.b.t. :

- het opstellen van een lijst met de vitale en de gevoelige punten;
- het bepalen van beschermingsmaatregelen;
- de verantwoordelijkverdeling tussen rijkswacht en leger.

De laatste herziening van de lijst van de vitale en gevoelige punten dateert van 1991 (eerste Golfcrisis).

De aanslagen van 11 september 2001 bevestigden dat de huidige dreiging 'asymmetrisch' is en bestaat in een onbepaald risico, meer gebonden aan terrorisme en justitie dan aan militaire operaties zoals gepland tijdens de Koude Oorlog. Het voormalige CPND/CNVV⁸ kreeg de herziening van de inventaris van de punten en de ontwikkeling van de CRIVISEN - databank (kritieke, vitale en gevoelige punten) als opdracht, en dit in samenwerking met – en ten voordele van – alle betrokken departementen en verantwoordelijkheidsniveaus. De CRIVISEN-database bevat drie categorieën:

De 'vitale punten' in het socio-economische domein

Elke installatie, constructie of werk waarvan het bestaan, de producten of diensten op socio-economisch vlak, zowel in vredes-, crisis- als in oorlogstijd:

- van levensnoodzakelijk belang zijn voor de bevolking of voor het behoud of het herstel van de openbare orde;
- of waarvan de vernietiging of het buiten dienst stellen ernstige tot rampzalige gevolgen zou hebben wegens een eventueel gebrek aan vervangingsmogelijkheden (bijv. kerncentrales, haveninstallaties, bruggen...).

De 'gevoelige punten' op het militaire domein

Elke installatie, constructie of werk waarvan het bestaan, de producten of diensten op socio-economisch vlak, zowel in vredes-, crisis- als in oorlogstijd:

- van het grootste belang of onontbeerlijk is voor het nationale of geallieerde defensiepotentieel;
- of waarvan het verlies rampzalige gevolgen zou hebben wegens het ontbreken van vervangingsmogelijkheden of waarvan de vervanging slechts mogelijk zou zijn ten koste van een ernstige aantasting van de vitale defensie-inspanning (bijv. kazernes, transmissiecentra...).

---

⁸ Overgeheveld van de Diensten van de Eerste Minister naar Binnenlandse Zaken (Crisiscentrum).

De 'kritieke punten', een nieuwe categorie bijgevoegd na 11 september 2001

Personen (politieke of morele autoriteiten, al dan niet Belgisch), gemeenschappen, instellingen, gebouwen, installaties, plaatsen en goederen die voorwerp kunnen uitmaken van een reële of potentiële dreiging. Deze dreiging kan zowel van politieke of louter criminele aard zijn.

De grote domeinen die in de CRIVISEN database in aanmerking werden genomen zijn militaire en gelijkgestelde, Belgische instellingen, niet-Belgische instellingen, internationale instellingen, plaatsen gebonden aan erkende erediensdiensten, transporten, gevaarlijke of onontbeerlijke industrieën/laboratoria, schoolgebouwen, commerciële ruimten en vrije tijd – massagebeurtenissen, bescherming van de bevolking, informatie / telecommunicatie / distributie netwerken, voeding en water, financiën en banksector en tenslotte emblemen en nationale gebouwen.

3. DE ADVIESRONDE: VRAGEN EN ANTWOORDEN

Op 7 maart 2005 werd een brief verzonden naar 33 personen en instanties die de wetenschappelijke, academische en economische kringen vertegenwoordigen. De voorzitter van de Senaat, mevrouw LIZIN en vice-eerste minister en minister van Justitie, mevrouw ONKELINX, kregen dezelfde dag kennis van het schrijven. Op 3 mei 2005 lichtte een lid van het Vast Comité I de werkwijze van het Comité toe aan de leden van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB).

Op 1 februari 2006 had het Vast Comité I van acht personen en instanties een antwoord ontvangen. De heer VAN CAMP, rector van de Vrije Universiteit Brussel, stelde voor om deze bijzonder complexe materie over te maken aan verschillende experts teneinde een volledig overzicht van de problematiek te krijgen. Hij stelde voor deze kwestie grondig te onderzoeken. Andere academische overheden en instellingen lieten weten dat ze van plan waren te antwoorden op de vraag om advies van het Vast Comité I, maar wensten dat er voorafgaand overleg plaats zou vinden tussen de rectoren en decanen.

Het netwerk-LIEU (Llaison Entreprises - Universités) kreeg de opdracht de zaak te bestuderen. Dit netwerk groepeert de interfaces en valorisatiecellen van de universiteiten van de gemeenschap Wallonië – Brussel. Op 13 september 2005 heeft een lid van het Vast Comité I de handelwijze van het Comité voorgesteld aan de leden van het netwerk-LIEU. Het Comité kreeg nog geen kennis van het resultaat van dit overleg.

Op 3 oktober 2005 heeft het Vast Comité I een expertiseopdracht toevertrouwd aan de heer DE MESMAEKER, adviseur bedrijfsveiligheid. Hij kreeg de opdracht een advies te formuleren over de essentiële elementen van de definitie van het wetenschappelijk en economisch potentieel dat de Belgische inlichtingendiensten moeten beschermen. De heer DE MESMAEKER maakte zijn verslag op 28 december 2005 aan het Comité over.

Twee vertegenwoordigers van het Vast Comité I woonden eveneens het in Parijs georganiseerde colloquium '*Rencontres Innovation, Compétitivité et Connaissances*' bij, georganiseerd door de vereniging SCIP France en Veille Magazine.⁹

---

⁹ Zie hierover Titel 8. De samenstelling en de werking van het Vast Comité I Hoofdstuk 5. Deelname van het Vast Comité I aan seminaries, studiedagen en colloquia, punt 6.

Het Vast Comité I heeft ten slotte verschillende teksten en officiële rapporten geraadpleegd, rekening houdend met hun belang voor de materie die het voorwerp is van deze studie.

3.1. De gestelde vragen

De vragen die aan de deskundigen werden voorgelegd, zijn de volgende:

- Hoe moeten we de essentiële elementen van het wetenschappelijk of economisch potentieel van een land als België definiëren?
- Welke zijn de motoren van dit wetenschappelijk en economisch potentieel?
- Aan welke bedreigingen is dit wetenschappelijk en economisch potentieel blootgesteld?
- Op welke problemen stoot de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel van ons land?
- Hoe kunnen we een nationaal karakter toekennen aan het in ons land aanwezige wetenschappelijk en economisch potentieel?
- Hoe moeten we het geheim definiëren op economisch, wetenschappelijk en technologisch gebied en hoe moeten we zijn plaats bepalen in een economie die wordt gekenmerkt door technologische wijzigingen, het circuleren van de informatie en internationale openheid?
- Hoe moet de Veiligheid van de Staat haar opdracht in deze materie ter harte nemen?

3.2. De verkregen antwoorden

3.2.1. Antwoord van de heer Poullet - decaan van de universitaire faculteiten Notre Dame de la Paix – Namen (brief van 14 maart 2005)

“Ik heb uw schrijven van 7 maart heel aandachtig gelezen. Het strekt u tot eer dat u diverse experts naar hun mening vraagt over een dermate gevoelig onderwerp. Buiten hetgeen Jean-Marc Dinant en ikzelf, op uw verzoek, al hebben geschreven in het rapport-Echelon, zie ik niet goed wat ik er nog kan aan toevoegen. Het hoeft geen betoog dat de risico's die gepaard gaan met de digitalisering van de informatie en met het verkeer van die informatie via communicatie-infrastructuren reden zijn voor grote bezorgdheid, gelet op de mogelijkheden voor vreemde mogendheden om dergelijke berichten te intercepteren. In verband hiermee zijn we voorstander van een onafhankelijk Europees beleid inzake cryptologie (cf. het project-Galileo), zoals ook al werd aanbevolen in het rapport-Echelon en in de Europese rapporten die naar aanleiding van de zaak-Echelon werden opgesteld. Ik heb uw vraag besproken met enkele collega's van de faculteit, maar we zien niet goed hoe we tot uw reflectieproces kunnen bijdragen.”

3.2.2. Antwoord van de heer DE MARET - rector van de Université Libre de Bruxelles (brief van 17 maart 2005)

De heer DE MARET wenst dat de vragen van het Vast Comité I worden besproken op een bijeenkomst van alle rectoren van de Franstalige universiteiten. Tegelijk uitte hij zijn bezorgdheid over de bescherming van bedrijfsgegevens: *"Het fenomeen van 'hacking' en diefstal om vertrouwelijke informatie over industriële samenwerking te verkrijgen, moet worden geëvalueerd."*

3.2.3. Antwoord van de heer De Buysse – directeur-generaal ASTRID (brief van 21 maart 2005)

"De opdracht die de N.V. 'A.S.T.R.I.D.' door de wetgever heeft verkregen is terug te vinden in de wet van 8 juni 1998 betreffende de radiocommunicatie van de hulp en veiligheidsdiensten.

Artikel 3, § 1 omschrijft deze opdracht meer bepaald in: "de totstandbrenging, de exploitatie, het onderhoud en de evolutieve aanpassingen en uitbreidingen van een radiocommunicatienetwerk voor spraak- en databeheer ten behoeve van de hulp- en veiligheidsdiensten, van de Veiligheid van de Staat en van instellingen, vennootschappen of verenigingen van publiek of privaat recht, die diensten verstrekken op het vlak van de hulpverlening en de veiligheid".

Om deze doelstelling te verwezenlijken heeft A.S.T.R.I.D. drie geïntegreerde systemen ontwikkeld, met name een radiocommunicatienetwerk voor spraak- en dataverkeer, provinciale dispatchingcentra en een paginonetwerk. Elk van deze systemen werd de voorbije jaren tot stand gebracht. De N.V. heeft nu vooral de opdracht deze systemen te exploiteren en te onderhouden. Naast het normale spraakverkeer kan via het radiocommunicatienetwerk ook dataverkeer worden verzonden. Heden gebruiken enkel de politiediensten, vooral via de aan de dispatchingcentrales geconnecteerde politionele databanken, de mogelijkheden van het A.S.T.R.I.D.-dataverkeer.

De N.V. en haar medewerkers stellen enkel de verschillende systemen als drager ter beschikking van de hulp- en veiligheidsdiensten om deze gegevens te zenden en te ontvangen. Op geen enkel moment interveniëren de medewerkers van de N.V. in het operationele gebruik van deze gegevens, laat staan dat ze toegang tot de inhoud van de databanken zouden hebben.

Wat als 'wetenschappelijk en economisch potentieel van het land' in deze databanken wordt beschouwd, is door de N.V. niet geweten en lijkt ons meer een vraag voor de hulp- en veiligheidsdiensten zelf. Wij suggereren dan ook veiligheidsdiensten als de federale politie en het Crisiscentrum van de Regering met uw vraag aan te schrijven.

Gelet op het belang dat de verschillende A.S.T.R.I.D.-systemen voor de noodzakelijke communicatie voor de hulp- en veiligheidsdiensten in dit lang hebben, menen wij dat de totale infrastructuur en technische kennis die de N.V. bezit, een bijzondere bescherming dient te genieten.

Met verschillende hulp- en veiligheidsdiensten (zoals lokale als federale politie en het Crisiscentrum van de Regering) werden hierover reeds maatregelen afgesproken. De vraag of de infrastructuur en de knowhow van deze vennootschap zelf onder de definitie van "wetenschappelijk en economisch potentieel van het land" dient te worden beschouwd is moeilijk te beantwoorden, aangezien er nog geen duidelijke definitiebepaling is. Wij kunnen wel het belang benadrukken in het raam van de nationale veiligheid."

3.2.4. Antwoord van de heer QUADEN - gouverneur van de Nationale Bank van België (brief van 4 april 2005)

"Ik dank u voor uw uitnodiging om mee na te denken over de definitie van de te beschermen essentiële elementen van het wetenschappelijk en economisch potentieel van het land.

Na lezing van uw jaarverslag 2003, wat voor mij heel leerrijk was, ben ik zo vrij uw aandacht te vestigen op drie aspecten die volgens mij zeker deel moeten uitmaken van de definitie van het economisch potentieel. Het gevaar bestaat dat ze niet in de definitie worden opgenomen indien men uitgaat van de lijst van de activiteitsgebieden die de Veiligheid van de Staat als prioritair beschouwt in haar nota van 31 mei 2001 aan het Ministerieel Comité Inlichting en Veiligheid.

De goede werking van het financiële systeem en van de grote financiële infrastructuur in België is een absolute voorwaarde voor de economische activiteit in ons land en daarbuiten, gelet op de verweving van het Belgische systeem in internationale netwerken. Dit is meer bepaald het gevolg van het feit dat diverse grensoverschrijdende infrastructuren op ons grondgebied gevestigd zijn.

Uit de elementen in uw verslag blijkt dat deze infrastructuur geen deel uitmaken van de prioritaire gebieden die de Veiligheid van de Staat noemt. Niettemin moet de bescherming van die infrastructuur en van de continuïteit van de diensten die ze verlenen zeker en vast als prioritair worden beschouwd in het kader van de instandhouding van het economisch potentieel van het land.

Het gaat om de systemen die de Nationale Bank zelf beheert - zoals ELLIPS, CEC en NBB Clearing - en om belangrijke nationale (bijv. Banksys) of Europese en mondiale systemen zoals Euroclear (met inbegrip van CIK), SWIFT en Mastercard Europe. Het zou nuttig kunnen zijn te onderzoeken of deze lijst niet moet worden uitgebreid tot de grote Belgische banken of tot systemen die zij beheren, zoals ISABEL.

Voor de Bank zelf is een belangrijke rol weggelegd op het vlak van het toezicht op dit activiteitsgebied. Een van haar wettelijke opdrachten bestaat er immers in bij te dragen tot de financiële stabiliteit. Meer in het bijzonder is ze belast met de controle van betalings- en effectenafwikkelingssystemen. De heer directeur PRAET is lid van het Directiecomité van de Bank en heeft de leiding over het département Internationale Samenwerking en Financiële Stabiliteit, dat met deze activiteit van toezicht is belast.

U kunt rechtstreeks contact met hem opnemen indien u een aanspreekpunt wenst om inlichtingen te verkrijgen of om procedures uit te werken met betrekking tot eventuele bedreigingen voor sommige van deze systemen.

In uw verslag lees ik dat het moeilijk is om uit te maken of de bescherming van de essentiële elementen van het economisch en wetenschappelijk potentieel van het land beperkt moet blijven tot de nationale ondernemingen of moet worden uitgebreid tot de bedrijven in vreemde handen die op ons grondgebied zijn gevestigd.

De Belgische economie wordt gekenmerkt door een hoge graad van openheid en haar vermogen om buitenlandse investeringen aan te trekken of hier te houden is doorslaggevend voor de evolutie van de welvaart en meer bepaald voor de werkgelegenheid in ons land.

Aldus gezien kan het vermogen van de overheden om een behoorlijk niveau van economische veiligheid te verzekeren een rol spelen in de beslissing om een activiteit

veeleer in België dan elders te vestigen. Ik schaar me dan ook achter het standpunt van het Verbond van Belgische Ondernemingen zoals het in uw jaarverslag voorkomt en volgens hetwelk elke onderneming die op het nationale grondgebied is gevestigd en er toegevoegde waarde creëert als Belgisch moet worden beschouwd, ongeacht de nationaliteit van haar aandeelhouders of haar directeuren.

Een andere dimensie die men niet uit het oog mag verliezen wanneer men het heeft over de bescherming van de openbare infrastructures is dat men, gelet op de recente tendens van de overheden om bepaalde overheidsbedrijven te privatiseren of om met de privé-sector partnerschappen aan te gaan met het oog op de financiering en/of het beheer van sommige uitrustingen, sommige essentiële private infrastructures niet vergeet. Ik denk hierbij in het bijzonder aan de luchthaven van Brussel-Nationaal onder de controle van BIAC.”

3.2.5. Antwoord van de heer VAN CAMP - rector van de Vrije Universiteit Brussel (brief van 15 april 2005)

“In antwoord op uw brief van 7 maart II, wil ik u hierbij graag inlichten over de wijze waarop de Vrije Universiteit Brussel omgaat met de bescherming van onderzoeksresultaten met “wetenschappelijk of economisch potentieel”.

De Vrije Universiteit Brussel die vanuit de Vlaamse Gemeenschap wordt gefinancierd, valt voor wat betreft alle aangelegenheden met betrekking tot onderzoek en valorisatie onder de Vlaamse wetgeving.

Vermits het grootste deel van het universitair onderzoek gefinancierd wordt door gemeenschapsgelden, dient de universiteit namens die gemeenschap de taak op zich te nemen, een zo breed mogelijke exploitatie van universitaire kennis ten voordele van de samenleving mogelijk te maken. Valorisatie stimuleert het onderwijs en onderzoek aan de instelling door de terbeschikkingstelling van financiële middelen en het stimuleren van nieuw onderzoek en knowhow.

De Decreten (Universiteitsdecreet, Decreet op de wetenschappelijke en maatschappelijke dienstverlening) zijn van toepassing op de VUB;

Wat betreft de wetenschappelijke of maatschappelijke dienstverlening kijkt de universiteit er strikt op toe dat alle onderzoekscontracten met derden door de Universiteit worden gecontroleerd en goedgekeurd vooraleer er uitvoering kan zijn. Dit is van belang niet alleen met betrekking tot juridische aspecten, maar verzekert ook dat het onderzoek wordt uitgevoerd conform met de bepalingen van het toepasselijke Decreet, met name dat onderzoek wordt uitgevoerd op kostendekkende basis en dat de universiteit een billijke vergoeding ontvangt bij eventuele valorisatie.

Met betrekking tot de eigendomsrechten op onderzoeksresultaten met wetenschappelijk en/of economisch potentieel, is de regeling in Vlaanderen als volgt: de onderzoeksresultaten, met inbegrip van de vermogensrechten erop, zijn, behoudens andersluidende bepalingen in reglementeringen en/of overeenkomsten door de Universiteit goedgekeurd, eigendom van de Universiteit in zoverre deze onderzoeksresultaten en vindingen gedaan werden door onderzoekers in het kader van activiteiten in opdracht van de Universiteit.

Onderzoekers zijn alle natuurlijke personen die alleen of in groep hetzij in het kader van een arbeidsovereenkomst, een ambtenarenstatuut dan wel door de Universiteit of derde toegekende beurs dan wel in enige andere relatie met de Universiteit onderzoek verrichten aan de Universiteit.

Op basis hiervan heeft de Vrije Universiteit Brussel (en wellicht ook alle andere Vlaamse universiteiten) een intern valorisatiereglement opgesteld dat de rechten en plichten van de universiteit en de uitvinders regelt bij de valorisatie van deze onderzoeksresultaten.

Omdat het principe van academische vrijheid echter een belangrijk gegeven is in het universitaire milieu heeft de Vrije Universiteit Brussel in haar valorisatiereglement volgende elementen opgenomen: valoriseerbare Onderzoeksresultaten moeten aan de Universiteit kenbaar worden gemaakt, maar de onderzoekers hebben het recht hun valoriseerbare onderzoeksresultaten publiek te maken, waarbij de Universiteit kan zich slechts tegen openbaarmaking kan verzetten indien zulks noodzakelijk is voor de voorafgaande intellectuele bescherming van de onderzoeksresultaten dan wel om de kansen op valorisatie van de onderzoeksresultaten niet in het gedrang te brengen. Deze beslissing tot uitstel van publicatie dient steeds gemotiveerd te worden.

Concreet wil dit dus zeggen dat de Vrije Universiteit Brussel op een vrij sluitende wijze haar onderzoeksresultaten met een wetenschappelijk en/of economisch potentieel kan beheren en er op toeziet dat deze naar behoren worden beschermd in het belang van het land. In de rand zou ik willen opmerken dat de decretale bepalingen zoals ze van toepassing zijn in Vlaanderen, niet op dezelfde wijze bestaan in Wallonië. De Waalse universiteiten moeten bijgevolg andere maatregelen nemen indien zij zich willen verzekeren van de eigendomsrechten op onderzoek gedaan binnen hun instelling.

Tevens stellen zich allerlei problemen wanneer valorisatie van onderzoek uitgevoerd met Vlaamse overheidsmiddelen gebeurt in andere Gewesten. Het gaat hierbij dan over een betwisting van bevoegdheden tussen de gewesten, wat op zich geen afbreuk doet aan de bescherming in het belang van het land.

In het kader van pure wetenschappelijke samenwerkingen, die uiteraard steeds vaker internationaal zijn, kan m.i. uitgesloten worden dat sommige onderzoeksresultaten worden uitgewisseld zonder dat men zich van mogelijk wetenschappelijk en economisch potentieel (vaak in een verdere toekomst) volledig heeft vergewist. Ik meen evenwel dat onze onderzoekers de verantwoordelijkheid kan gelaten worden om in deze wetenschappelijke uitwisselingen erop toe te zien dat de in- en output van vergelijkbare waarde zijn.

Ik wil ook vermelden dat een lid van de Veiligheid van de Staat reeds tweemaal is komen praten met de valorisatieverantwoordelijke van de VUB de heer DE GREEF, over intellectuele eigendomsbescherming, de VUB-octrooiprocedures en de toegang tot de campus voor externen waarvoor verwezen werd naar de VUB-facility manager de heer STEEN.

Omdat ik mij in dit antwoord enkel beperk tot de aangelegenheden die de Vrije Universiteit Brussel aanbelangen in het kader van haar wetenschappelijk en maatschappelijk dienstbetoon en valorisatieactiviteiten, stel ik voor dat deze zeer complexe materie ook wordt voorgelegd aan een aantal experts terzake zodat een goed overzicht van de problematiek kan worden bekomen. Misschien kan dit het onderwerp uitmaken van een grondige onderzoeksopdracht”.

3.2.6. Antwoord van de heer VANDENBORRE - directeur-generaal van de Administratie der Douane en Accijnzen (brief van 10 mei 2005)

“In antwoord op uw bovenvermelde brief kan ik u de volgende antwoorden mededelen op uw vragen. De essentiële elementen vanuit het economisch potentieel bestaan m.i. uit het vermogen om goederen en diensten te produceren en het vermogen van operatoren om te participeren in de internationale handel. Het wetenschappelijk potentieel zou men kunnen definiëren als het vermogen van wetenschappers om in die twee voornoemde processen

nieuwe technieken en producten te ontwikkelen teneinde effectiever en/of efficiënter te handelen.

Als motoren kunnen o.a. de volgende aspecten worden aangemerkt : een gunstig economisch wereldklimaat, goed uitgeruste onderzoekscentra, innoverende ingesteldheid bij de bevolking, bevorderen van het ondernemersklimaat, goede infrastructuur, een omgeving scheppen waarin de nieuwste informaticatechnieken kunnen gedijen en toegepast worden.

Momenteel bevinden de grootste bedreigingen zich op het vlak van terrorisme en de wereldveiligheid. Doch de bedreigingen beperken zich niet tot de louter terroristische aspecten maar omvatten ook de economische, maatschappelijke en milieu aspecten. Naast die algemene bedreigingen kan ook elke deelnemer aan het economisch gebeuren geconfronteerd worden met bedreigingen van zijn specifieke situatie door bijvoorbeeld oneerlijke concurrentie tengevolge van het misbruiken van zijn knowhow, commerciële geheimen, handelsrelaties, enz. Het feit dat concurrenten informatie bemachtigen over een specifiek handelsprocédé kan de plaats op de markt van een firma negatief beïnvloeden met in het slechtste geval een faillissement tot gevolg en kan aldus het economisch potentieel van een land schaden.

Met betrekking tot de problemen voor de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel kan vanuit het douanestandpunt gezien het volgende worden medegedeeld:

Door de toenemende goederenstroom is het moeilijk geworden om efficiënte controles uit te voeren zonder de legitieme handelsstromen te ontwrichten;

Maatregelen treffen ter bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel die kunnen toegepast worden op de goederenstromen kunnen gemakkelijk uitvoerbaar zijn maar als die bedreigingen voortkomen uit een handeling die niet goederen-gebonden is zoals de verspreiding en overdracht van kennis dan is de invloed veel kleiner.

Als Douane hebben wij daar, afhankelijk van de controlemogelijkheden, een geringe impact op. Wanneer het materiële zaken betreft kan worden voorzien in een goederencontrole, al dan niet integraal, eventueel aangevuld met een vergunningenstelsel. Bij het verspreiden of overdragen van kennis kunnen hierbij meer problemen voorkomen. Boeken en ander drukwerk zouden door middel van een gerichte goederencontrole nog kunnen worden opgespoord en gecontroleerd. Dit is minder vanzelfsprekend voor floppy's, Cdroms en memorysticks en de kennis in het hoofd van een persoon is al helemaal niet controleerbaar.

Als Douane opereren wij in een communautaire omgeving en is voor ons het nationaal karakter van een goed ondergeschikt aan het communautaire karakter. Als voorbeeld van definitie ter bepaling van het nationaal karakter wordt hierbij de algemene definitie van "producten van oorsprong", zoals die door de Douane wordt gebruikt, vermeld :

Worden als "producten van oorsprong" aangemerkt:

- a) de goederen die in het bepaald land of gebied zijn gewonnen, geoogst, geteeld of gevangen alsmede de visserijproducten die in zee zijn gevestigd met schepen van dat land;*
- b) de goederen die in het bepaald land of gebied uitsluitend zijn vervaardigd uit producten als bedoeld onder letter a);*

- c) *de goederen die in het bepaald land of gebied werden vervaardigd en waarin ingevoerde goederen van vreemde oorsprong zijn verwerkt, mits die goederen in dat bepaald gebied een zodanige bewerking hebben ondergaan, dat aan de aldus verkregen goederen het karakter van goederen van oorsprong uit dat land of gebied kan worden toegekend;*
- d) *de goederen die oorspronkelijk werden ingevoerd als “producten van oorsprong” uit de EG en die naar de EG weder worden uitgevoerd.*

Wat de definitie van geheim betreft, dient er volgens mij een onderscheid te worden gemaakt rekeninghoudend met het standpunt dat men inneemt. Vanuit het standpunt van het bedrijfsleven zal die definitie meer commercieel gericht zijn (knowhow, productietechnieken, handelsrelatie...). terwijl vanuit een overheidsstandpunt die meer met de rechtshandhaving zal gerelateerd zijn (vertrouwelijke informatie te verstrekken aan o.a. de parketten, de griffies van de hoven, van de rechtbanken en van alle rechtsmachten; openbare instellingen of inrichtingen...).

De Administratie der Douane en Accijnzen wordt geconfronteerd met beide aspecten want de informatie betreffende in-, uit- en doorvoer van goederen kan immers gegevens bevatten die voor één of voor beide aspecten in aanmerking komen.

Bij onze samenwerking met de Customs and Border Protection van de Verenigde Staten hebben wij, als douane, er over gewaakt dat zowel in het kader van Container Security Initiative als in het kader van het Megaports Initiative (Second Line of Defense) alle informatie met betrekking tot de te controleren goederenstromen aan onze diensten wordt bezorgd. Het is pas in een verder gevorderd stadium van het onderzoek dat informatie, specifiek over de betrokken zending, wordt gedeeld.

In het kader van de beveiliging van de logistieke keten wordt voorzien dat de 25 lidstaten van de EU ‘paperless’ te werk zullen gaan teneinde de uitwisseling van gegevens te vergemakkelijken. Het feit dat 25 douaneadministraties via een netwerk verbonden zullen zijn, brengt het probleem van het beveiligen van de gegevens op het voorplan. Tevens zal de rol van de Douane als “spelverdeler” aan de buitengrenzen voor de andere rechtshandavingdiensten worden benadrukt en moet worden voorkomen, door middel van een beveiligde datatransmissie, dat informatie in de handen terecht komt van niet geoorloofde bestemmingen.

De beveiliging van de logistieke keten en de monitoring in real time houdt in dat de Douane informatie moet hebben, van bij vertrek van de zending bij de producent tot bij de aankomst van de zending bij de bestemming, over de goederenstromen, de informatiestroom die verband houdt met de goederenstromen en de financiële transacties. Dit houdt in dat we over wereldwijde informatie zullen beschikken. Dit is een enorme schat aan commerciële informatie en dat stelt een groot probleem naar de beveiliging van de bestanden waarin die gegevens zijn opgeslagen. Niet alleen voor het stelen van die informatie maar ook om te voorkomen dat er manipulaties plaatsvinden binnen het systeem”.

3.2.7. Antwoord van de heer COOLS – professor faculteit Rechten – Universiteit Gent en Vrije Universiteit Brussel (brief van 13 mei 2005)

Professor COOLS bezorgde aan het Vast Comité I een wetenschappelijke bijdrage met als titel *'Inlichtingendiensten en het wetenschappelijk potentieel'*.¹¹ Volgens de heer COOLS heeft de Veiligheid van de Staat op dit vlak de opdracht te sensibiliseren, advies te verlenen en informatie te verstrekken, in voorkomend geval via het Permanent Overlegplatform Bedrijfsbeveiliging (POB) dat het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) heeft opgericht.

Professor COOLS beveelt aan dat de Veiligheid van de Staat een voortrekkersrol speelt in het creëren van een soortgelijk overlegplatform met de overheidsdiensten die betrokken zijn bij het wetenschappelijk onderzoek, de universiteiten, de hogescholen, innoverende privé-ondernemingen met een hoge toegevoegde waarde en met de onderzoekslaboratoria. De heer Cools verwijst ook naar het rapport-Carayon en naar de opdrachten van de DST in Frankrijk en concludeert:

“De wetgever heeft middels art. 7 van de WIV de VSE de opdracht gegeven inlichtingen in te winnen, te analyseren en te verwerken die het wetenschappelijk of economisch potentieel, - zoals gedefinieerd door het Ministerieel Comité -, bedreigt of zou kunnen bedreigen. Naar onze mening heeft de wetgever hiermee de VSE voor haar moeilijkste opdracht geplaatst. Wetenschap is immers een bevrijdende kennis voor de mens(heid) en dient bijgevolg universeel beschikbaar te zijn in een open en transparante omgeving. Deze gedachtegang leidt ertoe dat zowel het beschermen als het waken over en het afsluiten van deze bevrijdende kennis strijdig zou kunnen zijn met het belang van alle individuen. Zo zou de VSE een, voor het individu, niet-legitiem belang dienen.

Door het feit dat wetenschap onherroepelijk verbonden is met het uitoefenen van politieke en economische macht, en wordt beoefend door individuen en/of collectiviteiten, is in bovengenoemde redenering misschien alsnog een nuance aan te brengen die de VSE terzake van een legitiem belang kan voorzien. Dit legitiem belang kan enkel worden geschraagd door eigendomsrechten toe te kennen aan de wetenschap.

Wetenschap die is gefinancierd door de overheid behoort per definitie tot de eigendom van deze overheid en genereert hierdoor een legitiem belang voor de VSE in haar opdracht. Anders is het uiteraard gesteld met de wetenschap die werd gefinancierd door private actoren in het algemeen en de industrie in het bijzonder. In dit eigendomsrecht dient de overheid, en met haar de VSE, zich te onthouden van welke interventie dan ook, tenzij deze expliciet gevraagd wordt door deze eigenaars. De voor de VSE moeilijkste opdracht kan ook haar mooiste worden. Ze kan in haar opdracht van sensibiliseren, raad geven en informeren bijdragen aan de bevrijding van het individu.”

3.2.8. Het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO)

Hoewel het Vast Comité I geen antwoord kreeg van het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO), kunnen we het standpunt van deze werkgeversfederatie in dit onderzoek niet zomaar negeren. Daarom verwijst het Vast Comité I naar de bijdrage die mevrouw VEN, directrice van het economisch departement van het VBO, eerder

---

¹¹ Deze bijdrage verscheen in COOLS, M., “Inlichtingendiensten en het wetenschappelijk potentieel”, in COOLS, M., DASSEN, K., LIBERT, R. en PONSAERS, P. (eds.), *De Staatsveiligheid. Essays over 175 jaar Veiligheid van de Staat*, Brussel, Politeia, 2005, pp. 313-320.

publiceerde¹². Daarin wordt uitgelegd hoe het VBO het wetenschappelijk en economisch potentieel van het land ziet en welke rol de Belgische inlichtingendiensten volgens het VBO op dit vlak kunnen spelen.

De thema's die het Vast Comité I in zijn overleg behandelt, worden besproken binnen een werkgroep van het Permanent Overlegplatform Bedrijfsbeveiliging (POB) dat het VBO in 1995 heeft opgericht. In december 2001 werd een protocol van akkoord getekend dat de grondslagen legt voor de samenwerking tussen de federale regering en het VBO binnen dit overlegplatform.

De Belgische economie is in grote mate afhankelijk van de ontwikkelingen in de rest van de Europese Unie. België onderhoudt heel nauwe economische betrekkingen met zijn directe burens, maar ook met de rest van de wereld. Het gaat niet alleen om handelsbetrekkingen, ook het aandeelhouderschap van vele ondernemingen is volledig of gedeeltelijk in handen van buitenlandse groepen. Internet versterkt deze tendens tot mondialisering, aangezien het toelaat heel gemakkelijk buitenlandse partners te vinden.

"Het belang van onderzoek en ontwikkeling mag zeker niet ontbreken in de beschrijving van het wetenschappelijk en economisch potentieel van een land. Uitmuntendheid in onderzoek en ontwikkeling kan zeker een antwoord bieden op de concurrentie van de lageloonlanden en laat ons toe productiviteit en ontwikkelingspotentieel op een zo hoog mogelijk peil te brengen.

(...) Naast onderzoek en ontwikkeling zijn nog andere traditionele ingrediënten belangrijk, zoals de infrastructuur van het land. Het gaat natuurlijk om het transport en, meer algemeen, om de logistieke capaciteiten zoals het wegennet, de spoorwegen en - heel belangrijk voor België - de haveninstallaties.

Goed ontwikkelde industriële elektriciteits- en telecommunicatienetwerken zijn van kapitaal belang voor het economisch potentieel van een land. We kunnen de al genoemde ingrediënten van het wetenschappelijk en economisch potentieel nog aanvullen met een algemeen beleid van juridische en economische omkadering.

Een economisch ondersteuningsbeleid is noodzakelijk om aan bedrijven de kans te bieden zich te ontwikkelen en hun vernieuwende ideeën om te zetten in economische groei, winst en banen. De ondernemingsgeest moet worden aangemoedigd, de lasten op de bedrijven moeten zoveel mogelijk worden beperkt en er moet juridische zekerheid worden geboden."

Volgens mevrouw VEN is er voor de inlichtingendiensten een cruciale rol weggelegd in de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel:

"Het feit dat het moeilijk is de rol van de inlichtingendiensten te definiëren in een vrije markteconomie die bovendien wordt gekenmerkt door een toenemende mondialisering mag zeker geen obstakel vormen voor hun werking. Natuurlijk moeten we erover waken dat hun optreden niet in strijd is met de basisbeginselen van het vrij ondernemerschap."

"Ook de moeilijke samenwerking met buitenlandse diensten, die niet noodzakelijk dezelfde nationale belangen hebben als de onze, mag hun werking niet belemmeren. De

---

¹² VEN, C., "Het belang van de inlichtingendiensten voor de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel van onze bedrijven" in PETERMANN, S. en CLAES, W., (eds.) *De inlichtingendiensten in België en de nieuwe bedreigingen*, Brussel, Politeia, 2005, p. 145 en in dezelfde zin STEENLANT, J. en VEN, C., "Het belang van de inlichtingendiensten voor de bescherming van het economisch potentieel van onze bedrijven", in COOLS, M., DASSEN, K., LIBERT, R. en PONSAERS, P., o.c., p. 321 e.v.

basisprincipes van de vrije markt en van de deregulering beletten in geen geval dat de inlichtingendiensten een ondersteunende rol kunnen spelen voor het algemene beleid, door te verwittigen voor potentiële gevaren. (...)

“Met hun analyse van de huidige tendensen en bedreigingen, nationaal en internationaal, dragen ze in grote mate bij tot het bepalen van de acties die in het kader van het algemene beleid moeten worden genomen.”

Mevrouw VEN verwijst naar de invoering, in 2004, van een snelle alarmprocedure in het kader van het Permanent Overlegplatform Bedrijfsbeveiliging. Dit systeem laat toe verdachte handelingen bij bedrijven te signaleren in het kader van terroristische bedreigingen. Dit moet op heel vertrouwelijke wijze gebeuren, naargelang de bedreiging betrekking heeft op een specifieke sector, activiteit of onderneming. Op dit vlak is vertrouwelijkheid een noodzakelijke voorwaarde voor de goede samenwerking tussen de overheid en de privé-sector.

Mevrouw VEN is ook van mening dat de inlichtingendiensten voor heel veel toegevoegde waarde kunnen zorgen door te werken aan de bewustwording van de bedrijfswereld. Door aan de bedrijven informatie te verstrekken over de gevaren die hen bedreigen en over de wijze waarop ze zich daartegen kunnen beschermen, kunnen bedrijven hun verantwoordelijkheden beter opnemen m.b.t. de veiligheid van hun economische en wetenschappelijke belangen.

Volgens mevrouw VEN vereist een efficiënte actie natuurlijk een betere samenwerking tussen de nationale inlichtingendiensten. Een eerste stap daartoe zou kunnen worden gezet in het kader van een toekomstig Europees veiligheidsbeleid. Het feit dat de aard van de bedreigingen voortdurend verandert en de opkomst van het terrorisme bieden al voldoende terrein voor samenwerking.

Deze vertegenwoordigster van het VBO pleit ook voor een betere samenwerking van de inlichtingendiensten met de gerechtelijke overheden. Ze dringt er ook op aan dat de Veiligheid van de Staat eindelijk over voldoende middelen zou beschikken om haar opdracht uit te voeren.

Tot slot moet er een permanente dialoog komen tussen de Veiligheid van de Staat en de privé-sector over de manier waarop deze dienst zijn opdracht van bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel moet uitoefenen. Dit overleg is noodzakelijk om de behoeften van de ondernemingen te kennen en een correcte analyse van de risico's te maken.

Mevrouw VEN legt ten slotte nog de nadruk op het belang van de beveiliging van telecommunicatienetwerken, vooral voor innoverende KMO's die heel veel investeren in R&D. Zij zijn kwetsbaar en kunnen het slachtoffer worden van nieuwe bedreigingen die verband houden met informatica: virussen, spam, diefstal van gegevens, verlies van vertrouwelijkheid, sabotage van het informaticasysteem... *“Informaticabeveiliging is een ‘must’ en de bedrijven moeten daarvan bewust worden gemaakt.”*

4. HET EXPERTISEVERSLAG

Zoals gezegd besliste het Vast Comité I een expertiseopdracht toe te vertrouwen aan de heer DE MESMAEKER. De heer DE MESMAEKER heeft zijn verslag op 28 december 2005 aan het Vast Comité I overgemaakt en Het Vast Comité I neemt hierna enkele van de belangrijkste uittreksels van dit verslag over.

“De discussie rond de juiste invulling van deze definitie door het Ministerieel Comité voor Inlichting en Veiligheid is nu reeds meerdere jaren aan de gang en het zou dan ook bijzonder aanmatigend zijn om te beweren dat een kortlopende studie hier snel de oplossing voor zou aanreiken. Er werd dan ook geopteerd om op pragmatische wijze na te gaan wat dit WEP zou kunnen inhouden en, vooral, hoe de Veiligheid van de Staat, mogelijk samen met andere relevante actoren, een bijdrage kan leveren tot de bescherming van dit WEP. Wanneer men praat over het WEP merkt men al snel dat er zeer vele invalshoeken en visies hieromtrent bestaan. Dit was voor ons zeker de aanleiding om, binnen het toebedeelde tijdsbestek, een aantal bronnen en actoren te raadplegen. En hoewel al deze bronnen een belangrijke inbreng hebben gehad in de reflectie rond het WEP, dient men duidelijk te stellen dat dit rapport niet noodzakelijk de visie weerspiegelt van één of van alle geraadpleegde actoren.”

Onder Wetenschappelijk en Economisch Potentieel (WEP) zou men kunnen verstaan:

- *Wetenschappelijk Potentieel: de kennis en kunde die men heeft om “iets” te doen;*
- *Economisch potentieel: de structuren en materiele middelen die men heeft om “iets” te realiseren.*

Potentieel heeft echter pas nut als men er ook effectief ‘iets’ mee doet. Met andere woorden, de finaliteit van de aanwending van het potentieel is van belang.

De website van de FOD Justitie (www.just.fgov.be) stelt dat de bescherming van het WEP behoort tot een hoofdtaak van de Veiligheid van de Staat, met name de bescherming van de fundamentele waarden en belangen van de Staat. Gezien vanuit de fundamentele waarden en vooral belangen van de Staat, zou men pragmatisch kunnen stellen dat het WEP tot deze belangen bijdraagt indien het nuttig aangewend wordt voor de creatie van materiele welvaart, in ons geval uiteraard in België.

Deze materiële welvaart zou men kunnen vertalen door het, op langere termijn, behouden en/of creëren van ‘toegevoegde waarde’ en/of van tewerkstelling in België. Deze economische welvaart zal dan, mede door de herverdelingsmechanismen, aanleiding geven tot een algemeen verhoogd collectief sociaal welzijn. Deze zienswijze omzeilt dus de (complexe en moeilijk te beantwoorden) vraag naar wat een ‘Belgisch’ bedrijf of organisatie is (Lokalisatie van het beslissingscentrum? Nationaliteit van het management? Nationaliteit van de leden van de raad van bestuur? Oorsprong van het kapitaal? ...) door te stellen dat het de (lange termijn) begunstigden van de economische activiteit zijn die bepalend zijn voor het feit of een entiteit significant bijdraagt tot de belangen van de Staat.

Een mogelijke omschrijving van het Belgisch WEP zou dan ook kunnen zijn:

<i>Het geheel van de kennis, kunde, structuren en materiele middelen die toelaten om, in België, economische welvaart te genereren door het op langere termijn voorzien in het dynamisch behoud en in de creatie van toegevoegde waarde en tewerkstelling.</i>
--

'Dynamisch' slaat hier op het feit dat men niet aan individuele toegevoegde waarde of Tewerkstelling moet vasthouden maar aan een dynamisch proces van natuurlijke teloorgang en creatie waarvan de resultante beantwoordt aan de behoeften. Merk op dat in bovenstaande omschrijving de materiële welvaart ten goede dient te komen aan België. Dit wil ook zeggen dat activiteiten, gevoerd in het buitenland, maar die een toegevoegde waarde creëren in België, deel uitmaken van het Belgische WEP.

Daarnaast dient men 'het Belgische belang' zowel in tijd als in ruimte in brede zin te interpreteren. Bepaalde ontwikkelingen kunnen inderdaad pas op termijn een positieve of negatieve invloed hebben op dit belang, wat uiteraard niet wegneemt dat het al in een vroeg stadium de moeite kan lonen dat de Veiligheid van de Staat hier aandacht aan besteed. Ook geografisch kan men zich op economisch vlak niet langer beperken tot een strikt Belgische visie maar zal alles in een Europese, zo niet mondiale context bekeken moeten worden.

Zo kunnen onderzoeksprojecten met buitenlandse partners tot gevolg hebben dat bruikbare kennis wegvloeit naar het buitenland. Voor zover men tot een globaal evenwicht komt van "geven en nemen" hoort dit uiteraard tot samenwerkingsmodaliteiten. Men dient er echter wel over te waken dat er geen te grote (deficitaire) 'on'-evenwichten ontstaan en dat "de Belgische partij" op zijn minst bewust is van wat er gebeurt.

Merk op dat men zich in een Belgische context, waar de economische belangen steeds meer geregionaliseerd worden, de vraag kan stellen of het WEP dan ook op dit vlak bekeken moet worden.

Bovenstaande omschrijving kan zeker verfijnd, aangepast en aangevuld worden maar ze heeft het voordeel eenvoudig te zijn en aan te sluiten bij een intuïtief aanvoelen van het begrip.

Het op langere termijn genereren van toegevoegde waarde en tewerkstelling vergt eerst en vooral een aantal constitutieve en omgevingsfactoren die we als 'Basisinfrastructuur' zouden kunnen bestempelen:

- A. Een gestructureerde maatschappelijke omgeving, wat wil zeggen dat de overheid (rechtsorde, openbare orde en veiligheid, belangrijkste instellingen...) correct moeten kunnen functioneren;*
- B. Basisvoorzieningen die voldoen aan de primaire behoeften (voedsel en drank, medische zorg en hulpverlening ...);*
- C. Een beschikbare dienstverlening, in termen van nutsvoorzieningen (energie, telecommunicatie, post, transport, financiële infrastructuur ...).*

Op deze basisinfrastructuur kunnen zich dan (andere) economische entiteiten ontwikkelen die specifieke producten of diensten genereren.

De ontwikkeling van deze economische entiteiten, gemeten in termen van toegevoegde waarde en/of tewerkstelling, is dan weer sterk afhankelijk van beschikbare Kennis en Kunde. Merk op dat wat punt A betreft de bescherming van de fundamentele waarden en belangen van de Staat, alsook de bescherming van het voortbestaan van de democratische en grondwettelijke orde reeds behoren tot de opdracht van de Veiligheid van de Staat. Punten B en C maken dan weer deel uit van wat we verder als Vitale Infrastructuur kunnen bestempelen."

Volgens de heer DE MESMAEKER impliceert de bescherming van het WEP van de Staat dus:

- de bescherming van de vitale infrastructuur van het land;
- de bescherming van kennis en kunde.

Eerder hebben we onderzocht hoe de Belgische wetgeving de vitale infrastructuur van het land wil beschermen.

Bescherming van kennis en kunde

“Kennis en kunde dient dan weer beveiligd te worden tegen het onrechtmatig of door naïviteit/laksheid verspelen ervan aan een entiteit die deze kennis en kunde zou aanwenden op een wijze die geen of minder welvaartscreatie in België tot gevolg zou hebben. Daar waar deze kennis en kunde vergaard werd met overheidsgeld zou de overheid in dat verband zelfs dwingende maatregelen kunnen opleggen.

Indien de kennis en kunde zonder overheidshulp werd vergaard, is elke dwingende maatregel uiteraard uit den boze en zou dit zelfs contra productief werken op de inspanning die organisaties in België willen doen om kennis en kunde te verwerven. Wat dit laatste betreft zou alleen een incentive constructief werken”.

De heer DE MESMAEKER beschrijft de begrippen ‘kennis’ en ‘kunde’ als volgt.

“Kennis en kunde liggen aan de basis van het genereren van de economische welvaartsfactoren “toegevoegde waarde” en “tewerkstelling”. Deze kennis en kunde kan vele vormen aannemen:

- *exploiteerbare resultaten van wetenschappelijk onderzoek;*
- *beheersing van een productieproces;*
- *ervaring bij de optimalisatie van assemblagelijnen;*
- *kennen van de leveranciers van hoogwaardige basisingrediënten;*
- *kennis van de problematiek van de klanten;*
- *kennis van de markt en van de concurrentie;*
- *kennis van nichemarken en identificatie van potentiële klanten.*
- *...*

Kennis en kunde omvat dus zowel wetenschappelijke, technische, technologische als commerciële domeinen. Deze kennis en kunde is echter weer slechts waardevol als ze aanleiding geeft tot economische welvaart door, mogelijk op langere termijn, te voorzien in toegevoegde waarde en/of tewerkstelling

Voor bedrijven is de som van hun toegevoegde waarde en tewerkstelling reeds een indicatie van de bijdrage van dat bedrijf tot de economische welvaart. Deze benadering dient echter verfijnd te worden. Zo zal een significante investering in R&D, en dit zowel in onderzoeksinfrastructuur als in lonen van onderzoekers, de kans vergroten dat in de toekomst de toegevoegde waarde en/of de tewerkstelling behouden blijft of toeneemt.

Dit is des te meer het geval voor universiteiten, onderzoekscentra... die als output voornamelijk kennis hebben die dan weer door andere organisaties gebruikt zal worden voor

de productie van toegevoegde waarde en/of tewerkstelling.

Naast de 'kwantiteit' van de geleverde toegevoegde waarde en/of tewerkstelling, dient men ook rekening te houden met de 'kwaliteit' van deze factoren. Hoe meer toegevoegde waarde men creëert met de productiefactoren arbeid en kapitaal, hoe beter de productiviteit en hoe hoger de specialisatie van de tewerkstelling, hoe kwalitatiever.

Een vorig verslag van het Vast Comité I maakte melding dat men in Canada verstaat onder 'economische veiligheid': het feit de passende voorwaarden in stand te houden met het oog op het bevorderen van een aanhoudende relatieve toename, op lange termijn, van de productiviteit van arbeid en kapitaal. Deze productiviteit, in termen van technisch vernuftige keuzes en innovatief beleid is dus tevens van vitaal belang voor het vrijwaren, op langere termijn, van de economische welvaartsfactoren toegevoegde waarde en tewerkstelling”.

Vervolgens stelt de heer DE MESMAEKER een methode voor om de belangrijke organisaties voor het WEP te identificeren:

“Teneinde de organisaties te identificeren die significant bijdragen of zullen bijdragen tot de economische welvaart zou het nuttig zijn om na te gaan of het mogelijk is om, op basis van een beperkt aantal parameters, zoals:

- toegevoegde waarde;*
- tewerkstelling;*
- productiviteit van arbeid en kapitaal;*
- specialisatie van de tewerkstelling;*
- investeringen in R&D;*
- al dan niet deel uitmaken van de vitale infrastructuur (aangezien het wegvallen hiervan een rechtstreekse impact kan hebben op een groot aantal andere organisaties die economische welvaart creëren)(...)*

te komen tot relevante en vooral bruikbare conclusies.

Hierbij is het uiteraard van belang om de 'grote spelers' (in absolute waarde) te identificeren, maar anderzijds zal men best ook een pro rata naar bijv. arbeid en/of kapitaal bepalen, teneinde ook kleinere, performante organisaties te kunnen identificeren.

De zeer kleine entiteiten die daarom over niet minder beloftevolle kennis en kunde beschikken zullen op deze kwantitatieve wijze mogelijk niet geïdentificeerd kunnen worden. Hiervoor is waarschijnlijk een ad hoc aanpak beter aangewezen. De vitale infrastructuur wordt reeds in kaart gebracht door het Crisiscentrum in haar CRIVISEN-database. Een synergie is hier waarschijnlijk mogelijk. Ook in het kader van de Werkgroep WEP van het Permanent Overlegplatform Bedrijfsbeveiliging, waarin trouwens zowel de Veiligheid van de Staat als de Algemene Directie van het Crisis Centrum reeds vertegenwoordigd zijn, is ook de private sector graag bereid om mee te werken aan deze inventaris

Wat de identificatie betreft van de overige organisaties die significant bijdragen, kan voor grote en middelgrote spelers waarschijnlijk de hoger besproken methode aangewend worden. Voor zeer kleine entiteiten, en we denken daarbij aan kennis intensieve spin offs of ondernemende onderzoekers die slechts een beperkt aantal medewerkers tellen kan het aangewezen zijn om op een ruimere en ad hoc basis aan sensibilisatie te doen en deze entiteiten uit eigen beweging naar voor te laten komen.

We denken hierbij aan presentaties door de Veiligheid van de Staat in samenwerking met bijv. de faculteiten wetenschappen of toegepaste wetenschappen van universiteiten en hogescholen, met ingenieursverenigingen zoals de Koninklijke Vlaamse Ingenieursvereniging (KVIV)... Indien de presentaties degelijk zijn en goed afgestemd zijn op de behoeften van deze kleine entiteiten zullen zij logischerwijze ingaan op de uitnodiging om zich bekend te maken en kan met de aldus geïdentificeerde groep verder gewerkt worden”.

(...)

De rol van de Veiligheid van de Staat

“De primaire rol van de Veiligheid van de Staat zou er dan ook in moeten bestaan om de organisaties die relevant zijn voor het WEP, doordat ze deel uitmaken van de vitale infrastructuur en/of doordat ze waardevolle kennis en kunde bezitten, te identificeren, te sensibiliseren rond potentiële dreigingen en te informeren over mogelijke voorzorgsmaatregelen.

Daarnaast zou de Veiligheid van de Staat aan trendanalyses kunnen uitvoeren teneinde de overheid te informeren en, mits het akkoord van de overheid, ook relevante economische spelers te sensibiliseren. Wat deze trendanalyses betreft kan de Veiligheid van de Staat mogelijk nuttig samenwerken met instellingen die gespecialiseerd zijn in economische analyse en die hiervoor ook over hoog opgeleide medewerkers beschikken. We denken hier in het bijzonder aan de Nationale Bank en aan het Plan Bureau. De inbreng van de Veiligheid van de Staat kan er dan juist in bestaan om de vastgestelde trends te (laten) bekijken met de nodige aandacht voor het WEP en met een gezonde achterdocht voor verdoken of kwaadwillige bedoelingen.

Wat de contacten met ondernemingen en organisaties betreft, werkt de Veiligheid van de Staat nu reeds in drie fases :

- *sensibiliserend tijdens adviezen en informele contacten;*
- *controlerend bij het toekennen van veiligheidsmachtigingen;*
- *reactief indien er zich incidenten voordoen.*

Deze aanpak zou verder uitgewerkt kunnen worden door:

1. *De WEP-relevante organisaties te identificeren zoals hier boven aangegeven. Merk op dat dit een continu proces is waarbij steeds nieuwe entiteiten geïdentificeerd zullen worden. Eventuele prioriteiten kunnen gesteld worden op basis van hoger genoemde trendanalyses en op basis van de fenomenen die de dienst vaststelt.*

Ook naar de lokale politiediensten toe zou de Veiligheid van de Staat best een informatie- en sensibilisatiecampagne voeren. De lokale politie is immers de eersterangsgetuige bij inbraken, diefstallen en andere incidenten die mogelijk de banale diefstal van materiele goederen overstijgen en gericht zijn op het verwerven van informatie, t.t.z. spionage.

2. *In elk van de hoger geïdentificeerde WEP relevante organisaties de aanstelling te vragen van een contactpersoon die dan het aanspreekpunt wordt voor de Veiligheid van de Staat (voor de vitale infrastructuur bestaan deze contactpersonen mogelijk reeds en voor organisaties die veiligheidsmachtigingen heeft zou dit de veiligheidsofficier kunnen zijn).*

3. Ook aan de zijde van de Veiligheid van de Staat dient men best voor langere termijn een vaste contactpersoon met een vaste back up aan te stellen zodat de Veiligheid van de Staat naar die organisaties toe een gezicht krijgt, 24/24h bereikbaar is en dat persoonlijk contact en een vertrouwensrelatie kan opgebouwd worden. Zo niet worden de organisaties geconfronteerd met een onpersoonlijke dienst en is de kans zeer klein, zo niet onbestaand, dat het tot een constructieve relatie komt.
4. Eens de contactpersonen aan beide zijden gekend zijn kan er een interactie starten waarbij :
  - de Veiligheid van de Staat deze gemeenschap regelmatig brieft over trends, waargenomen MO's, en desgevallend passend advies geef ;
  - de contactpersonen in de WEP relevante organisaties een vertrouwensrelatie kunnen opbouwen met hun contactpersonen binnen de Veiligheid van de Staat en deze ook melding kunnen maken van incidenten, verdachte handelingen... of om advies vragen”.

5. DE BESCHERMING VAN HET WETENSCHAPPELIJK EN ECONOMISCH POTENTIEEL IN HET BUITENLAND

5.1. Frankrijk

De Franse benadering wordt gekenmerkt door het streven om het 'economisch patriottisme' te bevorderen. Sommigen hebben kritiek op deze nieuwe vorm van 'protectionisme'.

Artikel 410-1 van het Franse Strafwetboek vormt de inleiding op de eerste titel van boek IV, 'misdaden en wanbedrijven tegen de natie, de Staat en de openbare vrede'. Volgens dit artikel worden de fundamentele belangen van de natie gekenmerkt door haar onafhankelijkheid, de onaantastbaarheid van haar grondgebied, haar veiligheid, de republikeinse vorm van haar instellingen, haar verweermiddelen, haar diplomatie, de bescherming van haar bevolking, het evenwicht van haar natuurlijk milieu en van haar omgeving, de essentiële elementen van haar wetenschappelijk en economisch potentieel en haar cultureel erfgoed.

Dit artikel bevat geen definitie van wat we moeten verstaan onder 'fundamentele belangen van de natie', maar somt alleen de samenstellende elementen op. Het artikel bepaalt evenmin wat de essentiële elementen van het wetenschappelijk en economisch potentieel zijn. De toevoeging van cultureel erfgoed zou toelaten de bescherming die het Strafwetboek biedt niet alleen tot de verschillende economische sectoren in de enge zin uit te breiden, maar ook tot het wetenschappelijk onderzoek en de technische of technologische vernieuwingen waarop de sterkte of het concurrentievermogen van een land steunt.¹⁴

De artikelen 411-5 tot 411-8 definiëren een reeks inbreuken aangaande de "verstandhouding met een vreemde mogendheid, met een onderneming of organisatie die in het buitenland is gevestigd of onder buitenlandse controle staat of met hun vertegenwoordigers" en met betrekking tot het bezorgen van informatie aan hen.

---

¹⁴ Zie hierover VITU, A., in *Jurisclasseur pénal*, geciteerd in het 13de Activiteitenverslag 2004 van de nationale commissie voor het toezicht op de veiligheidsintercepties (opmerkingen over 'economische bescherming' als reden voor interceptie, pp. 65 en volgende).

Een rondzendbrief van de minister van Economie, Financiën en Industrie van 14 februari 2002 stelt de verschillende aspecten van de bescherming van de economie voor en beschrijft de organisatie daarvan op nationaal, zonaal, regionaal en departementaal niveau met de bijbehorende verantwoordelijkheden. Naar het voorbeeld van de nationale en civiele defensie vormt de economische defensie een van de drie bestanddelen van de bescherming van de Natie¹⁵.

In december 2003 werd de heer JUILLET, de voormalige nummer twee van de *Direction générale de la sécurité extérieure* (DGSE, algemene directie externe veiligheid), benoemd tot 'M. Intelligence économique' bij de eerste minister.¹⁶ Hij kreeg de opdracht om van de Staat een *État stratège* te maken. Zijn eerste doel bestaat erin ervoor te zorgen dat alle overheidsdiensten zich een geest van 'economische intelligence' eigen maken. Zijn tweede doel situeert zich op kortere termijn en bestaat erin een lijst op te stellen van de gevoelige economische sectoren, dit zijn voornamelijk de industrieën en diensten die voor de vrijwaring van soevereiniteit van de Staat belangrijk zijn.

De Franse inlichtingendiensten

De Franse inlichtingendiensten zijn belast met een opdracht van openbare dienst die erin bestaat informatie te verstrekken aan de overheden; niet aan private belangen. Het is niet de taak van de overheidsdiensten de plaats in te nemen van bedrijven die in gebreke blijven en nalaten hun eigen cel voor economische intelligentie te creëren.

Het is de taak van de bedrijven, niet van de inlichtingendiensten, om het concept 'economische intelligentie' te ontwikkelen. Dit belet echter niet dat beide partijen elkaar kunnen ontmoeten, ondanks de vele obstakels die deze ontmoetingen bemoeilijken: verschillen in cultuur en mentaliteit, streven naar geheimhouding voor de enen, noodzaak om te communiceren voor de anderen.

In Frankrijk heeft vooral de *Direction de la Surveillance du Territoire (DST)* de opdracht contact te onderhouden met de ondernemingen. Sinds 1981 levert deze dienst bijstand aan bedrijven, laboratoria en territoriale gemeenschappen die te maken krijgen met het fenomeen van economische spionage. De opdrachten van de DST op dit vlak omvatten contraspionage, contraterrorisme, bescherming van het patrimonium en de strijd tegen proliferatie.

Er is dagelijks contact met bedrijven en onderzoekers, voornamelijk in de vorm van informatievergaderingen en briefings om te sensibiliseren voor de gevaren en de kwetsbaarheid van laboratoria en bedrijven (fysieke veiligheid, betrouwbaarheid van personen, veiligheid van informatiesystemen...).

Jaarlijks vinden zowat 600 conferenties plaats waaraan ongeveer 35.000 personen deelnemen. Er is een echt partnerschap ontstaan met de bedrijven, de instellingen voor hoger onderwijs en de laboratoria. De informatie die de DST in dit kader verzamelt - algemeen en gericht -, gaat naar de betrokken ministeries.

---

¹⁵ *Journal Officiel*, 23 maart 2002, nr. 70, p. 5164.

¹⁶ Zie hierover Titel 8. De samenstelling en de werking van het Vast Comité I, Hoofdstuk 5. Deelname van het Vast Comité I aan seminaries, studiedagen en colloquia, punt 5.

Om contact op te nemen met bedrijven heeft de DST geen sectoren geselecteerd aan dewelke deze dienst voorrang geeft. "We gaan empirisch te werk", verklaarde een commissaris van de DST. "We nemen contact met de sectoren waarop de buitenlandse inlichtingendiensten zich, volgens ons, voornamelijk richten. Op basis van deze contacten proberen we de tendensen te conceptualiseren. In de toekomst zullen we misschien voorrang moeten verlenen aan de gevoelige sectoren die de regering heeft aangewezen, maar deze sectoren komen vrij goed overeen met de sectoren waaraan we tot vandaag aandacht hebben besteed."¹⁷

Op het terrein werkt de DST samen met de dienst *Renseignements Généraux* en met de *Gendarmerie*. De DST werkt ook samen met de *Direction Générale de la Sécurité Extérieure*. Al deze diensten zijn vertegenwoordigd in de "algemene delegatie voor economische intelligence".

De dienst *Renseignements Généraux* brengt de Staat via de prefecten en het ministerie van Binnenlandse Zaken op de hoogte van elke bedreiging of elk geval van kwetsbaarheid. De informatie heeft betrekking op de bedrijfs wereld en wordt naar de algemene delegatie voor 'economische intelligence' verzonden. De prefecten zijn belast met de uitvoering van het regionaal beleid inzake 'economische intelligence'.

Het is ten slotte Generaal GUYAUX, voormalig directeur en wetenschappelijk adviseur van de DST, die uitlegt hoe de perceptie van de bescherming van het wetenschappelijk patrimonium in de loop van de jaren negentig van de 20ste eeuw is geëvolueerd van een 'traditionele' visie van bewaking van personen naar een algemener concept van 'veiligheid van de informatiesystemen'.¹⁹

5.2. Nederland

Op verzoek van de Nederlandse regering publiceerde de TNO²⁰ in 2003 een rapport over de kritieke infrastructuur in Nederland. Daarbij identificeerde de TNO elf vitale sectoren die samen 31 vitale producten of diensten vertegenwoordigen. Deze elf vitale sectoren hebben voornamelijk betrekking op de basisinfrastructuur van het land, d.i. de basisuitrustingen die tegemoet komen aan de primaire behoeften (eten en drank, medische zorgen en bijstand...), evenals de diensten en uitrustingen van algemeen belang (energie, telecommunicatie, post, transport, financiële infrastructuur...).

De minister van Binnenlandse Zaken heeft een vertrouwelijke lijst opgesteld van bedrijven die voor Nederland van vitaal belang zijn en die de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) moet beschermen.

Een van de wettelijke opdrachten van de AIVD bestaat erin maatregelen te bevorderen met het oog op het beschermen van gegevens waarvan de vertrouwelijkheid zich opdringt in het belang van de Staat, de overheidssectoren en de bedrijfs wereld en die volgens de bevoegde ministers van vitaal belang zijn voor de instandhouding van de samenleving. Deze brede

---

¹⁷ Interventie van de heer PÉTRONILLE, commissaris bij de DST, tijdens de ontmoetingsdagen 'Innovation, Compétitivité et Connaissances' die op 28, 29 en 30 september 2005 in Parijs werden georganiseerd door de vereniging SCIP France en Veille Magazine.

¹⁹ GUYAUX, J., "Sécurité informatique", 2003, april, nr. 44, te vinden op <http://www.sg.cnrs.fr/FSD/securite-systemes/revues-pdf/num44.pdf>

²⁰ De Nederlandse Organisatie voor Toegepast-natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO) is een onderzoeksinstituut dat als opdracht heeft de praktische exploitatie van wetenschappelijke kennis door de bedrijven te bevorderen.

definitie van de opdrachten omvat de bescherming van de nationale economie.

In dit kader verricht de AIVD onderzoek naar de activiteiten van buitenlandse inlichtingendiensten die gericht zijn tegen de economische belangen van Nederland. De AIVD heeft vanaf zijn ontstaan een veiligheidsopdracht vervuld, meer bepaald met betrekking tot de ondernemingen die voor het leger werken en de bedrijven die het slachtoffer kunnen zijn van sabotage.

Het verrichten van veiligheidsonderzoeken maakt veelal deel uit van het proces van beveiligingsbevordering. De vertrouwensfunctie is de laatste schakel in de keten van beveiligingsmaatregelen. Om te beoordelen of het noodzakelijk is dat een vertrouwensfunctie wordt aangewezen, neemt de AIVD de gehele beveiliging van een organisatie onder de loep.

Binnen haar beveiligingsbevorderende taak, onderscheidt de AIVD vier pijlers:

- bijzondere informatie(voorziening);
- vitale sectoren;
- integriteit van het openbaar bestuur;
- (internationale) personen en objecten.

Om vorm te kunnen geven aan de uitvoering van de beveiligingsbevorderende taak, heeft de AIVD een aantal instrumenten tot zijn beschikking staan:

- beveiligingsadvies;
- dreigingsanalyses;
- begeleiding bij risicoanalyses;
- *security scan*;
- *security survey*;
- veiligheidsonderzoeken.

De uiteindelijke producten, die met behulp van instrumenten zoals beveiligingsadvies en dreigingsanalyses tot stand zijn gekomen, hebben verschillende afnemers. Naast de overheidsactoren (Nationale Overheid, Internationale organisaties, politie, NAVO...) kent de AIVD ook de industrie als afnemer. De Nederlandse wet op de inlichtingendiensten laat de AIVD ook toe de aandacht van de bedrijven te vestigen op de beschermende maatregelen die zij moeten nemen. Bovendien kan deze dienst bepaalde vormen van ongeoorloofde concurrentie signaleren.

In 1994 werd de opdracht van de AIVD als volgt aangevuld:

- het toezicht op de inzameling door buitenlandse inlichtingendiensten van essentiële economische gegevens betreffende Nederlandse ondernemingen;
- het detecteren van lasterlijke perscampagnes die tot doel hebben Nederlandse bedrijven in diskrediet te brengen.

Nederland lijkt dus een louter defensief beleid te hebben aangenomen, waarin de bedrijfswereld en de politieke wereld echter een actieve rol spelen. Naar het voorbeeld van de DST in Frankrijk, beschouwt de AIVD zijn opdracht inzake de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel vooral als een preventieve opdracht.

Voorts associeert de AIVD deze opdracht met de strijd tegen de verspreiding van massavernietigingswapens. Zo probeert hij te voorkomen dat buitenlandse inlichtingendiensten of terroristische groeperingen via het Nederlandse grondgebied kennis of materiaal verwerven dat de ontwikkeling van dergelijke wapens in de hand kan werken. De AIVD bezorgt daarbij aan de betrokken economische en wetenschappelijke sectoren informatie over de manier waarop zij kunnen vermijden bij te dragen tot de verspreiding van massavernietigingswapens. Een rapport dat in december 2003 verscheen²¹, waarschuwt de commerciële en industriële bedrijven en de wetenschappelijke instellingen in Nederland. Het document wijst op hun verantwoordelijkheid en op de risico's die ze lopen indien ze betrokken raken bij het verduisteren van technologieën of kennis die nuttig zijn voor proliferatie: strafsancties en maar ook een slechte naam en reputatie, financieel verlies... Tevens krijgen de bedrijven en instellingen nuttige aanwijzingen om pogingen tot verduistering of spionage op te sporen en om risicosituaties te herkennen.

5.3. Duitsland

Ondermeer in een interview met het Franse maandblad *Le Monde du Renseignement*²² verklaart de heer FRISCH, hoofd van het *Bundesamt für Verfassungsschutz* (BfV, Duitse staatsveiligheid), dat het begrip 'strategisch economisch erfgoed' zijn dienst ertoe heeft gebracht te gaan samenwerken met een aantal ondernemingen.

Ondertussen hebben meer dan 1.600 bedrijven op federaal niveau een partnerschap gesloten met het BfV. In elk van die bedrijven is een werknemer aangesteld tot gedelegeerde inzake economische veiligheid en tot gesprekspartner van de inlichtingendienst. De betrokken ondernemingen behoren niet alleen tot de wapenindustrie, maar ook tot de automobielsector, de petrochemische nijverheid en de hoogtechnologische sectoren.

Ook op het regionale niveau bestaat een gelijkaardige structuur van partnerschappen die het *Landesamt für Verfassungsschutz* - d.i. de inlichtingendienst van elke deelstaat - beheert. Het BfV onderhoudt contacten met bedrijven en onderzoeksinstituten en verstrekt hen informatie over de bewapeningsprogramma's van bepaalde buitenlandse mogelijkheden. Deze dienst deelt hen mee naar welke technologieën en *knowhow* buitenlandse inlichtingendiensten op zoek gaan en sensibiliseert zijn gesprekspartners voor de risico's die ze lopen in het kader van hun relaties met bepaalde buitenlandse firma's of onderzoekscentra. Zo zou het departement voor contraspionage van de *Bundesnachrichtendienst* (BND) een lijst laten circuleren van ongeveer veertig buitenlandse bedrijven en instellingen die ervan worden verdacht deel te nemen aan structuren van technologische inlichtingen in Duitsland²³.

---

²¹ "Proliferation of weapons of Mass destruction, Risks for companies and scientific institutions", beschikbaar op <http://www.fas.org/irp/world/netherlands/wmdrisks.pdf>. Over spionage, zie de brochure van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Spionage en veiligheidsrisico's; actueel, onzichtbaar en divers*, Den Haag, 2005, 18 p. (www.aivd.nl).

²² *Le Monde du Renseignement*, nr. 375, 3 februari 2000.

²³ *Intelligence On Line*, 2005, november, nr. 511,

5.4. Groot-Brittannië

De Britse wetgeving kent een opdracht van bescherming van het belang van het economisch welzijn van het Verenigd Koninkrijk toe aan de *Security Service* (wet van 1989) en aan de *Secret Intelligence Service* (wet van 1994). Geen van beide wetten bevat een definitie van het concept 'economisch welzijn' (*economic well being*).

Het *Government Communications Head Quarter (GCHQ)* wordt door de wetgever speciaal belast met het intercepteren van buitenlandse communicatie voor rekening van de regering, meer bepaald "... *in the interest of the economic well-being of the United Kingdom ... in relation to the actions or intentions of persons outside the British Islands*".

Het *Overseas Economic Intelligence Committee* van de Regering, de economische afdeling van het *Joint Intelligence Committee* en zelfs de Schatkist en de Bank van Engeland kunnen economische en commerciële doelwitten aanwijzen. De betrokken ministers wijzen de ondernemingen aan die voor de Britse economie van kapitaal belang zijn.

Ze geven richtlijnen via het *Joint Intelligence Committee (JIC)* en vragen aan de inlichtingendiensten om bijvoorbeeld inlichtingen in te winnen over de manier waarop de petroleumprijs zal evolueren zodat de minister zijn financieel beleid kan aanpassen.

De inlichtingendiensten werken dus voor de Staat aan dewelke ze informatie bezorgen, niet rechtstreeks voor de ondernemingen. Het JIC geeft richtlijnen aan de inlichtingendiensten na bespreking met de ministers en overleg met de bedrijven. De betrekkingen tussen de inlichtingendiensten en de bedrijven zijn menselijke betrekkingen zonder ondersteunende structuur.

6. DE CONTROLE OP BUITENLANDSE INVESTERINGEN

6.1. In Europa

In Europa hebben de lidstaten van de Europese Unie, met uitzondering van Nederland, België en Oostenrijk, structuren gecreëerd om toezicht te houden op buitenlandse investeringen, teneinde de openbare orde en de bescherming van het land te verzekeren. Naar aanleiding van diverse gebeurtenissen in de Belgische economie is het probleem van de controle op buitenlandse investeringen in ons land opnieuw heel actueel geworden.

Zo was er het openbaar overnamebod van de Franse groep SUEZ op Electrabel. Vormt de controle van een strategische onderneming door een buitenlandse groep geen gevaar voor de onafhankelijke energiebevoorrading in ons land? Hoe staat het met de autonomie van de besluitvorming door de Belgische Regering ter zake en met de controle van de productie- en gebruiksvoorwaarden?

We kunnen ook verwijzen naar buitenlandse beleggingsfondsen die de controle hebben verworven over verschillende Belgische KMO's die spits technologieën hebben ontwikkeld, meer bepaald in de sector van de ruimtevaart. Ook de heer DE MESMAEKER verklaarde al eerder: "*Daar waar bedreigingen als terrorisme en sabotage duidelijk zichtbaar en kwaadwillig van aard zijn is bijvoorbeeld de overname van de controle over een vitale*

²⁴ Studie van de Britse wetgeving betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, in Vast Comité I, *Activiteitsverslag 1998*, Brussel, 1999 (www.comiteri.be).

infrastructuur door een buitenlandse actor mogelijk ook een potentiële bedreiging, zeker als deze vitale infrastructuur een dominante marktpositie inneemt. Een buitenlandse actor zou inderdaad, hetzij uit economische opportuniteit, hetzij vanuit een bewuste strategie de vitale infrastructuur kunnen uitspelen ten nadele van de nationale belangen.". Nog volgens de heer DE MESMAEKER moet een klein land met een open economie zoals België zich ervoor hoeden zich protectionistisch op te stellen, aangezien zo iets contraproductief werkt. Dit belet niet dat een dienst zoals de Veiligheid van de Staat oog moet hebben voor dergelijke scenario's en de betrokken (overheids-)actoren moet wijzen op de mogelijkheden en, *a fortiori*, aanwijzingen daarvan.

Terwijl sommigen vragen hebben bij de controle door buitenlandse groepen over een bepaalde strategische sector of een geavanceerde industrie van ons land, zijn anderen dan weer van mening dat zo iets integendeel alleen maar voordelen biedt. 'Economisch patriottisme' zou slechts een gecamoufleerde vorm van protectionisme zijn en ertoe leiden dat de nationale economische activiteit "*tot beschermd gebied wordt uitgeroepen*".²⁵ Dit neemt niet weg dat er moet worden nagedacht over de materies van strategisch economisch belang of over de bedrijven die van onschatbare waarde zijn voor het collectief.

6.2. In Frankrijk

Het voorbeeld van Frankrijk lijkt interessant en verdient het nader te worden onderzocht. Sinds 1999 stellen sommige waarnemers zich vragen over bepaalde operaties waarbij Amerikaanse beleggingsfondsen (QinetiQ, Bofors Weapons, Gemplus, Danone...) controle hebben verworven in sommige sectoren van de Europese industrie, meer bepaald in sectoren op het gebied van defensie.

In maart 2005 schreven twee Franse parlementsleden, de heren DEFLESSELLES (UMP, Bouches-du-Rhône) en MICHEL (PS, Puy-de-Dôme), een rapport over de deelname van buitenlands kapitaal aan de Europese wapenindustrie.²⁶ Dit document toont de weg die sommige kaderleden van de Amerikaanse inlichtingendiensten hebben afgelegd. Volgens voornoemde parlementsleden gaat het om een vaststelling waaruit "*kan worden opgemaakt dat zij nauwe banden onderhouden met de Amerikaanse inlichtingenwereld en de Amerikaanse overheid*".

Het Franse ministerie van Landsverdediging heeft op zijn beurt bij de *Délégation aux Affaires Stratégiques (DAS)*²⁷ een studie besteld over de strategie van de Amerikaanse beleggingsfondsen in Europa. De onderzoekers hebben een aantal transacties onderzocht en hebben geprobeerd te achterhalen op grond van welke criteria deze beleggingsfondsen beslissen om al dan niet te investeren. De studie had tot doel vast te stellen of die beleggingsfondsen al dan niet "*de instrumenten van het geostrategisch beleid van de Verenigde Staten zijn*".²⁸

Uit het onderzoek blijkt dat deze hypothese niet *a priori* kan worden uitgesloten. Niettemin benadrukken de onderzoekers dat het, bij gebrek aan bewijzen, om niet meer dan een veronderstelling gaat en dat een strikt economische logica van winstmaximalisatie kan volstaan om deze bewegingen - van de fondsen - naar activiteiten op het vlak van defensie te verklaren. Volgens de heer PAILLARD, hoofd van het bureau voor technologische en

²⁵ DE SALLE, C., "*Economisch patriotisme: de onweerstaanbare protectionistische drang van de Staten-naties*", *La libre entreprise*, 24 september 2005.

²⁶ DEFLESSELLES, B en MICHEL, J., *Rapport d'information sur la participation de capitaux étrangers aux industries européennes d'armement*, Assemblée nationale, 2005, n. 2202.

²⁸ MANOU, Y., 'Les fonds américains irriguent l'industrie de défense européenne', *Le Monde*, 15 juli 2005.

industriële prospectie bij de DAS, kon de studie "geen uitsluitel geven over het bestaan van een bedreiging voor onze belangen op het vlak van defensie".

Wat er ook van zij, de studie waarschuwt dat de belangstelling van de Amerikanen voor Europese bedrijven in de defensiesector "onbetwistbaar is ingegeven door strategische overwegingen en dat Europa de militaire middelen van zijn soevereiniteit en de aanverwante capaciteiten van onderzoek en ontwikkeling verliest".

De studie identificeerde vijf criteria die de beslissingen van de Amerikaanse fondsen lijken te sturen. Twee criteria zijn vrij klassiek en hebben betrekking op de investeerders. De fondsen vervullen de rol van vennootschap die risicokapitaal verstrekt aan 'jonge scheuten' met veel potentieel in hoogtechnologische sectoren (koolstofnanobuizen, gels voor radioactieve ontsmetting, staal met een lage CO₂-emissie...). Ze hebben het ook gemunt op bedrijven die slecht worden beheerd of ondergewaardeerd zijn, met als doel om na herstructurering een meerwaarde te creëren.

Het criterium 'anticiperen op de Amerikaanse vraag' lijkt al veel strategischer. "Het partnerschap tussen de publieke en de private sector staat centraal in de structuur van economische intelligentie van de Verenigde Staten", aldus nog de heer PAILLARD.

Dankzij hun betrekkingen met de Amerikaanse politieke, administratieve en financiële elite - en soms zelfs met de inlichtingendiensten - kunnen beleggingsfondsen een langetermijnvisie hebben van de uitrustingsbehoeften van het *Department of Defense*. "Wanneer ze menen dat, in een gegeven sector van de Amerikaanse markt, de stijging van de vraag het aanbod zal overtreffen, herpositioneren ze zich in functie daarvan. We kunnen dus logischerwijze afleiden dat het mogelijk is te anticiperen op de volgende doelwitten van de Amerikaanse beleggingsfondsen in Europa door de belangrijke ontwikkelingen op de Amerikaanse markt heel nauwgezet en permanent in de gaten te houden. (...) De markt van de binnenlandse veiligheid kent een bijzonder sterke stijging in de Verenigde Staten (...) en we mogen operaties van controleverwerving op deze sector in Europa verwachten", voorspelt de auteur van de studie.

Het creëren van echte sectoriële polen vanaf een 'bedrijf dat dienst doet als platform' en het verwerven van 'databanken en communicatiedragers' zijn de laatste twee investeringscriteria die de onderzoekers hebben geïdentificeerd.

Tot slot onderstreept het rapport van de DAS dat de Amerikaanse beleggingsfondsen met hun kapitalen en hun werking in grote mate bijdragen tot de modernisering van de Europese defensie-industrie. "De Europese Unie beschikt niet over het kapitaal om de ontwikkeling van de civiele en militaire industrie te financieren; er is kapitaalschaarste en een gebrek aan pensioenfondsen. De herstructurering van de Europese kapitaalmarkten dringt zich op."

Ook op wetgevend vlak komt er schot in de zaak. Het *Journal Officiel* van de Franse Republiek publiceerde op 30 december 2005 een decreet tot reglementering van bepaalde buitenlandse investeringen in Frankrijk²⁹. De tekst somt elf activiteitensectoren van de Franse economie op waar de voorafgaande toelating van de regering vereist is voor een buitenlandse investering. Het gaat achtereenvolgens om volgende sectoren: kansspelen (in naam van de strijd tegen het witwassen van geld), veiligheid, bio-technologieën en productie van antidota (in naam van de bestrijding van het terrorisme), interceptie- en communicatiemateriaal, veiligheid van de informaticasystemen, technologieën voor tweërlei gebruik (d.i. die voor zowel civiele als militaire toepassingen kunnen worden gebruikt),

²⁹ Decreet nr. 2005-1739 van 30 december 2005 tot reglementering van de financiële relaties met het buitenland en tot toepassing van artikel L. 151-3 van het Monetair en Financieel Wetboek (http://lexinter.net/Legislation/decret_du_30_decembre_2005.htm).

cryptologie, markten met de classificatie «defensiegeheim», wapenindustrie.

Het decreet heeft betrekking op alle Franse bedrijven in de genoemde sectoren, ongeacht hun omvang, het feit of ze al dan niet op de beurs zijn genoteerd en ongeacht het advies van de aanwezige aandeelhouders. Sectoren zoals de energiesector, de voedingsindustrie of de staalnijverheid staan niet op de lijst. Volgens een aantal persberichten is de Europese Commissie bij de Franse Regering tussengekomen om de draagwijdte van het initiële ontwerp van het decreet te beperken. De Commissie was immers van oordeel dat dit ontwerp strijdig was met de communautaire regels van vrij verkeer van goederen en kapitalen op de Europese markt.³⁰ Sommigen vrezen ook dat het decreet een averechts effect zou hebben en de financieringsbronnen van innoverende KMO's zou beperken, terwijl zij het lastig hebben om zich te ontwikkelen in een moeilijke economische context.³¹

6.3. In de Verenigde Staten

In de Verenigde Staten is het *Committee on Foreign Investment in the United States* (CFIUS) sinds 1975 belast met de bescherming van twaalf zogenaamde strategische sectoren van de Amerikaanse economie. Onder voorzitterschap van de minister van Financiën is dit comité samengesteld uit dertien diensten van de Amerikaanse Regering.

Het comité moet nagaan of de overname van een Amerikaans bedrijf door een buitenlandse eigenaar "*de nationale veiligheid dreigt te verzwakken*". In zijn 30-jarig bestaan heeft het comité slechts eenmaal een overname verhinderd. Vandaag verzet het CFIUS zich alleen tegen buitenlandse investeringen in geclassificeerde technologieën of in technologieën waarvan de uitvoer verboden is.

Verschillende Amerikaanse senatoren zouden dit comité graag grondig hervormen en zijn opdracht uitbreiden tot het beschermen van de "*noden op lange termijn van de USA op het vlak van energie*», evenals tot de "*economische veiligheid*".³²

7. SAMENVATTING VAN DE VERZAMELDE STANDPUNTEN

In wat volgt, worden de antwoorden van de verschillende gesprekspartners van het Vast Comité I samengevat. Deze standpunten worden voorafgegaan door de zienswijze van de Veiligheid van de Staat, voor zover deze dienst een standpunt heeft ingenomen over de bewuste materie.

7.1. Hoe de essentiële elementen van het WEP van België definiëren?

7.1.1. De zienswijze van de Veiligheid van de Staat

De Veiligheid van de Staat stelde voor om het economisch potentieel van het land als volgt te definiëren: "*De te beschermen en te verdedigen infrastructuur en knowhow die een relatieve en duurzame toename van de productie van arbeid en kapitaal kunnen bevorderen.*"

³⁰ Zie ondermeer FOLLOROU, J., 'La Commission européenne contraint le gouvernement à corriger son décret sur le patriotisme économique', *Le Monde*, 12 januari 2006.

³¹ KHAN, A., 'La France veut protéger dix secteurs jugés stratégiques', *Le Monde*, 2 september 2005.

³² X., 'Washington, contrôle des investissements étrangers', *Intelligence On Line*, 2005, november, nr. 510, p. 5.

Voor het wetenschappelijk potentieel stelde de Veiligheid van de Staat de volgende definitie voor: *"De te beschermen en te verdedigen infrastructuur, technologie en knowhow op het vlak van onderzoek en ontwikkeling die garant staan voor en de motor zijn van de toename van de voorraad aan knowhow en die werkelijk vernieuwende prestaties genereren."*

De Veiligheid van de Staat geeft er echter de voorkeur aan prioritaire sectoren en domeinen te definiëren, veeleer dan economische en wetenschappelijke structuren en organisaties bij naam te noemen. Een dergelijke opsomming kan immers nooit volledig zijn en zou een permanente *update* vergen. Er is niettemin reden om een lijst op te stellen van de activiteitensectoren die op wetenschappelijk en economisch gebied moeten worden beschermd. Daartoe hanteert de Veiligheid van de Staat drie criteria: toegevoegde waarde, werkgelegenheid, kennis- en marktregulerend vermogen.

De Veiligheid van de Staat stelde dan ook voor om de volgende activiteitsgebieden als prioritair te beschouwen:

- autonome overheidsbedrijven (wet van 21 maart 1991);
- de organen van openbaar nut (wet van 21 maart 1991);
- de vitale ondernemingen voor de behoeften van de bevolking (water, gas, elektriciteit, brandstof, transport...);
- de wetenschappelijke en economische entiteiten die vernieuwende activiteiten met een hoge toegevoegde waarde ontwikkelen of die een hoge concurrentiële positie op de wereldmarkt innemen.

De Veiligheid van de Staat doelt hiermee op bedrijven, publieke of private onderzoekscentra, de universiteiten, *spin-offs*, hogescholen, openbare diensten en andere supranationale, internationale, federale en regionale structuren die spijttechnologieën ontwikkelen, meer bepaald op het vlak van ruimtetechnologie, aëronautiek, gezondheid, energie, informatica, telecommunicatie, milieu, biotechnologie, chemie en kernenergie.

7.1.2. De standpunten van de gesprekspartners van het Vast Comité I

De standpunten van de gesprekspartners van het Vast Comité I kunnen als volgt worden samengevat.

- De heer VANDENBORRE (Administratie der Douane en Accijnzen): *"De essentiële elementen vanuit het economisch potentieel bestaan m.i. uit het vermogen om goederen en diensten te produceren en het vermogen van operatoren om te participeren in de internationale handel. Het wetenschappelijk potentieel zou men kunnen definiëren als het vermogen van wetenschappers om in die twee voornoemde processen nieuwe technieken en producten te ontwikkelen teneinde effectiever en/of efficiënter te handelen. (...)"*.
- De heer DE BUYSER (NV. ASTRID): *"De vraag of de infrastructuur en de know how van deze vennootschap (NV ASTRID) zelf onder de definitie van "wetenschappelijk en economisch potentieel van het land" dient te worden beschouwd is moeilijk te beantwoorden, aangezien er nog geen duidelijke definitiebepaling is. Wij kunnen wel het belang benadrukken in het raam van de nationale veiligheid."* De heer De Buyser is dan ook van mening dat de volledige infrastructuur en alle technische kennis van zijn onderneming bijzondere bescherming moeten krijgen, gelet op het belang van deze verschillende systemen voor de noodzakelijke communicatie van de hulp- en

veiligheidsdiensten van het land.

- Mevrouw VEN (VBO): *"Het belang van onderzoek en ontwikkeling mag in geen geval ontbreken in de beschrijving van het wetenschappelijk en economisch potentieel van een land. Uitmuntendheid op het vlak van onderzoek en ontwikkeling kan immers een antwoord bieden op de concurrentie van de lageloonlanden en laat ons toe productiviteit en ontwikkelingspotentieel op hun hoogste peil te brengen. (...) Naast onderzoek en ontwikkeling zijn nog andere traditionele ingrediënten belangrijk, zoals de infrastructuur van het land. Het betreft natuurlijk het transport en, meer algemeen, logistieke capaciteiten zoals het wegennet, de spoorwegen en - heel belangrijk voor België - de haveninstallaties. Goed ontwikkelde industriële elektriciteits- en telecommunicatienetwerken zijn van kapitaal belang voor het economisch potentieel van een land."*
- De heer DE MESMAEKER (expert van het Vast Comité I) ten slotte stelt de volgende definitie van het WEP voor: *"Het geheel van de kennis, kunde, structuren en materiele middelen die toelaten om, in België, economische welvaart te genereren door het op langere termijn voorzien in het dynamisch behoud en in de creatie van toegevoegde waarde en tewerkstelling."*

7.2. Wat is de drijfkracht van het WEP?

7.2.1. De zienswijze van de Veiligheid van de Staat

Voor de Veiligheid van de Staat vormen onderzoek en ontwikkeling de motor van de economie.

7.2.2. Standpunten van de gesprekspartners van het Vast Comité I

Ook wat betreft de drijfkracht van het wetenschappelijk en economisch potentieel worden de belangrijkste elementen die naar voor werden gebracht door de experts, aangehaald.

- De heer VANDENBORRE (Administratie der Douane en Accijnzen): *"Als motoren kunnen o.a. de volgende aspecten worden aangemerkt: een gunstig economisch wereldklimaat, goed uitgeruste onderzoekscentra, innoverende ingesteldheid bij de bevolking, bevorderen van het ondernemersklimaat, goede infrastructuur, een omgeving scheppen waarin de nieuwste informaticatechnieken kunnen gedijen en toegepast worden."*
- De heer QUADEN (Nationale Bank van België): *"De goede werking van het financiële systeem en van de grote financiële infrastructuren in België is een absolute voorwaarde voor de economische activiteit in ons land en daarbuiten, gelet op de verweving van het Belgische systeem in internationale netwerken. (...) De bescherming van die infrastructuren en van de continuïteit van de diensten die ze verlenen moet zeker en vast als prioritair worden beschouwd in het kader van de instandhouding van het economisch potentieel van het land. (...) Voor de (Nationale) Bank zelf is een belangrijke rol weggelegd op het vlak van het toezicht op dit activiteitsgebied. Een van haar wettelijke opdrachten bestaat er immers in bij te dragen tot de financiële stabiliteit. Meer in het bijzonder is ze belast met de controle van betalings- en effectenafwikkelingssystemen."*

De heer QUADEN noemt de nationale en internationale bancaire betaalsystemen zoals ELLIPS, CEC en NBB Clearing, evenals Banksys, Euroclear (inclusief CIK), SWIFT, Mastercard Europe en ISABEL. Hij pleit er dan ook voor om sommige essentiële private infrastructuurelementen niet te vergeten, zoals de luchthaven Brussel-Nationaal onder

de controle van BIAC.

- Volgens mevrouw VEN (VBO) past de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel van het land voornamelijk in een algemeen economisch, juridisch en sociaal beleid. *"Om de bedrijven toe te laten zich te ontwikkelen en hun vernieuwende ideeën om te zetten in economische groei, winst en banen, moet een economisch ondersteuningsbeleid worden gevoerd. Ondernemingsgeest moet aangemoedigd worden, de lasten voor de bedrijven moeten zoveel mogelijk worden beperkt en de juridische veiligheid moet worden verzekerd."*
- De heer DE MESMAEKER (expert van het Vast Comité I): *"Het op langere termijn genereren van toegevoegde waarde en tewerkstelling vergt eerst en vooral een aantal constitutieve en omgevingsfactoren die we als "Basisinfrastructuur" zouden kunnen bestempelen:*

Een gestructureerde maatschappelijke omgeving, wat wil zeggen dat de overheid (rechtsorde, openbare orde en veiligheid, belangrijkste instellingen,...) correct moeten kunnen functioneren;

Basisvoorzieningen die voldoen aan de primaire behoeften (voedsel en drank, medische zorg en hulpverlening ...);

Een beschikbare dienstverlening, in termen van nutsvoorzieningen (energie, telecommunicatie, post, transport, financiële infrastructuur ...).

Merk op dat de overheid uiteraard veel meer mogelijkheden heeft om het WEP niet alleen te beschermen maar ook te stimuleren. We denken bijvoorbeeld aan het scheppen van een gunstig ondernemingsklimaat, een stimulerend financieel regime voor het aantrekken van buitenlandse onderzoekers, stimulansen om bruikbare wetenschappelijke onderzoeksresultaten om te zetten in een dienst of in een product..."

7.3. Aan welke bedreigingen is dit wetenschappelijk en economisch potentieel blootgesteld?

De aandacht van het Vast Comité I werd getrokken door de verwittiging die de Europese Commissie op 12 januari 2006 richtte aan het adres van België.³³ Hoewel ons land vandaag op de zesde plaats staat van de meest innoverende landen binnen de Europese Unie, zou België deze positie in de toekomst kunnen verliezen als gevolg van onvoldoende investeringen in onderzoek en ontwikkeling, het gebrek aan belangstelling voor wetenschappelijke studies en de beperkte hoeveelheid risicokapitaal in ons land.

België neemt - na Zweden, Finland, Zwitserland, Duitsland en Denemarken - de leiding van een groep landen die volgens de Commissie 'middelmatic' presteren op het vlak van innovatie. In het rapport lezen we de volgende verwittiging: *"Op het vlak van de prestatietendens hinkt België achterop voor de helft van de indicatoren, wat problemen aankondigt".*

Het rapport wijst met een beschuldigende vinger naar de weinige publieke en private investeringen in onderzoek en ontwikkeling. De gebrekkige belangstelling voor

---

³³ Elk jaar stelt de Europese Commissie een jaarverslag voor waarin zij de vorderingen evalueert die elke lidstaat maakt bij het uitvoeren van de doelstellingen van de top van Lissabon (maart 2000), waar de staats- en regeringshoofden beslisten om van de Europese Unie, tegen 2010, de meest innoverende kenniseconomie te maken (X., 'La Belgique tancée par l'Europe', *La Libre Belgique*, 13 januari 2006).

wetenschappelijke studies, onvoldoende uitgaven op het vlak van informatie- en communicatietechnologieën en het weinige risicokapitaal zijn andere ongunstige factoren die de Europese Commissie in haar rapport vermeldt.

7.3.1. De zienswijze van de Veiligheid van de Staat

De Veiligheid van de Staat identificeert de volgende bedreigingen:

- Activiteiten van ideologische, sektarische, terroristische of criminele groeperingen;
- Aanslagen of sabotageacties gericht op de materiële vernietiging van infrastructuur;
- Destabiliseren van de economie door corruptie, witwassen en introductie van kapitaal afkomstig van misdadige activiteiten;
- Clandestiene activiteiten van buitenlandse mogendheden (economische spionage) of buitenlandse bedrijven (concurrentiële spionage), die de Belgische belangen op wetenschappelijk en economisch gebied kunnen schaden;
- Handelsactiviteiten betreffende het verzamelen, verwerken en analyseren van informatie (of informatiemakelij) die afbreuk kan doen aan het wetenschappelijk en economisch potentieel;
- Opstellen en verspreiden van informatie als middel om activiteitensectoren te desorganiseren die van wezenlijk belang zijn voor de goede werking van de federale en regionale instellingen, de universiteiten, de hogescholen, de onderzoeksinstituten en de bedrijven: het gaat hier om georganiseerde desinformatie- en beïnvloedingscampagnes (*lobbying*) met als doel afbreuk te doen aan het wetenschappelijk en economisch potentieel.

De website van de FOD Justitie vermeldt ook "*de buitenlandse pogingen tot namaak van de spitstechnologie die aan België een economisch voordeel op andere landen biedt*".

De Veiligheid van de Staat refereert hierbij naar de Canada:

Economische spionage wordt gedefinieerd als het feit waarbij een Regering gebruik maakt, of het gebruik bevordert, van illegale, clandestiene, dwang- of bedrieglijke middelen teneinde zonder machtiging toegang te krijgen tot economische of technologische inlichtingen in exclusief bezit, teneinde daar economische voordelen uit te halen³⁴.

Concurrentiële spionage (vroeger 'industriële spionage' genoemd) wordt gedefinieerd als het feit waarbij een orgaan uit de privé-sector of zijn vertegenwoordigers gebruik maakt, of het gebruik bevordert, van illegale, clandestiene, dwang- of bedrieglijke middelen teneinde zonder machtiging toegang te krijgen tot economische of technologische inlichtingen in exclusief bezit, teneinde daar economische voordelen uit te halen.³⁵

De Veiligheid van de Staat meent dat concurrentiële spionage tussen twee Belgische bedrijven niet tot haar bevoegdheden behoort³⁶. De dienst geeft echter toe dat het vaak moeilijk is om te bepalen of een bedrijf al dan niet als Belgisch moet worden beschouwd, aangezien veel bedrijven vandaag multinationalaal van aard zijn. De belangstelling voor een

³⁴ Definitie van de Canadese dienst voor de Veiligheidsinlichting, in '*Série d'aperçus*', 1998, mei, nr. 6.

³⁵ *Idem*.

³⁶ Zie Vast Comité I, *Activiteitenverslag 2000*, Brussel, 2001, i.h.b. hoofdstuk 7, p. 122 (www.comiteri.be).

zaak moet dus van geval tot geval worden onderzocht.

Ook de personeelsleden van een onderneming kunnen mogelijke doelwitten zijn indien zij kennis hebben van productiegeheimen, gevoelige of strategische informatie of van uitvindingen met een hoge toegevoegde waarde. Zij zouden het slachtoffer kunnen zijn van chantage, agressie of aanmatiging van identiteit.

7.3.2. Standpunten van de gesprekspartners van het Vast Comité I

- De heer VANDENBORRE (Administratie van de Douane en Accijnzen): *"Momenteel bevinden de grootste bedreigingen zich op het vlak van terrorisme en de wereldveiligheid. Doch de bedreigingen beperken zich niet tot de louter terroristische aspecten maar omvatten ook de economische, maatschappelijke en milieu aspecten. Naast die algemene bedreigingen kan ook elke deelnemer aan het economisch gebeuren geconfronteerd worden met bedreigingen van zijn specifieke situatie door bijvoorbeeld oneerlijke concurrentie tengevolge van het misbruiken van zijn knowhow, commerciële geheimen, handelsrelaties, enz. Het feit dat concurrenten informatie bemachtigen over een specifiek handelsprocédé kan de plaats op de markt van een firma negatief beïnvloeden met in het slechtste geval een faillissement tot gevolg en kan aldus het economisch potentieel van een land schaden".*
- De heer POULLET (CRID Namen): "Het hoeft geen betoog dat de risico's die gepaard gaan met de digitalisering van de informatie en met het verkeer van die informatie via communicatie-infrastructuren reden zijn voor grote bezorgdheid, gelet op de mogelijkheden voor vreemde mogendheden om dergelijke berichten te intercepteren".
- De heer DE MARET (ULB): "Het fenomeen van 'hacking' en diefstal om vertrouwelijke informatie over industriële samenwerking te verkrijgen, moet worden geëvalueerd".
- Ook mevrouw VEN legt de nadruk op de bedreigingen gericht tegen de telecommunicatienetwerken, vooral voor innoverende KMO's die heel veel investeren in R&D: virussen, spam, diefstal van gegevens, verlies van vertrouwelijkheid, sabotage van het informaticasysteem enzovoort. *"Beveiliging van de informatica is een 'must' en we moeten de bedrijven daarvan bewust maken."*
- In verband hiermee bevestigt de literatuur die het Vast Comité I heeft geraadpleegd dat het wetenschappelijk patrimonium van laboratoria wereldwijd vaak wordt opgeslagen in het geheugen van computers die bijzonder kwetsbaar zijn voor doelgerichte aanvallen of voor virussen. Die geheugens vertegenwoordigen een reusachtige wereldwijde bibliotheek die slecht is beveiligd. In het kader van de bescherming van het wetenschappelijk potentieel moeten we dus oog hebben voor de beveiliging van informaticasystemen en van informatienetwerken.
- De heer DE MESMAEKER (expert van het Comité I) heeft het ten slotte over *"Daar waar bedreigingen als terrorisme en sabotage duidelijk zichtbaar en kwaadwillig van aard zijn is bijvoorbeeld de overname van de controle over een vitale infrastructuur door een buitenlandse actor mogelijk ook een potentiële bedreiging, zeker als deze vitale infrastructuur een dominante marktpositie inneemt. Een buitenlandse actor zou inderdaad, hetzij uit economische opportuniteit, hetzij vanuit een bewuste strategie de vitale infrastructuur kunnen uitspelen ten nadele van de nationale belangen"..*

7.4. Op welke problemen stoot de bescherming van het WEP van ons land?

- Volgens mevrouw VEN (VBO) mag de werking van de inlichtingendiensten in geen geval worden belemmerd door het feit dat het moeilijk is hun rol te definiëren in een vrije markteconomie die bovendien wordt gekenmerkt door een toenemende mondialisering. Uiteraard moet er over worden gemaakt dat hun optreden niet in strijd is met de basisbeginselen van het vrij ondernemerschap. Ook de moeilijke samenwerking met buitenlandse diensten, die niet noodzakelijk dezelfde nationale belangen hebben als de onze, mag hun werking niet belemmeren.
- De heer VANDENBORRE (Administratie van de Douane en Accijnzen): *“Met betrekking tot de problemen voor de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel kan vanuit het Douanestandpunt gezien het volgende worden medegedeeld :*
  - *door de toenemende goederenstroom is het moeilijk geworden om efficiënte controles uit te voeren zonder de legitieme handelsstromen te ontwrichten;*
  - *maatregelen treffen ter bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel die kunnen toegepast worden op de goederenstromen kunnen gemakkelijk uitvoerbaar zijn maar als die bedreigingen voortkomen uit een handeling die niet goederen gebonden is zoals de verspreiding en overdracht van kennis dan is de invloed veel kleiner.”*

7.5. Hoe kan een nationaal karakter worden toegekend aan het in ons land aanwezige wetenschappelijk en economisch potentieel?

7.5.1. De zienswijze van de Veiligheid van de Staat

Ondermeer uit een interview³⁷ met administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat DASSEN, mocht blijken dat zijn dienst nog geen duidelijke definitie had van het begrip ‘economisch en wetenschappelijk patrimonium’. De administrateur-generaal stelde zich volgende vragen: *“Moeten we een buitenlandse onderneming beschermen waarvan de zetel in België is gevestigd? Of de belangen en investeringen van Belgische bedrijven in het buitenland?”* Er is een gebrek aan duidelijkheid dat de politieke wereld moet oplossen.”

Tot slot achtte de administrateur-generaal het best mogelijk dat de bescherming van de economische belangen van de Staten over enkele jaren op Europees en niet langer op nationaal niveau zal worden beheerd.

7.5.2. Standpunten van de gesprekspartners van het Vast Comité I

- Voor het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) is een Belgische onderneming elke onderneming die op het nationale grondgebied is gevestigd en daar toegevoegde waarde creëert, ongeacht de nationaliteit van haar aandeelhouders of directeuren.
- De heer QUADEN (Nationale Bank van België): *“De Belgische economie onderscheidt zich door een grote graad van openheid en haar capaciteit om buitenlandse investeringen aan te trekken of te behouden is van cruciaal belang voor de ontwikkeling van haar welvaart en meer bepaald van de werkgelegenheid in ons land. Aldus gezien*

³⁷ X., ‘Interview met administrateur-generaal Dassen’, *L’Echo*, 5 juni 2003.

kan het vermogen van de overheden om een behoorlijk niveau van economische veiligheid te verzekeren een rol spelen in de beslissing om een activiteit veeleer in België dan elders te vestigen.” De heer QUADEN is het dus eens met het Verbond van Belgische Ondernemingen, dat oordeelt dat elke onderneming die op het nationale grondgebied is gevestigd en daar toegevoegde waarde creëert, ongeacht de nationaliteit van haar aandeelhouders of directeuren, als een Belgische onderneming moet worden beschouwd.

- Volgens de heer VANDENBORRE (Administratie der Douane en Accijnzen) is de nationale aard van een goed ondergeschikt aan zijn Europese communautaire aard.
- De heer DE MESMAEKER (expert van het Comité I) neemt een eerder pragmatische houding aan en verklaart dat het WEP nationaal is indien het bijdraagt tot het creëren van materiële rijkdom in België: *”Deze zienswijze omzeilt dus de (complexe en moeilijk te beantwoorden) vraag naar wat een “Belgisch” bedrijf of organisatie is (Lokalisatie van het beslissingscentrum? Nationaliteit van het management? Nationaliteit van de leden van de raad van bestuur? Oorsprong van het kapitaal?...) door te stellen dat het de (lange termijn) begunstigden van de economische activiteit zijn die bepalend zijn voor het feit of een entiteit significant bijdraagt tot de belangen van de Staat.” (...)* *”Merk op dat in bovenstaande omschrijving de materiele welvaart ten goede dient te komen aan België. Dit wil ook zeggen dat activiteiten, gevoerd in het buitenland, maar die een toegevoegde waarde creëren in België, deel uitmaken van het Belgische WEP. (...) Merk op dat men zich in een Belgische context, waar de economische belangen steeds meer geregionaliseerd worden, de vraag kan stellen of het WEP dan ook op dit vlak bekeken moet worden”.*

7.6. Wat betekent ‘geheim’ op economisch, wetenschappelijk en technologisch gebied?

- De heer VANDENBORRE (Administratie der Douane en Accijnzen) maakt een onderscheid tussen het standpunt van de bedrijven en dat van de overheid: *“Wat de definitie van geheim betreft dient er volgens mij een onderscheid te worden gemaakt rekeninghoudend met het standpunt dat men inneemt. Vanuit het standpunt van het bedrijfsleven zal die definitie meer commercieel gericht zijn (knowhow, productietechnieken, handelsrelatie...). terwijl vanuit een overheidsstandpunt die meer met de rechtshandhaving zal gerelateerd zijn (vertrouwelijke informatie te verstrekken aan o.a. de parketten, de griffies van de hoven, van de rechtbanken en van alle rechtsmachten; openbare instellingen of inrichtingen...). De Administratie der Douane en Accijnzen wordt geconfronteerd met beide aspecten want de informatie betreffende in-, uit- en doorvoer van goederen kan immers gegevens bevatten die voor één of voor beide aspecten in aanmerking komen.”*
- Professor COOLS (Vrije Universiteit Brussel en Universiteit Gent) en de heer VAN CAMP (rector van de VUB) menen dat het universitair wetenschappelijk onderzoek in principe moet kunnen worden gevaloriseerd in het belang van de gemeenschap. De publicatie van door de overheid gefinancierd onderzoek kan echter worden uitgesteld indien het resultaat het voorwerp is van intellectuele eigendomsrechten. Deze bescherming moet de universiteiten toelaten een billijke vergoeding te krijgen wanneer hun ontdekkingen worden gevaloriseerd. In het belang van de natie kan het beheer van de opzoekingen die met wetenschappelijk en/of economisch potentieel worden uitgerust vrij gesloten verlopen.

- Deze opvatting sluit aan bij die van de heer DE MESMAEKER, die van mening is dat het voor de regering mogelijk moet zijn dwingende maatregelen op te leggen wanneer kennis en kunde dankzij overheidsgeld werden bijeengebracht. Anderzijds, *"indien de kennis en kunde zonder overheidshulp werd vergaard, is elke dwingende maatregel uiteraard uit den boze en zou dit zelfs contra productief werken op de inspanning die organisaties in België willen doen om Kennis en Kunde te verwerven. Wat dit laatste betreft zou alleen een incentive constructief werken."*

7.7. Hoe moet de Veiligheid van de Staat haar opdracht in deze materie ter harte nemen?

7.7.1. De zienswijze van de Veiligheid van de Staat

De Veiligheid van de Staat meent dat ze voorrang moet verlenen aan de bescherming van 'kwetsbare kennis'. Op 31 mei 2001 stuurde de Veiligheid van de Staat een nota naar het Ministerieel Comité Inlichting en Veiligheid, waarin deze dienst een aantal voorstellen formuleerde betreffende de definitie van het wetenschappelijk en economisch potentieel, het vaststellen van prioriteiten, het identificeren van de bedreigingen voor dit potentieel en een beschrijving van de opdrachten die de Veiligheid van de Staat ter zake moet vervullen.

Naast het opsporen, analyseren en verwerken van de informatie betreffende elke activiteit die een bedreiging vormt of zou kunnen vormen voor de elementen van het economisch en wetenschappelijk potentieel, stelde de Veiligheid van de Staat voor om op dit vlak samen te werken en informatie uit te wisselen met de gerechtelijke overheden, de federale administraties, privé-bedrijven en particulieren, en dit in overeenstemming met de artikelen 14, 16 en 19 van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst.

In verband hiermee verklaarde de Veiligheid van de Staat bereid te zijn om bewustmakingsacties te organiseren voor potentiële slachtoffers, bijvoorbeeld door deel te nemen aan overleg- en informatieforums met de overheden die met hun bescherming zijn belast.

Dit zou de Veiligheid van de Staat toelaten globale analyses en evaluaties van de bedreiging voor te stellen of om te werken aan het voorkomen en behandelen van specifieke gevallen.

Een intern rapport van 20 september 2001 van de Veiligheid van de Staat besluit dat haar belangrijkste opdracht op het vlak van de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel voornamelijk van preventieve aard moet zijn: het gaat erom te weten wie 'kwetsbare kennis' bezit en de betrokkenen te sensibiliseren voor de bedreigingen van toe-eigening waaraan zij zijn blootgesteld.

"Vanuit een sensibiliserende waakzame instelling dient de Veiligheid van de Staat zich te positioneren. Ze dient dus te evolueren en zich in te bedden in de bestaande structuren die in de netwerkeconomie werden opgezet om het innoverend karakter van de economische en wetenschappelijke activiteiten (kwetsbare kennis) te ondersteunen en te kanaliseren. Aldus kan ze met de vinger aan de pols op de hoogte blijven omtrent de evoluerende notie economisch en wetenschappelijk potentieel. Daarenboven is ze dan strategisch geplaatst als aanspreekpunt om eventuele behoeften te vernemen en problemen te remediëren."

In bovenvermeld interview met de administrateur-generaal van de Veiligheid van de Staat DASSEN, omschreef deze de drie opdrachten van de Veiligheid van de Staat ter zake als volgt:

- Een opdracht van verwittiging van de overheden betreffende een mogelijk gevaar voor economische en wetenschappelijke belangen. In verband hiermee onderstreepte de heer Dassen dat de privatisering van infrastructuur, zoals de riolering of het elektriciteitsnet, die in buitenlandse handen kan overgaan, niet zonder gevaar is;
- Een opdracht van preventie en aanzetten tot waakzaamheid ten overstaan van de regionale overheden en de universiteiten, zodat het gedrag inzake bescherming en vertrouwelijkheid van onderzoek en ontwikkeling een gewoonte wordt;
- Een onderzoeksopdracht betreffende misdadige handelingen die ter zake zijn gepleegd.

Uit een bijdrage³⁸ van de heer LIBERT, algemeen adviseur en directeur van de analyse bij de Veiligheid van de Staat, blijkt dat deze opdracht van verwittiging en preventie meer bepaald betrekking kan hebben op:

- de veiligheid van het personeel;
- de fysieke bescherming;
- de beveiliging van geclassificeerde materies, communicatie en e-mail.

Verder is het de taak van de Veiligheid van de Staat om handelingen van oneerlijke concurrentie of infiltratiepogingen vanwege criminele organisaties te signaleren. De heer LIBERT verwijst naar de mogelijkheid om aan de bedrijven informatie te bezorgen over personen, maar zegt er meteen bij dat er voor het gebruik van dit soort informatie nog geen juridisch kader bestaat. Hij vermeldt ook het leveren van juridisch advies en gespecialiseerde bijstand aan werknemers op wie druk zou worden uitgeoefend of die het mikpunt van agressie zouden zijn om van hen informatie te verkrijgen. Hij stelt ook voor het toepassingsgebied van de veiligheidsonderzoeken uit te breiden tot de personeelsleden van de bedrijven die belangrijk zijn voor het algemeen belang (bijv. de bedrijven die het voorwerp zijn van de SEVESO-richtlijn).

7.7.2. Standpunten van de gesprekspartners van het Vast Comité I

- Volgens professor COOLS (Vrije Universiteit Brussel en Universiteit Gent) moet de Veiligheid van de Staat in principe afzien van elke interventie die de verspreiding van wetenschappelijke kennis kan beperken, aangezien die kennis bijdraagt tot de ontwikkeling van de mensheid. De interventie van deze dienst kan alleen gerechtvaardigd zijn indien het wetenschappelijk onderzoek enerzijds door de overheid wordt gefinancierd en anderzijds het voorwerp is van een intellectueel eigendomsrecht. Wordt het onderzoek gefinancierd met private fondsen, dan zou de Veiligheid van de Staat alleen op verzoek van de 'eigenaars' mogen tussenkomen.
- De heer VAN CAMP (rector van de VUB) situeert de interventie van de Veiligheid van de Staat ook op het vlak van de bescherming van de intellectuele eigendom, de octrooiprocedures van de universiteit en de toegang tot de campus.
- De heer VANDENBORRE (Administratie der Douane en Accijnzen) legt de nadruk op de behoefte aan informatie voor zijn dienst: *"De beveiliging van de logistieke keten en de*

³⁸ LIBERT, R., "De vrijwaring van het Wetenschappelijke en Economische Potentieel", in PETERMANN, S. en CLAES, W., (eds.), *De inlichtingendiensten in België en de nieuwe bedreigingen*, Brussel, Politeia, 2005, pp 145 e.v.

monitoring in real time houdt in dat de Douane informatie moet hebben, van bij vertrek van de zending bij de producent tot bij de aankomst van de zending bij de bestemming, over de goederenstromen, de informatiestroom die verband houdt met de goederenstromen en de financiële transacties.”

- Volgens mevrouw VEN (VBO) kunnen de inlichtingendiensten op dit vlak een cruciale rol spelen: *”Het feit dat het moeilijk is de rol van de inlichtingendiensten te definiëren in een vrije markteconomie die bovendien wordt gekenmerkt door een toenemende mondialisering, mag zeker geen obstakel vormen voor hun werking. Natuurlijk moeten we erover waken dat hun optreden niet in strijd is met de basisbeginselen van het vrij ondernemerschap. Ook de moeilijke samenwerking met buitenlandse diensten, die niet noodzakelijk dezelfde nationale belangen hebben als de onze, mag hun werking niet belemmeren. De basisprincipes van de vrije markt en van de deregulering beletten in geen geval dat de inlichtingendiensten een ondersteunende rol kunnen spelen voor het algemene beleid, door te verwittigen voor potentiële gevaren. Met hun analyse van de huidige tendensen en bedreigingen, nationaal en internationaal, dragen ze in grote mate bij tot het bepalen van de acties die in het kader van het algemene beleid moeten worden genomen.”*

Zoals eerder aangehaald, verwijst mevrouw VEN naar de invoering van een snelle alarmprocedure in het kader van het Permanent Overlegplatform Bedrijfsbeveiliging. Dit systeem laat toe verdachte handelingen bij bedrijven te signaleren in het kader van terroristische bedreigingen. Dit moet op heel vertrouwelijke wijze gebeuren, naargelang de bedreiging betrekking heeft op een specifieke sector, activiteit of onderneming. Op dit vlak is vertrouwelijkheid een noodzakelijke voorwaarde voor de goede samenwerking tussen de overheid en de privé-sector.

Zij is ook van mening dat de inlichtingendiensten heel veel toegevoegde waarde kunnen creëren door te werken aan de bewustwording van de bedrijfswereld. Door aan de bedrijven informatie te verstrekken over de gevaren die hen bedreigen en over de ‘truken’ om zich daartegen te beschermen, kunnen zij hun verantwoordelijkheden beter opnemen m.b.t. de veiligheid van hun economische en wetenschappelijke belangen.

Volgens mevrouw VEN vereist een efficiënte actie natuurlijk een betere samenwerking tussen de nationale inlichtingendiensten. Een eerste stap daartoe zou kunnen worden gezet in het kader van een toekomstig Europees veiligheidsbeleid. Het feit dat de aard van de bedreigingen voortdurend verandert en de opkomst van het terrorisme bieden al voldoende terrein voor samenwerking.

- De heer DE MESMAEKER: *“De primaire rol van de Veiligheid van de Staat zou er dan ook in moeten bestaan om de organisaties die relevant zijn voor het WEP, doordat ze deel uitmaken van de Vitale Infrastructuur en / of doordat ze waardevolle Kennis en Kunde bezitten, te identificeren, te sensibiliseren rond potentiële dreigingen en te informeren over mogelijke voorzorgsmaatregelen. Daarnaast zou de Veiligheid van de Staat ook nuttig aan trendanalyses kunnen uitvoeren teneinde de overheid te informeren en, mits het akkoord van de overheid, ook relevante economische spelers te sensibiliseren. Wat deze trendanalyses betreft kan de Veiligheid van de Staat mogelijk nuttig samenwerken met instellingen die gespecialiseerd zijn in economische analyse en die hiervoor ook over hoog opgeleide medewerkers beschikken. We denken hier in het bijzonder aan de Nationale Bank en aan het Plan Bureau. De inbreng van de Veiligheid van de Staat kan er dan juist in bestaan om de vastgestelde trends te (laten) bekijken met de nodige aandacht voor het WEP en met een gezonde achterdocht voor verdoken of kwaadwillige bedoelingen”.*

8. CONCLUSIES

8.1. De conclusies uit het expertiserapport

“In antwoord op de vraag naar de wijze waarop het Ministerieel Comité voor Inlichtingen en Veiligheid de essentiële elementen van het wetenschappelijk en economisch potentieel (WEP) zou kunnen definiëren, kunnen we achtereenvolgens stellen dat :

- *een primaire doelstelling voor de overheid is de zorg voor het collectief maatschappelijk welzijn van de Belgische samenleving;*
- *dit collectief maatschappelijk welzijn wordt, ondermeer, bereikt door toepassing van de herverdelingsmechanismen op de gegenereerde economische welvaart;*
- *de economische welvaart is het resultaat van de productie van toegevoegde waarde en van tewerkstelling;*
- *deze toegevoegde waarde en tewerkstelling zijn het resultaat van de activatie van het wetenschappelijk en economisch potentieel;*
- *de hoofdbestanddelen van het wetenschappelijk en economisch potentieel zijn :*
  - *De vitale maatschappelijke en economische infrastructuur;*
  - *De economische exploitatie van kennis en kunde.*
- *met betrekking tot de bescherming van het WEP kan de Veiligheid van de Staat zich best hoofdzakelijk richten op verdoken en gerichte kwaadwillige acties tegen dit WEP;*
- *praktisch zou de Veiligheid van de Staat hiertoe kunnen overgaan tot:*
  - *trendanalyses, teneinde de overheid te informeren en, mits het akkoord van de Overheid, ook de relevante economische spelers te sensibiliseren*
  - *de opbouw van een relationeel netwerk met WEP relevante organisaties met als doel:*
    - *sensibilisatie;*
    - *informatie;*
    - *toezicht en controle m.b.t. de wettelijk geregelde materies.*

Kritieke succesfactoren bij de implementatie van dit ‘beschermingsbeleid’ zijn zeker:

- *Een constructief opzet:*
  - *met uitzondering van de materie van de Veiligheidsmachtigingen die uiteraard een dwingend karakter hebben dient de rol van de Veiligheid van de Staat door alle actoren, en in het bijzonder door de niet overheidsactoren, als dienstverlenend en pertinent ervaren te worden;*
  - *elke dwingende of betuttelende aanpak zou, zeker in een open economie, contraproductief werken.*
- *Een goede integratie in en samenwerking met de bestaande structuren:*

- *inzake trendanalyses dient maximaal gebruik te worden gemaakt van de bestaande expertise (Nationale Bank, Planbureau, Bedrijfsleven, Sociale Partners ...);*
- *Bij de opbouw en bij de uitbating van het relationeel netwerk dient men zo goed mogelijk samen te werken met de bestaande structuren. Wat de overheid betreft is dit zeker het Crisiscentrum, ADIV... Wat het bedrijfsleven betreft, is het nu geïnstitutionaliseerde Overlegplatform Bedrijfsbeveiliging zeker een gebruiksklaar instrument. Van hieruit kunnen desgewenst ook andere professionele actoren aangesproken worden zoals de ingenieursgemeenschap, de beveiligingsverantwoordelijken, de bedrijfsjuristen, de interne auditoren, de risk managers...”*

8.2. De besluiten van het Vast Comité I

De begrippen ‘wetenschappelijk en economisch potentieel’ of ‘socio-economisch potentieel’ komen voor in diverse wetten en Koninklijke besluiten. Deze begrippen worden niet nader gedefinieerd, maar maken deel uit van de fundamentele belangen van de Natie of van de bevolking die de Staat wil beschermen.

Deze begrippen getuigen van activiteitensegmenten in de privé-sector waarover de Staat een bepaalde mate van controle wil behouden in het algemeen belang. Naast de openbare orde, de openbare rust, gezondheid en veiligheid, de nationale soevereiniteit, de openbare instellingen opgericht door de Grondwet en de wetten en de integriteit van het nationaal grondgebied, behoort het socio-economisch potentieel van het land tot de ‘vitale belangen van het land’ of de ‘essentiële behoeften van de bevolking’.

De socio-economische dimensie zelf komt ook voor in de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en de veiligheidsdienst. Artikel 7 van deze wet verwijst naar de activiteiten van criminele organisaties die destabiliserende gevolgen kunnen hebben op politiek of socio-economisch vlak.

In de brieven die het Vast Comité I heeft ontvangen en in de rapporten en publicaties die het Comité heeft geraadpleegd, werden de onderstaande elementen genoemd als deel uitmakende van het wetenschappelijk en economisch potentieel van het land:

- de vitale bevoorrading met water en energie;
- het vermogen van wetenschappers om nieuwe technieken en producties te ontdekken en te ontwikkelen;
- het vermogen van de operatoren om goederen en diensten te produceren en hun vermogen om deel te nemen aan de internationale handel;
- de goede werking van het financieel systeem en van de grote financiële infrastructuren;
- de transportinfrastructuur (spoorwegen, luchthavens, wegennet) en de logistieke capaciteiten;
- de veiligheid en de betrouwbaarheid van de informatie- en communicatiesystemen;
- de algemene staat van sociaal-economisch welzijn.

Tot besluit kunnen we de vraag stellen of de bescherming van de elementen van een economisch, technisch of wetenschappelijk patrimonium niet moet worden verzekerd door de eigenaars van dat patrimonium.

De inlichtingendiensten kunnen bijdragen tot die bescherming, wat niet betekent dat ze in de plaats treden van de eigenaars. Deze bescherming moet voortdurend worden aangepast aan de bedreigingen en de vele vormen die de aanvallen kunnen aannemen. Vandaag lijkt de kwetsbaarheid van de informatie- en communicatiesystemen van de bedrijven aanleiding te geven tot grote bezorgdheid.

Moeten we voorafgaand het wetenschappelijk en economisch potentieel definiëren om te bepalen welke sectoren voorrang moeten krijgen? Buitenlandse inlichtingendiensten lijken empirisch te werk te gaan en besteden in de eerste plaats aandacht aan de sectoren die het meest bedreigd lijken te worden door de spionageactiviteiten van buitenlandse diensten of door de infiltratie van de georganiseerde misdaad. Van de inlichtingendiensten lijkt men vooral te verwachten dat ze wanneer nodig alarm slaan en de economische en wetenschappelijke wereld sensibiliseren voor de gevaren.

De versterking van het geheim lijkt dus niet de beste oplossing te zijn met betrekking tot het wetenschappelijk potentieel, tenzij het met overheidsgeld wordt gefinancierd. Het geheim moet weldoordacht worden gebruikt. De toepassing van het geheim beperkt de vrije discussie en vertraagt de efficiëntie van het onderzoek. De wetenschappers moeten zelf de oplossingen ontwikkelen die hen het best uitkomen.

8.3. Enkele vaststellingen

Eerste vaststelling

Het is moeilijk om tot een duidelijke en vooral tot een eensluidende definitie te komen. De standpunten die men m.b.t. het definiëren van het WEP kan innemen, zijn immers geheel verschillend naargelang men de nadruk legt op het privé of het openbaar belang. Deze discussie eindigt daardoor snel in een ideologische benadering van het onderwerp, waarin het Vast Comité I niet hoort tussen te komen.

Tweede vaststelling

Naar de diensten toe is het minder belangrijk om te trachten een theoretische definitie te formuleren dan wel een afbakening van hun actieterreinen. Waar het voor het Ministerieel Comité voor Inlichtingen en Veiligheid op aankomt, is definitief aan te kunnen geven welke de juiste opdracht is die de diensten moeten krijgen alsook de prioriteiten in dit domein.

Derde vaststelling

Verscheidene andere openbare diensten en federale en/of regionale administraties zijn op dit terrein werkzaam. Ieder van deze administraties beschikken over specifieke bevoegdheden, zodat ook in deze materie de samenwerking, de coördinatie en de verdeling van de taken noodzakelijk blijven. Over de eventuele coördinerende en samenwerkende rol die Veiligheid van de Staat in deze materie kan spelen, moet verder worden gereflecteerd. Het klopt niet meer dat deze dienst de enige dienst is die betrokken is bij de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel (laat staan in de relatie met de privé-sector).

Een concreet voorbeeld dat hieromtrent kan worden aangehaald, is de zaak-EPSI, die eerder in dit activiteitenverslag wordt aangehaald.

De afwezigheid van de ADIV in dit debat is opvallend. In de organieke wet op de inlichtingen-

en veiligheidsdienst wordt de dienst nochtans de opdracht toegekend tot het inwinnen, analyseren en verwerken van inlichtingen die betrekking hebben op alle bedreigingen van militaire aard tegen het economisch potentieel van het land, wetenden dat een dergelijke bedreiging als een bedreiging van de onschendbaarheid van het nationaal grondgebied wordt beschouwd (artikel 11, §1 en 2, 1). De ADIV beschikt over een expertise in dit domein vanuit zijn specifiek toezicht op de militaire industrie, in het kader van de veiligheidsonderzoeken en het beheer van geclassificeerde informatie en octrooien.⁴¹ De vaststelling dat zowel de Veiligheid van de Staat als de ADIV bevoegd zijn voor deze materie, moet aanzetten tot een verhoogde samenwerking tussen beiden op dit vlak.

Deze drie eerste vaststellingen worden gedeeld door het parlementair controle-organ van de Britse inlichtingendiensten. Inzake de notie “*UK’s economic well-being*” geeft het Britse Comité (*Intelligence and Security Committee*) de volgende bermerkingen: “*This is an important topic, with a large number of departments and governments organisations having interest in it. We note that there is not a common definition across Whitehall of what constitutes economic well-being and we believe that, because of the number of interested bodies, there is a clear need for more co-ordination on the setting of priorities and requirements*”.⁴³

Laatste vaststelling

Het zoeken naar doelmatigheid van een overheidsdienst mag niet enkel uitmonden in theoretische beschouwingen en vooral, men mag zich niet laten verleiden om richtlijnen te bedenken die reeds in de basiswet zijn aangegeven. Met de verschillende gegevens van de studie in het achterhoofd, heeft het Vast Comité I de materie dus herbekeken uitgaande van de algemene principes en van enkele specifieke bepalingen van de organieke wet.

8.4. Een andere benadering

Uit de organieke wet volgen meerdere algemene bepalingen die van toepassing zijn op iedere activiteit van een Belgische inlichtingendienst: het gaat steeds om een bedreiging door een fenomeen⁴⁴; het betreft steeds het globaal belang van de gehele gemeenschap; de actie van de inlichtingendiensten in samenwerking met de andere betrokken actoren, moet tot doel hebben de bevoegde overheden in te lichten om hen toe te laten met kennis van zaken het beleid aan te passen of de nodige maatregelen te nemen; het gaat steeds om een defensieve benadering. Gezien ook andere diensten werkzaam zijn, vereist deze actie dus een uitwisseling van informatie.

Het voorwerp van de dreiging

Bij de vraag wat beschermd moet worden, mag men zich niet laten afleiden door de tegenstelling tussen private of publieke te beschermen belangen. Uiteindelijk zijn er twee basiswaarden die in deze maatschappij werden opgebouwd.

Het betreft enerzijds de rechtstaat en anderzijds de sociaal-economische welvaartstaat. Deze beide elementen zijn de basis van de levens- en samenlevingskwaliteit.

---

⁴¹ Zie ondermeer Vast Comité I, *Activiteitenverslag 2003*, Brussel, 2004, pp. 117-118 (www.comiteri.be).

⁴³ Intelligence and Security Committee, *Annual report, 2004-2005*.

⁴⁴ Wordt bedoeld de bedreiging door een kwaadwillige menselijke activiteit in tegenstelling tot een natuurlijk fenomeen.

De aard van de dreiging

Welke is juist de opdracht van een inlichtingendienst ten overstaan van voornoemde bedreiging? Het volstaat hier art. 8, 1, a) en g) van de organieke wet te hernemen om te begrijpen waarin, mede gezien de beperkte middelen en mogelijkheden van de Belgische inlichtingendiensten, de 'niche' ligt die door deze diensten, ook in acht genomen de opdrachten en bevoegdheden van andere diensten, dienstig kan ingevuld worden.

Het gaat hier om spionage (het opzoeken of verstrekken van inlichtingen die voor het publiek niet toegankelijk zijn en het onderhouden van geheime verstandhoudingen die deze handelingen kunnen voorbereiden of vergemakkelijken) en inmenging (de poging om met ongeoorloofde bedrieglijke of clandestiene middelen beslissingsprocessen te beïnvloeden).

Een dubbele opdracht: informeren en sensibiliseren

Hoewel het de eerste opdracht is voor een overheidsdienst om te rapporteren aan het beleid dan is het, in deze specifieke materie, ook aangewezen om aan de diensten ook een rol van sensibilisering ten overstaan van de geïsoleerde sectoren te geven.

Verskillende onderzoeken van het Vast Comité I hebben aangetoond dat er in ons land een historische openheid bestaat die weinig of geen rekening houdt met de belangstelling van derde landen voor onze *knowhow*, terwijl er van de andere kant nog steeds een wantrouwen bestaat tegenover de opdrachten en de werking van onze inlichtingendiensten. Er moet plaats gemaakt worden voor een partnerschap tussen de private en de openbare sector telkens er een samenloop is tussen het private en het publieke belang Deze opvatting versterkt dan ook een defensieve conceptie van de opdracht van de Belgische inlichtingendiensten bij de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel.

Een voorstel van taakomschrijving

<p>De opdracht van de inlichtingendiensten m.b.t. het beschermen van het WEP bestaat in het verwerven, analyseren en rapporteren aan de bevoegde overheden van de inlichtingen m.b.t. de spionage en de inmenging zoals bedoeld door art. 8, 1 a, en g, van de wet houdende de regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst wanneer deze inmenging en spionage een gevaar inhoudt voor het behoud van onze rechtsstaat en onze welvaartsstaat, alsook van het sensibiliseren van de bedrijven uit deze sector voor de gevaren van deze spionage en inmenging en van de daartegen te nemen maatregelen.</p>
--

In toepassing van artikel 33, §5, van de wet van 18 juli 1991 heeft de minister verschillende gedachtewisselingen georganiseerd met het Vast Comité I en de Veiligheid van de Staat. Hierop volgend heeft het Vast Comité I zijn besluiten bij amendement gewijzigd op 26 april 2006. De discussie hieromtrent is nog niet afgerond en maakt het voorwerp uit van verdere bespreking met de belangrijkste actoren.

Reeds in 2004 verleende het Vast Comité I haar nauwe medewerking aan het project van de Regering om een Coördinatieorgaan voor de analyse van de dreiging uit te bouwen. Deze medewerking gebeurde in het verlengde van de aanbeveling van de Commissies van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en van de Senaat die belast zijn met de opvolging van het Vast Comité van toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Op aangeven van het Vast Comité I had deze commissie immers vastgesteld dat er “*een structureel probleem (bestaat) van uitwisseling van essentiële informatie tussen alle overheidsdiensten. De begeleidingscommissies dringen bijgevolg aan op een betere communicatie tussen beide inlichtingendiensten met erkenning van hun specifieke bevoegdheden. Tevens dringen zij aan op een coördinatie van de informatie aan de bevoegde overheden. Deze coördinatie zou ook moeten gebeuren met andere betrokken diensten.*”⁴⁵

Ook in 2005 verleenden verschillende leden van het Vast Comité I hun intensieve medewerking aan dit belangrijke project. Zeker bij het luik ‘controle’, dat door de de Vaste Comité’s I en P zal worden verzekerd, heeft het Vast Comité I veel inbreng gehad bij de redactie van de ontwerp teksten.

---

⁴⁵ Parl. Hand., zie Doc. 3-725/1 (Senaat) en DOC 51 1289/001 (Kamer) - Zittingsperiode 2003-2004 - 16 juli 2004.

1. EEN STAND VAN ZAKEN VAN DE RECHTSGEDINGEN

Op de door de Senaat georganiseerde studiedag van 12 juli 2005⁴⁶ werd aan het Vast Comité I gevraagd of ze de rechtszaken die momenteel op Europees vlak lopende zijn tegen de zogenaamde 'terrorismelijsten', kon opvolgen. Tevens stelde men de vraag of het Vast Comité I deze problematiek en de gevolgen van de opname op zo'n lijst zou kunnen bekijken in het licht van de fundamentele rechten van de mens.

Wat dit laatste aspect betreft, zal het Vast Comité I zich beperken tot een aantal algemene opmerkingen. De kwestie van de 'terrorismelijsten' is momenteel immers nog aanhangig voor het Gerecht van eerste aanleg van de Europese Gemeenschappen en – in graad van beroep – voor het Hof van Justitie te Luxemburg. Naar alle waarschijnlijkheid zal ook het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zich opnieuw⁴⁷ moeten buigen over de zaak.⁴⁸ Het Vast Comité I heeft zich beperkt tot een weergave van de stand van zaken zoals die zich voordeed op 17 januari 2006. Er zijn immers reeds op verschillende niveaus rechterlijke uitspraken gevallen (het Gerecht van eerste aanleg van de Europese Gemeenschappen, het Europees mensenrechtenhof en – intern – de rechtbank van eerste aanleg te Brussel). Het Comité zal een kort overzicht geven van de opgeworpen rechtskwesties en van de beslissing en de motieven van de rechtscolleges.

Voor een goed begrip wenst het Vast Comité I te benadrukken dat deze nota alleen betrekking heeft op de lijsten die opgesteld werden n.a.v. resoluties van de VN. Andere lijsten die het gevolg zijn van internationale initiatieven worden niet besproken.⁴⁹ Wel zal in een vierde punt kort worden ingegaan op de vraag of er desgevallend nood is aan een nationale lijst.

Wat betreft de 'VN-terrorismelijsten' wordt er meestal gesteld dat er twee soorten zijn: de lijst die gebaseerd is op VN-Resolutie 1267 en de lijst die gebaseerd is op Resolutie 1373 (ook wel de *Clearing House List* genoemd). Vanuit een louter juridisch standpunt zou men de zaak ook anders kunnen bekijken en spreken over drie lijsten.

⁴⁶ *Het ontstaan en de toepassing van de terroristische lijsten – La genèse et la mise en oeuvre des listes terroristes.* Op 17 januari 2006 hielden de Commissies voor de Buitenlandse Betrekkingen en voor de Landsverdediging van de Senaat en de Commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen van de Kamer een hoorzitting over *De criteria voor de samenstelling van de lijst van terroristische organisaties van de Europese Unie*. De hoorzitting gebeurde echter achter gesloten deuren zodat het Vast Comité I de resultaten ervan niet kent.

⁴⁷ Het Hof werd reeds tweemaal gevat door een zaak i.v.m. terrorismelijsten (zie verder onder 2.B.). Het Belgische koppel SAYADI-VINCK kondigde in de pers aan dat ook zij zich tot het Europese Hof zouden wenden (*De Standaard*, 13 juli 2005 en *Gazet van Antwerpen*, 7 en 8 januari 2006).

⁴⁸ Bij de redactie van dit activiteitenverslag raakte bekend dat ook het VN-Comité van de Mensenrechten zich over de kwestie zal buigen (*La Libre Belgique*, 1 juni 2006).

⁴⁹ Op de studiedag in de Senaat werd gesteld dat er binnen de *Working group on terrorism* ook een terrorismelijst wordt gehanteerd door de deelnemende politie- en inlichtingendiensten.

De facto zijn er namelijk twee lijsten die gebaseerd zijn op deze laatste VN-Resolutie: een lijst met alleen rechtspersonen of burgers van de Europese Unie (EU) (t.a.v. wie alleen politionele en justitiële samenwerking voorzien is⁵⁰) en een lijst met niet-EU-rechtspersonen of -burgers (t.a.v. hen is ook de bevrozing van tegoeden mogelijk). Wij spreken verder dan ook over 'Lijst 1267' die het gevolg is van Resolutie 1267, 'Lijst 1373a' die het gevolg is van Resolutie 1373 en alleen geldt voor EU-onderdanen en 'Lijst 1373b' voor niet-EU-onderdanen.

1.1. Lijst 1267

Op 15 oktober 1999 nam de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties Resolutie 1267 (1999) aan. Daarin werden, naast een wapenembargo en een vluchtverbod, economische sancties opgelegd aan de Taliban. Zo werden de Staten verplicht fondsen of andere financiële of economische middelen van de Taliban te bevriezen. Bij Resolutie 1333 (2000) van 19 december 2000 werden die sancties uitgebreid tot OSAMA BIN LADEN en tot de met hem verbonden personen en entiteiten. Deze twee 'basisresoluties' werden op regelmatige tijdstippen in herinnering gebracht én verder uitgediept.⁵¹

Deze resoluties riepen in de schoot van de VN het zogenaamde 'Sanctiecomité' in het leven. Het is dit orgaan dat beslist of een persoon of groepering moet worden onderworpen aan de sancties uit Resolutie 1267 en de resoluties die daarop volgden.

Nu verplicht het Handvest van de Verenigde Naties de leden van de VN zijn besluiten rechtstreeks of via de internationale instellingen waarvan zij lid zijn, uit te voeren. Vandaar het initiatief van de Raad van Europa om op 26 februari 2001 via het Gemeenschappelijk standpunt 2001/154/GBVB en op 6 maart 2001 via Verordening nr. 467/2001 uitvoering te geven aan deze internationale verplichting.⁵² Die verordening legde onder meer de verplichting op om alle tegoeden en andere financiële middelen van een aantal *nominatum* aangeduide natuurlijke personen of rechtspersonen, groepen of entiteiten te bevriezen. De Europese Commissie krijgt tot taak deze lijst te actualiseren. Zij doet dit op aangeven van het 'sanctiecomité': telkenmale dit comité de lijst aanpast, wijzigt de Europese Commissie 'haar' lijst.⁵³ In België zijn de FOD's van Financiën en van Economie belast met de uitvoering van de genomen maatregel. Zij centraliseren de meldingen die de banken verplicht aan haar overmaken.⁵⁴

---

⁵⁰ Het EG-Verdrag biedt nl. geen grondslag om op EU-niveau 'bevrozingsmaatregelen' te treffen tegen onderdanen en organisaties binnen de EU.

⁵¹ Resolutie 1363 (2001) van 30 juli 2001, Resolutie 1390 (2002) van 16 januari 2002, Resolutie 1452 (2002) van 20 december 2002 (deze resolutie laat aan de Staten – mits tussenkomst van het Sanctiecomité – de mogelijkheid om een deel van de gelden van de betrokkenen niet te bevriezen. Het gaat om gelden om basisuitgaven of om uitzonderlijke kosten te dekken), Resolutie 1455 (2003) van 17 januari 2003, Resolutie 1456 (2003) van 20 januari 2003, Resolutie 1526 (2004) van 30 januari 2004 en Resolutie 1617 (2005) van 29 juli 2005. Deze resoluties kunnen geconsulteerd worden op www.un.org/documents/scres.htm.

⁵² Momenteel is Verordening 881/2002 van 27 mei 2002 van de Raad, die Verordening 467/2001 heeft ingetrokken, geldig.

⁵³ Dit gebeurde reeds meer dan 60 maal.

⁵⁴ De conformiteit van de naam van een rekeninghouder met de personen of entiteit voorkomend op de lijst, wordt gecontroleerd door de Staatsveiligheid en de federale politie (*Vr en Antw.*, Kamer, 2004-2005, 27 juni 2005, 15753 (Vr. nr. 859 Depoortere)). Tot op heden werden door Belgische banken op basis van deze lijst een 14-tal rekeningen geblokkeerd en dit voor een totaal van 6.348 € (Groupe d'action financière, 'Synthèse du 3ème rapport d'évaluation mutuelle de la lutte anti-blanchiment de capitaux et contre le financement du terrorisme. Belgique', 10 juni 2005, www.fatf-gafi.org, punt 10).

Maar er is ook Belgische regelgeving. De wet van 11 mei 1995 inzake de tenuitvoerlegging van de besluiten van de Veiligheidsraad van de Organisatie van de Verenigde Naties laat de Koning toe om, bij een in Ministerraad overlegd besluit, uitvoering te geven aan de bindende besluiten van de VN. Dit gebeurde bij Koninklijk besluit van 17 februari 2000 betreffende de beperkende maatregelen tegen de Taliban van Afghanistan. Hierbij werd de minister van Financiën bevoegd verklaard voor de organisatie en het treffen van de maatregelen tot uitvoering van de verplichting tot bevrozing van de tegoeden en andere financiële middelen. Het Ministerieel besluit van 15 juni 2000 tot uitvoering van het Koninklijk besluit van 17 februari 2000 bevat een lijst van geviseerde personen en/of entiteiten en is een overname van de VN-lijst. Net zoals de 'Europese' lijst wordt de 'Belgische' lijst regelmatig aangepast aan de VN-lijst.

Zowel op Europees vlak als op nationaal niveau werden een aantal juridische procedures ingeleid tegen deze lijst(en).

1.1.1. Gerecht van eerste aanleg van de Europese Gemeenschappen

Tegen de werkwijze van de EU werden vijf gedingen ingespannen voor het Gerecht van eerste aanleg van de Europese Gemeenschappen.⁵⁵ De belangrijkste argumenten van de verschillende verzoekers luiden als volgt:

Schending van de artikelen 60, 249 en 301 EG-Verdrag

De verzoekers betoogden dat de Raad met Verordening nr. 467/2001 de grenzen heeft overschreden van de bevoegdheden waarover hij beschikt. Men argumenteerde dat Raad niet bevoegd is sancties op te leggen aan particulieren en organisaties en zich schuldig heeft gemaakt aan misbruik van bevoegdheid. Bovendien zouden de Raad en de Commissie aan het Sanctiecomité de bevoegdheid hebben gedelegeerd om te beslissen welke personen en organisaties op de lijst worden opgenomen.

Artikel 3 EVRM

Het bevrozen van tegoeden kan aanleiding geven tot onmenselijke omstandigheden.

Artikel 6 EVRM

De meeste verzoekers konden moeilijk aanvaarden dat de Raad en de Commissie niet hebben onderzocht om welke reden het Sanctiecomité hen op de lijst heeft geplaatst. Evenmin is hun de mogelijkheid geboden kennis te nemen van de redenen waarom dit gebeurde en konden zij hun standpunt daarover niet kenbaar te maken. Verzoekers voelden zich zwaar bestraft zonder dat zij verweer hebben kunnen voeren. Daardoor is inbreuk gemaakt op het fundamentele rechtsbeginsel van goede rechtsbedeling.

---

⁵⁵ Zaak T-306/01 (Abdirisak Aden en andere); zaak T-318/01 (Omar Mohamed Othman); zaak T-315/01 (Yassimn Abdullah Kadi); zaak T-253/02 (Chafiq Ayadi) en zaak T-49/04 (Faraj Hassan). Deze rechtszaken kunnen opgevolgd worden op www.curia.eu.int.

Artikel 8 EVRM

Verschillende verzoekers riepen in dat het voorkomen op een 'terrorismelijst' een inmenging betekent in het privé- en familielevens.

Artikel 13 EVRM

Verschillende personen en groepen hadden niet alleen moeite met het feit dat zij nooit zijn gehoord vooraleer zij op de lijst werden geplaatst. Zij klaagden ook het feit aan dat zij geen recht hebben op een daadwerkelijk rechtsmiddel voor een onafhankelijke rechterlijke instantie waarmee zij kunnen opkomen tegen de feitelijke vaststellingen waarop de maatregelen zijn gebaseerd.

Artikel 1, Eerste protocol EVRM

Het is logisch dat het recht op ongestoord genot van zijn eigendom ter sprake kwam wanneer tegoeden worden bevroren en dus aan het genot van personen worden onttrokken.

Het evenredigheidsbeginsel

Ten slotte werd geargumenteed dat de verordening in strijd is met de grondbeginselen van het Gemeenschapsrecht, inzonderheid de beginselen van subsidiariteit, evenredigheid en de eerbiediging van de mensenrechten. De Lidstaten van de EU zijn het best geplaatst om te bepalen welke maatregelen evenredig zijn en welke niet; men mocht zich hierbij niet zomaar baseren op de bevindingen van het sanctiecomité. Het is tevens onevenredig een particulier alle inkomsten en financiële bijstand te ontzeggen.

Het Gerecht van eerste aanleg van de Europese Gemeenschappen te Luxemburg had echter weinig oren naar deze argumenten. In twee principiële arresten van 21 september 2005 in de zaken T-306/01 en T-315/01 erkent ze de rechtskracht van de 'Lijst 1267'. Haar motieven worden omwille van hun belang uitgebreid weergegeven.

- De bevoegdheid van de Raad om particulieren economische sancties op te leggen

Volgens het EG-Verdrag mag de Raad economische en financiële sancties opleggen aan derde landen wanneer een door de Europese Unie uit hoofde van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB) vastgesteld Gemeenschappelijk standpunt dit bepaalt. Het Gerecht is van oordeel dat de Raad onder soortgelijke voorwaarden ook bevoegd is om economische en financiële sancties (zoals de bevroering van tegoeden) op te leggen aan particulieren in het kader van de bestrijding van het internationale terrorisme.

- De voorrang van het VN-recht boven het gemeenschapsrecht

Het Gerecht stelt vast dat volgens het volkenrecht de verplichtingen van de leden van de VN krachtens het Handvest van de Verenigde Naties voorrang hebben boven alle andere verplichtingen, ook boven hun verplichtingen krachtens het EVRM en krachtens het EG-Verdrag. Die voorrang strekt zich uit tot de besluiten van de Veiligheidsraad. Hoewel de Gemeenschap geen VN-lid is, moet zij ook gebonden worden geacht door de verplichtingen die uit het Handvest voortvloeien. De Gemeenschap mag die verplichtingen die krachtens het Handvest op haar lidstaten rusten, niet schenden noch de uitvoering daarvan belemmeren.

- De omvang van de door het Gerecht uitgeoefende wettigheidscontrole

Het Gerecht concludeert dat de bestreden verordening, wat de Gemeenschap betreft, enkel uitvoering geeft aan de besluiten van de Veiligheidsraad. Elke vorm van wettigheidscontrole van de inhoud van die verordening zou betekenen dat indirect de rechtmatigheid van de betrokken resoluties onderzocht worden. Gelet op de voorrangregel, ontsnappen die besluiten echter in beginsel aan de rechterlijke controle door de Europese rechter. Die is immers niet bevoegd (zelfs niet indirect) om de rechtmatigheid van die besluiten te onderzoeken vanuit het oogpunt van het gemeenschapsrecht of van de fundamentele rechten. Het Gerecht is integendeel verplicht dit recht zoveel mogelijk in overeenstemming met de verplichtingen van de lidstaten uit hoofde van het Handvest van de VN uit te leggen en toe te passen.

Het Gerecht is echter wél bevoegd om de rechtmatigheid van de bestreden verordening en indirect de rechtmatigheid van de bij die verordening uitgevoerde besluiten van de Veiligheidsraad te toetsen aan de hogere normen van algemeen volkenrecht die deel uitmaken van het *jus cogens*, dat wordt verstaan als een internationale publiekrechtelijke rechtsorde, waarvan noch de lidstaten noch de organen van de VN kunnen afwijken. Daartoe behoren met name de dwingende normen die strekken tot de universele bescherming van de fundamentele rechten van de mens.

- De door het *jus cogens* beschermde fundamentele rechten van verzoekers

De bevrozing van tegoeden maakt *in casu* geen inbreuk uit op de fundamentele rechten zoals zij door het *jus cogens* worden beschermd, aldus het Europese Gerecht in eerste aanleg. De bestreden verordening voorziet immers uitdrukkelijk in de mogelijkheid van afwijkingen op verzoek van de belanghebbenden om de tegoeden die noodzakelijk zijn ter dekking van basisuitgaven, toegankelijk te maken. De maatregelen hebben niet tot doel en ook niet tot gevolg dat verzoekers onmenselijk of menonwaardig worden behandeld. Het recht op eigendom van de verzoekers is ook niet willekeurig ontnomen, voorzover dit recht door het *jus cogens* wordt beschermd. Immers, de bevrozing van tegoeden is een aspect van de gerechtvaardigde strijd van de Verenigde Naties tegen het internationaal terrorisme en een conservatoire maatregel die, anders dan de verbeurdverklaring, het wezen zelf van het recht van eigendom niet aantast, maar enkel het gebruik daarvan. Bovendien voorzien de resoluties van de Veiligheidsraad in een mechanisme voor een periodieke herziening van de algemene sanctieregeling, en een procedure waarmee de belanghebbenden hun geval via van hun land aan het Sanctiecomité kunnen voorleggen voor herziening.

Met betrekking tot de rechten van de verdediging stelt het Gerecht vast dat geen norm van het *jus cogens* lijkt te eisen dat men persoonlijk door het Sanctiecomité wordt gehoord. Omdat het gaat om een conservatoire maatregel die de beschikbaarheid van de tegoeden beperkt, verlangt de eerbiediging van de fundamentele rechten ook niet dat de in aanmerking genomen feiten en bewijzen worden meegedeeld, nu de Veiligheidsraad van mening is dat redenen betreffende de veiligheid van de internationale gemeenschap zich daartegen verzetten.

Het Gerecht is daarenboven van oordeel dat de gemeenschapsinstellingen ook niet verplicht waren de betrokkenen te horen, aangezien zij over geen enkele beoordelingsmarge beschikten bij de uitvoering van de door de Veiligheidsraad afgekondigde sancties.

Met betrekking tot het recht op een effectief beroep in rechte merkt het Gerecht op dat het in het kader van het ingestelde beroep een volledige toetsing verricht van de wettigheid van de bestreden verordening met betrekking tot de naleving door de gemeenschapsinstellingen van de bevoegdheidsregels alsmede van de wettigheidregels en van de wezenlijke voorschriften die voor hun optreden gelden. Het controleert ook de wettigheid van de bestreden verordening, met name vanuit het oogpunt van de formele en materiële bevoegdheid, de innerlijke samenhang en de evenredigheid daarvan ten opzichte van de resoluties van de Veiligheidsraad. Het Gerecht controleert verder de wettigheid van de verordening en indirect de wettigheid van de resoluties van de Veiligheidsraad vanuit het oogpunt van het *jus cogens*.

Zoals reeds gezegd, weigert het Gerecht indirect te controleren of de resoluties van de Veiligheidsraad verenigbaar zijn met de fundamentele rechten zoals zij door de communautaire rechtsorde worden beschermd. Daarenboven weigert zij na te gaan of er geen sprake is van een onjuiste beoordeling van de feiten en bewijzen die de Veiligheidsraad in aanmerking heeft genomen en weigert zij in te gaan op de wenselijkheid en de evenredigheid van die maatregelen. Het Gerecht erkent dat de verzoekers in dat opzicht over geen enkele mogelijkheid van beroep in rechte beschikken (alleen een internationale rechterlijke instantie die ermee belast is om te beslissen op beroepen tegen de individuele besluiten van het Sanctiecomité zou hieraan kunnen verhelpen). Die leemte in de rechterlijke bescherming van verzoekers is volgens het Gerecht echter op zich niet in strijd met het *jus cogens*. Het recht op toegang tot de rechter is immers niet absoluut. *In casu* stuit het op de immuniteit van jurisdictie die aan de Veiligheidsraad toekomt. Het belang van de verzoekers dat hun zaak ten gronde door een rechter wordt onderzocht, is niet zo groot dat het zwaarder weegt dan het wezenlijke algemene belang bij de handhaving van de internationale vrede en veiligheid met betrekking tot een bedreiging die door de Veiligheidsraad duidelijk is vastgesteld, aldus nog het Gerecht.

In één geval werd er beroep aangetekend tegen deze principiële uitspraak.⁵⁶

---

⁵⁶ Zaak T-315/01 (YASSIMN ABDULLAH KADI) (nu: C-402/05).

1.1.2. Rechtbank van eerste aanleg te Brussel (11 februari 2005)

Ook een Belgische rechter moest zich uitspreken over de wettigheid van de opname van personen op de 'Lijst 1267'.

Twee Belgische onderdanen die voorkwamen op deze lijst vroegen enerzijds dat hun naam zou worden geschrapt uit de Bijlage bij het Ministerieel besluit van 31 januari 2003 tot wijziging van het Ministerieel besluit van 15 juni 2000 tot uitvoering van het Koninklijk besluit van 17 februari 2000 en anderzijds dat de Belgische overheid er bij het Sanctiecomité van de VN zou op aandringen dat hun naam zou worden verwijderd van de VN-lijst.

De rechter gaat alleen in op deze laatste eis: België moet het sanctiecomité melden dat het gerecht na tweeënehalf jaar onderzoek nog steeds niet is overgegaan tot een inbeschuldigingstelling en bijgevolg de schrapping van beider namen vragen.

1.2. Lijst 1373a

Kort na de aanslagen van 11 september 2001 stemde de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties Resolutie 1373 (2001). Deze resolutie verplicht de Staten o.m. tot het bevriezen van geld en financiële en economische middelen van alle personen die terroristische daden plegen, pogen te plegen of vergemakkelijken. Ze is dus ruimer dan de vorige.

Ook deze resolutie werd door de lidstaten van de Europese Unie omgezet in een aantal rechtsinstrumenten met het oog op de bevriezing van de financiële activa van uitdrukkelijk opgesomde personen en entiteiten én met het oog op een betere politieke en justitiële samenwerking. Het betreft het Gemeenschappelijk standpunt 2001/931/GBVB van de Raad van 27 december 2001 betreffende de toepassing van specifieke maatregelen ter bestrijding van het terrorisme en – ter uitvoering daarvan – Verordening (EG) nr. 2580/2001 van de Raad van 27 december 2001 inzake specifieke beperkende maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten met het oog op de strijd tegen het terrorisme.

Het Gemeenschappelijk standpunt geeft *de facto* aanleiding tot 'Lijst 1373a'⁵⁷; de Verordening tot 'Lijst 1373b' (*infra*).

Voor de plaatsing op een van beide lijsten is doorslaggevend dat een terroristische daad is gepleegd, een poging is begaan of een bijdrage daartoe is geleverd. Er moeten inlichtingen of dossier-elementen zijn die aantonen dat door een bevoegde (rechterlijke) instantie een beslissing in die zin is genomen tegen de betrokken persoon (bvb. inleiding van een onderzoek of vervolging op grond van bewijzen of serieuze en geloofwaardige aanwijzingen of een veroordeling).⁵⁸ De Europese Unie stelt de lijsten bij unanimité vast. Ook is er unanimité vereist om van de lijsten verwijderd te worden. De lijsten worden om de zes maanden geactualiseerd. Anders dan voor de 'Lijst 1276' betreft het hier dus geen overname van een VN-lijst.

⁵⁷ NI. de personen of groepen waarvan de naam op de lijst van het Gemeenschappelijk standpunt door een sterretje wordt voorafgegaan.

⁵⁸ Het Belgische standpunt voor de al dan niet opname van personen of entiteiten op een van deze lijsten wordt op het niveau van de EU vertolkt door onze Permanente Vertegenwoordiging. Deze wordt geadviseerd door de Veiligheid van de Staat, de ADIV, de AGG en de federale politie.

De gevolgen van de opname op 'Lijst 1373a' zijn beperkt tot een verplichting voor de lidstaten om tot een optimale politionele en justitiële samenwerking te komen met betrekking tot de betrokken personen of groepen.^{59 60}

Er werden tegen deze lijst zowel voor het Gerecht te Luxemburg als het Hof te Straatsburg verschillende procedures opgestart.

1.2.1. Gerecht van eerste aanleg van de Europese Gemeenschappen

Tegen 'Lijst 1373a' werden vijf gedingen ingeleid.⁶¹

De door de verzoekers aangehaalde argumenten verschillen eigenlijk niet van de argumenten die werden aangehaald tegen 'Lijst 1267': er was geen tegenspraak mogelijk, men kreeg geen inzage in het dossier, de beslissing werd niet gemotiveerd, er is een schending van het subsidiariteitsbeginsel, het EU-verdrag laat niet toe dergelijke beslissingen te treffen, er is een schending van het privé-leven, van het recht op een eerlijk proces, van de vrijheid van meningsuiting en van vereniging en ten slotte van het eigendomsrecht.

Tot op heden deed het Gerecht drie uitspraken:⁶² de eerste twee verzoeken werden op 7 juni 2004 en het derde op 18 november 2005 onontvankelijk verklaard. Het Gerecht moest immers vaststellen dat de lijst grotendeels een intergouvernementele aangelegenheid betreft die tot stand kwam op basis van een gemeenschappelijk standpunt van GBVB (tweede pijler) en betrekking heeft op een materie van de derde pijler (politionele en justitiële samenwerking) zodat zij niet bevoegd is.

Tegen de eerste twee beslissingen werd beroep aangetekend bij het Hof te Luxemburg.⁶³

1.2.2. Europees Hof voor de Rechten van de Mens

De twee eerste verenigingen die in Luxemburg werden afgewezen en telkenmale twee van hun woordvoerders hadden zich voordien ook reeds gewend tot het Hof in Straatsburg. Hun hoofdargument was dat zij door de vijftien lidstaten van de EU publiekelijk omschreven werden als een terroristische organisatie, zonder dat zij wisten op basis waarvan die beslissing genomen was en zonder dat ze zich hadden kunnen verweren. Omdat zij zich zowel directe als potentiële slachtoffers van de EU-regeling achtten, riepen zij schendingen in van de artikelen 3, 6, 8 (alleen voor de woordvoerders), 10, 11 en 13 EVRM en artikel 1 van het eerste Protocol bij het EVRM.

---

⁵⁹ Voor deze (rechts)personen uit de EU is dus geen bevrozing van tegoeden mogelijk. Hiervoor is een basis in het interne recht vereist.

⁶⁰ Aangezien 'Lijst 1373a' juridisch gezien het gevolg is van een intergouvernementeel akkoord (het betreft immers een Gemeenschappelijk standpunt in het kader van het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid) en elk land akkoord moet zijn met de opname of schrapping, zou men kunnen stellen dat elk van de 25 lidstaten van de EU eenzelfde 'nationale' lijst hanteert.

⁶¹ Zaak T-228/02 (Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran); zaak T-333/02 (Gestoras Pro Amnistia); zaak T-338/02 (Segi e.a.); zaak T-327/03 (Stichting Al-Aqsa) en zaak T-299/04 (Selmani).

⁶² Eerst in de zaken T-333/02 (Gestoras Pro Amnistia) en T-338/02 (Segi e.a.) daarna in de zaak T-299/04 (Selmani).

⁶³ Deze beroepen zijn gekend onder de nrs. C-354/04 en C-355/04.

Reeds op 23 mei 2002 verklaarde het Hof hun verzoek onontvankelijk en dit vnl. om twee redenen. Vooreerst stelde zij dat het Verdrag vereist dat een klager werkelijk geraakt is door de schending die hij inroept; een geding tegen een potentiële schending van een grondrecht is slechts in uitzonderlijke omstandigheden ontvankelijk.

Verder stelde zij dat de oproep tot een betere politionele en gerechtelijke samenwerking t.a.v. de groepen en personen opgenomen in de lijst, de overheid geen bijkomende bevoegdheden verleent en dat het de betrokkenen slechts indirect aanbelangt.⁶⁴

Het feit dat een organisatie is opgenomen in een lijst met landen die betrokken zijn bij het terrorisme, kan volgens het Hof “*embarrassing*” zijn, maar weegt niet genoeg om tot een schending van grondrechten te besluiten.

Daarnaast hadden de woordvoerders van de twee verenigingen zich beroepen op artikel 8 EVRM. Het Hof stelt kort dat de namen van die personen niet voorkomen op de bewuste lijst en dat er dus geen sprake kan zijn van een schending. Misschien ligt hier een mogelijkheid voor klagers die wél ten persoonlijke titel vermeld zijn.⁶⁵

1.3. Lijst 1373b

Deze derde lijst, die betrekking heeft op niet-EU-onderdanen, roept niet alleen op tot een sterke politionele en justitiële samenwerking in strafzaken. Ze gaat heel wat verder: bankrekeningen of andere economische middelen moeten worden bevroren. De bevriezing is een administratieve maatregel die ten uitvoer wordt gelegd door banken of financiële instellingen die alle hiervoor relevante informatie meedelen aan de minister van Financiën.

---

⁶⁴ Deze redenering gaat uiteraard niet langer zomaar op wanneer bepaalde landen individueel zouden beslissen meer verregaande gevolgen te verbinden aan de opname op zo'n lijst. Zo wil/wou Nederland organisaties die op de terrorismelijsten staan verbieden en deelneming aan de activiteiten van die organisaties strafbaar stellen (Wetsvoorstel tot goedkeuring van het op 24 april 1986 te Straatsburg totstandgekomen Europees Verdrag inzake de erkenning van de rechtspersoonlijkheid van internationale niet-gouvernementele organisaties, alsmede invoering van enige regels met betrekking tot in een terrorismelijst vermelde organisaties en andere organisaties waarvan het doel of de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde (nr. 28 764)).

⁶⁵ In een recent advies gaat de Commissie tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer er impliciet van uit dat het opnemen van personen op 'zwarte lijsten' een inmenging betekent in artikel 8 EVRM (advies nr. 09/2005 van 15 juni 2005 dat vnl. betrekking heeft op lijsten opgesteld door private personen of rechtspersonen). In dit kader wijst de commissie ook op artikel 22 van de Grondwet dat – anders dan artikel 8 EVRM – een wettelijke basis vereist in een wet in de formele zin voor elke inmenging. Het Vast Comité I sluit zich volledig aan bij de analyse van de Privacycommissie.

De 'Lijst 1373b' is een echte EU-lijst. Hij is gebaseerd op het Gemeenschapsrecht, m.n. op Verordening 2580/2001. In België wordt deze Verordening (en dus onrechtstreeks ook de VN-Resolutie 1373) ten uitvoer gelegd door het Koninklijk besluit van 2 mei 2002 inzake specifieke beperkende maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten met het oog op de strijd tegen het terrorisme en door het Ministerieel besluit van 17 juni 2002 tot uitvoering van voormeld Koninklijk besluit.⁶⁶

Tegen de vermelding in deze lijst werden totnogtoe zes gedingen ingeleid voor het Gerecht van eerste aanleg te Luxemburg.^{67 68}

Opnieuw werden dezelfde argumenten aangehaald. Bijkomend werd ook gepleit dat de plaatsing op de lijst een beperking betekent van het vrij verkeer van financiën en van de bewegingsvrijheid.

Op 15 februari 2005 sprak het Gerecht in twee zaken de onontvankelijkheid van de vordering uit.⁶⁹ Hieruit mag echter niet besloten worden dat ook deze lijst niet aanvechtbaar is voor de Europese rechter. De onontvankelijkheid was ingegeven door het feit dat de verzoekers (elk om een specifieke reden) geen rechtstreeks belang hadden bij de vordering. Voor personen of groepen die wel genoemd worden, blijft de kans bestaan dat het Gerecht zich bevoegd verklaart wat betreft het aspect 'bevriezing van tegoeden'. Dit vormt immers een materie uit de 'eerste pijler'. In één van de twee zaken werd alleszins hoger beroep ingesteld.⁷⁰

Op 19 november 2005 verklaarde het Hof een ander verzoek opnieuw onontvankelijk, ook al kwam de verzoeker deze keer wel voor op de bewuste lijst. Het verzoek was echter laattijdig ingediend.⁷¹

Volledigheidshalve vermelden wij nog dat een van de klagers ook een vordering had ingediend waarbij hij de inzage vroeg van de documenten die aan de basis lagen van zijn opname op de lijst. Ook dat verzoek werd afgewezen.⁷²

---

⁶⁶ Volledigheidshalve wordt erop gewezen dat het Koninklijk besluit van 2 mei 2002 voor de uitvoering van de Verordening 2580/2001 nog steunde op de wet van 11 mei 1995, bij gebreke aan wetgeving die de uitvoerende macht bevoegdheid geeft voor de tenuitvoerlegging van de maatregelen beslist door de Raad van de Europese Unie. Inmiddels werd in het Staatsblad van 13 juni 2003 de wet van 13 mei 2003 gepubliceerd inzake de tenuitvoerlegging van de beperkende maatregelen die genomen worden door de Raad van de Europese Unie ten aanzien van Staten, sommige personen en entiteiten. Deze wet verleent aan de Koning de bevoegdheid om bij een in ministerraad overlegd besluit de noodzakelijke maatregelen te nemen voor de tenuitvoerlegging van bepaalde gemeenschappelijke optredens, standpunten en verordeningen aangenomen door de Raad van de Europese Unie.

⁶⁷ Zaak T-206/02 (Congès national du Kurdistan), zaak T-228/02 (Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran), zaak T-229/02 (Osman Oclalan), zaak T-47/03 (José Maria Sison), zaak T-327/03 (Stichting Al-Aqsa) en zaak T-299/04 (Selmani). Drie van deze gedingen zijn ook gericht tegen 'Lijst 1373a'.

⁶⁸ Voor zover wij konden nagaan, werd er in België geen procedure gevoerd tegen de opname in deze lijst. In Nederland was dat wel het geval. Daar wendde de Stichting Al-Aqsa zich – overigens zonder succes – tot de kortgedingrechter ('s-Gravenhage, 3 mei 2003 en 3 juni 2003, www.rechtspraak.nl).

⁶⁹ Zaak T-206/02 (Congès national du Kurdistan) en zaak T-229/02 (Osman Oclalan).

⁷⁰ Zaak T-229/02 (Osman Oclalan) nu C-229/05.

⁷¹ Zaak T-299/04 (Selmani).

⁷² Zaak T-110/03 (José Maria Sison).

2. EEN EIGEN BELGISCHE LIJST?

Verschillende landen hanteren naast de VN-lijsten ook eigen, nationale lijsten en verbinden daaraan specifieke rechtsgevolgen.⁷³ In België is dat vooralsnog niet het geval.⁷⁴

De *Groupe d'action financière*, die momenteel 31 landen omvat, dringt wel aan op zo'n lijst.⁷⁵ Momenteel is het immers zo dat er in ons land geen bevrozing mogelijk is van tegoeden van twee categorieën van personen of entiteiten: zij die binnen de EU gevestigd zijn en zij van buiten de EU maar waarover bij de Lidstaten geen unanimitie bestaat.

Het feit dat deze lijst momenteel ontbreekt, betekent uiteraard niet dat ons land volledig machteloos is. Aangezien de financiering van terrorisme sinds 2003 een autonoom misdrijf uitmaakt (artikel 141 van het Strafwetboek), kan steeds worden overgegaan tot een inbeslagname of verbeurdverklaring van gelden en tegoeden.

3. CONCLUSIE

De analyse van de rechterlijke uitspraken maken duidelijk dat personen of groepen die willen opkomen tegen het feit dat en de wijze waarop hun naam op een van de terrorismelijsten werd gezet, over geen juridisch middel beschikken om die beslissing teniet te doen. Alleen politieke en diplomatieke actie lijkt mogelijk.⁷⁶ Wel is de zaak nog niet definitief van de baan. Het Gerecht en het Hof te Luxemburg moeten zich (in beroep of in eerste aanleg) nog over een aantal principiële kwesties uitspreken. Wellicht zal ook het Hof te Straatsburg en het VN-Comité voor de Mensenrechten gevraagd worden zich over deze materie uit te spreken.

---

⁷³ In Amerika is er de zgn. TEL-lijst (*Terrorism Exclusion List*) opgesteld op basis van de Patriot Act, de FTO-lijst (*Foreign Terrorist Organisations*) en de lijst door het *Witte Huis* opgesteld op basis van *Executive Order 13224*. In Groot-Brittannië bestaat er een lijst bij de *Home Secretary*. Op basis van *Part II* van de *Terrorism Act 2000* heeft de *Secretary of State* de mogelijkheid groepen die bij terrorisme betrokken zijn, te verbieden. Wie van de lijst geschrapt wil worden kan dit vragen aan de *Secretary of State* en desnoods beroep aantekenen bij de *Proscribed Organisations Appeal Commission* (POAC). In Nederland is het voorstel van wet 'tot goedkeuring van het op 24 april 1986 te Straatsburg totstandgekomen Europees Verdrag inzake de erkenning van de rechtspersoonlijkheid van internationale niet-gouvernementele organisaties, alsmede invoering van enige regels met betrekking tot in een terrorismelijst vermelde organisaties en andere organisaties waarvan het doel of de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde' (nr. 28 764) hangende. Het heeft tot doel de rechter toe te laten buitenlandse corporaties die een doel of werkzaamheid hebben in strijd met de openbare orde, buiten de wet te stellen. Daarnaast zouden de corporaties of rechtspersonen op lijsten 1267, 1373a en 1373b van rechtswege verboden worden. Medewerking aan deze organisaties moet strafbaar zijn.

⁷⁴ Bij ons houdt de Veiligheid van de Staat in het kader van haar algemene opdracht uiteraard ook lijsten bij van te volgen extremistische en terroristische groeperingen. Aan de opname op deze lijsten zijn echter geen bijzondere administratieve (zoals ontbinding, vereffening of bevrozing tegoeden) of gerechtelijke maatregelen gekoppeld.

⁷⁵ *Groupe d'action financière*, 'Synthèse du 3ème rapport d'évaluation mutuelle de la lutte anti-blanchiment de capitaux et contre le financement du terrorisme. Belgique', 10 juni 2005, www.fatf-gafi.org, punt 9.

⁷⁶ Denk maar aan de acties door parlementsleden om de *Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran* van de terrorismelijst te krijgen (Zie bijv. het voorstel van resolutie betreffende het bewind in Iran en de oppositie ertegen, Senaat, 2004-2005, 3-1065/1 en het aangenomen voorstel betreffende de politieke toestand in Iran en de betrekkingen van dat land met de Europese Unie, Senaat, 2004-2005, 3-1057/7).

In haar Jaarverslag 2004⁷⁷ publiceerde het Vast Comité I haar studie over de “Interactie tussen de inlichtingendiensten en de gerechtelijke overheden”. Hierin lichtte zij uitgebreid de Belgische situatie m.b.t. deze complexe en veelzijdige materie toe, formuleerde enkele voorlopige aanbevelingen en gaf aanzetten tot een rechtsvergelijkende studie. Deze rechtsvergelijkende studie werd in de loop van 2005 toevertrouwd aan Prof. dr. VAN DAELE van het Instituut voor Strafrecht van de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de KU Leuven. Hem werd gevraagd een antwoord te geven op vier (uitgebreide) onderzoeksvragen en dit met betrekking tot de Nederlandse, Franse en Duitse situatie. Het betrof volgende vragen:

1. VERPLICHTING OF MOGELIJKHEID OM INFORMATIE OVER EEN MISDRIJF OVER TE MAKEN AAN HET GERECHT

In België moeten de leden van de inlichtingendiensten het gerecht op de hoogte brengen van elk misdrijf waarvan ze kennis krijgen in de uitoefening van hun functie, ook al hebben die misdrijven niet rechtstreeks te maken met hun opdrachten en ook al is men zelf geen getuige geweest van het feit. Naast de verplichting bestaat in België ook de mogelijkheid om andere gegevens die van belang kunnen zijn voor de gerechtelijke overheden over te maken. Bedoeld worden bvb. gegevens die interessant kunnen zijn om proactief onderzoek op te starten.

Gelden in Nederland, Frankrijk en Duitsland een gelijkaardige verplichting? Of betreft het slechts een mogelijkheid en zo ja, wie neemt dan de beslissing op basis van welke criteria? Indien het een verplichting is, kan de vervolgende instantie, de verdachte of de vonnisrechter de inlichtingendienst dwingen bepaalde informatie over te maken (bijv. huiszoeking en beslag)?

2. DE MOGELIJKHEID OM ‘TECHNISCHE BIJSTAND’ TE LEVEREN

In België kunnen de inlichtingendiensten ‘technische bijstand’ verlenen aan het gerecht. In feite worden zij dan ingeschakeld in onderzoeken, zonder dat het evenwel duidelijk is hoever ze mogen gaan. Geldt iets gelijkaardig in Nederland, Frankrijk of Duitsland en wat is de reikwijdte (beschikt men in dat geval over politionele bevoegdheden; mag men actief gegevens verzamelen, mag men de eigen bevoegdheden aanwenden...)?

---

⁷⁷ Vast Comité I, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2005, pp. 110-141 (www.comiteri.be).

3. GEBRUIK IN RECHTE VAN GEGEVENS DIE DE INLICHTINGDIENSTEN OP WETTELIJKE WIJZE BEKOMEN HEBBEN VIA METHODEN DIE HET GERECHT MOGELIJKS NIET KAN HANTEREN

Hoe wordt omgesprongen met gegevens die inlichtingendiensten via hun (bijzondere) methoden hebben verzameld (bvb. via telefoontap) en aan het gerecht hebben overgemaakt terwijl het gerecht zelf die gegevens mogelijk nooit hadden kunnen opsporen? Is die materie wettelijk geregeld of geproblematiseerd?

4. GEGEVENS VAN INLICHTINGDIENSTEN ALS BEWIJSMATERIAAL OF ALS START- OF STURINGSINFORMATIE

Bestaan er regels over het gebruik van informatie afkomstig van inlichtingendiensten als (steun)bewijs in strafzaken. Kunnen deze gegevens geldig bewijs opleveren of mogen ze alleen worden gebruikt als informatie om een onderzoek door het gerecht te starten of te sturen? Moeten deze gegevens steeds in het strafdossier komen of zijn zij volledig of ten dele afgeschermd? Indien zij zijn afgeschermd, wie beoordeelt dan rechtmatigheid van de vergaring en de betrouwbaarheid en waarde van de gegevens? Zijn er wat deze vraag betreft verschillende regimes in functie van de aard of afkomst van de gegevens (geclassificeerde gegevens; gegevens afkomstig van buitenlandse inlichtingendiensten; gegevens afkomstig van informanten; gegevens afkomstig van leden van inlichtingendiensten).

Begin april 2006 werd het omstandige en rijk gedocumenteerde onderzoeksrapport aan het Vast Comité I overgemaakt. De studie zal het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke publicatierreeks die in de loop van 2006 ter beschikking zal worden gesteld. Met het oog op het formuleren van concrete aanbevelingen omtrent de interactie tussen de inlichtingenwereld en het gerecht zal het Vast Comité I dit rapport grondig onderzoeken. Tevens zal zij, waar nodig en mogelijk, het debat verrijken met enkele voorbeelden uit andere dan de drie onderzochte landen én een aantal recente gegevens uit eigen land mee in de bespreking opnemen. Het onderzoeksrapport en de daaraan gekoppelde concrete aanbevelingen zullen in de loop van 2006 aan de begeleidingscommissie van de Senaat worden overgemaakt.

“De terroristische aanslagen in Europa en de rest van de wereld gaven aanleiding tot de uitbouw van de actiemogelijkheden van de inlichtingendiensten. Maar de aandacht van de politieke wereld mag uiteraard niet uitsluitend uitgaan naar meer middelen en bevoegdheden voor deze diensten. Zonder twijfel moet er momenteel ook aandacht worden besteed aan een effectieve parlementaire controle op hun werking”.

Deze stelling vormde het uitgangspunt van een door de Senaat en het Vast Comité van Toezicht op de inlichtingendiensten georganiseerd seminarie, dat plaatsvond onder de noemer ‘De democratische controle op de inlichtingendiensten’.

Op vrijdag 16 september 2005 schetsten - onder het voorzitterschap van Senaatsvoorzitter en voorzitter van de parlementaire begeleidingscommissie mevrouw LIZIN - een uitgelezen panel van academici, politici en practici van verschillende nationaliteiten een beeld van de controlemodaliteiten die bestaan in verschillende Europese landen zoals België, Duitsland, Frankrijk, Nederland en het Verenigd Koninkrijk.

Tevens werd een overzicht geboden van de verwezenlijkingen en plannen met betrekking tot het inlichtingenwerk op Europees vlak. Daaraan werd meteen ook de vraag gekoppeld of en in welke mate er nu reeds nood is aan een democratische controle door het Europese Parlement.

Belgische (de heer DELEPIÈRE, voorzitter van het Vast Comité van Toezicht op de inlichtingendiensten), Duitse (de heer MAIER, Ministerialdirektor, *Sekretär des Parlamentarisches Kontrollgremium*), Franse (de heer LACOSTE, amiral e.r.), Engelse (de heer GILL, *Professor in Politics and Security, Liverpool John Moores University*) en Nederlandse (de heer FASSEUR, *lid van de Commissie van toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten*) experts brachten in kaart op welke wijze de democratische controle op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de respectievelijke landen is geregeld.

Daarbij kon worden vastgesteld dat in geen twee landen op een gelijke wijze invulling wordt gegeven aan de parlementaire controle op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Niettemin is iedereen het er over eens dat democratische controle kan bijdragen aan de aanvaarding en legitimatie van het werk van inlichtingendiensten; effectieve democratische controle plaatst inlichtingendiensten midden in een democratisch bestel dat erop gericht is de vrijheden van burgers te garanderen, niet in de laatste plaats in hun relatie met de overheid. Deze controle richt zich meestal zowel op de handhaving van het wettelijk kader (rechtmatigheid) als het bestuurlijk kader (doelmatigheid).

Hoe deze democratische controle best inhoudelijk vorm krijgt, werd aan de hand van *best practices* toegelicht door de heer BORN (*Geneva Centre for the democratic control of armed forces*).

Naast de nationale controlemechanismen blijkt ook op internationaal niveau in toenemende mate aandacht voor de democratische controle op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Achtereenvolgens gaven de heer ALMEDA (*chef d'unité des coopérations policières et de la lutte anti-terroriste à la Direction Justice Liberté et Sécurité de l'Union*) en mevrouw MASTENBROEK (lid van het Europees Parlement, Commissie Burgerlijke Vrijheden, Justitie en Binnenlandse Zaken) hun visie op de toenemende internationalisering van de democratische controle.

De referaten van de gastsprekers van dit colloquium worden gebundeld in het verslagboek 'De democratische controle op de inlichtingendiensten', dat in de loop van 2006 zal worden gerealiseerd.

TITEL 7

DE ACTIVITEITEN VAN HET VAST COMITE I ALS BEROEPSORGAAN

Voor het Vast Comité I zal het jaar 2005 geboekstaafd staan door de belangrijke wijziging aan de wet van 11 december 1998 tot oprichting van een beroepsorgaan inzake veiligheidsmachtigingen.¹ Deze wet werd bij wet van 3 mei 2005 grondig gewijzigd.² Niet alleen werd het contentieux van het orgaan uitgebreid met het beroep tegen uitblijvende of negatieve veiligheidsattesten en -adviezen, ook de samenstelling van de beroepsinstantie werd gewijzigd.

Voorheen was het beroepsorgaan samengesteld uit de drie leden van het Vast Comité I. Sinds de inwerkingtreding van de nieuwe wet op 7 juni 2005 bestaat het orgaan uit het de voorzitters van het Vast Comité I, van het Vast Comité P en van de Commissie tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer. De voorzitter van het Vast Comité I neemt het voorzitterschap van het beroepsorgaan waar. Het Vast Comité I vervult nog steeds de griffiefunctie.

De beroepen tegen de nieuwe veiligheidsattesten en –adviezen én de beroepen tegen de veiligheidsmachtigingen die na 7 juni 2005 werden ingediend, worden dus niet meer behandeld door het beroepsorgaan bij het Vast Comité I. Alleen de hangende zaken worden afgerond. De activiteiten van het nieuwe beroepsorgaan worden niet in dit activiteitenverslag besproken.

---

¹ De wet van 11 december 1998 tot oprichting van een beroepsorgaan inzake veiligheidsmachtigingen, *B.S.*, 7 mei 1999; err. 24 juni 1999.

² De wet van 3 mei 2005 houdende wijziging van de wet van 11 december 1998 tot oprichting van een beroepsorgaan inzake veiligheidsmachtigingen, *B.S.*, 27 mei 2005.

HOOFDSTUK 2**ACTIVITEITEN VAN HET VOORMALIGE
BEROEPSORGAAN**

In 2005 werden door het voormalige beroepsorgaan nog veertien beroepen behandeld. Deze kunnen als volgt worden weergegeven:

Nr	Veiligheidsoverheid	Beslissing
1	NVO	Onbevoegd
2	ADIV	Ongegrond
3	NVO	Onontvankelijk
4	NVO	Onderzoek te voltooien en nieuwe beslissing (machtiging wordt verleend)
5	ADIV	Onderzoek te voltooien (veiligheidsmachtiging wordt niet toegekend)
6	NVO	Afstand van beroep
7	ADIV	Beroep gegrond, veiligheidsmachtiging toegekend
8	ADIV	Beroep gegrond, machtiging toegekend
9	ADIV	Beroep gegrond, machtiging toegekend
10	ADIV	Onderzoek moet voltooid worden en nieuwe beslissing te nemen (resultaat onbekend)
11	ADIV	Beroep gegrond, machtiging toegekend
12	ADIV	Beroep niet-ontvankelijk
13	ADIV	Beroep niet-gegrond
14	ADIV/NVO	Beroep niet-gegrond

Zoals men kan opmerken, is het merendeel van de beroepen gericht tegen de beslissingen van de Algemene Dienst Inlichtingen en Veiligheid (ADIV) die voor de strijdkrachten, het personeel van het departement Landsverdediging en firma's die zaken doen met dat departement, de veiligheidsonderzoeken voert én de beslissing neemt om al dan niet een veiligheidsmachtiging toe te kennen.

In vijf gevallen werd uiteindelijk de machtiging toegekend, hetzij door de beslissing van het beroepsorgaan, hetzij na het opgelegde, bijkomende onderzoek dat werd gevolgd door een nieuwe beslissing van de veiligheidsoverheid.

In veel opzichten is de situatie in 2005 te vergelijken met die van het jaar daarvoor: een overzicht van beroepen tegen beslissingen van de ADIV en een gelijkaardige verhouding tussen gegronde en ongegronde beroepen. Wel zijn twee belangrijke problemen niet meer zichtbaar. Ten eerste is er het vertrek van de leden van de federale politie die bij de ADIV instonden voor het uitvoeren van de veiligheidsonderzoeken. Deze opdracht werd nu overgenomen door eigen personeel van de ADIV. Ook werd het Vast Comité I niet meer benaderd of ingelicht over ondernemingen die actief zijn in de sector van Landsverdediging, en dit met klachten dat onderzoeken werden geweigerd of veel te lang zouden aanslepen, zodat deze ondernemingen een vorm van concurrentienadeel ondervonden.

Wat nog wel voorkomt, zijn de geweigerde veiligheidsmachtigingen voor militairen die na een buitenlandse zending een vaste relatie aangingen met een buitenlandse partner en waarvan de partner nog niet lang genoeg in België verblijft (vijf à tien jaar) om volgens de voorschriften een volwaardig onderzoek te kunnen voeren en waarbij het land van oorsprong geen verdrag hierover met België heeft gesloten. De minister van Landsverdediging heeft zich al eerder aangesloten bij het standpunt van het Vast Comité I dat louter deze omstandigheid onvoldoende is om een machtiging te weigeren. De weigering kan wel gegrond zijn als bijvoorbeeld het verleden en de achtergrond van de familie van de partner of het land van herkomst kunnen aanzien worden als een zeker veiligheidsrisico. Deze categorie als reden van de weigering of intrekking van de veiligheidsmachtiging vormt, samen met het druggebruik, een grote groep binnen de beroepen tegen de beslissingen van de ADIV.

Een laatste element dat niet onvermeld mag blijven, is het arrest van het Arbitragehof van 25 januari 2006³ dat werd uitgelokt door een prejudiciële vraag bij een beroep ingediend voor het Vast Comité I. Deze vraag, die hier wordt samengevat in vereenvoudigde vorm, had betrekking op de volgende aspecten:

- het karakter van het beroepsorgaan (toen nog het Vast Comité I);
- de onmogelijkheid om in beroep te gaan tegen een beslissing van het Vast Comité I als beroepsorgaan;
- de mogelijke beperking van het recht tot inzage van het veiligheidsdossier voor de klager en de raadsman wat betreft elementen met betrekking tot de nationale veiligheid.

Het Arbitragehof onderzocht de aangehaalde problematiek nauwgezet en kwam tot volgende bevindingen:

- het Vast Comité I is als beroepsorgaan een rechtscollege met volle rechtsmacht dat een onafhankelijk controle kan uitoefenen op de beslissingen inzake veiligheidsmachtigingen;
- het ontbreken van een beroepsmogelijkheid is geen algemeen of verplicht beginsel behalve in strafzaken;
- de beperking tot inzage van het veiligheidsdossier vormt geen schending van de bescherming van de rechten van de mens vervat in de Grondwet of het EVRM als het beroepsorgaan juist als onafhankelijke en onpartijdige rechter een afweging kan maken tussen de belangen van de betrokkene en een algemeen belang.

Dit arrest, dat nog slaat op de wetgeving in zijn oude vorm, is duidelijk van groot principiële belang, ook voor het beroepsorgaan in zijn nieuwe samenstelling.

---

³ Arbitragehof, 25 januari 2006, arrest nr. 14/2006, *B.S.*, 23 maart 2006, p. 16765 e.v. Zie ook: www.arbitrage.be

TITEL 8

DE SAMENSTELLING EN DE WERKING VAN HET VAST COMITÉ I

Voorzitter Jean-Claude DELEPIÈRE, raadsleden Gérald VANDE WALLE en Walter DE SMEDT maar ook de plaatsvervangende voorzitter en leden, respectievelijk de heren Jean-Louis PRIGNON, Etienne MARIQUE en Peter DE SMET, doorliepen het laatste, volledige jaar van hun mandaat. Daarmee kende de directie van het Vast Comité I in 2005 voor een laatste jaar een ongewijzigde samenstelling. Op het ogenblik van de redactie van voorliggend activiteitenverslag is immers bekend dat de huidige voorzitter, de heer Jean-Claude DELEPIÈRE, zijn mandaat ter beschikking heeft gesteld van de Senaat. De heer Guy RAPAILLE werd middels een beslissing van de Senaat van 30 maart 2006 aangewezen tot nieuwe voorzitter van het Vast Comité I. De heer DEJEHANSART werd aangewezen als plaatsvervangend voorzitter.

Zoals aangekondigd in vorig jaarverslag¹, heeft het Vast Comité I drie nieuwe leden voor de Dienst Enquêtes aangeworven. De Dienst Enquêtes, onder leiding van de heer Paul VANDER STRAETEN, telt daarmee opnieuw vijf leden. De vier enquêteurs zijn gedetacheerd vanuit de geïntegreerde politie (twee van de federale politie, een van een lokale politiezone) en de FOD Justitie. Voor het eerst rekenen we onder de Dienst Enquêtes een vrouwelijke enquêteur.

Wat betreft het administratief personeel, werd in 2005 overgegaan tot de aanwerving van een documentalist. Daarmee komt het totaal aantal administratieve medewerkers terug op negen personen.

Na het opheffen van de tijdelijke wervingsstop, zal in 2006 het administratieve kader nog verder worden versterkt met de door de Kamer eerder goedgekeurde aanwervingen. Dit ondermeer met het oog op de wijzigingen in wetgeving en de bijhorende werklust in verband met het beroepsorgaan inzake veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen.²

---

¹ Vast Comité I, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2005, pp. 150 e.v.

² Zie Titel 7. De activiteiten van het Vast Comité I als beroepsorgaan.

HOOFDSTUK 2 DE PARLEMENTAIRE BEGELEIDINGSCOMMISSIE

Vaak heerst er verwarring tussen het Vast Comité I en de Commissie belast met de begeleiding van het Vast Comité I. De begeleidingscommissie oefent de uiteindelijke controle uit op de werking van het Vast Comité I, ziet toe op de inachtneming van de bepalingen van de wet en van de huishoudelijke reglementen. De begeleidingscommissie vergadert ondermeer om (a) de jaarverslagen van de Vaste Comités, vóór de publicatie ervan, te onderzoeken in aanwezigheid van de leden van elk Comité. De besluiten van de commissie worden bij de verslagen gevoegd, (b) het ontwerp van begroting van de Vaste Comités te onderzoeken en (c) de uiteindelijke controle op de werking van het Vast Comité uit te oefenen in de gevallen bedoeld in de artikelen 52 tot 55 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op de politie- en inlichtingendiensten (*B.S.*, 26 juli 1991).

Thans maken, naast de voorzitter van de Senaat, mevrouw Lizin, de heer Vandenhove, mevrouw Defraigne, de heer Vandenberghe en de heer Wille deel uit van de betrokken commissie.

Behalve het uitoefenen van zijn wettelijke activiteiten – ondermeer toezichtsonderzoeken, gerechtelijke onderzoeken... - die kunnen worden omschreven als de *core business* van het Vast Comité I, dient het Comité een deel van zijn tijd en middelen te investeren in de werking van de eigen organisatie. Hier is ondermeer aandacht voor de activiteiten in het domein van de interne werking, de personeelszaken, de begroting, de materiële en de logistieke ondersteuning, de beveiliging... Gezien de beperkte relevantie, wordt dit onderdeel summier besproken.

Het autonome statuut van het Vast Comité I, dat weliswaar afhangt van het Parlement, brengt met zich mee dat het Comité zelf alle schikkingen moet treffen voor het eigen beheer.

Een opgemerkte en toegenomen tendens is dat het Parlement - en inzonderheid de Kamer van Volksvertegenwoordigers onder vorm van de Commissie voor de Comptabiliteit, onder voorzitterschap van de heer DE CROO - steeds meer de diverse dotatiegerechtigden die afhangen van het Parlement, op een zelfde leest tracht te schoeien. Deze gang van zaken werd reeds in een vorig verslag³ aangekondigd op het vlak van de voorstelling van de middelen en rekeningen en zet zich nu verder op andere domeinen, zoals bijv. de reglementering van bepaalde kosten.

Zoals voorheen is het standpunt van het Vast Comité I hierin dat het zich zonder probleem onderwerpt aan alle nodige richtlijnen en controles. Het Vast Comité I verzoekt enkel dat er rekening wordt gehouden met de specificiteit van de opdracht en de beperkte schaal van de organisatie.

---

³ Vast Comité I, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2005, pp. 151 e.v.

HOOFDSTUK 4 DE FINANCIËLE MIDDELEN

Het werkingsjaar 2004 werd bedacht met een dotatie van 2.480.865 €

Na het afsluiten van de rekeningen, bleef er een boni van 560.939,55 € die opnieuw ter beschikking wordt gesteld van het Parlement na goedkeuring van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en met inbegrip van het controlerapport van het Rekenhof.⁴

Voor 2005 werd een dotatie toegekend van 2.700.000 €.

Het boekjaar 2005 werd nog niet formeel afgesloten op het moment van redactie van het activiteitenverslag. Dit ingevolge het ontbreken van een aantal belangrijke facturen, waardoor deze schulden nog niet werden vereffend.

Alles laat echter uitschijnen dat ook 2005 met een belangrijk overschot zal worden afgesloten, niet in het minst omwille van het tijdsverloop van de aanwervingen die deels ook te maken hebben met de tijdelijke aanwervingsstop. Dit effect zal ook nog in 2006 voelbaar zijn. Nadien zal het boni structureel verminderen.

---

⁴ Zie hierover ondermeer: Kamer van Volksvertegenwoordigers, Arbitragehof, Hoge Raad voor de Justitie, Benoemingscommissie voor het notariaat, Rekenhof, Vaste Comités van toezicht op de politie- en inlichtingendiensten, federale Ombudsmannen en Commissie ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer: de rekeningen van het begrotingsjaar 2004; aanpassingen van de begrotingen van het begrotingsjaar 2004 en 2005; de begrotingsvoorstellen voor het begrotingsjaar 2006, Verslag namens de commissie voor de comptabiliteit, 8 december 2005, DOC 51 2139/002.

1. DE ONTMOETING MET DE NEDERLANDSE TOEZICHTSOVERHEID

Op 13 en 14 april 2005 werd een delegatie van het Vast Comité I in Den Haag ontvangen door de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD).

Met ingang van 1 juli 2003 is dit Nederlandse toezichtsorgaan haar werkzaamheden gestart. De instelling van de Commissie is geregeld in de op 29 mei 2002 in werking getreden Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten.⁵ Sedert de oprichting van deze Nederlandse toezichtsoverheid, zijn er diverse formele en informele contacten tussen beide instellingen.

Na het bezoek van de Nederlandse Commissie in Brussel in 2004, werd het Vast Comité I uitgenodigd voor een tegenbezoek aan Den Haag. Op de agenda stonden ondermeer de volgende onderwerpen:

- een overzicht van de stand van zaken over de werking van de beide instellingen;
- de wijzigingen en ontwerpen van wijzigingen van de wetgeving in de inlichtingensector;
- de gevolgen van de dreiging van het terrorisme en extremisme voor het toezicht;
- de problematiek van de relatie van de inlichtingendiensten tot de gerechtelijke en rechterlijke overheden;
- de relaties met andere buitenlandse toezichtorganen en het opzet van een gremium van Europese toezichtorganen.

Bovendien waren er ontmoetingen met de Belgische ambassadeur in Den Haag en de Nederlandse coördinator inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Deze laatste heeft tot taak het regelmatig onderling overleg tussen de betrokken ministers betreffende de inlichtingendiensten en de beleidscoördinatie voor te bereiden (art. 4, 3a Wiv)⁶ en de uitvoering van de taken van de inlichtingendiensten te coördineren (art. 4, 3b Wiv).

Deze gesprekken zijn, alleszins voor het Vast Comité I, bijzonder zinvol omdat het gaat over twee parlementaire toezichtorganen met een gelijkaardig mandaat in twee buurlanden met veel overeenkomsten. De uitwisseling van informatie, gericht om de werking en dus de kwaliteit van het toezicht te verbeteren, steunt op wederzijds vertrouwen en discretie.

⁵ Zie *Nederlands Staatsblad (Stb.)*, 2002, 148 (nadien is deze wet gewijzigd bij Wet van 23 april 2003, Stb. 212)(afgekort Wiv). Zie ook: Jaarverslagen van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (www.ctivd.nl). Voor het Reglement van orde van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten verwijzen we naar haar recent *Jaarverslag 2005-2006*, pp. 33 e.v..

⁶ *Nederlands Staatsblad (Stb.)*, 2002, 148.

2. DE DEELNAME AAN HET COLLOQUIUM VAN HET CANADESE COMITÉ DE SURVEILLANCE DES ACTIVITÉS DE RENSEIGNEMENT DE SÉCURITÉ

De vergelijking van de eigen ervaringen met deze van andere, buitenlandse toezichtsorganen maakt het Vast Comité I attent op een steeds wederkerende problematiek: welke structuur er ook wordt gecreëerd, het uitoefenen van toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten is een constante bron van spanningen. Het vergt immers heel wat vindingrijkheid om het evenwicht te bewaren tussen enerzijds de geheime aard van de opdracht en anderzijds de transparantie ten opzichte van het Parlement, de politieke overheden en het publiek te waarborgen.

Op 18 en 19 mei 2005 vond in het Canadese Ottawa een internationaal symposium plaats onder de noemer "*Making national security accountable - international perspectives on intelligence review and oversight*", met ondermeer het toezicht op nationale inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de bovenstaande evenwichtsoefening tot onderwerp van gesprek. Dit symposium werd georganiseerd door het *Canadian Center of Intelligence and Security Studies*, de *Norman Pattersonschool of International Affairs*, de *Carlton University* en het *Canadese Security and Intelligence Review Committee*. Dit laatste *Committee* is bij ons genoegzaam gekend onder zijn Franse benaming *Comité de Surveillance des activités de renseignement de sécurité* en was als extern toezichtsorgaan op de inlichtingendiensten een voorloper én bovendien inspiratiebron voor de wetgeving die in België in 1991 het licht zag. Het twintigjarig bestaan van deze Canadese collega-organisatie vormde trouwens mee de aanleiding tot het organiseren van dit symposium.

Bovendien past de conferentie in een cyclus van tweejaarlijkse, soortgelijke bijeenkomsten van toezichtsorganen waarbij voor juni 2007 al afspraken werden gemaakt in Nederland. Hieronder wordt wat langer stilgestaan bij de diverse uiteenzettingen. Ondanks de diversiteit en zelfs tegenspraak tussen de verschillende sprekers, wordt getracht hier een thematische synthese te geven.

2.1. Het toezicht op inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Een belangrijk aantal sprekers maakt een typologie van de diverse vormen van toezicht en controle op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Wat daarbij opvalt, is dat het toezicht en de wetgeving waarop dat toezicht is gebaseerd, van vrij recente datum zijn en kunnen worden gekaderd in de omwentelingen van na de Koude Oorlog. Dit geldt zowel voor de wetgeving inzake het toezicht op als de wetgeving of de wijziging van de wetgeving inzake de opdrachten en mogelijkheden van de inlichtingendiensten.

Door een aantal sprekers werd hierin een nieuw evenwicht herkend; een evenwicht dat noodzakelijk werd om de balans te herstellen nadat inlichtingen- en veiligheidsdiensten veel grotere mogelijkheden en opdrachten kregen in het kader van de strijd tegen het internationale terrorisme. Daarom werd door de gastsprekers ook veel aandacht besteed aan de vraag of dit evenwicht ondertussen tot stand was gekomen. Uiteraard is de situatie verschillend voor de diverse landen, net zoals ook de mening van de experts ter zake. Wat echter in algemene zin kan worden vastgesteld, is dat een bijzonder toezicht op inlichtingen- en veiligheidsdiensten, voor zover het bestaat, alleszins geen exclusieve bevoegdheid is. Bijna overal is er sprake van een combinatie van toezicht en politieke verantwoordelijkheid.

Dit kan gaan van de politieke verantwoordelijkheid van de Regering en de bevoegde ministers, het intern toezicht door de inlichtingendienst, het toezicht door de rechterlijke macht, de machtigingen verleend door rechterlijke instanties (*warrants*), het parlementaire toezicht uitgeoefend door een bijzondere - tijdelijke, hetzij permanente - commissie van dat parlement of het toezicht dat wordt uitbesteed aan een onafhankelijk, extern orgaan. Waar een dergelijk laatstgenoemd orgaan bestaat, wordt dit meestal aanzien als de meest uitgesproken vorm van toezicht op de inlichtingendiensten.

Een eerste conclusie is dus al dat het toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten niet vanuit een juridisch of maatschappelijk vacuüm werkt, maar daarentegen – in een subtiel samenspel - onlosmakelijk verbonden is met andere vormen van toezicht.

Het bestaan van een onafhankelijk, extern toezichtsorgaan is op zich evenwel weinig betekenisvol. Veel hangt natuurlijk af van het mandaat van deze instelling, de samenstelling, de mogelijkheden van initiatief en van onderzoek. Cruciaal hierbij is de vraag in hoeverre het toezichtsorgaan zijn toezicht kan 'opleggen' aan de inlichtingen- en veiligheidsdienst.

De complexiteit van deze situatie en het verschil tussen de diverse landen, heeft natuurlijk ook te maken met de aard en de opdrachten van de inlichtingendiensten zelf. Hoewel de deelnemers van dit symposium afkomstig waren uit parlementaire democratieën, is er uiteraard een groot verschil tussen de diverse inlichtingendiensten, en dit zowel in de dimensie als in de mandaten. De grootste verschillen liggen daarbij in de vraag of de dienst ook een 'politieel mandaat' heeft (zoals bijv. het FBI) en, meer nog, of de dienst al dan niet een 'offensieve' opdracht heeft. Eén opdracht bleek evenwel gemeenschappelijk: *"defending democracy against internal and external menaces without destroying democracy."*

Naast de inlichtingen- en veiligheidsdiensten situeren zich aan de andere zijde de vertegenwoordigers van de wetgevende en de uitvoerende macht. Ook de relatie tussen deze laatsten en de toezichtsorganen is niet vanzelfsprekend. Zo wijzen meerdere sprekers op het gevaar van gevoelige informatie in politieke handen. Het toezicht door politici is er niet om politiek te scoren, maar om te bepalen wat inlichtingendiensten al dan niet moeten doen.

Tenslotte kan ook de relatie met gerechtelijke overheden voor problemen zorgen. Niet alleen is er een fundamenteel verschil in werkwijze tussen inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden. Bovendien menen de inlichtingendiensten vaak dat de vertegenwoordigers vanuit de rechtbanken niet veel kaas gegeten hebben van inlichtingen, daar waar vanuit de rechtbanken wordt gemeend dat ze hun werk moeten kunnen doen en de inlichtingendiensten geen prerogatieven hebben.

Op het snijvlak van al deze actoren is er voor het toezichtsorgaan dus geen gemakkelijke taak weggelegd. Een spreker had het dan ook over *"review is an art, not a science"*.

Ondanks de diversiteit qua inlichtingendiensten en de hun toegewezen toezichtsorganen, blijken er toch twee min of meer onderscheiden systemen te bestaan die - niet toevallig - gelijklopen in de scheiding tussen *common law* enerzijds en het Europees continentaal recht anderzijds. De Angelsaksische traditie gebruikt inderdaad meer de interne inspectie, de bijzondere machtigingen van rechters en het toezicht uitgeoefend door het Parlement zelf, zonder een onafhankelijk toezichtsorgaan. Zonder te kunnen spreken over een gemeenschappelijk 'Europees model', zijn er toch zekere gelijkenissen in landen zoals Zweden, Noorwegen, Nederland en België.

Om de situatie nog complexer te maken, mag bovendien deze momentopname niet worden gemaakt zonder de belangrijke rol te onderkennen van de brede, internationale inlichtingengemeenschap. Dit netwerk van diensten van de verschillende landen is een noodzaak voor de goede werking van de diensten, maar kan ook worden gebruikt om het toezicht te omzeilen. Dit laatste geldt trouwens niet alleen voor de inlichtingendiensten zelf, maar ook voor de departementen en de regeringen die - vaak terecht maar soms ook onterecht - het internationale netwerk gebruiken om informatie af te schermen of wit te wassen.

Vele sprekers wijzen hierbij op de wel bijzondere relatie tussen het toezichtsorgaan en de inlichtingendiensten. Deze relatie moet een werkzame verstandhouding zijn waarin een gezonde spanning kan bestaan tussen de twee actoren. De diensten hebben hierbij, niet uit kwade wil maar veelal uit overtuiging om hun opdracht waar te maken, een zekere weerstand tegenover het toezicht.

2.2. Het toezicht op inlichtingendiensten in tijden van terroristische dreiging

Het is genoegzaam bekend dat de inlichtingendiensten na de Koude Oorlog met andere vijanden en dreigingen worden geconfronteerd. De huidige tegenstander kan echter moeilijker geïdentificeerd en gecontroleerd worden. Zo heeft bijv. het terrorisme nieuwe, belangrijke internationale, sociale, etnische en religieuze aspecten. Tegenwoordig wordt ook steeds meer duidelijk dat dit gevaar niet enkel vanuit het buitenland komt, maar ook is ingebed in de eigen gemeenschap(-pen), zij het onder vorm van actie, rekrutering of logistieke en financiële ondersteuning.

Deze dreiging zet een niet te onderschatten druk op de gezagsdragers en de inlichtingendiensten. Het toezicht mag daarbij geen belemmering vormen voor de doeltreffendheid en de doelmatigheid van de inlichtingendiensten. De hoofdplicht van de inlichtingendienst blijft de overheden en het publiek correct te informeren over de bedreigingen. Het toezichtsorgaan moet dit proces nauwkeurig opvolgen. Dit veronderstelt dat het toezicht niet enkel slaat op de controle over de vrijwaring van de mensenrechten, maar ook het management en de kwaliteit van de analyse tot onderwerp heeft. Deze twee elementen worden echter te vaak gezien als zijnde tegengesteld.

Uit buitenlandse voorbeelden van diensten die onder zware druk stonden om de bedreigingen uit te schakelen, leren we dat in bepaalde gevallen het onjuist gebruik van hun mogelijkheden, contraproductief werkt. Zo zal het focussen op bepaalde culturele of etnische groepen van de samenleving, diezelfde groepen vatbaarder maken voor radicalisering en rekrutering.

Deze kritische bemerkingen zijn niettemin niet in tegenspraak met de mening van de meeste vertegenwoordigers van toezichtsorganen om voldoende middelen toe te kennen aan de inlichtingendiensten in hun moeilijke opdracht.

2.3. Slotbemerkingen

Zonder te kunnen spreken over werkelijke conclusies, kan toch enigszins een consensus worden vastgesteld rond onderstaande elementen.

Een eerste vaststelling is dat, in het model van een vast verankerde democratie en rechtsstaat, de uitvoerende macht moet gecontroleerd worden.

Verder is duidelijk, doorheen talrijke voorbeelden, dat de inlichtingendiensten ondanks hun inzet, professionalisering en bijkomende middelen, nog steeds kunnen falen. Dit falen kan bestaan uit het niet-tijdig detecteren of aanpakken van bedreigingen of uit het onrechtmatig behandelen van burgers. In een toestand van de verhoogde druk omwille van de voornamelijk terroristische dreiging als prioriteit, is een effectief toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten daarom een noodzaak.

Het toezicht op de inlichtingendiensten wordt in de verschillende landen op diverse wijzen vormgegeven. Vooral in Europese, continentale landen maakt het model van een extern toezichtsorgaan opgang. Dit systeem heeft als grootste voordeel dat het zelf binnen de "*cercle of secrecy*" kan blijven en zodanig alle informatie kan nagaan en zelf een *knowhow* uitbouwen. Bovendien is het, in tegenstelling tot bijv. de interne inspecties, onafhankelijk van de diensten en de uitvoerende macht.

Ongeacht de wijze van vormgeving van het toezicht, is het toezicht een delicate opdracht.

Ten opzichte van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten én de uitvoerende macht, moet het toezichtsorgaan er zorg voor dragen dat het niet de plaats inneemt van de inlichtingendienst of nog, van de leiding van de inlichtingendienst, noch dat het door de Regering 'gebruikt' wordt.

Anderzijds moet het toezicht voldoende krachtdadig zijn en er ook rekening mee houden dat andere actoren, zoals bijv. het internationaal netwerk van inlichtingendiensten maar ook andere politie- en inlichtingendiensten - met inbegrip van private diensten -, actief zijn in deze sector.

Ook de toezichtsorganen hebben geen monopolie op het toezicht; naast hen spelen ook de interne controleorganismen, de overheden van de uitvoerende, de rechterlijke en niet in het minst de wetgevende macht, allen een rol. Ook buiten deze overheden mag de rol van de private sector en inzonderheid de media niet worden onderschat.

Tot slot mag de plaats van het individu - de burger - niet vergeten worden. Deze heeft weinig uitstaans met de voorgaande beschouwingen, maar voor hem of haar zijn veiligheid, mensenrechten en de geloofwaardigheid van de rechtstaat belangrijke waarden.

1. STUDIEDAG OVER DE ROL VAN DE INTERNATIONALE ORGANISATIES BIJ DE STRIJD TEGEN HET TERRORISME

De studiedag over de rol van de internationale organisaties bij de strijd tegen het terrorisme werd op 17 mei 2005 georganiseerd door de begeleidingscommissie van het Vast Comité I, en dit in samenwerking met de *World Anticriminal and Antiterrorism Forum (WAAF)*, een internationale niet-gouvernementele organisatie, samengesteld uit parlementairen en voormalige ministers van ondermeer Duitsland, Rusland, Israël, België, de Verenigde Staten van Amerika...

Het doel van deze studiedag was te onderzoeken welke de specifieke rol en de actiemogelijkheden van de verschillende internationale organisaties tegen het terrorisme waren. De vertegenwoordigers van de Europese Unie, de Verenigde Naties, de NAVO en de *Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)* evenals tal van experts namen er het woord. Deze uiteenzettingen werden gevolgd door een uitwisseling van gedachten van de deelnemers.

2. VERSLAG OVER DE CONFERENTIE OVER “INFORMATION OPERATIONS”

De conferentie over ‘*information operations*’, die plaatsvond in Malvern (Groot-Brittannië) op 4, 5 en 6 juli 2005, trok de bijzondere aandacht van het Vast Comité I; enerzijds omwille van de veronderstelde relatie tussen het onderwerp en de inlichtingensector en anderzijds omwille van de aanwezigheid van een Belgische legerofficier als gastspreker.

2.1. Wat zijn ‘*information operations*’?⁷

Bij *information operations* (verder IO) kan men zich voorstellen dat een militaire eenheid in een *peace-keeping* operatie een informatiecampagne ontwikkelt, gericht tot de plaatselijke burgerbevolking, waarin deze eenheid uiteenzet wat haar doel is en bijvoorbeeld de bevolking oproept om wapens in te leveren. Hiervoor maakt de eenheid gebruik van contacten met de bevolking, strooibriefjes, radio-uitzendingen... Het werkveld van IO is echter veel breder en wordt soms ook anders genoemd. Zo spreekt men in bepaalde landen van PSYOPS (*psychological operations*) of STRATCOM (*strategic communications*). Voor de ene zijn dit synoniemen, voor de andere betekenen ze dan weer iets anders.

In wat volgt weerhouden we het meest ruime en meer neutrale begrip IO en de US-definitie hiervan weergeven als zijnde “*de acties die ondernomen worden om de informatie en de informatiesystemen van de tegenstander te schaden terwijl de eigen informatie en informatiesystemen verdedigd worden (Joint Pub 3-13, opgesteld in 1998)*”.

⁷ ARMISTEAD, E.L., (ed.), *Information operations: Warfare and the Hard Reality of Soft Power*, United States, Brassey's Inc., 2004, 277 p.

Vanuit deze definitie kunnen we een groot aantal - voornamelijk maar niet uitsluitend militaire - technieken of acties opsommen die onder deze noemer vallen:

- militaire acties als vernietiging (van bijv. vijandelijke communicatielijnen);
- misleiding van de vijand;
- cyber-aanvallen en verdediging tegen een cyber-oorlog ;
- elektronische aanvallen;
- *psychological operations (psyops)*;
- berichtgeving aan pers en publiek (*public affairs, public information*)
- operatiebeveiliging;
- *infosec en counter-intelligence*;
- contacten met de civiele autoriteiten en bevolking van de betreffende zone.

Deze componenten van IO kunnen zich afspelen op zowel strategisch, operationeel als tactisch niveau. Deze taken zijn echter niet uitsluitend in handen van de militaire organisaties; ook het politieke leiderschap (met zijn strategie en zijn informatiecapaciteit), de diplomatie en de private partners (zowel de private, militaire ondernemingen als de NGO's) om vooral de media niet te vergeten, kunnen een rol spelen.

Critici beweren dan ook dat deze omschrijving zo ruim is dat het onwerkbaar is als definitie. Andere landen, gaan dan ook meer uit van de term PSYOPS. Deze term wordt beschouwd als een meer doelgerichte activiteit. De Belgische defensie is voorstander om IO als een filosofie te hanteren en PSYOPS als een van de elementen die bijdragen tot het geheel van IO.

In de Britse definitie wordt gesteld dat PSYOPS “*geplande, cultureel-gevoelige, waarheidsgetrouwe (...) activiteiten*” zijn om “*politieke en militaire doelstellingen te behalen door het beïnvloeden van houdingen en gedrag*”. Meestal wordt hiermee bedoeld dat men via het eigen politieke en militaire apparaat - dat in beginsel op dezelfde golflengte zit - zal proberen door PSYOPS-technieken de bevolking van de actiezone, strijdende partijen en de bevelhebbers van de tegenstander zo te beïnvloeden tot ze zich maximaal plooiën naar de eigen wensen met voornamelijk als doel de bescherming van de eigen troepen te waarborgen en een veilige en kalme situatie te creëren in de operatiezone.

Uiteraard is dit gegeven plaats- en cultuurgebonden (*infra*). Het kan bijvoorbeeld betekenen dat men probeert de bevolking voor zich te winnen of alvast neutraal te houden, de leiding van de tegenstrever onder druk te zetten (bijv. om zich gewonnen te geven of toegevingen te doen) en tegelijkertijd het thuisfront, de eigen troepen en bevriende krachten van informatie te voorzien en dit alles zonder tegenstellingen.

2.2. Historische context

Vooraleer het begrip IO (of soortgelijke) ingang vond - en dat varieert van land tot land - bestond het omgaan met informatie in verband met een crisis- of oorlogssituatie ook.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden zowel door de geallieerden als door nazi-Duitsland belangrijke inspanningen geleverd in het domein van de propaganda. Wetenschap (de prille communicatiewetenschappen en psychologie), kunsten en zelfs vermaak werden in het teken van de strijd ingezet. Ook de Koude Oorlog kende een strijd rond de informatie om de geesten voor zich te winnen, bijv. door het inzetten van radiostations die onophoudelijk de vijandelijke regimes probeerden te ondermijnen. Sommige theoretici verwijzen zelfs naar de Chinese krijgskundige Sun Tzu die zowat drieduizend jaar geleden het belang van kennis en informatie - zowel van de vijand als van de eigen capaciteiten - erkende.

Men kan zich de vraag stellen wat er dan nu anders is dat men, vooral dan in militaire kringen, een soort hype ziet die land na land overtuigt om het nieuwe concept in te halen en daar specifieke middelen voor uit te trekken? Meerdere factoren zijn hiervoor verantwoordelijk. Niet noodzakelijk in volgorde van belangrijkheid en niet-exhaustief kunnen de volgende worden aangehaald.

In de eerste plaats is er een technologische revolutie tot stand gekomen op vlak van communicatie en informatisering, die zijn toepassingen kent in alle domeinen (ook in de bewapening en inlichtingentechnieken, o.m. SIGINT, IMINT, OSINT..) alsook bij de communicatiemiddelen zelf.

Ten tweede is er ook een wereld van verschil ontstaan - mede door de technologische vooruitgang - door de toenemende rol van de media. Denken we maar aan Vietnam-oorlog waar het een cliché is geworden (terecht of onterecht) dat deze door de Verenigde Staten werd verloren omwille van de media. Sindsdien is de rol van de vierde macht er zeker niet minder op geworden.

Het militaire apparaat is hierdoor alleszins zeer omzichtig geworden en poogt de media zoniet te controleren (*embedded journalists*) dan toch voor zich te winnen. Het is echter een gegeven dat de overheid, alvast in de democratische landen, de informatie niet meer sluitend kan controleren.

Deze evoluties werden nog versterkt door de snelheid van de informatie-uitwisseling met de operationele zone. CNN en Al Jazeera brengen de oorlog rechtstreeks tot in de huiskamer.

Dit brengt ook mee dat de militaire of politieke bevelhebbers, die zich steeds meer (moeten) omringen door woordvoerders, mediaspecialisten en juridische raadgevers, enkele uren na een incident aan de andere kant van de wereld verklaringen moeten geven en dit terwijl de troepen ter plaatse soms nog niet in staat zijn om een volledig beeld te hebben van de situatie.

Evenzeer van belang is dat de militaire opdrachten en de wijze van oorlogsvoering aan veranderingen onderhevig zijn. Dit heeft te maken met het toenemende aantal vredesopdrachten, waarbij er blijkbaar een evolutie merkbaar is naar een meer actieve rol van de tussenkomende machten.

Ook is er een verschuiving waarneembaar in de organisatie van de tegenstander. Steeds minder blijkt dat een nationale krijgsmacht van een min of meer georganiseerde staat, maar in tegendeel, steeds meer krijgt men te maken met milities, rebellen, krijgsheren, terroristen...

Ook kan men aanstippen dat, ondanks de gewijzigde organisatie van de tegenstander, deze daarom niet minder gebruik maakt van de mogelijkheden van informatie en communicatie. België heeft zeker ondervonden welke perfide rol een radiozender als Milles Collinnes in de Rwanda-crisis heeft gespeeld. Iraakse opstandelingen en terroristen op hun beurt gebruiken zeer doelbewust televisiezenders en internet om hun gewelddadige acties te tonen en te rechtvaardigen. IO is dus eigenlijk een noodzaak geworden om niet te bezwijken onder de informatieoperaties van de tegenstander. Merken we op dat de aanslagen van 9/11 zelf gericht waren op symbolische en mediagenieke doelwitten.

Tot slot en zonder volledig te willen zijn, zijn er de vaststellingen dat IO's in plaats van of parallel met harde militaire acties resultaten opleveren en dat vaak met minder kosten en minder slachtoffers dan met de klassieke wijzen van oorlogsvoering. Een voorbeeld van wat men een geslaagde IO noemt, is de militaire operatie *Desert Storm* in Irak na de invasie van Koeweit. De coalitietroepen konden de Iraakse eenheden met een relatief gemak verslaan nadat deze niet alleen verrast werden door een tactisch manoeuvre (dat was voorbereid en gekoppeld aan misleiding), maar ook letterlijk en figuurlijk murw gebombardeed werden met munitie en propaganda terwijl de communicatie- en observatiemogelijkheden van de Iraki's werden vernietigd.

2.3. IO, politiek en ethiek

Het inzetten van militaire middelen en zeker het doel hiervan, is meestal het voorwerp van intense politieke en juridische debatten waarbij een ethische dimensie aanwezig is. Het inzetten van 'zachte middelen' zoals IO ook wel eens wordt genoemd, kan, zeker in vergelijking met de hardere argumenten, dan toch geen enkel probleem vormen.

En toch, tijdens deze conferentie werd door bijna alle militaire vertegenwoordigers het belang onderlijnd van het gebruik van waarheidsgetrouwe informatie. Men spreekt dat over 'witte informatie' in tegenstelling tot 'zwarte' of 'grijze'. Zij menen dat enkel correcte informatie mag gebruikt worden: anders gaat de geloofwaardigheid van de acties en van degene van wie de informatie uitgaat, verloren.

Critici, en ook voor hen was er plaats op de conferentie, willen deze stelling wel in twijfel trekken. Soms heeft het westerse denken de bereikbaarheid van de waarheid als onmogelijk beschreven en steeds meer heerst de opinie dat perceptie het belangrijkste is. In zo een geestesgesteldheid durft men dan ook wel eens 'zuinig zijn met de waarheid', zeker als het gaat om 'het goede doel'. Zij waarschuwen dan ook voor de manipulatie die niet alleen de tegenstrever moet beïnvloeden, maar die ook de neutrale waarnemer en het thuisfront moeten overtuigen. Een gastspreker had het dan ook over het 'Orwelliaans taalgebruik' bij de militaire operaties.

Om deze reden heeft de NATO uitdrukkelijk voor de richtlijn (MC-422) geopteerd met het oog op een strikt onderscheid tussen IO en de publieke informatie (PI). IO wordt gezien als een middel om beleidsmensen van de tegenstrever te beïnvloeden. PI heeft tot opdracht om open, eerlijke en actuele informatie te brengen. Tussen beiden zijn er veel raakvlakken, maar de scheiding moet duidelijk aanwezig zijn om de geloofwaardigheid van de publieke informatie te beschermen en te garanderen. In geen geval mag de PI ondergeschikt worden aan de *spin doctors* en PSYOPS-specialisten. Hoe delicaat deze relatie wel is, valt af te leiden uit een door een spreker gegeven voorbeeld. In Irak werd door een militaire US-woordvoerder tegenover CNN een offensief tegen de stad Fallujah aangekondigd drie weken voor datum. Was dit met de bedoeling om te informeren of om opstandelingen naar de stad en in de val te lokken?

Het NATO-standpunt lijkt sterk in tegenstelling te staan tot de recente US-politiek terzake die het concept van strategische communicatie ten uitvoer bracht. STRATCOM op zijn beurt wordt gedefinieerd als *“de transmissie van geïntegreerde en gecoördineerde US-overheidsthema’s en boodschappen die de US-belangen en –politiek vooruithelpen door een gesynchroniseerde interdepartementale inspanning ondersteund door de diplomatie, de overheidsinformatie en militaire informatieoperaties in overleg met andere acties van economische, politieke, informatieve en militaire aard.”*⁸

Er wordt benadrukt dat het enkel over ‘witte informatie’ gaat en bijv. de militaire misleiding zich op een ander vlak situeert. Hoewel deze discussie, die ver van afgelopen is, wel mag duiden op een principiële verschil tussen de NAVO-bondgenoten, dé vraag is wellicht of het in deze geglobaliseerde informatiemaatschappij nog wel mogelijk om een onderscheid tussen IO en PI aan te houden? En worden niet overal ter wereld de afwijkingen in standpunten tussen de militaire en politieke autoriteiten weggewerkt? Zeker is dat zelfs bij de meest objectieve benadering van zowel publieke informatie als van informatieoperaties, de doeleinden en de middelen bepaald worden in een politieke context.

Deze relativering mag er wel niet toe leiden om informatie niet meer te betrachten als een weergave van de waarheid. Het standpunt van de Belgische Defensie is dat publieke informatie staat voor een correcte weergave van informatie. PSYOPS is er in de eerste plaats voor de bescherming van de eigen troepen en het scheppen van een kalme en veilige situatie in de operatiezone. NAVO PSYOPS, ondertekend door België, geeft steeds ‘de waarheid’. In de wetenschap dat de ‘absolute waarheid’ niet bestaat, is het duidelijk dat ook ‘de waarheid’ perceptiegebonden is. Toch werd benadrukt dat BE NAVO PSYOPS nooit aan desinformatie zal doen.

2.4. De toepassing van information operations in huidige oorlogs- en crisisgebieden

Aan de hand van twee, zeer verschillende voorbeelden, wordt gepoogd om een concreet beeld te geven van actuele IO-toepassingen.

Vooreerst een selectieve samenvatting van de uiteenzetting van Lt.-Kol. SALAMONOWICZ van de Belgische Luchtcomponent. Deze reserveofficier verving de aangekondigde spreker, Majoor SEGERS, stafofficier op ACOS Ops & Trg, Concepts & Plans, Cel PsyOps. De reserveofficier is sinds het jaar 2000 actief in de PSYOPS-branche. Hij benadrukte dat de Belgen niet van PSYOPS spreken, maar van *Informatie Operaties* (IO). Defensie wil dat zo omwille van de negatieve connotatie van het begrip PSYOPS.

Vooreerst wees de spreker op een immens verschil in omvang van de militaire capaciteiten van de diverse landen. Dit heeft voor een klein land vanzelfsprekend ook gevolgen voor de capaciteiten en ambities van de IO, maar zoals hij stelde: *“Good things may also come in small packages”*.

---

⁸ Werkdefinitie goedgekeurd door de voorzitter van de Stafchefs in september 2004 (eigen vertaling).

Deze militaire discipline vond in België zijn oorsprong in het Rwanda-drama, waar zoals eerder gezegd de tegenstanders van de pacificatie en de *peace keeping*-operatie ondermeer gebruik maakten van de haatcampagne van het beruchte radiostation "Mille Collines". Over de jaren is deze militaire discipline uitgegroeid tot een echte PSYOPS-module, maar met bescheiden ambities. Op het operationele vlak liggen die ambities in niet-offensieve evacuatieoperaties en een modulaire ondersteuning van een mondiale kracht. Op tactisch vlak is het Belgische leger in staat een modulaire PSYOPS-ondersteuning te bieden aan de ontplooiende landtroepen.

Een PSYOPS-module bestaat uit de elementen Planning, Productontwikkeling, Radio en tenslotte uit tactische PSYOPS-teams (TPT's in het vakjargon) in de operatiezone. Qua capaciteiten streeft het Belgische leger naar vijf permanente modules, samengesteld uit actief- en reservepersoneel.

Als recent voorbeeld schetste de gastspreker de medewerking van de PSYOPS aan het programma voor militaire samenwerking (PMP) in Kongo. Hij gebruikte hiervoor de standaardcyclus voor IO die vertrekt van een :

- gewenste eindsituatie;
- de vraag welke de bijdrage van IO kan zijn tot deze gewenste situatie:

1) Wat zijn de sleutelthema's?

In casu was dit o.a. België is een partner in het heropbouw van een verenigde strijdmacht die een garantie moet zijn voor een duurzame pacificatie.

2) Welke zijn de IO doelstellingen?

Een eerste doelstelling was de voorwaarden te creëren voor de succesvolle uitvoering van de missie. Deze doelstelling werd dan verder uitgewerkt naar meer specifieke doelstellingen zoals het beperken van de invloed van vijandige propaganda, het creëren van een positief imago van het Belgische contingent in de regio, het promoten van een professioneel Kongolees leger dat de mensenrechten respecteert...

3) Welke zijn de doelgroepen van IO?

Zoals vaker in IO-operaties zijn er diverse doelgroepen; de plaatselijke bevolking, de soldaten van de nieuwe Kongolese krijgsmacht (1ste brigade) maar ook de lokale chefs mogen niet vergeten worden.

4) Welke middelen worden ingezet?

Dit omvat zowel de menselijke middelen (vijf personen) als materiële middelen, zoals luidsprekers, printers...

5) Welke methodes?

Deze zijn ook weer zeer divers: gesprekken met de componenten van de bevolking, het drukken van een stripverhaal, het verspreiden van radioboodschappen, het inschakelen van lokale straattheatergroepen tot zelfs de 'sponsoring' van sportevenementen...

- tijdens en na elke operatie worden deze elementen geëvalueerd op hun doeltreffendheid en worden de te trekken lessen geïdentificeerd. Zoals in bijna alle andere operaties, wordt andermaal het belang onderlijnd van de situatiebewustzijn zowel van de PSYOPS-verantwoordelijken als van de andere ingezette troepen waarbij bijv. het belang van een goede communicatie met de *chefs de coutumes* in de verf wordt gezet, naast natuurlijk het contact met de bevolking in het algemeen.

Een andere situatie doet zich voor in Irak, waar US-troepen actief gebruik maken van IO in de strijd tegen opstandelingen/terroristen voor het bereiken van de doelstelling van de US-regering. Zoals voordien reeds werd geschetst, gebeurde dit volgens het concept van 'strategic communications'.

Dat dit niet enkel een zaak is voor woordvoerders, bevelhebbers in hoofdkwartieren en in perscentra, werd bewezen door de bijdragen van een gewezen militair die nu voor de Rand Corporation⁹ de *information operations* van de geallieerde en Iraakse overheden adviseerde en zelfs te velde evalueerde door een nauw contact met de lokale bevolking. Merken we op dat ook op dit domein de uitbesteding van taken aan private ondernemingen een feit is.

Zijn verhaal, dat grotendeels werd bevestigd door andere sprekers met ervaring in deze campagne, is eerder genuanceerd. Natuurlijk zijn de ingezette middelen in verhouding tot het Belgische voorbeeld zeer anders en lopen er honderden projecten die worden gezien als informatieveldslagen. Sommige zijn kortlopend, andere meer permanent maar steeds in confrontatie met de zeer doeltreffende IO van de tegenstanders. Ook hier geldt de onvermijdelijke sleutelrol van de goede kennis van het actieterrein om een geloofwaardige boodschap te brengen en gebruik te kunnen maken van de fouten van de tegenstander. Deze deskundige liet de definities achterwege en peilde vooral naar de resultaten. Met die resultaten was hij - ondanks een aantal successen - niet altijd volledig tevreden, zoals bijv. de informatiestrijd rond het offensief in Fallujah.

Naast het gebruik van communicatie naar de internationale en Amerikaanse pers, richten de operaties zich ook tot ondersteuning van westersgezinde media. Vooral de operatie met betrekking tot de recente verkiezingen in Irak, was een belangrijke opdracht die als succesvol wordt beschouwd.

De spreker wees ook op de moeilijkheid om bijvoorbeeld de bevolking warm te maken voor een democratisch systeem, als de meerderheid van diezelfde bevolking dat begrip niet kennen, laat staan er een woord voor hebben. Verder wees hij op de vrees die westerse diensten hebben om het thema religie te gebruiken, terwijl dat nu juist een sleutelelement is, tenminste als het omzichtig en met het advies van lokale deskundigen wordt gebruikt.. Ook hij onderstreepte het belang van het visuele element en van een eenvoudige boodschap, (een *sticky message*) en erkende het vaak succesvol gebruik hiervan door de tegenstander, die ondermeer aan de bevolking beelden van gelukke aanslagen toont waarbij een zeer eenvoudige boodschap werd meegegeven (*occupation is bad*).

2.5. Information operations en inlichtingen

Tot slot bespreken we enkele bedenkingen over de relatie tussen IO en het inlichtingenwerk. Het is opvallend dat zeer veel van de specialisten van deze vrij nieuwe discipline, komen uit de sector van de inlichtingendiensten. Dat hoeft niet te verwonderen: inlichtingen en IO steunen beide op het gebruik van informatie.

---

⁹ Voor meer info, zie www.rand.org

Men kan zelfs stellen dat inlichtingen chronologisch IO voorafgaan. Zoals reeds vermeld, is IO van in zijn planningsfase afhankelijk van goede *intelligence*. Dit geldt voor alle deelaspecten van IO, zoals het vernielen van vijandelijke communicatiemogelijkheden, inspelen op de vijandelijke bevelhebbers... De diverse bronnen van de inlichtingendiensten - zowel menselijke, technische als open bronnen - vormen een schat van informatie en zijn onontbeerlijk voor de planning en uitvoering van IO. Zoals meermaals benadrukt speelt de kennis van de lokale cultuur van de tegenstander of de actiezone hierbij een kapitale rol. Goede inlichtingen kunnen hier het verschil maken.

Er zijn ook wel verschillen. Zo is het - wat bij klassieke inlichtingengaring niet zo courant is - bij IO wel degelijk belangrijk om een grondige kennis te hebben van de eigen doelstellingen en dit op zowel militair als politiek vlak. Dat is niet altijd zo evident. Ook kan worden opgemerkt dat bij IO meer beroep wordt gedaan op andere kennisdomeinen en specialisten zoals psychologen, sociologen, etnologen, taalkundigen, mediaspecialisten...

Gezien IO volgens het boekje ook een effectenmeting en evaluatie ondergaan, zou men mogen veronderstellen dat hierbij ook *feedback* naar de inlichtingensector gaat. Vermits op deze conferentie niet de nadruk werd gelegd op de inlichtingendiensten, werd dit niet besproken. Het is dus een veronderstelling die echter wordt onderbouwd door de organogrammen van de diverse *information operations*-structuren in verschillende landen waarbij men telkens opmerkt dat de inlichtingendiensten structureel of minstens functioneel betrokken zijn bij de informatieoperaties. Optimaal zou er eigenlijk een permanente gedachtewisseling moeten zijn tussen de disciplines van de inlichtingen en deze van de IO.

IO kan dus zondermeer worden beschouwd als een 'informatie-afnemer' van de inlichtingendiensten. IO vormt dan ook een vrij nieuwe, maar steeds belangrijker afnemer van - inzonderheid, maar niet uitsluitend - de militaire inlichtingendiensten.

Al is het bestaan van de essentie van wat men nu IO noemt al vroeger bekend, toch zijn de maatschappelijke wijzigingen die hierboven reeds werden aangehaald ook van invloed op het werk van de inlichtingendiensten die niet tot taak hebben zichzelf te voorzien van informatie maar, klantgericht, hun zoeken en verwerken van informatie meer en meer zullen moeten afstemmen op deze nieuwe klant.

Men kan zich voorstellen dat de theoretische grens tussen beiden in bepaalde gevallen zeer dun of zelfs verdwenen is. Het genereren van inlichtingen is immers een activiteit op zich die reeds de realiteit beïnvloedt en waarbij de afgeleverde productie, die is afgestemd op *information operations*, het oordeel van de eigen bevelvoerders kan beïnvloeden.

Dit kan ook gevaren inhouden, minstens op theoretisch vlak. Waar hiervoor reeds gewezen werd op de ethische en politieke relaties van de IO, heeft de inlichtingensector eveneens te maken met een bepaalde maatschappelijke en politieke context, die grotendeels onvermijdelijk is maar ook het gevaar kan inhouden van een rapportering naar het 'politiek correcte', zelfs met miskenning van objectieve elementen. Als het werkelijk zou gebeuren dat inlichtingen gemanipuleerd worden, zou men in een vicieuze cirkel kunnen terechtkomen waarbij de ingewonnen inlichtingen en de uitgebrachte informatie elkaar versterken binnen een bepaalde politieke visie. Het nachtmerriescenario zou er dan in bestaan dat uiteindelijk de misleiding, gebaseerd op gemanipuleerde inlichtingen, wordt toegepast op de eigen publieke opinie. Juist om dit te voorkomen, verbiedt de NAVO in duidelijke termen om de eigen publieke opinie als doelgroep te nemen in PSYOPS-programma's.

Voor alle duidelijkheid moet worden gesteld dat de deelnemers en sprekers van deze conferentie zonder uitzondering het primaat van de politiek en de democratie erkenden. Als hier bovendien wordt gewezen op gevaren voor politieke manipulaties, wordt hiermee bedoeld een gevaar voor misbruiken vanuit een specifieke (partij)politieke ideologie. Zowel de inlichtingenfase als de informatieoperaties, respectievelijk de *input* en de *output* van informatie, moeten daarom permanent kritische worden geëvalueerd, in eerste plaats door de betrokken diensten. Dit gevaar is natuurlijk veel kleiner in een open democratische maatschappij die niet onder druk staat van zware bedreigingen of conflicten.

2.6. Conclusies

De toename in belang van informatie¹⁰, volgens sommigen zelfs de dominantie ervan, is onloochenbaar. Het is dan ook een steeds belangrijker factor in het veroveren of behouden van macht. Alle aspecten van het leven en de maatschappij zoals cultuur, economie of politiek ondervinden dit zeer duidelijk. Het is niet verwonderlijk dat in het militaire bedrijf de informatie een steeds grotere rol van betekenis krijgt. Waar voordien de informatie voor militaire en politieke bevelhebbers gericht was op het verwerven van informatie over de capaciteiten en intenties van de tegenstander, merkt men sedert enige decennia dat deze bevelhebbers gebruik maken van 'uitgaande' informatietechnieken ter ondersteuning van hun acties.

Niet dat wapens worden vervangen door reclameboodschappen of slogans als "*information is a weapon*", toch is het een onmiskenbare evolutie dat militaire overheden - die traditioneel wantrouwig staan tegenover het vrijgeven van informatie, *a fortiori* aan de media - in toenemende mate gebruik maken van het informatie- en mediagegeven om, in combinatie met andere middelen, hun doelen te bereiken.

Gelet op de verbanden tussen informatieoperaties en het inlichtingenwerk en gelet op het feit dat de inlichtingensector zelf ook is terechtgekomen in een informatiemaatschappij, is het zeer waarschijnlijk dat ook dit zijn invloed heeft en zal hebben op de werking van de inlichtingendiensten. Dit lijkt in eerste instantie enkel een zaak te zijn voor de militaire inlichtingendiensten, maar kan niet tot deze sector beperkt worden. Temeer daar men vaststelt dat bijvoorbeeld de bestrijding van het terrorisme een opdracht is voor alle inlichtingendiensten, zij het lokaal of in het buitenland. Ook informatie op binnenlands vlak wordt in die zin steeds belangrijker.

Een beoordeling van dit fenomeen is quasi onmogelijk, niet alleen in het gegeven bestek na een eerste verkenning van het thema, maar vooral omdat het zo uiteenlopende activiteiten in verschillende situaties betreft. Waar hiervoor werd gewezen op de, minstens theoretische mogelijkheden, van manipulatie van informatie - in de zin van het gebruik van niet waarheidsgetrouwe informatie - moet anderzijds toch worden opgemerkt dat die gevaren onderkend worden (cf. de NAVO-doctrine ter zake) en de militaire specialisten op een conferentie als deze, het debat en de kritiek van bijv. wetenschappers en journalisten niet schuwen.

Voor de inlichtingendiensten vormt dit een uitdaging waarbij zij, zonder de geheime informatie vrij te geven, zich wellicht meer dan voorheen bewust moeten zijn dat zij in een informatiemaatschappij werkzaam zijn wat, zowel voor hun informatiegaring als voor het aanmaken van hun eindproducten - de inlichtingen ten behoeve van de diverse overheden - een merkelijk verschil oplevert.

---

¹⁰ Zie hierover TOFFLER, A., *The Third Wave*, London, Pan Books, 1980.

3. SEMINARIE OVER TERRORISMELIJSTEN

De commissie van de Senaat die belast is met de begeleiding van het Vast Comité I, nam het initiatief om op 12 juli 2005 een workshop te organiseren over het ontstaan en het opstellen van terroristenlijsten. De commissie wenste meer bepaald de volgende punten te onderzoeken:

- Welke procedure moet worden gevolgd vóór een persoon en/of een organisatie kan voorkomen op een terrorismelijst?
- Er werd een terrorismelijst aangenomen in uitvoering van de besluiten van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Bestaan er nog andere lijsten, nationaal of internationaal, die de Belgische overheden gebruiken?
- Hoe kunnen de communicatie en de coördinatie worden verzekerd tussen de verschillende overheden die werken op basis van de terrorismelijsten?
- Welke zijn de concrete gevolgen voor de personen en/of de organisaties die voorkomen op een terrorismelijst?
- Welke zijn de gevolgen voor de fundamentele rechten van de personen die voorkomen op een terrorismelijst? Genieten zij een recht van verhaal tegen de beslissing om hen op te nemen op een terrorismelijst?

Naast de leden van beide begeleidingscommissies en van de Vaste Comités I en P, werden ook leden van de Veiligheid van de Staat, de ADIV en Franse en Belgische experts uitgenodigd om aan het seminarie deel te nemen. Tijdens het seminarie hebben de leden van de Senaatscommissie aan het Vast Comité I gevraagd deze problematiek nader te onderzoeken vanuit een nationale en internationale juridische invalshoek.¹¹

4. HET COLLOQUIUM ‘MILITARY SATELLITES’

Een lid van het Vast Comité I nam deel aan de conferentie *Military Satellites*, op 5 en 6 juli 2005 in Toulouse (Frankrijk) en georganiseerd door het Britse *International Quality and Productivity Center (IQPC Ltd.)*.

Door aan dit colloquium deel te nemen, kon het Vast Comité I kennis nemen van de laatste ontwikkelingen van de Europese programma's voor militaire observatie- en telecommunicatiesatellieten, meer bepaald van de programma's HELIOS 1 en 2. Satellietssystemen zoals HELIOS maken het mogelijk - in volledige onafhankelijkheid en gelijk waar - te observeren, zonder dat men het risico loopt het luchtruim van de geobserveerde landen te schenden.

Zo is HELIOS heel belangrijk geworden voor de inlichtingendiensten en voor militaire operaties. In aanvulling op de systemen op aarde, bieden satellieten wereldwijd permanente dekking. De satellietbeelden staan niet alleen centraal in de systemen op aarde, maar worden ook gebruikt door luchtbasissen of de nationale marine.

---

¹¹ Zie hierover Titel 6. Studies en activiteiten, Hoofdstuk 3. Terrorismelijsten.

Het satellietstelsel HELIOS 1 is operationeel sinds de lancering van de eerste satelliet HELIOS 1A in 1995. Het stelsel werkte met twee satellieten van 1999, het jaar waarin HELIOS 1B werd gelanceerd, tot 21 oktober 2004, toen de satelliet HELIOS 1B na de geplande vijf jaar wegens technische problemen uit zijn baan werd gebracht. Sindsdien werkt het stelsel met één satelliet ten behoeve van de partnerlanden en in evenredige verhouding tot hun deelname: Frankrijk (78,9%), Italië (14,1%) en Spanje (7%).

Deze samenwerking in het kader van het HELIOS-programma is een eerste stap in de totstandkoming van een Europees ruimtedefensiestelsel. Kenmerkend voor dit project is de synergie die bestaat tussen het civiele programma voor de observatie van de aarde (SPOT) en de militaire belangen, zowel om technologische als om economische redenen. Het duale programma PLEIADES vormt een nieuwe stap in de synergie tussen de burgerlijke en de militaire sector. Voor de allereerste keer zullen civiele en militaire gebruikers hetzelfde observatiesysteem kunnen delen.

HELIOS 2 werd gelanceerd op 18 december 2004 en moet de bestaande capaciteiten van HELIOS 1 versterken en verbeteren, en dit zowel op het vlak van resolutie als wat betreft de toegangstijd tot informatie en beeldopnames. Het nieuwe stelsel maakt ook de doelbepaling, de geleiding, de voorbereiding van opdrachten en de controle van bij gevechten opgelopen schade mogelijk. Het wordt gerealiseerd in het kader van een partnerschap tussen Frankrijk (95%), België (2,5%) en Spanje (2,5%).

Ook andere Europese staten, die lid zijn van de Europese Unie of van de NAVO, hebben blijk gegeven van hun belangstelling voor HELIOS 2. Dit geldt vooral voor Italië en Griekenland, met wie onderhandelingen over een eventuele deelname zijn begonnen.

Frankrijk heeft een beleid ontwikkeld dat erop gericht is al zijn partners te verenigen rond een gemeenschappelijke visie van het militaire gebruik van de ruimte. Parallel met het opstellen van een document dat een gemeenschappelijke, operationele behoefte op het vlak van satellietobservatie definieert en dat de stafchefs van de Franse, Duitse, Spaanse, Italiaanse, Belgische en Griekse strijdkrachten al hebben ondertekend, bestaan er diverse samenwerkingsprojecten op het gebied van satellietobservatie (optiek en radar).

Op 13 juli 2001 heeft België een samenwerkingsovereenkomst getekend betreffende de deelname van ons land (voor 2,5%) aan de ontwikkeling en het gebruik van het stelsel HELIOS 2. In overeenstemming met een bijzondere afspraak die Frankrijk, Spanje, Italië en België op 31 maart 2003 hebben ondertekend, kunnen bovendien beelden van HELIOS 1 aan ons land worden geleverd met het oog op een opleiding in het interpreteren van satellietbeelden.

Duitsland heeft geen toegang tot HELIOS 1. Op 30 juli 2002 hebben de ministers van Landsverdediging van Frankrijk en Duitsland een samenwerkingsovereenkomst getekend betreffende het samenbrengen van de systemen HELIOS 2 en SAR-LUPE. In het kader van deze samenwerking levert Frankrijk aan Duitsland toegangsrechten tot het HELIOS 2-systeem, in ruil voor de toegangsrechten die Frankrijk dan weer ontvangt tot het Duitse systeem SAR-LUPE. Dit laatste systeem heeft vijf radarsatellieten SAR, waarvan de eerste in februari 2006 zou moeten worden gelanceerd. De constellatie zou volledig moeten zijn in de tweede helft van 2007. Het systeem heeft een voorziene levensduur van tien jaar en ten minste vier satellieten moeten operationeel zijn.

Een radarsatelliet biedt het voordeel ook bij bewolking beelden te kunnen leveren. Dit is bijzonder nuttig voor de observatie van de vochtige gebieden in Midden-Afrika. De interpretatie van dit soort beelden vergt echter veel meer technische expertise.

Majoor Luc PETERS, verantwoordelijke inlichtingen “capability design”, ACOS STRAT, was één van de sprekers tijdens dit seminarie. In zijn exposé legde hij de nadruk op de complementariteit van satellietbeelden met andere inlichtingenbronnen. Om een satellietbeeld goed te analyseren moet men gebruik maken van andere informatie, zoals OSINT, HUMINT, COMINT...

5. DE ONTMOETINGSDAGEN VOOR INNOVATIE, CONCURRENTIE EN KENNIS

Op 29 september 2005 woonde een lid van het Vast Comité I samen met een enquêteur de ontmoetingsdagen *Rencontres innovation, compétitivité et connaissances* bij in Parijs, dat werd georganiseerd door “*Veille Magazine*”¹² en dit ondermeer over de thema's ‘*Economische Intelligentie*’ en ‘*La Veille*’¹³. Ook twee leden van de Veiligheid van de Staat en een lid van de ADIV namen deel aan deze conferentie, waarmee beide diensten hun interesse expliciteerden voor de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel. De deelname kadert in de uitwerking van een voorstel van definitie van het wetenschappelijke en economisch potentieel.¹⁴

Deze ontmoetingsdagen, georganiseerd in samenwerking met *Intelligence Collective, Coopération et Efficacité (ICCE)*, waren de eerste in zijn soort in Frankrijk die zich toelegde op “...*la maîtrise stratégique des informations et des connaissances ainsi que l'innovation au cœur des enjeux technologiques, économiques et organisationnels de chaque entreprise.*”¹⁵

Het bijwonen van dit evenement was voor het Vast Comité I en de Dienst Enquêtes een opportuniteit kennis te nemen van de stand van zaken in Frankrijk op het gebied van de economische intelligentie, en meer in het bijzonder, de oplossingen, de technologieën en de methodes die worden ontwikkeld in dit domein.

Naast het ‘*Forum IE 2005*’, dat geheel gewijd was aan economische inlichtingen en de *Veille*, vond er ook een seminarie plaats dat betrekking had op ‘*Dynamiques Offensives et Conquêtes de Marchés*’, alsook een forum met als titel ‘*Forum KM&EC 2005*’ (rond kennismanagement en ‘*l'efficacité collective*’).

Hieronder wordt verslag gedaan van de presentaties bijgewoond tijdens het ‘*Forum IE 2005*’. De volgende sprekers hebben in het bijzonder de aandacht getrokken van de leden van het Vast Comité I:

Professor MIAO (China)

Professor MIAO wordt beschouwd als een van de pleitbezorgers van economische intelligence (ook genoemd competitieve intelligence, kortweg CI) in China. De Chinese economische revolutie, die erop gericht is het land open te stellen voor de wereldmarkt, heeft geleid tot een explosie van de vraag naar deze competitieve intelligence. Volgens professor Miao moet dit voor zijn land een prioriteit worden, indien het niet alleen tot doel heeft een belangrijke economische, maar ook een sterke speler in een geglobaliseerde wereld te worden.

¹² In het Franse tijdschrift *Veille Magazine* verschijnen artikels met betrekking tot economische intelligentie en kennismanagement.

¹³ Bij gebrek aan een Nederlandse vertaling van het begrip ‘la veille’, werd geopteerd om deze niet vrij te vertalen.

¹⁴ Zie Titel 6. Studies en activiteiten, Hoofdstuk 1. De studie over het wetenschappelijk en economisch potentieel.

¹⁵ *Veille Magazine*, nr. 87, oktober 2005, p. 3.

Professor MIAO stelt aan de westerse bedrijven een formule voor die hij 'co-petition' noemt. Het betreft een relatie waarbij de spelers tegelijk partners en concurrenten zijn. Zijn filosofie bestaat erin over te stappen van de 'kunst van de oorlog', zoals in lang vervlogen tijden omschreven door generaal SUN TSU, naar 'co-petition'. Het komt erop aan de tegenstander te overtreffen zonder oorlog te voeren.

De heer CHABASSE, medeoprichter van de NGO 'Handicap International'

Met zijn voorstelling van het succes van de internationale campagne die werd gevoerd tegen anti-persoonsmijnen, wou de heer CHABASSE aantonen welke invloed NGO's kunnen uitoefenen bij het opstellen van internationale regels. NGO's zijn daarbij oorden van 'tegenmacht' (tegen de *stakeholders*) geworden. Dit kan gevolgen hebben voor de economische wereld en een destabiliserende werking hebben op bedrijven. De capaciteiten die de NGO's hebben ontwikkeld om de publieke opinie te mobiliseren, steunen vaak op een hoog niveau van expertise en van technische kennis die we niet mogen verwaarlozen.

De heer CHABASSE wijst op de kloof die er bestaat tussen het beeld dat bedrijven van NGO's hebben en omgekeerd. Beide partijen moeten er echter naar streven elkaar te begrijpen en de dialoog met elkaar aan te gaan bij het ontwikkelen van strategieën voor duurzame ontwikkeling. Hijzelf werkt daar momenteel aan in zijn huidige functie van consultant bij ondernemingen over de relatie met de verenigingswereld.

Mevrouw REVEL, Iris Action

De regels en normen die de Europese Unie opstelt, kunnen een grote invloed hebben op de economische productieprocessen. Normatieve invloed en *lobbying* ontwikkelen zich dus om invloed uit te oefenen op de processen van uitwerking van internationale regels. Lobbying heeft tot doel privé-belangen te bevorderen, NGO's proberen dan weer ethische en humanitaire belangen te steunen. Volgens mevrouw REVEL is het noodzakelijk deze activiteiten aan regels te onderwerpen.

Ze wijst op het verschijnen van nieuwe rechtsvormen die ook invloed kunnen uitoefenen op de economische wereld. Ze noemt dit de 'zachte wetgeving' (*soft laws*), d.i. een reeks niet-bindende principes (*charters, labels, ethische codes...*) die men belooft na te komen op het vlak van economische productie, eerbied voor het leefmilieu, eerlijke handel... De NGO's spelen een heel belangrijke rol in het opstellen van deze nieuwe regels.

De heer BREESE, adviseur op het vlak van intellectuele eigendom

We leven in een samenleving waar de bron van rijkdom steeds meer immaterieel wordt. Kennis (het intellectuele kapitaal) vertegenwoordigt 65 tot 85% van de waarde van een onderneming. In de context van de informatiemaatschappij loopt een bedrijf het risico de controle te verliezen over de gegevens die het uitwisselt met zijn klanten, zijn concurrenten, de overheid... Volgens de heer BREESE moet de Staat de intellectuele eigendomsrechten beschermen.

We zijn vandaag getuige van sterk lobbywerk vanwege heel liberale kringen die vragen stellen bij deze intellectuele rechten (zie het probleem van de gepatenteerde software versus vrije software). Elke vorm van bescherming van het geheim wordt betwist. De heer BREESE noemt de Amerikaanse wetgeving op de '*trade secrets*' een voorbeeld dat navolging verdient. Hij wijst op de lacunes in de huidige wetgevingen betreffende de bescherming van het geheim in Frankrijk en in Europa. Hij betreurt het gebrek aan aandacht vanwege de Franse politieke en economische wereld voor dit probleem.

De heer BESSON, algemeen controleur bij de Franse inlichtingendienst Direction Centrale des Renseignements Généraux (DCRG), speciaal afgezant voor economische intelligentie

De heer BESSON geeft antwoord op de vraag: "*Welke diensten kunnen de inlichtingendiensten van de Staat aan de bedrijven leveren?*" Volgens de heer BESSON hebben de inlichtingendiensten van de Staat een opdracht van openbare dienstverlening. Deze bestaat erin de overheden van de Staat te informeren, niet de privé-belangen. De diensten van de Staat moeten niet in de plaats treden van bedrijven die in gebreke blijven en nalaten een interne cel voor economische intelligentie op te richten.

Economische intelligentie (EI) is een concept dat de bedrijven in de praktijk moeten brengen, niet de inlichtingendiensten. Dit hoeft echter niet te betekenen dat beide partijen elkaar niet kunnen ontmoeten. Niettemin bestaan er tussen beide partijen talrijke obstakels die deze ontmoetingen bemoeilijken: verschillen op het vlak van cultuur, mentaliteit...

In Frankrijk is het de taak van de veiligheidsdienst *Direction de la Surveillance du Territoire* (DST) om contact te onderhouden met de bedrijven, niet van de DCRG. Deze laatste dienst brengt de Staat op de hoogte van elke bedreiging of kwetsbaarheid, en dit via de prefecten en het ministerie van Binnenlandse Zaken. De gegevens die betrekking hebben op de bedrijfswereld, worden bezorgd aan de *Délégation générale à l'Intelligence Économique*. De prefecten zijn belast met de tenuitvoerlegging van het regionale beleid op het vlak van economische intelligentie. Een bedrijfsleider die geconfronteerd wordt met een bedreiging (spionage, sabotage, afpersing...), kan zich richten tot de prefect van zijn departement, de DST, de DCRG of de Gendarmerie. Hij geniet een waarborg van vertrouwelijkheid.

Een vertegenwoordiger van de DST

De vertegenwoordiger herinnert aan de opdrachten van de DST ter zake: contraspionage, contraterrorisme, de bescherming van het patrimonium en de strijd tegen de proliferatie. Sinds 1981 levert de DST bijstand aan de bedrijven, de laboratoria en de territoriale gemeenschappen die met economische spionage te maken krijgen.

Er is dagelijks contact met de bedrijven en de laboratoria. Het gaat voornamelijk om informatievergaderingen en briefings om hen te sensibiliseren voor de gevaren en de kwetsbaarheid van de bedrijven (fysieke veiligheid, betrouwbaarheid van personen, beveiliging van informatiesystemen...). Het gaat om zowat 600 conferenties waaraan jaarlijks omstreeks 35.000 personen deelnemen.

Deze dialoog met de bedrijfsleiders is niet gemakkelijk, aangezien het gaat om gevoelige materie en er vrijuit wordt gesproken. Met de bedrijven en de laboratoria is er een echt partnerschap gerealiseerd. De informatie die de DST hiermee verkrijgt (specifiek of algemeen), wordt bezorgd aan de betrokken ministeries. Op het terrein wordt er samengewerkt met de DCRG en de Gendarmerie. De DST werkt ook samen met de DGSE, die vertegenwoordigd is binnen de *Délégation générale à l'Intelligence Économique*.

De DST houdt toezicht op buitenlandse studenten en stagiairs die verblijven in instellingen met beperkte toegang.

Generaal o.r. SCHAEFFER, voormalig attaché voor defensie in Azië

Generaal op rust SCHAEFFER werd consultant bij een privé-firma. Volgens hem kunnen ook militairen een rol spelen op het vlak van economische intelligentie. Hij somt de diensten op die Franse militaire attachés in het buitenland kunnen leveren aan de bedrijven. Vooral in de wapensector kunnen ze aan Franse ondernemingen inlichtingen bezorgen over de behoeften van vreemde legers en over offerteaanvragen.

De heer DOUBLET, bedrijfsleider

De heer DOUBLET staat aan het hoofd van een hoogtechnologische KMO in de regio Nord-Pas de Calais. Hij is tevreden over de initiatieven die in deze regio worden genomen op het vlak van economische intelligentie, maar betreurt het gebrek aan een globale benadering van economische intelligentie door de regering. Hij heeft kritiek op de verplichting voor de bedrijven aangaande de publicatie van hun rekeningen, aangezien *"dit onze buitenlandse concurrenten in de gelegenheid stelt alles over ons te weten"*.

De heer DOUBLET verklaart dat hij de DCRG diverse keren heeft geraadpleegd, meer bepaald in het kader van de voorbereiding van een reis naar China, met betrekking tot Amerikaanse economische spionage in Frankrijk en naar aanleiding van een computerdiefstal in zijn firma.

De heer CARAYON, volksvertegenwoordiger

De heer CARAYON, volksvertegenwoordiger, herhaalde dat de economische intelligentie een publieke aangelegenheid is, *"une politique publique"*. Betreffende het inhoudelijke van het te voeren beleid inzake economische intelligentie, herhaalde de heer CARAYON de aanbevelingen die hij al eerder formuleerde in voorgaande interventies¹⁶, met name :

- *"une politique de compétitivité qui favorise la recherche et permet l'accompagnement des entreprises dans la conquête de marchés mondiaux; accompagnement par l'identification commune d'enjeux stratégiques et la mutualisation des expertises et des informations publiques et privées;*
- *une politique de sécurité économique qui protège le périmètre stratégique de l'économie nationale;*
- *une politique d'influence, notamment auprès des organismes où s'élaborent désormais les normes qui règlent la vie économique;*
- *enfin une politique de formation."*

Het toepassingsveld van het beleid inzake economische intelligentie werd eveneens ter sprake gebracht. In grote lijnen herhaalde de spreker zijn betoog:

---

¹⁶ Zie o.a. interventie van Bernard Carayon op 15 december 2004, « La sécurité économique: une stratégie globale pour l'entreprise et pour l'Etat » geconsulteerd op 4 oktober 2005 op http://www.bcarayon-ie.com/pages_conferences/20041215.html

“Cette politique publique d’intelligence économique concerne plus particulièrement les marchés qui ne sont pas seulement créateurs de valeur mais également générateurs d’influence et de puissance, - ceux par exemple de l’aéronautique et de l’espace, de l’armement, de l’énergie, de la pharmacie et de la génétique, des réseaux, des technologies de l’information, des télécommunications et de la sécurité. Dans ces marchés, que j’appelle “stratégiques”, ce ne sont pas la qualité ou le prix des produits et services qui font la différence mais bien l’accompagnement politique des Etats qui permet de les conquérir.”

Een laatste gegeven dat onze aandacht trok tijdens was zijn oordeel dat er geen objectieve – maar wel subjectieve - criteria bestaan om uit te maken of een bedrijf al dan niet Frans is.

Op het einde van zijn betoog benadrukte de heer CARAYON hoezeer het ‘economisch patriotisme’ belangrijk is en dat dit beleid geen Berlijnse muur voorstelt, maar “...*un outil pour fédérer les expertises.*”¹⁷

De heer DARRASON, voorzitter van de Compagnie Européenne d’Intelligence Stratégique

De heer DARRASON gaf een chronologisch overzicht van de initiatieven die in Frankrijk de laatste jaren werden genomen door de private en de publieke sector in het kader van de economische intelligence. Vervolgens beklemtoonde hij het belang van een goed functionerend coördinatieorgaan op nationaal vlak dat, bij gebrek aan middelen, zijn geloofwaardigheid dreigt te verliezen. Hij drukte verder zijn hoop uit dat het ontwerpdecreet (met opsomming van de te beschermen sectoren en waarvoor nog moet onderhandeld worden met de verschillende sectoren) niet gecensureerd zal worden door de Europese Unie.

De heer MONIN, vice-president van Knowings

Knowings is een producent van software en is gespecialiseerd in *knowledgemanagement*.

De heer MONIN gaf een uiteenzetting over de resultaten van een door hen gevoerde enquête (gevoerd tussen april en juli 2005) over de perceptie van economische intelligence door Franse bedrijven. Deze enquête had tot doel een beeld te krijgen van de markt en het huidige debat binnen de privé-sector aangaande de economische intelligence. Uit de enquête¹⁸ bleek dat:

- de (Franse) ondernemingen voorrang geven aan ‘*la veille offensive*’ met aandacht voor de klanten en de markten;
- in de praktijk is de economische intelligentie binnen de bedrijven gericht op het oprichten van netwerken (intern);
- de bestuurders van de bedrijven geven voorrang aan een operationeel *knowledgemanagement*;
- het *knowledgemanagement* wordt meer en meer toegepast in het projectbeheer;
- slechts 16% van de ondernemingen beschikt over een ‘*portail collaboratif*’;

¹⁷ Over ‘*le patriotisme économique*’ zei de Villepin in *Sentinel – Analyses & Solutions* (Sentinel N° 27 – geconsulteerd op 30 septembre 2005 op http://www.infosentinel.com/info/news_8.htm) het volgende: ‘*Rassembler nos forces, cela veut dire que nous valorisons le fait de défendre la France et ce qui est français. Cela s’appelle le patriotisme économique.*’

¹⁸ Resultaten van het onderzoek ‘*Enquête Knowings 2005*’ zijn beschikbaar op <http://www.knowings.com>

- voorrang wordt gegeven aan projectbeheer en '*relations inter-services*'.

Mevrouw ARCHAMBAULT, Rhodia Novincare

Mevrouw ARCHAMBAULT is belast met economische intelligence in het bedrijf Rhodin Novincare. Ze gaf in haar uiteenzetting de principes weer die het bedrijf hanteert in de besluitvorming. Haar presentatie bevatte enkel nuttige informatie voor bedrijfsleiders die het concept van economische intelligentie willen introduceren in hun bedrijf.

De heer GERMONT, Institut National du Sport et de l'Education Physique

Het concept 'economische intelligence' is in Frankrijk ondertussen ook geïntroduceerd in bijvoorbeeld de sportieve sector en leidde zelfs tot de ontwikkeling van een specialisme, namelijk '*intelligence sportive*'. Zijn toespraak bevatte echter geen wetenswaardigheden op het gebied van bescherming van het economische potentieel. Vermeldenswaard is de bekentenis van de heer GERMONT dat de achterstand van Frankrijk ten opzichte van Groot-Brittannië voor het binnenhalen van de organisatie van de Olympische Spelen in Parijs, al gebleken was nog voor de definitieve stemronde plaatsvond.

Hieruit kunnen lessen worden getrokken; zelfs performante instrumenten, zoals een cel die waakt over de concurrentiepositie van het bedrijf (of een andere entiteit) en hieromtrent rapporteert, is niet altijd een garantie voor succes. Het welslagen van een strategie kan ook beïnvloed worden door andere factoren (bijv. contextuele factoren).

Mevrouw FREZAL, professor aan de INSA, Lyon

Mevrouw FREZAL leidt studenten op die zich specialiseren in economische intelligence. In haar uiteenzetting gaf zij de resultaten weer van een onderzoek dat zij voerde met studenten binnen Franse kleine en middelgrote ondernemingen naar de perceptie die de Franse zaakvoerders hebben inzake economische intelligentie. Uit haar onderzoek is gebleken dat het moeilijk is om de zaakvoerders van KMO's te mobiliseren voor economische intelligence en dit om verscheidene redenen (tijdsgebrek, zwakke perceptie van het directe belang, slechte inschatting...).

De toekomst van de economische intelligence in Frankrijk

De heer DARANTIÈRE, Association pour la promotion de l'intelligence économique et concurrentielle (SCIP France)

De markt van de economische intelligence in Frankrijk noemt de heer DARANTIÈRE "*un objet économique non identifié (OENI)*". Veel informatie is er niet beschikbaar over deze markt. Toch zijn een aantal cijfers beschikbaar. Zo zou de Franse markt van de diensten inzake economische intelligence 125 miljoen euro bedragen en in handen zijn van een honderdtal bedrijven. Slechts 5 % van deze bedrijven zou een omzet hebben van meer dan 5 miljoen euro. De markt zelf zou zich concentreren op twee grote activiteiten: '*la veille*' (25 % van de bedrijven) en de strategie (24 %). Inzake de prestaties rond economische intelligence binnen de bedrijven zelf, wordt geschat dat 800 à 1000 mensen voltijds deze activiteiten beoefenen.

De spreker gaf vervolgens een schets van de tendensen en evoluties in de markt van de economische intelligence. Betreffende het structurele noteert de spreker: (a) een mondialisering van de markt, (b) een snellere, financiële stroom en ontwikkeling van investeringskapitaal, en (c) de toename van de overnames en fusies. Ten slotte wees de spreker op de aanwezigheid van de 'Big Four' (grote consultancy- en auditbedrijven, zoals PricewaterhouseCoopers) in de markt van de economische intelligence die de nieuwe actoren zijn in dit domein op mondiaal vlak.

De heer JUILLET, Haut responsable à l'intelligence économique auprès du Premier Ministre

Eén van de aanbevelingen in het rapport-CARAYON was de aanstelling in Frankrijk van een 'Hoge functionaris voor economische intelligence'. De heer JUILLET neemt deze functie waar. De kern van zijn betoog is dat economische intelligentie een publieke aangelegenheid is, "*une politique publique*". Het is volgens hem "*...un état d'esprit, fait d'ouverture*" en een zaak van iedereen, dus niet het monopolie van één iemand. De economische intelligence omvat technieken, instrumenten en is zelfs "*...une science en marche*".

De rol van de overheid is hierin essentieel. De doelstellingen van het overheidsbeleid terzake zijn sensibilisering, opleiding, advies, hulp en verdediging van de ondernemingen. De overheid moet echter niet gezien worden als oplosser van de problemen, maar als 'een gids' (orienteur).

De heer JUILLET benadrukte de *pole-position* die Frankrijk thans inneemt op het Europese continent op het vlak van economische intelligence. Opdat het Europese continent niet gekneld zou worden tussen de Verenigde Staten van Amerika en China, moet het competitief blijven. Nog steeds volgens hem is het wel noodzakelijk dat andere Europese landen zich ook mobiliseren en dat nieuwe of andere concepten of ideeën uitgewisseld worden.

6. HET EUROMED-SEMINARIE JUSTICE 'DÉFINITION ET INCRIMINATIONS PÉNALES - ASPECTS TRANSVERSAUX DU CRIME ORGANISÉ'

Een lid van de Dienst Enquêtes nam deel aan dit eerste regionale seminarie van het programma EuroMed Justitie van de Europese Commissie (Madrid, 14-17 november 2005). Dit seminarie past in het kader van het Euromediterraan beleid van de Europese Unie (EU).

De deelnemers waren leden van de delegaties van de volgende mediterrane partners: Algerije, Palestijnse Autoriteit, Egypte, Israël, Jordanië, Libanon, Marokko, Syrië, Tunesië en Turkije en van de hierna genoemde lidstaten van de Europese Unie (België, Frankrijk, Spanje, Nederland en de Tsjechische Republiek). Aan het seminarie namen ook vertegenwoordigers deel van het Internationaal Gerechtshof, van het Bureau van de Verenigde Naties voor Drugs en Misdaad en van de Raad van Europa.

De deelnemers verklaarden dat dit seminarie hun had toegelaten:

- a) vertrouwd te raken met de verschillende realiteiten op het vlak van terrorisme en de transversale aspecten van de georganiseerde misdaad te analyseren in hun internationale wettelijke context, o.a. in de Europese Unie, in haar lidstaten en bij de mediterrane partners;

- b) zich een beter beeld te vormen van de rol die sommige instellingen zoals het Internationaal Gerechtshof, de Verenigde Naties, de Europese Unie en de Raad van Europa vervullen in het kader van de strijd tegen het terrorisme en van de preventie van de grensoverschrijdende georganiseerde misdaad;
- c) praktijken en ervaringen uit te wisselen en contacten te leggen met andere deelnemers met het oog op het bevorderen van de samenwerking tussen de verschillende instellingen vertegenwoordigd op het vlak van justitie.

De deelnemers hebben deze verklaring opgesteld ten behoeve van de betrokken directoraten-generaal van de Europese Commissie, de lidstaten van de Europese Unie en van de mediterrane partners.

7. SEMINARIE OVER 'TERRORISME'

Een lid van het Vast Comité I nam, in het verlengde van vorig seminarie, in Den Haag op 12 tot 15 december 2005 deel aan een tweede, regionale seminarie inzake terrorisme van het programma EuroMed Justitie van de Europese Commissie (EC), dat kadert in het Euromediterraan beleid van de Europese Unie. De delegaties van de mediterrane partners waren dezelfde als in Madrid.

De vertegenwoordigde lidstaten van de Europese Unie waren België, Spanje, Frankrijk, Nederland en Portugal). Aan het seminarie namen ook vertegenwoordigers deel van het Bureau van de Verenigde Naties voor Drugs en Misdad, Eurojust, Europol en van de Raad van Europa.

De deelnemers hebben vastgesteld dat dit seminarie hun had toegelaten:

- a) een grondige analyse te maken van de verschillende realiteiten op het vlak van terrorisme en de strijd tegen het terrorisme in de nationale en internationale wettelijke context;
- b) zich een beter beeld te vormen van de procedures voor het uitwisselen van informatie in het kader van de strijd tegen het terrorisme en tegen de financiering van het terrorisme, waarbij de klemtoon werd gelegd op de rol van diensten zoals Eurojust en Europol;
- c) praktijken en ervaringen uit te wisselen en contacten te leggen met andere deelnemers met het oog op het bevorderen van de samenwerking tussen de verschillende instellingen vertegenwoordigd op het vlak van justitie.

De deelnemers hebben ook deze verklaring gericht aan de betrokken directoraten-generaal van de Europese Commissie, de lidstaten van de Europese Unie en van de mediterrane partners.